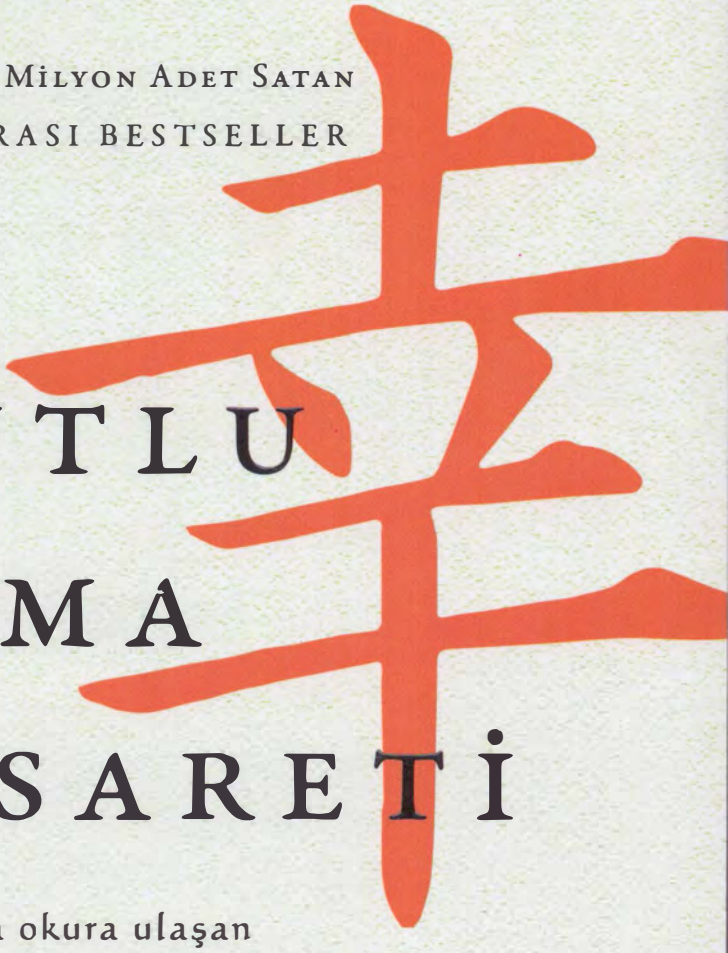
Dünyada 1,5 Milyon Adet Satan
Uluslararası Bestseller

Mutlu Olma Cesareti

Milyonlarca okura ulaşan
Kendinle Savaşma Sanatı'nın yazarlarından
mutluluğa giden yolu keşfetmeye
yönelik bir yaşam rehberi

ICHIRO KISHIMI
FUMITAKE KOGA

Koridor

Mutlu Olma Cesareti

ICHIRO KISHIMI
FUMITAKE KOGA

Koridor

KORİDOR YAYINCILIK - 566

ISBN: 978-625-6353-04-6

YAYINEVİ SERTİFİKA NO: 49242 MATBAA SERTİFİKA NO: 42010

SHIAWASE NI NARU YUKI by Ichiro Kishimi and Fumitake Koga

Copyright © Ichiro Kishimi and Fumitake Koga, 2016

Copyright © Ichiro Kishimi and Fumitake Koga in this translated edition, 2022

All rights reserved.

First published in Japan as *SHIAWASE NI NARU YUKI* by Diamond, Inc., Tokyo, in 2016.

This Turkish edition published by arrangement with Diamond, Inc., Tokyo

in care of Tuttle-Mori Agency, Inc., Tokyo through Akcali Agency, Istanbul.

© Tüm hakları saklıdır.

Yayıncının izni olmaksızın çoğaltılamaz, kaynak göstererek alıntı yapılabilir.

•

Mutlu Olma Cesareti

Ichiro Kishimi ve Fumitake Koga

Özgün Adı

Shiawase Ni Naru Yuki (The Courage to Be Happy)

✧ *İngilizceden çeviren:* Nilüfer Zülfikar

✧ *Editör:* Oğuz Tecimen

✧ *Son okuma:* Zübeyde Abat

✧ *Kapak uygulama ve dizgi:* Tuğçe Ekmekçi

Baskı: EKOSAN MATBAACILIK

Maltepe Mah. Hastaneyolu Sok. No: 1 (Taral Tarım Binası)

Zeytinburnu - İstanbul

Cilt: Assum Basım ve Mücellit

İlk baskı: Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2023

Yeni baskı: Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2023

Koridor Yayıncılık

Ömerli Mah. Harman Tepe Cad. No: 17 Kat: 4 Arnavutköy / İstanbul

Tel: 0212 – 544 41 41 / Faks: 0212 – 544 66 70

info@koridoryayincilik.com.tr www.koridoryayincilik.com.tr

MUTLU OLMA CESARETİ

ICHIRO KISHIMI
FUMITAKE KOGA

Çeviren
Nilüfer Zülfikar

KORİDOR

Yazarların Notu

Alfred Adler psikoloji dünyasının en önemli isimlerinden biri olarak Sigmund Freud ve Carl Gustav Jung'un yanında yer almış olsa da, uzun yıllar boyunca unutulmuş bir dev olarak kaldı. Bu kitap, Yunan felsefesindeki diyalog formunda genç bir adam ve bir filozof arasındaki konuşmayı aktararak, zamanının yüz yıl ilerisinde olduğu söylenen Adler'in düşüncesine bir giriş sunuyor.

Kitaptaki filozof karakteri Adler psikolojisinin yanısıra Antik Yunan felsefesi üzerine çalışan biridir, genç adam karakteri ise hayata karamsar bakan biridir. Bir önceki kitap *Kendinle Savaşma Sanatı*'nda genç adam, filozofun Adler'in fikirlerine dayanan "İnsanlar değişebilir, hatta mutluluğu da bulabilir" iddiasını sorgulamıştı. Filozof da şu ifadelerle cevap vermişti:

> *İçsel sorun diye bir şey yoktur. Bütün sorunlar kişilerarası ilişki sorunlarıdır.*
> *İnsan sevilmemekten korkmamalı. Özgürlük başkaları tarafından sevilmemektir.*
> *Yetersiz değilsin. "Cesaret"in eksik sadece.*
> *Ne geçmiş ne de gelecek var. Sadece "burası ve şu an" var.*

Genç adam bu radikal açıklamalara tekrar tekrar isyan etti. Gelgelelim Adler'in "topluluk hissi" düşüncesiyle karşılaştığında filozofun sözlerini kabul etmeye başladı ve kendini değiştirmeye karar verdi.

Elinizdeki kitap ise o konuşmanın üç yıl sonrasında geçiyor. Adler'in fikirlerini hayata geçirme niyetiyle öğretmen olan genç adam, filozofu bir kez daha ziyaret eder ve şunları söyler: "Adler psikolojisi bir yığın boş teoriden başka bir şey değil. Adler'in fikirleriyle gençleri ayartmaya ve yozlaştırmaya çalışıyorsunuz. Böyle tehlikeli fikirlerden uzaklaşmalıyım."

Önceki kitapta anlatılan mutluluğa giden o yolda nasıl yürümeliyiz? Saf idealizm gibi duran Adler'in düşüncesi gerçekten yaşanabilir bir felsefe midir? Adler'e göre hayattaki en büyük seçim nedir?

Bu kitap Adler düşüncesinin özünü ve cesaret psikolojisini araştıran iki bölümlük bir çalışmanın son kitabıdır. Adler'den şüphe duyan ve onun fikirlerine isyan eden gençle birlikte siz de ihtiyacımız olan cesaretin nasıl olması gerektiğine dair kendinizce kafa yorun lütfen.

Yazarların Notu 5
Giriş 11

I. BÖLÜM
Şu Kötü İnsan ve Zavallı Ben

Adler psikolojisi din midir? 23
Eğitimin amacı özerkliktir 30
Saygı bir insanı olduğu gibi görmektir 38
Başkalarının ilgileriyle ilgilenmek 45
Kalplerimiz ve hayatlarımız aynı türden olsaydı 51
Cesaret bulaşıcıdır, saygı da 54
"İnsanlar değişmez"in asıl nedeni 58
"Şimdin" geçmişini belirler 63
"Şu kötü insan" ve "zavallı ben" 66
Adler psikolojisinde sihir yoktur 69

II. BÖLÜM
Ödül ve Cezayı Neden Reddetmeli?

Sınıf demokratik bir ülkedir 75
Ne azarla ne öv 79
Sorunlu davranışların amacı nedir? 84
"Benden nefret et! beni terk et!" 89
Ceza olunca suç biter mi? 97
İletişim adına şiddet 102
Öfkelenmek ve azarlamak aynı kapıya çıkar 106
İnsan kendi hayatını seçebilir 110

III. BÖLÜM
Rekabet İlkesinden İşbirliği İlkesine

Övgü temelli gelişimi reddetmek 121
Ödül rekabeti artırır 125
Topluluktaki hastalığa bakmak 128
Hayat eksik olmakla başlar 132
Kendin olma cesareti 139
O sorunlu davranış sana yönelik 143
İnsan neden kurtarıcı olmak ister 147
Eğitim iş değil arkadaşlıktır 152

IV. BÖLÜM
Verin, Size de Verilecektir

Bütün sevinçler kişilerarası ilişkilerin sevincidir 159
"Güven" mi, "itimat" mı? 164
İş neden bir yaşam görevidir 168
Her meslek muteberdir 172
Önemli olan, kişinin o malzemeyi nasıl kullandığıdır 177
Yakın arkadaşın var mı? 182
Önce inan 186
İnsanlar birbirini tam olarak bilemez 190
Asıl imtihan gündelik hayattır 194
Verin, size de verilecektir 199

V. BÖLÜM
Hayatta Sevmeyi Seçmek

Aşk düştüğümüz bir şey değildir 205
"Sevilme sanatı"ndan "sevme sanatı"na 209
Sevgi iki kişinin birlikte yerine getirdiği bir görevdir 212

Hayatın öznesini değiştirmek 216
Özerk olmak "ben"den kopmaktır 220
Sevilmeye yönelik yaşam tarzı 225
Anne babanın sevgisi ve kardeşler 229
İnsanlar sevmekten korkar 235
"Kaderimdeki insan" diye bir şey yoktur 239
Sevmek bir karardır 242
Yaşam tarzını yeniden belirlemek 245
Basit tutmak 250
Yeni bir çağı başlatacak arkadaşlara 253

Sonsöz 257

Üç yıl önceki görüşmenin sonunda gencin veda sözlerini düşününce, bunun hal hatır niyetine yapılan bir dost ziyareti olmasını beklerdik elbette. Nitekim o gün vedalaşırken genç adamın ağzından şu sözler çıkmıştı: "Umarım bir gün sizi yeniden ziyarete gelmemin bir sakıncası yoktur. Tabii ki yeri doldurulmaz bir arkadaş olarak. Artık argümanlarınızı yerle bir etmekle ilgili bir şey söylemeyeceğim." Fakat aradan geçen üç yılın ardından filozofun çalışma odasına bambaşka niyetlerle gelmişti. Genç adam açık açık söyleyeceği şeylerin ağırlığıyla titriyor ve nereden başlayacağını kestiremiyordu.

GİRİŞ

FİLOZOF: Ee, anlat bakalım, ne var ne yok?

GENÇ: Hangi rüzgâr attı seni buraya diye mi soruyorsunuz? Ne yazık ki buraya sırf hal hatır sormaya ve muhabbet tazelemeye gelmedim. Eminim meşgulsünüzdür. Benim de böyle şeylere pek vaktim yok artık. Dolayısıyla acil ve önemli bir meseleyi konuşmak üzere geldim buraya.

FİLOZOF: Evet, öyle olduğu belli.

GENÇ: Düşünüp taşındım. Her şeye bol bol kafa yordum, konuştuğumuz her şeyi enine boyuna düşündüm. Nihayet ciddi bir sonuca vardım ve buraya gelip bunu size söylemeye karar verdim. İşiniz başınızdan aşkın, biliyorum, o yüzden sadece bu akşamlık bana vakit ayırsanız yeter. Çünkü muhtemelen bu benim son ziyaretim olacak.

FİLOZOF: Ne oldu?

GENÇ: Anlamadınız mı? Uzun süredir şu soruyla boğuşuyorum: "Adler'den vazgeçmeli miyim, vazgeçmemeli miyim?"

FİLOZOF: Aa, tamam.

GENÇ: Doğrudan sadede geleyim: Adler'in fikirleri şarlatanlık. Büsbütün şarlatanlık. Aslında daha ileri gidip şunu söyleyeyim: Fikirleri tehlikeli, hatta zararlı. Elbette siz dilediğinizce fikri be-

nimseyebilirsiniz ama mümkünse ben bu konuda sizi susturmaya ve bu fikirlerin biletini kesmeye karar verdim. Dediğim gibi, bu son ziyaretim olacak, kararım karar, Adler'den vazgeçmem gerektiğini biliyorum artık. Bu hissiyatımı huzurunuzda dile getireceğim.

FİLOZOF: Peki bunu tetikleyen bir olay mı oldu?

GENÇ: Size bunu sakin sakin, tane tane anlatacağım. Öncelikle üç yıl önce görüştüğümüz son günü hatırlıyor musunuz?

FİLOZOF: Elbette hatırlıyorum. Bir kış günüydü, etraf ışıl ışıl karlarla kaplıydı.

GENÇ: Evet, öyleydi. Gece gökyüzünün rengi güzel bir maviydi ve dolunay vardı. O gün, Adler'in fikirlerinin etkisiyle büyük bir adım attım. Üniversite kütüphanesindeki işimden ayrıldım ve eski ortaokulumda bir öğretmenlik işi buldum. Şöyle bir fikir vardı aklımda: Adler'in fikirlerine dayalı bir eğitim modeli uygulayacağım ve bunu mümkün olduğunca çok çocuğa ulaştıracağım.

FİLOZOF: Bu harika bir karar değil mi?

GENÇ: Elbette. O esnada idealist bir şevkle yanıp tutuşuyordum. Böylesine müthiş fikirleri ve dünyayı değiştirecek düşünceleri kendime saklayamazdım. Bunları başkalarına da aktarmalıydım. Ama kimlere? Vardığım sonuç: Kesinlikle yetişkinlere değil, çünkü onlar saflığını ve masumiyetini kaybetmiş, Adler'i öğrenmesi gerekenler onlar değil; bu fikirlerin gelişip dönüşmeye devam etmesini sağlayacak kişiler çocuklar ve onlardan oluşan yeni kuşak. İşte kendime böyle bir görev biçmiştim. İçimde öyle cayır cayır bir ateş yanıyordu ki kendim de yanıp alev alacaktım neredeyse.

FİLOZOF: Anlıyorum. Ama bütün bunlardan geçmişte kalmış şeyler gibi bahsediyorsun...

GENÇ: Evet doğru, artık tamamen tarih oldu. Ama lütfen beni yanlış anlamayın. Öğrencilerimden umudu kesmiş değilim. Eğitimin kendisine yüz çevirmiş de değilim. Ben yalnızca Adler'den umudu kestim. Bu da demek oluyor ki sizden de umudu kestim.

FİLOZOF: Neden peki?

GENÇ: Açıkçası bu sizin durup düşünmeniz ve kendinize sormanız gereken bir konu. Adler'in fikirlerinin gerçek toplumda bir karşılığı yok. Bunlar soyut ve boş teorilerden başka bir şey değil. Özellikle de eğitim konusunda "İnsanlar ne övülmeli ne azarlanmalı" prensibi. Bilin ki ben buna sadık kaldım. Kimseyi ne övdüm ne de azarladım. Sınavdan alınan yüksek bir not için kimseyi övmedim, olması gereken şekilde yapılan bir işi de. Kimseyi ödevini yapmayı unuttuğu için ya da sınıfta gürültü yaptığı için azarlamadım. Peki sizce sonunda ne oldu?

FİLOZOF: Haşarı bir sınıf mı yaratmış oldun?

GENÇ: Aynen öyle. Ama şimdi geriye dönüp baktığımda, bu kaçınılmazmış diyorum. Böyle basit bir şarlatanlığa kandığım için böyle olmuş.

FİLOZOF: Peki bununla ilgili ne yaptın?

GENÇ: Tabii ki kötü şeyler yapan öğrencileri haşlamaya başladım. Biliyorum, muhtemelen bu tavrımı küçümseyecek ve bunun aptalca bir çözüm olduğunu söyleyeceksiniz. Ama bakın, ben kendini felsefeyle oyalayan ve hayallerde kaybolan biri değilim. Ben

gerçek hayatta yaşayan biriyim; kanlı canlı ve sahiden var olan durumlarla baş eden, öğrencilerinin hayatlarıyla ve kaderleriyle ilgilenen bir öğretmenim. Çünkü gözümüzün önündeki gerçeklik asla durup beklemiyor. Anbean, durmaksızın hareket halinde. Hiçbir şey yapmadan öylece oturamayız!

FİLOZOF: Bu yöntem ne kadar etkili?

GENÇ: Bu şekilde onları azarlamaya devam edersem elbette iyi bir sonuçla karşılaşmayacağım. Çünkü şu anda beni iyi gözle görmüyorlar. Onlara göre sünepenin biriyim. Dürüst olmam gerekirse, bazen geçmiş çağlardaki öğretmenleri kıskanıyorum; o zamanlar ceza olarak dayak serbestti, hatta kuraldı.

FİLOZOF: Evet, zor bir durum.

GENÇ: Öyle. Yanlış anlaşılmaya mahal olmasın, şunu da ekleyeyim, duygularımın beni ele geçirmesine müsaade etmiyorum veya öfkeme yenik düşmüyorum. Azarlamaya son çare olarak başvuruyorum, o da akıl mantık çerçevesinde ve eğitim amacıyla. Bu durumda "kınama" denen bir antibiyotik reçete ettiğim söylenebilir galiba.

FİLOZOF: Bunun üzerine Adler'e yüz çevirmek istedin, öyle mi?

GENÇ: Açıkçası, bunu sadece size net bir örnek verebilmek için anlattım. Adler'in fikirleri kesinlikle harika. Değer sisteminizi sarsıyor ve adeta üzerinizdeki kara bulutlar dağılmış, hayatınız değişmiş gibi hissediyorsunuz. Bu fikirler karşı çıkılmaz, hatta evrensel bir hakikat gibi görünüyor. Ama aslında bunların geçerli olduğu tek yer burası, bu çalışma odası. Kapıdan çıkıp gerçek dünyaya açıldığınızda, Adler'in fikirleri biraz saf kalıyor. Bu fikirlere dayalı argümanların uygulanabilirliği yok. Bunlar hep boş idealizm. Siz bu odada kendi amaçlarınıza uyan bir dünya kurgulamışsınız, böy-

lece hayallere dalıp gidiyorsunuz. Gerçek dünyadan da, o dünyada yaşayan yığınla insandan da zerre anladığınız yok!

FİLOZOF: Peki... Ya sonra?

GENÇ: Övmenin ya da azarlamanın olmadığı bir eğitim biçimi mi? Kişiyi özerkliğe teşvik eden ve öğrencileri kendi başlarının çaresine bakmaya sevk eden bir eğitim biçimi mi? Eğitimcinin mesleki sorumluluğunu reddetmesinden başka bir şey değil bu. Bundan sonra, çocuklara yaklaşımım Adler'inkinden çok farklı olacak. "Doğru" olup olmaması umurumda değil. Çünkü başka seçeneğim yok. Öveceğim de, azarlayacağım da. Elbette sert cezalar da vereceğim.

FİLOZOF: Sadece anlamak için soruyorum, öğretmenliği bırakmayacaksın değil mi?

GENÇ: Elbette hayır. Eğitimci olma yolundan asla vazgeçmeyeceğim. Çünkü bu benim kendi seçtiğim yol. Bu benim için meslek değil yaşam biçimi.

FİLOZOF: Bunu duyduğuma sevindim.

GENÇ: Yani bunun öyle alelade bir sorun olduğunu mu düşünüyorsunuz? Öğretmenliğe devam edeceksem eğer, Adler'i şimdi ve burada bırakmak zorundayım. Bunu yapmazsam, eğitimci olarak sorumluluklarımdan vazgeçmiş ve öğrencilerimi yüzüstü bırakmış olacağım. "Bıçak kemiğe dayandı" denir ya, öyle. Evet, cevabınız nedir?

FİLOZOF: Öncelikle bir şeyi düzeltmeme izin ver. Az önce "hakikat" kelimesini kullandın. Ama ben Adler'i mutlak ve değişmez bir hakikat olarak sunmuyorum. Benim yaptığım, gözlük camı re-

çete etmek gibi bir şey. Eminim pek çok insanın bu camlar sayesinde görüş alanı genişlemiştir. Öte yandan görüşünün eskisinden daha puslu olduğunu söyleyen kişiler de çıkacaktır. Böyle insanları Adler gözlükleri kullanmaya zorlamak niyetinde değilim.

GENÇ: Ha, yani onlardan uzak mı duruyorsunuz?

FİLOZOF: Hayır. Buna şöyle bakalım. Adlerci psikoloji kadar kolayca yanlış anlaşılabilen ve doğru anlaşılmakta bu kadar zorlanılan başka bir düşünce daha yoktur. "Adler'i biliyorum" diyenlerin çoğu onun öğretilerini yanlış anlar. Gerçekten anlamaya yönelik cesaretleri yoktur, böyle bir düşüncenin ufkunda uzanan geniş manzaraya doğrudan bakmaya çalışmazlar.

GENÇ: İnsanlar Adler'i yanlış mı anlıyor?

FİLOZOF: Aynen öyle. Eğer birisi Adler'in fikirleriyle tanışmanın heyecanıyla "Hayat artık daha kolay" diyorsa, bu kişi Adler'i bayağı yanlış anlıyordur. Çünkü Adler'in bizden talep ettiği şeyleri gerçekten anlayan birisi muhtemelen bunların ne denli zor ve meşakkatli olduğuna dair şaşkınlığa uğrayacaktır.

GENÇ: Yani benim de Adler'i yanlış anladığımı mı söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Evet, bana anlattığın şeylere bakınca öyle görünüyor. Fakat bu konuda yalnız değilsin. Adler'i başlangıçta yanlış anlayıp zamanla anlamaya giden yolu adım adım yürümüş pek çok Adlerci (Adler psikolojisinin uygulayıcıları) var. Öyle görünüyor ki sen henüz çıkılacak merdiveni bulamamışsın. Ki gençliğimde ben de kolayca bulmuş değildim.

GENÇ: Öyle mi? Sizin de kendinizi kayıp hissettiğiniz bir dönem olmuştu yani?

FİLOZOF: Evet oldu.

GENÇ: O halde bana öğretmenizi istiyorum. Anlamaya giden bu merdiven, ya da her neyse, nerede? Ayrıca "merdiven" derken neyi kastediyorsunuz? Nerede buldunuz onu?

FİLOZOF: Ben şanslıydım. Çünkü Adler'i öğrendiğim dönemde küçük çocuğunu büyütmekte olan bir ev erkeğiydim.

GENÇ: Yani?

FİLOZOF: Çocuğum sayesinde Adler'i öğrendim ve çocuğumla birlikte pratik yapma imkânım oldu, böylece Adler'e dair anlayışımı derinleştirip kesin bir kanıt elde ettim.

GENÇ: Bu tam da bana anlatmanızı istediğim şey öyleyse! Ne öğrendiniz? Nedir bu kesin kanıt?

FİLOZOF: Tek kelimeyle "sevgi".

GENÇ: Ne dediniz?

FİLOZOF: Gerçekten tekrar söylememi istemiyorsun değil mi?

GENÇ: Haha, gülünecek şey! Sevgiymiş, bu muydu yani? Demek size göre gerçek Adler'i öğrenmem için önce sevgiyi öğrenmem gerek?

FİLOZOF: Bu kelimeye gülen biri olarak şu anda bunu anlayamazsın. Adler'in bahsettiği sevgi en zor ve en çok cesaret gerektiren görevdir.

GENÇ: Aa, lütfen! Şimdi tutup dostça sevgiye dair nutuk çekeceksiniz. Duymak istemiyorum.

FİLOZOF: Daha az önce, öğretmenlikle ilgili bir çıkmaza girdiğinden ve Adler'e karşı bir güvensizlik hissinin olduğundan

bahsettin. Sonra da onu açıkça suçladın, hatta artık onunla ilgili bir şey duymak istemediğini söyledin. Neden bu denli kırgınsın? Sanırım Adler'in fikirlerinin bir nevi sihir etkisi yaratacağını düşünüyordun. Sanki elinde sihirli değnek varmış da şöyle bir salladığında bütün dileklerin birdenbire gerçek olacakmış gibi. Eğer durum buysa, Adler'i bıraksan iyi edersin. İnandığın o hatalı Adler imajından sıyrılıp gerçek Adler'i öğrenmelisin.

GENÇ: Hayır, yanılıyorsunuz! Öncelikle, ben Adler'den sihirli değnek etkisi filan beklememiştim. İkincisi, siz kendiniz bir defasında demiştiniz: "Herkes şu andan itibaren mutlu olabilir."

FİLOZOF: Evet, öyle dedim.

GENÇ: Peki böyle sözler sizce de sihir gibi değil mi? İnsanları "Sahte paraya kanmayın" diye uyarıp onlara başka bir sahte para uzatıyorsunuz adeta. Bu bilindik bir sahtekârlık yöntemi!

FİLOZOF: Herkes şu andan itibaren mutlu olabilir. Bu inkâr edilemez bir gerçek. Sihir falan değil. Sen ya da başka birisi mutluluğa doğru adım atabilirsiniz. Fakat mutluluk bir insanın, olduğu yerde kalmaya devam ederek yaşayabileceği bir şey değil. İnsanın çıktığı yolu arşınlamaya devam etmesi gerekir. Bu noktayı netleştirelim.

İlk adımı attığında büyük bir adım atmış oldun. Ama şimdi cesaretini kaybetmekle ve adımlarını durdurmakla kalmadın, bir de geri dönmeye çalışıyorsun. Neden biliyor musun?

GENÇ: Sabırsız olduğumu mu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Hayır, henüz hayattaki en büyük seçimi yapmış değilsin. Sebebi sadece bu.

GENÇ: Hayattaki en büyük seçim! Neyi seçmem gerekiyor?

FİLOZOF: Daha önce söyledim. "Sevgi"yi.

GENÇ: Hah! Bunu mu anlamamı istiyorsunuz? Lütfen soyutlamalara kaçmaya çalışmayın!

FİLOZOF: Ciddiyim. Şu an yaşadığın tüm sorunların temelinde tek bir kelime yatıyor, o da "sevgi". Öğretmenlikle ilgili yaşadığın sorunlar da, nasıl bir hayat yaşayacağına dair sorunlar da bununla ilgili.

GENÇ: Tamam. Çürütülebilecek bir argüman bu. Etraflıca tartışmaya başlamadan önce söylemek istediğim bir şey var. Sizin modern zamanların Sokrates'i olduğunuzdan en ufak bir şüphem yok. Ama bu kıyaslamayı yaparken kastettiğim şey Sokrates'in düşüncesi değil suçu.

FİLOZOF: Suçu mu?

GENÇ: Şimdi, Sokrates'in ölüme mahkûm edilmesinin sebebi, Antik Yunan'da Atina şehir-devletindeki gençleri ayartması ve yoldan çıkarmasıydı. Bununla itham edilmişti, öyle değil mi? Öğrencileri zindandan kaçmasını istemişti ama o bunu kabul etmeyip zehri içerek bu dünyayı terk etti. İlginç, öyle değil mi? Bana sorarsanız, siz de Adler'in fikirlerini savunan biri olarak bu tarihi başkentte tam olarak aynı suçu işliyorsunuz. Başka bir deyişle, naif gençleri aldatıcı sözlerinizle etkiliyor ve kötü yola sevk ediyorsunuz!

FİLOZOF: Yani Adler'in seni kandırıp yoldan çıkardığını mı söylüyorsun?

GENÇ: İşte sizinle yollarımızı ayırmadan önce bir kez daha bir araya gelmek istememin nedeni tam da bu. Başka kurbanlar

olmasını istemiyorum. Sizdeki bu ışığı söndürmeliyim. Felsefi manada söylüyorum bunu.

FİLOZOF: Pekâlâ, uzun bir gece olacak o halde.

GENÇ: O zaman gün ağarmadan bu meseleyi halledelim. Sonra bir daha buraya gelmeme gerek kalmayacak. Anlamaya giden merdivenleri mi çıkacağım? Yoksa sizin merdivenlerinizi yerle bir edip Adler'i sonsuza dek bırakacak mıyım? Ya öyle ya böyle olacak, bunun ortası yok.

FİLOZOF: Pekâlâ. Bu son diyaloğumuz olabilir... Hatta belli ki son olması gerek, ne olursa olsun.

I. BÖLÜM

Şu Kötü İnsan ve Zavallı Ben

Genç adamın üç yıl önceki ziyaretinden bu yana filozofun çalışma odasında değişen pek az şey olmuştu. Eskimiş masanın üzerinde notlar alınmış dağınık bir kâğıt yığını duruyordu. Bu kâğıt tomarının üzerinde altın renkli eski moda bir dolmakalem vardı, muhtemelen kâğıtlar rüzgârdan uçmasın diye oraya konmuştu. Bunların hepsi genç adama tanıdık geldi, sanki kendi odasındaydı. Kendi kitaplığında da olan bazı kitaplar gözüne çarptı, bir tanesini daha geçen hafta okumuştu. Baştan başa bütün duvarı kaplayan kitaplığı incelemeye dalmışken derin bir iç çekti. Burada rehavete kapılmamalıyım. Yola devam etmeliyim.

ADLER PSİKOLOJİSİ DİN MİDİR?

GENÇ: Bugün sizi tekrar ziyaret etme kararı almak, yani Adler'i kesin olarak terk etme kararına varmak benim için epey zor oldu. Tahmin edebileceğinizden çok daha fazla kafamı kurcaladı. Çünkü Adler'in fikirleri bana çok cazip geliyordu. Ama şu da var ki, bu fikirler her ne kadar beni cezbetse de, bir yandan da başından beri içten içte şüphe duyuyordum. Şüphelerim tam da "Adler psikolojisi" ifadesiyle alakalı.

FİLOZOF: Hımm. Ne demek istiyorsun?

GENÇ: "Adler psikolojisi" ifadesinden de anlaşılacağı üzere, Adler'in fikirleri psikoloji alanında sayılıyor. Ki bildiğim kadarıyla psikoloji temelde bir bilim. Halbuki Adler'in ortaya koyduğu fikirlerin bilimsellikten hayli uzak tarafları var bence. Elbette ruhsal yapıyla ilgilenen bir çalışma alanı söz konusu olduğundan, bu fikirlerin tamamen matematiksel biçimde ifade edilmesi mümkün olmayabilir. Bu gayet anlaşılır. Fakat sorun şu ki, Adler insanlardan "idealler" çerçevesinde söz ediyor. Bıktırıcı vaazlar verip duruyor, tıpkı Hıristiyanların komşu sevgisine dair vaazları gibi. Buradan ilk soruma geçeyim. Adler psikolojisi sizce "bilim" mi?

FİLOZOF: Eğer bilimin kesin tanımından bahsediyorsan, şunu belirtmem gerekir: Bilimde yanlışlanabilirlik ilkesi vardır. Dolayısıyla hayır, bilim değil. Adler, psikolojisinin "bilim" olduğunu öne

sürüyordu ama "sosyal duygu" kavramından söz ettiğinde meslektaşlarından pek çoğu onunla yollarını ayırdı. Onlar da aşağı yukarı seninle aynı yargıya varmıştı: "Böyle bir şey bilim olamaz."

GENÇ: Doğru. Psikolojiyle bir bilim olarak ilgilenen herkesin vereceği doğal bir tepki bu.

FİLOZOF: Bu halen tartışılan bir mesele ama Freud'un psikanalizi, Jung'un analitik psikolojisi ve Adler'in bireysel psikolojisi, üçü de yanlışlanabilir olmadığından bilimin tanımıyla çelişen tarafları var.

GENÇ: Peki, anlıyorum. Defterim yanımda. Bunları not edeyim. Şöyle yazıyorum: "Kesinlikle bilim değil!" Gelelim sonraki soruma. Üç yıl önce Adler düşüncesinden "başka bir felsefe" olarak söz etmiştiniz değil mi?

FİLOZOF: Doğru, öyle dedim. Bana göre, Adler psikolojisi Yunan felsefesiyle aynı hatlarda olan bir düşünme biçimi ve başlı başına bir felsefe. Adler'in kendisiyle ilgili de böyle düşünüyorum. Psikologdan ziyade filozof olarak görüyorum onu. Uzmanlığını klinik ortamda uygulamaya koymuş bir filozof o. Benim anlayışım bu.

GENÇ: Pekâlâ. Asıl mevzuya geleyim. Adler'in fikirlerini uzun uzadıya düşündüm ve gerçekten pratiğe geçirdim. Bu fikirlerden şüphe duymuyordum. Aksine, bu fikirlerin verdiği tutkuyla adeta cana gelmiştim. Bütün kalbimle inanıyordum. Ne zaman ki Adler'in fikirlerini eğitimde kullanmaya çalıştım, büyük bir dirençle karşılaştım. Sadece öğrenciler değil, etrafımdaki öğretmenler de direnç gösterdi. Ama düşününce, bu gayet makul. Eğitim konusunda onlarınkinden farklı bir değer sistemine dayanan bir

yaklaşımım vardı ve bunu ilk kez pratiğe döküyordum. Sonra, benimle aynı şeyleri yaşamış bir topluluk geldi aklıma; kendimi onlarla kıyasladım. Kimlerden bahsediyorum biliyor musunuz?

FİLOZOF: Açıkçası, hayır, bilmiyorum. Kimler acaba?

GENÇ: Keşif Çağı'nda pagan diyarlara akın eden Katolik misyonerler.

FİLOZOF: Ha...

GENÇ: Afrika, Asya ve Amerika'ya giden Katolik misyonerler farklı farklı dillerin, kültürlerin ve tanrıların olduğu yabancı topraklarda, inandıkları öğretileri yaymaya çalışmıştı. Tıpkı benim gibi. Ben de öğretmenlik yoluna koyularak Adler'in fikirlerini yayma görevini üstlenmiştim. Misyonerler çoğu zaman inançlarını yaymayı başarsa da, aynı zamanda zulme maruz kaldılar, hatta bazen gaddarca idam edildiler. Şimdi, mantıken bu insanların o coğrafyalarda reddedileceğini, geri çevrileceğini düşünürsünüz. Ama peki bu misyonerler gittikleri yerlerin sakinlerine yeni bir "Tanrı" vaaz etmeyi ve onları kendi inançlarından vazgeçirmeyi nasıl başardı? Bayağı zor bir iş olmalı. Daha fazlasını öğrenmek için kütüphaneye koştum.

FİLOZOF: Ama bu...

GENÇ: Durun, daha bitirmedim. Böylece Keşif Çağı misyonerleri hakkındaki çeşitli kaynakları incelerken aklıma ilginç bir düşünce daha geldi: Uzun lafın kısası, Adler'in felsefesi bir din değil mi?

FİLOZOF: İlginç...

GENÇ: Çünkü bu doğru, değil mi? Adler'in bahsettiği idealler bilimsel değil. Bilimsel olmadıklarından, nihayetinde meselenin

vardığı nokta kişinin inanç düzeyi, inanıp inanmaması. Yani mesele yine kişinin kendi hissiyatında düğümleniyor. Bizim bakış açımızdan, Adler'i tanımayan insanlar sahte tanrılara inanan uygarlaşmamış ilkeller gibi. Onlara asıl "hakikat"i öğretip onları olabildiğince çabuk kurtuluşa erdirmemiz gerektiğini hissediyoruz. Öte yandan onların bakış açısından, kötü tanrılara inanan ilkeller biziz. Belki de kurtarılması gerekenler biziz. Yanılıyor muyum?

FİLOZOF: Hayır, son derece haklısın.

GENÇ: O halde söyleyin, Adler'in felsefesi ile din arasındaki fark nedir?

FİLOZOF: Din ve felsefe arasındaki fark; bu önemli bir mesele. "Tanrı"nın varlığı meselesini bir kenara bırakıp öyle düşündüğünde bu konuyu anlamak daha kolay olacaktır.

GENÇ: Ne demek istiyorsunuz?

FİLOZOF: Dinde de, felsefede de, bilimde de çıkış noktası aynıdır. Nereden geldik? Neredeyiz? Nasıl yaşamalıyız? Din de, felsefe de, bilim de bu sorularla yola çıkar. Antik Yunan'da felsefe ile bilim arasında bir ayrım yoktu. "*Science*" (bilim) kelimesinin kökeninde Latince *scientia* (bilgi) kelimesi vardır.

GENÇ: Peki, demek ki o zamanlar bilim böyleymiş. Fakat benim sorum felsefe ve din hakkında. Aralarındaki fark ne?

FİLOZOF: Öncelikle ortak noktalarını netleştirmek daha iyi olur. Nesnel olgularla sınırlı olan bilimden farklı olarak, felsefe ve din insanların "gerçek", "iyi" ve "güzel" konusundaki fikirleriyle ilgilenir. Bu çok önemli bir nokta.

GENÇ: Biliyorum. Felsefe de, din de insan ruhunun derinliklerini araştırır. Peki ama bu ikisi arasındaki sınırlar, farklar neler? Sadece Tanrı'nın var olup olmadığı sorusu mu?

FİLOZOF: Hayır. Aralarındaki en önemli fark "hikâye"nin varlığı ya da yokluğu. Din dünyayı hikâyelerle açıklar. Tanrılar dinlerin dünyayı açıklamak için kullandığı o büyük hikâyelerin kahramanlarıdır. Halbuki felsefe hikâyeleri reddeder; dünyayı kahramanlar olmadan, soyut kavramlarla açıklamaya çalışır.

GENÇ: "Felsefe hikâyeleri reddeder" derken?

FİLOZOF: Şöyle de düşünebilirsin. Gerçeği ararken karanlık içinde ucu bucağı görünmeyen bir asma köprüde yürüyoruz. Sağduyumuzdan şüphe edip durmaksızın kendimizi sorgulasak da, o yolun daha ne kadar süreceğini bilmeden yürümeye devam ediyoruz. Sonra birdenbire karanlıktan bir ses yükseliyor: "Yolun ilerisinde hiçbir şey yok. İşte gerçek bu."

GENÇ: Haa...

FİLOZOF: Bu yüzden kimileri iç seslerini dinlemeyi keser ve yürümeyi bırakır. Köprüden aşağı atlarlar. Gerçeği orada bulurlar mı? Bilmiyorum. Belki bulurlar, belki de bulamazlar. Ama köprüde yürümeyi bırakıp aşağı atlamak din denen şey bana kalırsa. Felsefede ise insan sonu olmadan yürümeye devam eder. Tanrılar var mı yok mu, bunun bir önemi olmaz.

GENÇ: Bu "sonu olmadan yürüme" herhangi bir cevap barındırmıyor mu o halde?

FİLOZOF: Felsefe kelimesinin Yunancası *philosophia* "bilgelik sevgisi" demektir. Başka bir deyişle, felsefe "bilgelik sevgisi

çalışması"dır. Filozoflar da "bilgelik âşıkları"dır. Gelgelelim bir insan bilinebilecek her şeyi bilen tam bir "bilge" olursa, bu kişi artık "bilgelik âşığı" (filozof) sayılmaz. Modern felsefenin en büyük isimlerinden Kant'ın sözleriyle ifade edersek: "Felsefeyi öğrenemeyiz. Sadece felsefe yapmayı öğrenebiliriz."

GENÇ: *Felsefe yapmak* mı?

FİLOZOF: Doğru. Felsefe bir çalışma alanından ziyade bir yaşama biçimidir. Din her şeyi Tanrı'yla açıklar. Açıklamaları her şeyi bilen, her şeye kadir bir Tanrı'ya ve onun gönderdiği öğretilere dayanır. Bu, felsefeyle taban tabana zıt bir düşünme biçimidir.

Birisi her şeyi bildiğini iddia ediyorsa ya da öğrenme ve düşünme yolunu yarıda bırakıyorsa –Tanrı'nın varlığı ya da yokluğu konusundaki inancı ne olursa olsun, ister inançlı olsun ister inançsız olsun– din alanına girer. Ben bu konuya böyle bakıyorum.

GENÇ: Yani siz de cevapları bilmiyorsunuz?

FİLOZOF: Hayır, bilmiyorum. Bir konuda bir şey bildiğimizi düşündüğümüz an, bunun ötesinde neler olduğunu araştırmak isteriz. Ben daima kendime dair, başka insanlara ve dünyaya dair düşünmeye devam edeceğim. Dolayısıyla sonu olmadan "bilmeme"ye devam edeceğim.

GENÇ: Ha-ha! Cevabın kendisi de felsefi oldu.

FİLOZOF: Sokrates kendilerini bilge olarak tanımlayan Sofistlerle diyaloglarında şu sonuca varır: *Ben (Sokrates) biliyorum ki, benim bilgim tamamlanmış değil. Kendi bilgisizliğimi biliyorum. Öte yandan Sofistler yani şu bilge olduğunu söyleyenler her şeyi bilmek ister ama kendi bilgisizliklerine dair bir şey bilmezler. Bu*

bakımdan, kendi bilgisizliğime dair bilgim itibariyle ben onlardan daha bilge biriyim. Sokrates'in "Tek bir şey biliyorum, o da hiçbir şey bilmediğim" sözünün bağlamı budur.

GENÇ: O halde hiçbir cevabı olmayan ve bilmeyen biri olarak bana ne verebilirsiniz?

FİLOZOF: Bir şey vermeyeceğim. Düşünelim ve birlikte yürüyelim.

GENÇ: Köprünün sonuna doğru mu? Atlamadan mı?

FİLOZOF: Evet. Sorular sormaya ve yürümeye devam et, sınır koymadan.

GENÇ: Ne kadar da kendinizden eminsiniz. Oysa şu bildiğini iddia eden Sofistlere laf sokmaktan da geri kalmıyorsunuz. Pekâlâ. Sizi şöyle bir silkip köprüden aşağı düşüreceğim!

EĞİTİMİN AMACI ÖZERKLİKTİR

FİLOZOF: Peki, nereden başlayalım?

GENÇ: Şu anda beni meşgul eden sorun eğitim. O yüzden eğitim bağlamında Adler'in çelişkili taraflarından bahsedeceğim. Çünkü Adler'in fikirlerinin temelinde eğitimle bağdaşmayan pek çok şey var.

FİLOZOF: Tamam. Kulağa ilginç geliyor.

GENÇ: Adler psikolojisinde "görev ayrımı" diye bir fikir var değil mi? Hayattaki her şeye ve her olaya "Bu kimin görevi?" perspektifinden bakılır ve bunlar "bireyin kendi görevleri" ve "başkalarının görevleri" diye ayrılır. Diyelim ki patronum benden hoşlanmıyor. Haliyle kendimi kötü hissederim. Dolayısıyla beni sevsin ve onaylasın diye bir şeyler yaparım. Bu gayet normal değil mi?

Fakat Adler bunun yanlış olduğu kanısında. Sözlerime, davranışlarıma ve kişiliğime dair başka insanların yargıları onların sorumluluğunda; söz konusu durumda da patronumun yargıları onun sorumluluğunda ve benim kontrol edebileceğim bir şey değil. Ne kadar beni sevsin diye uğraşsam da, patronum beni sevmemeye devam edebilir.

Bu hususta Adler şöyle diyor: "Başka insanların beklentilerini karşılamak için yaşamıyorsunuz." Ayrıca: "Başka insanlar da sizin beklentilerinizi karşılamak için yaşamıyor." İnsanların bakışların-

dan korkmayın, yargılarına aldırış etmeyin ve onlar tarafından onaylanma çabasına girmeyin. Kendiniz için en iyi yolu, inandığınız yolu seçin. Ayrıca başkalarının görevi olan işlere müdahale etmeyin, kendi göreviniz olan işlere müdahale edilmesine de izin vermeyin. Adler psikolojisiyle yeni tanışanlar için bu hayli etkileyici bir yaklaşım.

FİLOZOF: Doğru. "Görev ayrımı" fikrini uygulayabilmek kişilerarası ilişki sorunlarımızın önemli ölçüde azalmasını sağlar.

GENÇ: Hangi görevin kime ait olduğunu belirlemenin kolay bir yolu olduğunu da söylemiştiniz. Yani şöyle düşünmeliyim: "Yapılan seçimin yarattığı nihai sonucu en nihayetinde kim yaşayacak?" Yanlış anlamıyorum değil mi?

FİLOZOF: Hayır, yanlış anlamıyorsun.

GENÇ: O zaman verdiğiniz örnek, çocuğun ders çalışmasıydı. Daha doğrusu ders çalışmaması. Anne baba çocuğun geleceğine dair kaygılandığından, dersine çalışsın diye onu azarlıyor. Peki ama nihayetinde ders çalışmamanın sonuçlarını kim yaşayacak? Yani iyi bir okula girememek ve iş bulmakta zorlanmak gibi sorunları kim yaşayacak? Neresinden bakarsanız, anne baba değil çocuk yaşayacak. Demek ki ders çalışmak çocuğun görevi ve ailenin bu konuda müdahaleci olmaması gerekiyor. Buraya kadar her şey tamam mı?

FİLOZOF: Evet.

GENÇ: Şimdi, asıl sorunun ortaya çıktığı yere geldik. Çalışmak çocuğun görevi. Çocuğun sorumluluğunda olan şeylere müdahale edilmemeli. Madem öyle, bu "eğitim" denen şey ne oluyor? Eğitimciler olarak uğraştığımız bu meslek ne oluyor? Çünkü sizin

kurduğunuz mantığa göre, biz eğitimciler olarak, çocukları ders çalışmaya zorladığımız için, onların görevlerine müdahale eden bir işgal çetesi oluyoruz! Buna ne diyeceksiniz şimdi?

FİLOZOF: Peki, tamam, Adler'i öğretmenlerle tartıştığımda sıkça gelen bir soru bu. Ders çalışmak kesinlikle çocuğun görevi. Kimsenin buna müdahil olmaya hakkı yok, ebeveynlerin bile. Adler'in "görev ayrımı" kavramı tek yönlü olarak yorumlandığında, her türlü eğitim başkalarının görevlerine müdahale oluyor, dolayısıyla kınanması gereken bir şey haline geliyor. Fakat Adler yaşadığı dönemde eğitim konusuyla en çok ilgilenen psikologdu. Adler'e göre eğitim temel bir sorumluluktan ibaret değildi, aynı zamanda büyük bir umuttu.

GENÇ: Hımm. Biraz daha somut olarak açıklayabilir misiniz?

FİLOZOF: Örneğin Adler psikolojisinde psikolojik danışmanlık "tedavi" değil "yeniden eğitim" olarak görülür.

GENÇ: Yeniden eğitim mi?

FİLOZOF: Evet. Psikolojik danışmanlık ve çocuk eğitimi aslında aynı şeydir. Danışman bir eğitmendir, eğitmen de bir danışmandır. Bu konuya böyle bakılabilir.

GENÇ: Ha-ha! Bunu bilmiyordum. Danışman olduğumdan haberim yoktu! Artık ne demekse bu?

FİLOZOF: Bu önemli bir nokta. Beraber biraz açalım. Öncelikle, evde ya da okulda verilen eğitimin ana hedefi nedir? Bu konuda ne düşünüyorsun?

GENÇ: Bu birkaç kelimeyle ifade edebileceğim bir şey değil. Ama şöyle diyebilirim: sistematik çalışmalarla bilgi ve kültür kazanmak,

sosyal beceriler edinmek, adalete saygılı, ruhen ve bedenen sağlıklı insanlar yetiştirmek...

FİLOZOF: Evet. Bunların hepsi önemli. Ama bir de büyük resme bakalım. Çocuklara verdiğimiz eğitim sonucunda ne olmalarını isteriz?

GENÇ: Bağımsız yetişkinler olmalarını mı isteriz?

FİLOZOF: Doğru. Eğitimin amacı tek kelimeyle "özerklik"tir.

GENÇ: Özerklik... Evet, sanırım böyle denebilir.

FİLOZOF: Adler psikolojisinde insanlar bulundukları sıkıntılı koşullardan kurtulma ve kendilerini geliştirme arzusuyla yaşayan varlıklar olarak görülür. Yani insanlar "üstünlük arayışı"ndadır. Emekleyen bebek zamanla ayakta durmayı öğrenir, dili öğrenerek çevresindeki insanlarla iletişim kurmaya başlar. Başka bir deyişle tüm insanlar "özgürlük" peşindedir; çaresizlikten ve tutsaklıktan özgürleşmek isterler, dolayısıyla "özerk" olmak isterler. Bunlar en temel isteklerdir.

GENÇ: Yani bu özerkliği destekleyen şey eğitim midir?

FİLOZOF: Kesinlikle. Çocukların hem fiziksel olarak büyümeleri hem de sosyal olarak özerk olmaları için öğrenmeleri gereken pek çok şey vardır. Bahsettiğin sosyal becerileri ve adalet anlayışını, birtakım bilgileri ve başka şeyleri öğrenmeleri gerekir. Ayrıca elbette bilmedikleri şeyler bilenler tarafından onlara öğretilmelidir. Etraflarındaki insanlar onlara yardımcı olmalıdır. Eğitim müdahale değildir, özerklik yolunda yardımdır.

GENÇ: Bana kalırsa evire çevire aynı şeyleri söyleyip duruyorsunuz!

FİLOZOF: Mesela bir insan hiçbir trafik kuralını bilmeden, kırmızı ışığın ve yeşil ışığın anlamını bilmeden toplum hayatına atılsa ne olur? Ya da araba kullanmayı bilmeyen biri kendini birdenbire direksiyon başında bulsa? Elbette öğrenilmesi gereken kurallar ve geliştirilmesi gereken beceriler vardır. Bunlar hayat memat meselesidir. Üstelik bunları bilmemek başkalarının hayatını da tehlikeye atabilir. Tam tersi bir durum düşündüğümüzde şu da söylenebilir: Eğer dünyada yaşayan başka hiç kimse kalmasaydı ve yaşayan tek insan sen olsaydın, hiçbir şey öğrenmen gerekmezdi. O zaman eğitime de gerek kalmazdı. Bilgiye de ihtiyaç duymazdın.

GENÇ: Yani başka insanlar ve toplum yüzünden mi bilgi edinmeye ihtiyaç var?

FİLOZOF: Evet! Burada "bilgi" dediğimiz şey sadece okulda öğrenilen bilgi değil, insanların mutlu yaşamaları için gereken bilgi de bu kapsama giriyor. Yani toplum içinde nasıl yaşanılacağıyla ilgili bilgi. Başka insanlarla nasıl etkileşim kurulacağıyla ilgili bilgi. Toplumda kendine nasıl bir yer edinebileceğinle ilgili bilgi. "Ben"i ve "sen"i bilmek. Bir kişinin gerçek doğasını ve nasıl yaşaması gerektiğini bilmek. Adler bilginin bu türüne "insan bilgisi"* demiştir.

GENÇ: İnsan bilgisi mi? Bu terimi daha önce hiç duymamıştım.

FİLOZOF: Duymuş olmanı beklemiyordum. İnsanları tanıma bilgisi kitaplardan edinilen türden bir bilgi değil. Bu yalnızca in-

* İngilizcede "human knowledge" (insan bilgisi) olarak geçiyor. Adler'in kullandığı kavramın Almancası *Menschenkenntnis*. Adler'in türettiği bu kavram aynı zamanda "insanları tanıma/bilme bilgisi/becerisi/sanatı" anlamına da gelir (buradaki "kenntnis" pratik ve tecrübeyle edinilen bilgi ve beceridir). *Menschenkenntnis* Adler'in Türkçeye *İnsanı Tanıma Sanatı* ve *İnsan Tabiatını Tanıma* olarak çevrilen kitabının asıl adı aynı zamanda. Almancası 1927 yılında yayımlanan bu kitap aynı yıl İngilizceye *Understanding Human Nature* olarak çevrilmiştir. (e.n.)

sanlarla ilişkiler kurarak edinilebilecek bir bilgi türü. Bu yüzdendir ki bir öğrencinin çok sayıda insanla bir arada bulunduğu yer olan okul eğitim için evden daha anlamlı bir yerdir.

GENÇ: Yani asıl eğitimin "insan bilgisi" kazanmaya yönelik olduğunu mu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Aynen öyle. Psikolojik danışmanlıkla aynı şey. Danışman danışanına özerklik kazanma yolunda yardımcı olur. Özerklik için şart olan "insan bilgisi" üzerine birlikte fikir yürütürler. Önceki konuşmamızda geçen, Adler psikolojisindeki hedefler konusunu hatırlıyor musun? Davranışsal hedefler ve psikolojik hedefler vardı hani.

GENÇ: Evet, hatırlıyorum. Davranışın iki hedefi vardır:

1. Özerk olmak.
2. Toplumla uyum içinde yaşamak.

Bu davranışları destekleyen psikolojinin de iki hedefi vardır:

1. "Yapabilirim" bilinci.
2. "İnsanlar yoldaşımdır" bilinci.

Yani özetlersek, bu dört şeyin sadece psikolojik danışmanlıkta değil, eğitim ortamında da mı önemli olduğunu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Hayatta çektiğimiz zorlukları düşününce, biz yetişkinler için de bir o kadar önemli. Zira toplumda bu hedeflere ayak uyduramayan ve sosyal hayatta sıkıntılar yaşayan pek çok yetişkin var.

Eğer bir insan özerklik hedefini, ister eğitimde olsun ister psikolojik danışmanlıkta ya da mesleki danışmanlıkta olsun, bir kenara bırakırsa, çok geçmeden bir şeyleri zorlar hale gelir.

Oynadığımız rollerin farkında olmalıyız. Eğitimde zorlayıcı "müdahale" tuzağına mı düşüyoruz, yoksa özerkliği teşvik eden "yardım"la mı sınırlı kalıyoruz? Mesele eğitimcinin, psikolojik danışmanın ya da mesleki danışmanın sergilediği yaklaşıma bağlı.

GENÇ: Muhakkak öyle olabilir. Anlıyorum, bu ideallere de katılıyorum. Gerçekten. Ama bu numarayı daha önce üzerimde denemiştiniz. Artık bunları yutmuyorum! Neden söz edersek edelim, konu en sonunda soyut idealizme bağlanıyor. Dönüp dolaşıp aynı yere varıyoruz; siz büyük laflarla kulağa hoş gelen şeyler söylüyorsunuz, ben de bunları dinliyorum, meseleyi anladığımı düşünüyorum.

Ama benim sorunlarım soyut değil, gayet somut şeyler. Bütün bu boş teorilerdense, ayakları yere basan ve uygulanabilir bir teoriniz var mı? Gerçek hayatta, bir öğretmen olarak nasıl bir adım atabilirim? Şu en önemli ilk somut adım konusu ne olacak? Başından beri konunun etrafında dolanıp asıl meseleye gelmekten kaçıyorsunuz. Öyle değil mi? Söylediklerinizçoook uzaklarda olan şeyler. Uzaklarda bir yerdeki güzel bir manzaradan bahsedip duruyorsunuz ama gözünüzün önündeki çamurdan gözlerinizi kaçırıyorsunuz!

Üç yıl önce genç adam filozoftan Adler'in düşüncelerini duyduğunda hayret ve şüpheyle dolmuştu. Tepkisini şiddetli ve yoğun duygularla ortaya koymuştu. Ama bu sefer durum başkaydı. Artık Adler psikolojisinin genel hatlarını biliyordu ve toplum hayatında gerçek tecrübeler yaşamıştı. Hatta iş

hayatında kazandığı tecrübe itibariyle, aslında daha çok şey öğrenen kendisiydi belki de. Bu sefer genç adamın daha net bir planı vardı. *Soyuta değil somuta odaklan. Teoriye değil, gerçek pratiğe odaklan. İdeallere değil, gerçekliğe odaklan. Öğrenmek istediklerim bunlar, ki Adler'in zayıf yanları tam da buralarda.*

SAYGI BİR İNSANI OLDUĞU GİBİ GÖRMEKTİR

FİLOZOF: O halde *somut olarak* nereden başlamalıyız? Eğitimde, psikolojik veya mesleki danışmanlıkta hedef olarak özerkliği koyduğumuzda, başlangıç noktası ne olabilir? Elbette üzerine düşünülmesi gereken bir şey. Ama bu konuda temel ilkeler de yok değil.

GENÇ: Can kulağıyla dinliyorum.

FİLOZOF: Tek bir cevap var, o da "saygı".

GENÇ: Saygı mı?

FİLOZOF: Evet. Eğitim konusunda başka bir başlangıç noktası olamaz.

GENÇ: Bir başka sürpriz cevap daha! Yani diyorsunuz ki ebeveynlerinize saygı duyun, öğretmenlerinize saygı duyun, patronunuza saygı duyun... Öyle mi?

FİLOZOF: Hayır. Örneğin sınıfta, öncelikle *sen* çocuklara saygı gösteriyorsun. Her şey buradan başlıyor.

GENÇ: *Ben* mi? Sessiz olup beş dakika bile birini dinlemeyi bilmeyen çocuklara mı?

FİLOZOF: Evet. İster ebeveyn ile çocuk arasında olsun, ister şirket ortamında olsun, fark etmez. Kişilerarası ilişkilerin her türün-

de böyledir bu. Öncelikle ebeveyn çocuğa, patron da çalışanlarına saygı göstermeli. Roller şöyledir, "öğreten" konumundaki kişi "öğrenen" konumundaki kişiye saygı gösterir. Saygı olmadan kişilerarası iyi ilişkiler kurulması mümkün değildir. İyi ilişkiler olmadan da birinin söylediği diğerine tam olarak etki etmez.

GENÇ: Yani sorunlu çocuklara saygı göstermem gerektiğini mi söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Evet çünkü bunun temelinde "insana saygı" anlayışı var. Bir insanın saygısı belirli insanlara özgü olmamalı. Her türden insanı kapsamalı; aile ve arkadaşlardan sokaktaki herhangi birine kadar. Hatta hayatında hiç karşılaşmayacağı, başka ülkelerde yaşayan insanlara kadar.

GENÇ: Al işte! Bir ahlak dersi daha! Ya da din dersi mi diyelim? Açıkçası bana iyi bir fırsat tanımış oluyorsunuz. Okul müfredatında da ahlak dersi var, hatta önemli bir yeri var.

Peki, bu değerlere inanan pek çok insan olduğunu kabul ediyorum. Fakat şunu da düşünün: Neden çocuklara ahlakla ilgili bir şeyler aşılamak gerekiyor? Çünkü onlar da tüm insanlar gibi doğaları gereği ahlaktan yoksundur. O halde yemişim "insana saygı" denen şeyi! Bakın, sizde de bende de, ruhlarımızın derinliklerinde, ahlaksızlığın mide bulandırıcı pis kokuları dolaşıyor!

Ahlaktan yoksun insanlara ahlak vaazı veriyorsunuz. Ben de ahlak arayışında olan biriyim. O halde bu yaptığınız, müdahaleye hatta zorlamaya giriyor. Söylediklerinizin baştan aşağı çelişkilerle dolu. Tekrar söyleyeyim: İdealizminizin gerçek durumlarda hiçbir geçerliliği yok. Ayrıca nasıl oluyor da şu sorunlu çocuklara saygı duymamı bekliyorsunuz?

FİLOZOF: O halde tekrar söyleyeyim. Ben ahlak vaazı vermiyorum. Diğer konuya gelecek olursak, özellikle de senin gibi insanların saygıyı öğrenmesi ve pratik etmesi gerekiyor.

GENÇ: Aa, yeter ama! Buram buram din kokan boş teorileri duymak istemiyorum. Hemen yarın uygulanabilecek somut örnekler istiyorum sizden.

FİLOZOF: Saygı nedir? Şöyle bir tanım var: "Saygı bir insanı olduğu gibi görebilme yetisidir; o kişinin kendine has bireyliğinin farkında olmaktır." Bunlar sosyal psikolog Erich Fromm'un sözleri. O da Adler ile aşağı yukarı aynı dönemlerde Nazi zulmünden kaçmak için Almanya'dan Amerika'ya göç eden biriydi.

GENÇ: Ne demek "kişinin kendine has bireyliğinin farkında olmak"?

FİLOZOF: Bir insanı, dünyada eşi benzeri olmayan o biricik kişiyi olduğu gibi görmek. Hatta Fromm şunu da ekler: "Saygı bir insanın kendindeki potansiyeli ortaya çıkarıp geliştirmesini sağlayan ilgidir."

GENÇ: Anlamadım.

FİLOZOF: Karşındaki insanı değiştirmeye ya da manipüle etmeye çalışmamak. Herhangi bir şart koşmadan o kişiyi olduğu gibi kabul etmek. Bundan daha büyük bir saygı yoktur. Başkasından "olduğu gibi" kabul gören insanın cesaret kazanması daha muhtemeldir. Saygı, cesaretlendirmenin başlangıç noktasıdır da denebilir.

GENÇ: Yok artık! Benim bildiğim saygı böyle bir şey değil. Saygı muhtaç olmaya benzer bir duygudur, durum gereği birine minnet duymak gibi bir şeydir.

FİLOZOF: Hayır. Bu saygı değil. Korku, itaat ve iman. İnsanın iktidar ve otoriteden korkması; karşısındaki insanın kendisini görmek yerine sahte görüntülere tapması.

Respect (saygı) kelimesinin kökenindeki Latince *respicio* kelimesinde "gözetme" anlamı vardır. İlk başta, kişi karşındakini olduğu gibi görür. Sen henüz hiçbir şey görmedin, görmeye de çalışmadın.

Karşındakine kendi değer sistemini dayatmadan değer vermek ve potansiyelini ortaya çıkarıp geliştirmesine yardımcı olmak – saygı tam olarak böyle bir şeydir. Bir insanı manipüle etmek ya da düzeltmeye çalışmak gibi bir tutumda saygı diye bir şey yoktur.

GENÇ: Yani şu sorunlu çocukları oldukları gibi kabul ettiğimde değişecekler mi?

FİLOZOF: Bu senin kontrol edebileceğin bir şey değil. Belki değişecekler, belki de değişmeyecekler. Ama öğrencilere saygı duyduğunda, kendilerini oldukları gibi kabul edecekler ve özerk olma cesareti kazanacaklar. Hiç şüphesiz böyle olacak. Ama kazandıkları şeyi kullanıp kullanmamak kendilerine kalmış.

GENÇ: Yani bu da görev ayrımıyla ilgili?

FİLOZOF: Doğru. Onları suya götürebilirsin ama zorla suyu içiremezsin. Eğitimci olarak ne kadar yetenekli olursan ol, çocukların değişmesini sağlayamayabilirsin. Çünkü her koşulda saygı görmen de mümkün değildir. Yine de önce senin başlaman gerek. Herhangi bir şart koşmadan ve sonunda ne olacağını düşünmeden, ilk adımı atan sen olmalısın.

GENÇ: Ama böyle hiçbir şey değişmez ki.

FİLOZOF: Bu dünyada, insan ne kadar güçlü olursa olsun, zorlamayla olmayacak iki şey vardır.

GENÇ: Nedir onlar?

FİLOZOF: "Saygı" ve "sevgi". Örneğin bir firmanın başında otoriter ve despot bir kişi olduğunu farz edelim. Çalışanlar bu kişinin emirlerini yerine getirecektir kuşkusuz. Hatta muhtemelen itaatkâr bir tutum sergileyeceklerdir. Fakat korku kaynaklı bir riayettir bu, saygıyla zerre alakası yoktur. Bu kişi "Bana saygı duyun" diye bağırsa bile kimse bu emre uymaz. İçten içe ondan giderek soğurlar sadece.

GENÇ: Evet, eminim öyle olacaktır.

FİLOZOF: Üstelik karşılıklı saygı yoksa, insani ilişki de yoktur. Böyle bir kurum yalnızca bir grup insanın bir arada bulunup bir makinenin parçaları gibi çalıştıkları bir yer olur. Makine gibi yapılan işleri halledebilirler ama insani işleri yapamazlar.

GENÇ: Tamam, anladık, yine konunun etrafında dönüp dolaştınız! Peki, özetle diyorsunuz ki öğrenciler bana saygı duymadığı için sınıf çığırından çıkıyor, öyle mi?

FİLOZOF: Korkunun olduğu yerde, bu korku kısa sürse bile, saygıdan söz etmek pek mümkün değildir. Böyle olduğunda sınıfın kontrolden çıkması gayet doğaldır. Bunlar olurken öylece durup izledin, şimdi de otoriter önlemlere yöneliyorsun. Senin buyruklarını yerine getirmeleri için iktidarını ve korkuyu kullanıyorsun. Bu bir süre işe yaramasına yarayabilir, şimdilik seni dinliyor olabilirler. Ama...

GENÇ: Ağzımdan çıkan hiçbir kelimeye kulak asmıyorlar.

FİLOZOF: İşte, bak, çocuklar senin sözünü dinlemiyor, sadece otoriteye boyun eğiyorlar. Seni anlamakla uzaktan yakından alakaları yok. Sadece kulaklarını tıkayıp gözlerini kapayarak senin öfke krizinin geçmesini bekliyorlar.

GENÇ: He-he, gerçekten tam üstüne bastınız.

FİLOZOF: Böyle bir kısırdöngüye girmişsin çünkü öncelikle kendin öğrencilere saygı duyma adımını es geçmişsin. Yani koşulsuz saygı duyma adımını.

GENÇ: Peki, bu adımı es geçtiğim için onlara laf anlatmam mümkün değil, öyle mi?

FİLOZOF: Evet. Boş bir odaya bağırıp duruyorsun. Seni duymalarına imkân yok.

GENÇ: Tamam, peki, anladım. Hâlâ çürütmem gereken pek çok nokta var ama şimdilik bunu kabul ediyorum. Şimdi, farz edelim ki doğru yaklaşım sizinki. "İlişkiler saygı temelinde inşa edilir" diyelim. O halde, bir insan nasıl saygı gösterir? Güleç bir ifade takınarak "Sana saygı duyuyorum" diyerek değil herhalde?

FİLOZOF: Saygı sözle oluşan bir şey değil. Bir yetişkin ne zaman tatlı bir ifade takınarak çocuklara yaranmaya kalksa, çocuklar buradaki yalanı ya da çıkarcılığı hemen fark eder. "Bu kişi yalan söylüyor" diye düşündükleri anda artık orada saygı mümkün değildir.

GENÇ: Peki, tamam. Yine tam on ikiden vurdunuz. O halde ne yapmamı öneriyorsunuz? Çünkü şu anda saygıya dair söylediklerinizde aslında çok temel bir çelişki var.

FİLOZOF: Öyle mi? Ne gibi bir çelişki?

Saygıdan başlamak. Filozofun söylediği buydu. Saygı yalnızca eğitimin değil bütün kişilerarası ilişkilerin temelidir. Şüphesiz, insan saygı duymadığı kişilerin sözlerine kulak asmaz. Filozofun argümanlarında gencin katılabileceği taraflar vardı. Ama bir insanın bütün insanlara saygı göstermek zorunda olması – sınıftaki sorunlu çocuklar, toplumdaki kötü insanlar... hepsinin saygıyı hak ediyor olması– genç adamın şiddetle karşı çıktığı bir şeydi. *Ama bu herif kendi kuyusunu kendi kazmıştı. Gözardı edilemeyecek bir çelişki yaratmıştı. Neticede bu işi halletmek bana düştü. Bizim Sokrates'i mezarına ben defnedeceğim.* Genç adam yavaşça dudağını ıslattı ve bir hışımla konuşmaya devam etti.

BAŞKALARININ İLGİLERİYLE İLGİLENMEK

GENÇ: Görmüyor musunuz? Daha önce "Zorlamayla saygı olmaz" dediniz. Tamam, esasen böyle olabilir. Buna yürekten katılıyorum. Ama, bir yandan da, öğrencilere saygı duymam gerektiğini söylüyorsunuz bana. Ha-ha, tuhaf değil mi – zorla olmayacak bir şeye zorluyorsunuz beni. Bu çelişki değil de nedir?

FİLOZOF: Söylediklerimden bu ifadeleri makasladığında çelişkili gelebilir, doğru. Ama bir de şöyle bakalım. Saygı top gibidir, sadece pas verdiğin kişiden pas alırsın. Duvardan topu sektirmek gibi adeta: Topu duvara atarsan geri gelir ama duvarın karşısına geçip "Ver topu!" diye bağırırsan hiçbir şey olmaz.

GENÇ: Yok, bu yarım yamalak metaforlarla yan çizmenize izin vermeyeceğim. Bana doğru düzgün bir cevap verin. Saygı topunu ben atayım, olur, ama bana nereden geliyor? Top da hiç yoktan var olmadı ya!

FİLOZOF: Pekâlâ. Adler psikolojisini anlamak ve pratiğe dökebilmek açısından önemli bir nokta. "Sosyal duygu" terimini hatırlıyor musun?

GENÇ: Elbette. Yine de tam olarak anladığımı söyleyemem.

FİLOZOF: Evet, zor bir kavram. Dilersen başka bir zaman bunu daha derinlemesine konuşuruz. Şimdilik şunu akılda tutman yeterli: Daha önceki konuşmamızda bundan "sosyal ilgi" olarak da bahsetmiştim; aslında Adler'in Almancada kullandığı kavram "topluluk hissi", bu kavramı İngilizceye çevirirken "sosyal ilgi" [*social interest*] ifadesini kullanıyor. "Sosyal ilgi" toplumu gözetmektir; daha basitçe söylersek, toplumu oluşturan insanlarla ilgilenmemiz ve insanları önemsememizdir.

GENÇ: Almanca aslında bu kavram farklı yani?

FİLOZOF: Evet. Almancası *Gemeinschaftsgefühl*. Bu kavramda iki kelime bir araya geliyor: *Gemeinschaft*, yani "sosyal ilişkiler" ya da "topluluk"; *Gefühl*, yani "his" ya da "duygu". Bu yüzden ben "sosyal duygu" [*social feeling*] olarak çeviriyorum. Almanca aslına daha sadık bir çeviriyle "topluluk duygusu" [*community feeling*] ya da "topluluk hissi" [*community sense*] denebilir.

GENÇ: Açıkçası bu tarz akademik laflar beni pek ilgilendirmiyor. Ama bu nereye bağlanıyor, merak ettim.

FİLOZOF: Bir düşün. Adler "topluluk hissi" kavramını İngilizceye aktarırken* neden Almancasına daha yakın olan "sosyal duygu"

---

* Hayatının büyük bir kısmını Viyana'da geçiren Alfred Adler (1870-1937) Amerika'ya ilk kez 1926'da bir konferans turu için gitmiş, daha sonra da düzenli olarak konuşmalar yapmak üzere seyahat etmiştir. 1929'da New York'taki Columbia Üniversitesi'nde misafir öğretim görevlisi olmuş ve o tarihten itibaren düzenli olarak Amerika'ya seyahat ederek çeşitli yerlerde konferanslar vermiştir. Daha sonra 1932'de Long Island Tıp Okulu'nda tam zamanlı öğretim görevlisi olmuş, 1934'te Naziler tarafından Viyana'daki kliniklerinin kapatılması üzerine temelli Amerika'ya göçmüştür. Adler'in İngilizceyle ilişkisi ve düşüncesinde merkezi bir yeri olan *Gemeinschaftsgefühl* kavramını İngilizceye çevirmesi bu bağlamdadır. Bu kavram Adler'in metinlerinin İngilizce edisyonlarında üç farklı şekilde çevrilmiştir: *community feeling, social feeling, social interest*. İngilizceye ilk çevrilen kitabı *The Practice and Theory of Individual Psychology*'de (çev. P. Radin, 1924) bu kavram

[*social feeling*] ifadesi yerine "sosyal ilgi" [*social interest*] ifadesini tercih etti? Bunun ardında önemli bir gerekçe yatıyor.

Hatırlarsan, Adler'in "sosyal duygu" kavramını ilk kez öne sürdüğü Viyana döneminden bahsetmiştim. Bunun üzerine pek çok meslektaşı onunla yollarını ayırmıştı. Böyle şeylerin bilim olmadığını söyleyenler ona karşı çıkmış ve onu dışlamıştı. Çünkü bilim olarak kabul edilen psikoloji alanına "değer" konusunu dahil etmişti.

GENÇ: Evet, hatırlıyorum bunları.

FİLOZOF: Muhtemelen bunları yaşaması üzerine Adler insanların "sosyal duygu" kavramını anlamakta zorlandığını fark etti. Dolayısıyla bu kavramı İngilizce konuşulan dünyaya tanıtırken, "sosyal duygu" kavramı yerine gerçek pratiklere dayanan birtakım davranış ilkeleri koydu. Yani soyut fikirlerin yerine somut bir şey

---

"community feeling" olarak geçiyor. İkinci çevrilen kitabı *Understanding Human Nature*'da (çev. Walter Béran Wolfe, 1927) "social feeling" olarak geçiyor. Adler Amerika'dayken pek çok İngilizce makale yazmış ve yine İngilizce kaleme aldığı *The Science of Living*'de (1929) bu kavramı "social interest" ve "social feeling" olarak iki farklı şekilde karşılamıştır. İngilizcedeki Adler psikolojisi literatüründe bu üç karşılık da kullanılsa da (nitekim kimi araştırmacılara göre bunların her biri kavramın farklı anlamlarını yansıtıyordur), daha çok Adler'in tercih ettiği "social interest" karşılığı yerleşmiş durumda. Türkçede ise Kâmuran Şipal'in Almancadan yaptığı Adler çevirilerinde bu kavram "toplumsallık duygusu" olarak geçiyor. İngilizceden yapılan çeşitli çevirilerde ise "sosyal duygu", "sosyal ilgi" veya "toplumsal ilgi" olarak geçiyor. Elinizdeki kitapta (Japoncadan İngilizceye çevirisi bizzat yazarlar tarafından yapılmıştır) söz konusu kavramın İngilizce karşılıklarının üçü de geçiyor; dolayısıyla biz de bu ayrıma istinaden, "community feeling"i "topluluk hissi", "social feeling"i "sosyal duygu", "social interest"i "sosyal ilgi" olarak karşıladık. Adler bu kavramı kendi metinlerinde tek bir şekilde tanımlamamış, muhtelif metinlerinde kısmen açıklayarak çeşitli anlamlarıyla kullanmıştır. *The Lexicon of Adlerian Psychology*'de Jane Griffith ve Robert L. Powers bu kavramı şöyle tanımlıyor: "bireyin parçası olduğu insan topluluğuna ve evrene aidiyetinin farkında olması, topluluğun hayatının kendi eylemleriyle nasıl şekillendiğine dair sorumluluğunu anlaması; başka insanlarla ve başka varlıklarla bir arada var olduğumuza dair ortaklık hissi." Ayrıca elinizdeki kitabın öncülü olan *Kendinle Savaşma Sanatı*'nda (çev. Belgin Selen Haktanır, Koridor) bu kavramla ilgili bölümlere de bakılabilir. (e.n.)

koymuş oldu. Bu somut davranış ilkelerini "başkalarıyla ilgilenmek" olarak özetleyebiliriz.

GENÇ: Davranış ilkeleri mi?

FİLOZOF: Evet. Kişinin kendi benliğine tutunmayı bırakıp başkalarıyla ilgilenmesi. Eğer kişi bu ilkeler doğrultusunda yoluna devam ederse, kendiliğinden "sosyal duygu"ya ulaşacaktır.

GENÇ: Şu anda neden bahsettiğiniz hakkında en ufak bir fikrim yok! Argümanlarınız yine soyutlaşmaya başladı. Başka insanlarla ilgilenme konusunda "davranış ilkeleri" olması da bir fikirden ibaret. Peki ama somut olarak neyi nasıl yapmalı?

FİLOZOF: Bu noktada Erich Fromm'un şu sözünü hatırlamakta fayda var: "Saygı bir insanın kendindeki potansiyeli ortaya çıkarıp geliştirmesini sağlayan ilgidir." Hiçbir şeyi reddetmeden veya hiçbir şeye zorlamadan, kişi karşındakini olduğu gibi kabul eder ve ona olduğu haliyle değer verir. Başka bir deyişle karşındakinin haysiyetini gözetir ve önemser. Artık somut ilk adımın nerede olduğunu görebiliyor musun?

GENÇ: Hayır. Nerede?

FİLOZOF: Mantıken kendiliğinden çıkan bir sonuç bu. Başkalarının ilgileriyle ilgilenmekte.

GENÇ: Başkalarının ilgileriyle ilgilenmek mi?

FİLOZOF: Örneğin çocukların keyif aldığı oyunları bizim aklımız almaz. Anlamsız ve çocukça oyuncaklara kapılıp giderler. Bazen toplum düzenine ve ahlaka aykırı kitaplar okurlar ya da video oyunlarıyla kafayı bozarlar. Bunlar senin de bildiğin şeylerdir zaten.

GENÇ: Elbette. Bu gibi şeylere hemen hemen her gün şahit oluyorum.

FİLOZOF: Bunları uygun bulmayıp çocuklara daha "yararlı" ya da "uğraşmaya değer" şeyler vermeye çalışan pek çok ebeveyn ve eğitimci var. Bu gibi aktiviteleri tasvip etmiyorlar, kitaplara, oyuncaklara el koyuyorlar, çocukların sadece değerli sayılan şeylerle vakit geçirmelerine müsaade ediyorlar.

Ebeveynler bunu "çocukların iyiliği için" yapıyor elbette. Öyle bile olsa, saygıyla çelişen bir durum ve nihayetinde ebeveyn ile çocuk arasındaki mesafeyi artırıyor. Çünkü böyle bir tavır çocuğun doğası itibariyle ilgilendiği şeyleri görmezden geliyor.

GENÇ: Peki, o halde değersiz ve bayağı şeylerle uğraşmalarını mı tavsiye edeyim?

FİLOZOF: Kendi bulunduğumuz konumdan tavsiyede bulunmamalıyız. Çocukların ilgilendiği şeylerle ilgilenmeye çalışmalıyız. Öncelikle vakit geçirdikleri şeylerin senin kendi bakış açından değersiz ve bayağı olduğunu görmeye çalış ve bunların kendi içinde nasıl şeyler olduğunu anlamaya çalış. Kendin de dene, hatta arada bir onlara katıl. Sırf onlarla oynamak için oynamak yerine kendin de aktiviteden keyif almaya bak. Bunu yaptığında, çocuklar gerçekten fark edildiklerini, kendileri olarak kabul edildiklerini hissedecektir; çocuk muamelesi görmediklerini, birey olarak saygı gördüklerini hissedeceklerdir.

GENÇ: Ama bu...

FİLOZOF: Bu çocuklarla sınırlı bir şey değil. Her türlü kişilerarası ilişkide aranan saygının ilk somut adımıdır. İster işyeri ilişkilerinde olsun, ister sevgililer arasında olsun, ister uluslararası

ilişkilerde olsun... başka insanların ilgileriyle daha çok ilgilenmeliyiz.

GENÇ: Bu imkânsız! Belki farkında değilsiniz ama çocuklar yozlaşmış şeylerle de ilgileniyor! Münasebetsiz, acayip ve çirkin şeyler. Yetişkinler olarak bizim rolümüz onlara doğru yolu göstermek değil mi?

FİLOZOF: Hayır, değil. "Sosyal duygu" kavramına ilişkin Adler şu ifadeyi kullanmayı severdi: İhtiyacımız olan şey "başkasının gözleriyle görmek, başkasının kulaklarıyla duymak ve başkasının kalbiyle hissetmek"tir.

GENÇ: Nasıl?

FİLOZOF: Şu anda kendi gözlerinle görmeye, kendi kulaklarınla duymaya ve kendi kalbinle hissetmeye çalışıyorsun. O yüzden çocukların ilgilendiği şeylere "yozlaşmış" ve "çirkin" diyorsun. Çocuklara bunlar yozlaşmış gelmiyor. Peki ne görüyorlar? Öncelikle bunu anlayarak başlamalı.

GENÇ: Hayır, bunu yapamam! Bu beni aşan bir şey.

FİLOZOF: Neden?

KALPLERİMİZ VE HAYATLARIMIZ AYNI TÜRDEN OLSAYDI

GENÇ: Siz unutmuş olabilirsiniz ama ben çok iyi hatırlıyorum. Üç yıl önce şöyle bir iddiada bulunmuştunuz: Nesnel bir dünyada yaşamıyoruz, kendimiz anlam verdiğimiz öznel bir dünyada yaşıyoruz. Odaklanmamız gereken mesele dünyanın nasıl bir yer olduğu değil, dünyayı nasıl gördüğümüz. Ayrıca kendi öznelliğimizden de kaçamayız.

FİLOZOF: Evet, doğru.

GENÇ: O zaman bana şunu söyleyin: Kendi öznelliğimizden kaçamazken "başkasının gözleriyle görmek, başkasının kulaklarıyla duymak, hatta başkasının kalbiyle hissetmek" nasıl mümkün olabilir ki? Keşke lafı döndürüp dolaştırmayı bıraksanız!

FİLOZOF: Bu çok önemli bir nokta. İnsan öznellikten kaçamaz, doğru. Elbette başkası olmak da mümkün değil. Fakat insan bir şeyin başkasının gözünden nasıl göründüğünü, bir sesin başkasının kulağına nasıl geldiğini hayal edebilir.

Adler öncelikle şöyle düşünün diyor: "Bu insanla aynı türden bir kalbim ve hayatım olsaydı ne olurdu?" Kişi bunu düşündüğünde şunu anlayabilir hale gelir: "Muhtemelen bu kişiyle benzer bir şeyle karşı karşıya olurdum." Bu noktadan itibaren, insan daha ile-

risini de hayal edebilir ve "Muhtemelen ben de bu durumda böyle davranırdım" diye düşünür.

GENÇ: Aynı türden kalp ve hayat mı?

FİLOZOF: Diyelim ki ders çalışma konusunda en ufak bir çaba bile göstermeyen bir öğrenci var. Öğrenciyi "Neden dersine çalışmıyorsun?" diye sorguya çekmek saygıdan yoksun bir davranıştır. Bunun yerine şöyle düşünerek başlanmalı: "Ya benim de kalbim onunkiyle aynı olsaydı? Ya benim de hayatım onunkiyle aynı olsaydı?" Başka bir ifadeyle, "O öğrenciyle aynı yaşta olsaydım, aynı ev ortamında yaşamış olsaydım, arkadaşlarım, ilgi alanlarım, uğraşlarım aynı olsaydı acaba nasıl olurdu?" diye düşünmek. Eğer bunu düşünürsek, o kişinin ders çalışma sorumluluğuyla karşı karşıya kaldığımızda ne tür bir tutum benimseyeceğimizi ve neden çalışmayı reddedeceğimizi hayal edebiliriz. Bu tutuma ne dendiğini biliyor musun?

GENÇ: Hayal gücü mü?

FİLOZOF: Hayır. Buna "empati" diyoruz.

GENÇ: Empati mi? Aynı türden bir kalbim ve aynı türden bir hayatım olsaydı ne olurdu diye düşünmeye mi empati diyorsunuz?

FİLOZOF: Evet. Genellikle empatiden anlaşılan, başkasıyla aynı fikirde olmak, o kişinin duygularına ortak olmaktır. Ama bunun adı empati değil sempatidir. Empati bir beceridir. İnsanın bir başkasıyla yan yana yürürken sergilediği tutumdur.

GENÇ: Beceri! Empati bir beceri midir?

FİLOZOF: Öyle. Beceri olduğundan, senin de edinebileceğin bir şey.

GENÇ: Ha, ilginçmiş! Pekâlâ, o halde bunu bir beceri olarak açıklamanızı istiyorum. Bir insan karşısındakinin "kalbini ve hayatını" –ya da artık her neyse– nasıl bilebilir? Herkese tek tek psikolojik danışmanlık yaparak mı? Hah, böyle şeyleri öğrenmek mümkün değil!

FİLOZOF: Tam da bu yüzden başka insanların ilgileriyle ilgilenmek gerek. Uzaktan gözlem yapmakla yetinmemeliyiz. Bizzat dahil olmalıyız. Sen ise suya sabuna dokunmadan tepeden bakıp "Bunu yapmak mümkün değil" ya da "Şöyle bir engel var" gibi şeyler söylüyorsun. Bu yaptığın şeyde saygı da yok, empati de.

GENÇ: Hayır, yanılıyorsunuz! Hiç de öyle değil!

FİLOZOF: Neymiş öyle olmayan?

CESARET BULAŞICIDIR, SAYGI DA

GENÇ: Elbette öğrencilerimle top oynasaydım beni daha çok sevebilirlerdi. Bundan etkilenip bana yakınlık duyabilirlerdi. Ama çocuklarla aynı seviyeye inip arkadaş olursam, onları eğitmek daha zor olacaktır.

Kusura bakmayın ama bu çocuklar melek değil. Küçük şeytanlar onlar; azıcık yumuşak davranayım, ânında fırsattan istifade edip çizmeyi aşar, şirazeden çıkarlar. Siz bu dünyada yeri olmayan, meleklerle dolu bir fanteziye kapılmışsınız!

FİLOZOF: Bizzat iki çocuk yetiştirdim. Ayrıca okul eğitimine uyum sağlayamadığı için buraya gelip psikolojik danışmanlık almak isteyen pek çok genç insan oldu. Dediğin gibi, çocuklar melek değil. Çocuklar insan.

Fakat tam da insan olmaları sebebiyle onlara olabilecek en yüksek saygıyı göstermeliyiz. Onları ne hor görmeli ne de el üstünde tutup şımartmalıyız. Onlarla eşitleri olarak ilişkilenmeliyiz, ilgilendikleri ve önemsedikleri şeylerle empati kurmalıyız.

GENÇ: Afedersiniz ama onlara saygı göstermenin gerekçesi aklıma yatmıyor. Yani saygıdan kastettiğiniz, temelde onların egosunu okşamak, öyle mi? Bu kesinlikle çocuklar için onur kırıcı bir fikir.

FİLOZOF: Belli ki anlattıklarımın sadece yarısını anlıyorsun. Senden tek taraflı bir saygı göstermeni beklemiyorum. Öğrencilerine saygıyı öğretmeni istiyorum.

GENÇ: Saygıyı öğretmek mi?

FİLOZOF: Evet. Bizzat saygılı davranarak onlara saygının ne olduğunu göster. Kişilerarası ilişkilerin esas dayanağı olan saygının nasıl kurulduğunu ve saygıya dayalı bir ilişkinin nasıl olabileceğini göster. Adler'in söylediği gibi: "Korku bulaşıcıdır. Cesaret de." Haliyle saygı da bulaşıcıdır.

GENÇ: Cesaret ve saygı bulaşıcı mıdır?

FİLOZOF: Evet. İlk adımı senin atman gerek. Seni anlayan ya da destekleyen hiç kimse olmasa bile meşaleyi yakan sen olmalısın. Öncelikle sen cesaret ve saygı göstermelisin. Tuttuğun meşale, etrafında en fazla birkaç metrelik alanı aydınlatacaktır. Bu karanlık yürüyüşte yalnız ve bir başına olduğunu hissedeceksin belki de. Ama taşıdığın o ışık yüzlerce metre uzağındaki birinin gözüne ulaşacak. O zaman orada biri olduğunu, bir ışık ve bir yol olduğunu bilecekler, oraya yaklaşabileceklerini hissedecekler. Sonra birdenbire onlarca, ardından yüzlerce ışık senin etrafında toplanacak. Böylece yüzlerce yoldaşından yayılan ışık bir araya gelecek.

GENÇ: Bu nasıl bir alegori böyle? Sanırım kastettiğiniz şey şu: Eğitimciler olarak bize düşen rol çocuklara saygı duymak, onlara saygının ne olduğunu göstermek ve bunu öğrenmelerini sağlamak. Doğru anlamış mıyım?

FİLOZOF: Evet. Yalnızca eğitimin değil, her türlü kişilerarası ilişkinin de ilk basamağı budur.

GENÇ: Hadi canım! Kaç çocuk yetiştirdiğiniz, burada kaç kişiye danışmanlık verdiğiniz umurumda değil çünkü siz kendi çalışma odasına hapsolmuş bir filozofsunuz. Gerçek ve modern dünyadaki topluma ya da okula dair bir şey bildiğiniz yok.

Bakın, insanların okul eğitiminden beklediği ve kapitalist bir toplumda istediği şey karakter sahibi olmak ya da şu ne idüğü belirsiz "insan bilgisi" falan değil. Ebeveynler, veliler ve toplum gerçek sonuçlar talep eder. Dolayısıyla bizim amacımız da eğitimde başarı göstermektir.

FİLOZOF: Evet, sanıyorum öyle.

GENÇ: Öğrenciler öğretmenlerini ne kadar severse sevsin, eğitimde başarıyı artırmayan öğretmenlerin öğretmen olmayı hak etmediği söylenecektir. Bir işe girip parayı batırmış kişiler gibi görüleceklerdir. Öte yandan bütün öğrencilerine hükmedip onların başarılı olmasını sağlayan bir öğretmen övgülere boğulacaktır.

Fakat henüz asıl konuya gelmedik. Sürekli ve her koşulda azar işitmiş öğrenciler bile ileride yanınıza gelip "Beni geçmişte böyle bir disiplinle eğittiğiniz için çok teşekkür ederim" diyerek minnetlerini ifade edecektir. Tam da bu katı muamele sayesinde derslerine sıkı çalıştıklarını ve katı tavrımın aslında "sevgi kırbacı" olduğunu anlayıp nihayetinde bana teşekkür edeceklerdir. Gerçek bu. Bunu nasıl açıklayacaksınız?

FİLOZOF: Kuşkusuz, böyle bir hikâye de mümkün diyebilirim. Hatta Adler psikolojisinin teorilerini yeniden öğrenmek için harika bir örnek olduğu bile söylenebilir.

GENÇ: Ne! Yani bunun açıklanabilir bir şey olduğunu mu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Üç yıl önce konuştuğumuz şeyleri de hatırlayarak, Adler psikolojisinde biraz daha derinleşelim derim. Orada bulacaklarımız pek çok şeyi anlamamızı sağlayacak.

"Sosyal duygu" Adler psikolojisinin temel kavramlarından biri olmakla birlikte kavraması en zor olanıdır. Filozof bunu "başkasının gözleriyle görmek, başkasının kulaklarıyla duymak ve başkasının kalbiyle hissetmek" diye açıklıyor. Buna erişmek için empati denen becerinin gerektiğini, bunun da ilk adımının başkalarının ilgileriyle ilgilenmek olduğunu söylüyor. Teoride mantıklı geliyor ama öğretmenin işi çocukları anlamak mı? Bu yine filozofun dilbazlıklarından biri değil mi? Genç adam "yeniden öğrenme" ifadesini ortaya atan filozofa öfkeyle gözlerini dikip bakmaya başladı.

"İNSANLAR DEĞİŞMEZ"İN ASIL NEDENİ

GENÇ: Söyleyin bakalım. Adler'le ilgili neyi yeniden öğrenmem gerekiyor?

FİLOZOF: Hem kendi sözlerine ve tutumuna bakarken hem de başka insanların sözlerine ve tutumuna bakarken bunlarda ne türden hedeflerin gizlendiğini düşün. Bu Adler psikolojisinde temel bir düşünme bir yolu.

GENÇ: Biliyorum. "Teleoloji" değil mi bu?

FİLOZOF: Bu kavramı basitçe açıklayabilir misin?

GENÇ: Deneyeyim. Geçmişte ne yaşanmış olursa olsun, hiçbir şey bunlar tarafından belirlenmiyor. İsterse travmalar olsun, önemi yok. Çünkü insanlar geçmişteki "nedenler"in güdümünde değildir, insanlar şimdiki "hedefler"e göre yaşarlar. Örneğin şunu diyen birini düşünelim: "Benim yetiştiğim çevre kötüydü, o nedenle karanlık bir kişiliğim var." Bu bir hayat yalanıdır. Aslında bu kişinin daha en baştan şöyle bir hedefi vardır: "İnsanlarla ilişki kurup incinmek istemiyorum." Bu hedefi gerçekleştirmek için de insanlarla ilişki kurmasını engelleyen "karanlık bir kişilik" seçmiştir. Kendine böyle bir kişilik seçmesine bahane olarak da geçmişte yetiştiği koşulları öne sürer. Aşağı yukarı böyle bir şey, değil mi?

FİLOZOF: Evet. Lütfen devam et.

GENÇ: Başka bir ifadeyle, bizler geçmiş olaylar tarafından yazgısı belirlenmiş varlıklar değiliz. Aksine, yaşadığımız olaylara *verdiğimiz anlamlarla* kendi hayatımızı kendimiz belirliyoruz.

FİLOZOF: Doğru.

GENÇ: Sonra da şöyle bir şey söylemiştiniz: Şimdiye kadar ne yaşamış olursan ol, bunların hayatının devamını nasıl yaşayacağınla ilgili hiçbir bağlayıcılığı yoktur. Burada ve şu anda yaşayan biri olarak, kendi hayatında nasıl bir yol izleyeceğine kendin karar veriyorsun. Yanlış anladığım bir şey var mı?

FİLOZOF: Hayır, yanlış anladığın bir şey yok. Teşekkür ederim. Biz insanlar geçmiş travmaların insafına kalacak kadar kırılgan değiliz. Adler'in fikirlerinin temelinde insanın kıymetine ve potansiyeline dair güçlü bir inanç vardır: *İnsanlar kendi hayatlarını her an kendileri belirleyebilir.*

GENÇ: Evet, biliyorum. Ama ben nedenlerin gücünü görmezden gelemiyorum. Her şeyi yalnızca hedef olarak düşünmek zor. Çünkü, örneğin, benim hedefim "başka insanlarla ilişkilenmemek" olsa bile, bir yerde bu hedefe yol açan nedenler olmalı. Bana kalırsa teleoloji denen şey, devrimci bir bakış açısı olsa bile, mutlak bir hakikat değildir.

FİLOZOF: Pekâlâ. Bu gece bu diyaloğumuzun ardından bazı şeyler değişebilir, bazı şeyler ise değişmeyebilir. Çünkü buna karar verecek olan sensin, seni buna zorlamayacağım. Şimdi söyleyeceklerimi bir düşünme biçimi olarak ele al lütfen.

Bizler her an kendi hayatını belirleyebilen varlıklarız. Yeni benlikler seçebilen varlıklarız. Yine de bir insanın kendini değiş-

tirmesi pek kolay değildir. Bir insan değişmeyi yürekten istese de bu mümkün olmayabilir. Neden böyle peki? Sen ne düşünüyorsun bu konuda?

GENÇ: Aslında değişmek istemiyor, o yüzden mi?

FİLOZOF: Kısaca öyle de denebilir. Bu aynı zamanda "Değişim nedir?" sorusuyla bağlantılı. Biraz risk alıp aşırı bir ifade kullanacak olursak, değişimi gerçekleştirmek "ölmek" demektir.

GENÇ: Ölmek mi?

FİLOZOF: Farz edelim ki şu anda hayatınla ilgili sıkıntıların var. Kendini değiştirebilmek istiyorsun. Ama kendini değiştirmek demek şimdiye kadarki kendinden vazgeçmektir; şimdiye kadarki benliğini inkâr etmek ve şimdiye kadarki yüzünü bir daha göstermemektir – adeta onu mezara göndermektir. Çünkü bunu yaptığında artık yeni benliğinle yeniden doğacaksın.

Peki, şu anki durumuna dair memnuniyetsizliğinden bağımsız olarak, ölümü seçebilir misin? Kendini uçsuz bucaksız karanlığın içine atabilir misin? Söylemesi kolay ama buna cüret etmek zor. İnsanlar bu yüzden değişmeye çalışmaz, hayat ne kadar zorlaşsa da her şey olduğu gibi kalsın ister. Nihayetinde mevcut durumlarını korumak için "Böyle de iyiyim" diyebilecekleri şeyleri seçerek yaşarlar.

GENÇ: Hımm.

FİLOZOF: Peki, bir insan "şimdiki ben"ini aktif bir şekilde olumlamaya çalıştığında sence o kişinin geçmişine nasıl bir renk verir bu?

GENÇ: Hımm... Yani...

FİLOZOF: Tek bir cevabı var bunun. Hasılı geçmişini şöyle özetler: "Çok şey yaşadım ama bununla barışığım."

GENÇ: Şimdiyi kabul etmek için geçmişteki mutsuzlukları da kabul etmek gerekiyor.

FİLOZOF: Evet. Hani daha önce demiştin ya, minnettarlıklarını "Beni geçmişte azarladığınız için teşekkür ederim" diye dile getiren kişiler. Hepsi de bir şekilde "şimdiki ben"i olumlamaya çalışıyor. Böylece bütün geçmişleri iyi anılara dönüşüyor. Aldıkları otoriter eğitim sana ilettikleri şükran sözlerinden ibaret olmayacak böylelikle.

GENÇ: "Bununla barışığım" diye hissetmek istedikleri için geçmişleri güzel anılara dönüşüyor. Enteresan. Akademik psikoloji bağlamında epey ilginç bir araştırma alanı. Ama yorumlarınıza katılmam mümkün değil. Neden diye soracak olursanız, bunun kanıtı benim. Ben bu modele hiç mi hiç uymuyorum! Ortaokul ve lisedeki bütün o baskıcı ve mantıksız öğretmenlerime hâlâ öfke doluyum. Üstelik, doğru mu yanlış mı bilmiyorum ama, onlara minnettar da değilim. Adeta hapis gibi yaşadığım okul hayatımın benim için iyi anılara dönüşmesine imkân yok.

FİLOZOF: Bunun nedeni "şimdiki ben"den memnun olmaman.

GENÇ: Ne dediniz?

FİLOZOF: Düz ifade etmek gerekirse, idealden uzak bir "şimdiki ben"i aklamak için bütün geçmişini grinin aynı tonuna boyuyorsun. "Okul yüzünden" ya da "o hoca yüzünden" diye görmek istiyorsun durumu. Çünkü böylece ihtimallerde yaşıyorsun: "Eğer ideal okula gitmiş olsaydım, ideal öğretmene denk gelmiş olsaydım, bugün asla bu durumda olmazdım."

GENÇ: Bu... bu kabalıktan da öte! Böyle varsayımlarda bulunmak ne haddinize?

FİLOZOF: Varsayım olduklarından emin misin? Çünkü mesele geçmişte yaşananlar değil, "şimdiki ben"in geçmişe nasıl bir anlam verdiği.

GENÇ: Sözünüzü geri alın! Benimle ilgili ne biliyorsunuz ki?

FİLOZOF: Bak, aslında bu dünyada kelimenin tam anlamıyla "geçmiş" diye bir şey yok. Geçmiş daima "şimdi"nin sonsuz sayıdaki rengine bürünür, daima "şimdi"nin merceğinden geçen yorumlarla yüklüdür.

GENÇ: Bu dünyada geçmiş diye bir şey yok mu?

FİLOZOF: Öyle. Geçmiş tekrar yaşanamayan bir şey değil sadece. Aksine, düpedüz *geçmiş diye bir şey yok*. Bir insan bu noktaya erişmediği sürece teleolojinin özüne yaklaşabilmesi mümkün değildir.

GENÇ: Iyy, sinir bozucu! Varsayımlarda bulunuyorsunuz, bir de üstüne "Geçmiş diye bir şey yok" diyorsunuz! Her yerinden açık veren yalan yanlış şeyler saçıyorsunuz ortalığa, sonra da saçma sapan açıklamalar uyduruyorsunuz. Söylediklerinizdeki boşluklardan akan çamurları size bir güzel iade edeyim de görün!

"ŞİMDİN" GEÇMİŞİNİ BELİRLER

FİLOZOF: Kabul etmesi zor bir argüman, doğru. Ama sakin sakin gerçekleri önüne serip incelediğinde, eminim sen de aynı fikirde olacaksın. Çünkü bundan başka bir yol yok.

GENÇ: Bana kalırsa, fikirlere olan tutkunuzun ateşi beyninizi yakmış. Geçmiş diye bir şey yok diyorsunuz, peki tarih dediğimiz şeyi nasıl açıklıyorsunuz? O halde sevgili Sokrates ve Platon'unuz da hiç var olmadı belki de? Görün işte, söylediğiniz şeyden çıkan anlam bu. Bilimdışı şeyler söylediğiniz için alay konusu olacaksınız.

FİLOZOF: Tarih büyük bir hikâyedir, zamana tabi güçlerce sürekli değiştirilir. "Haklı olan benim" diyen iktidar sahiplerinin mantığına uygun olarak büyük bir maharetle manipüle edilir daima. Bütün o vakayınameler ve tarih kitapları o dönemde iktidarda olanların meşruiyetini kanıtlamak için yazılmış sahte kutsal kitaplardan ibarettir.

Tarihteki doğrular daima "şimdiki zaman"ca belirlenir. Ne zaman bir iktidar yıkılsa, yeni gelen hükümdar geçmişi yeniden yazar. Bunu sırf kendi meşruiyetini ortaya koymak için yapar. Dolayısıyla en basit anlamıyla "geçmiş" diye bir şey yoktur.

GENÇ: Ama...

FİLOZOF: Örneğin diyelim ki bir ülkede silahlı bir grup darbe planlıyor. Bastırıldıkları ve girişimleri başarısızlıkla sonuçlandığı takdirde, tarih kitaplarına vatan hainleri olarak geçeceklerdir. Ama olur da bu darbe başarıya ulaşır ve hükümet devrilirse, bu kişiler tarihte zorbalığa karşı çıkmış kahramanlar olarak anılacaktır.

GENÇ: Tarih zafer kazananlar tarafından daima yeniden yazılan bir şey olduğu için mi?

FİLOZOF: Bireyler olarak bizim için de durum böyle. Her insan kendince bir "ben" hikâyesi oluşturur; "şimdiki ben"in meşruiyetini kanıtlamak için kendi geçmişini yeniden yazar.

GENÇ: Hayır! Bireyler konusunda durum böyle değil. Bireyin geçmişi ve hafızası nörolojinin çalışma alanı. Oraya karışmayın! Sizin gibi hükmü kalmamış bir filozofun ne haddine böyle bir şey.

FİLOZOF: Hafıza konusunda şöyle düşünebilirsin: Kişi geçmişindeki sayısız olaydan yalnızca şimdiki hedefleriyle uyumlu olanları seçer, onları anlamlandırır ve anıya dönüştürür. Öte yandan şimdiki hedefleriyle ters düşenler silinir.

GENÇ: Nasıl yani?

FİLOZOF: Tamam, psikolojik danışmanlık tecrübelerimden bir örnek vereyim. Bir keresinde, danışmanlık verdiğim bir adam çocukluğunda bir köpeğin ona saldırıp bacağını ısırdığı bir olayı hatırladı. Muhtemelen annesi daha önce kendisine sıklıkla şöyle bir tembihte bulunmuştu: "Eğer bir sokak köpeğiyle karşı karşıya gelirsen, sakin kalmaya çalış. Çünkü kaçarsan seni kovalar." O zamanlar sokaklarda bir sürü başıboş köpek varmış. Derken bir gün, yolda bir sokak köpeğiyle karşı karşıya gelivermiş. Onunla birlikte yürüyen arkadaşı koşup kaçmış, kendisi ise annesinin öğüdüne

uyarak olduğu yerden kıpırdamamış. Sokak köpeği de ona saldırıp bacağını ısırmış.

GENÇ: Bu anının onun uydurduğu bir yalan olduğunu mu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Yalan değildi. Muhtemelen başına böyle bir şey gelmişti. Ama yine de bu epizodun bir devamı olması gerekiyordu. Birkaç seansın ardından hikâyenin devamını hatırladı. Köpek tarafından ısırılıp acıdan iki büklüm yerde yattığı sırada, oradan bisikletiyle geçen bir adam durmuş, kalkmasına yardım etmiş ve onu hastaneye götürmüş.

Seansların ilk aşamalarında, bu kişinin yaşam tarzı ve dünya görüşü "Dünya tehlikeli bir yer ve insanlar benim düşmanım" minvalindeydi. Bu adama göre, köpek tarafından ısırılma anısı dünyanın tehlikelerle dolu olduğunu gösteren bir olaydı. Fakat zamanla "Dünya güvenli bir yer ve insanlar benim yoldaşım" diye düşünebilmeye başlayınca, bu düşünce tarzını destekleyen anıları da hatırlamaya başladı.

GENÇ: Hımm.

FİLOZOF: Bu olay "Beni köpek ısırdı" diye mi görülecek, yoksa "Birisi bana yardım etti" diye mi görülecek? Adler psikolojisi "kullanım psikolojisi" olarak tanımlanır çünkü "kişinin kendi hayatını seçebileceği"ne dair bir anlayış benimser. Geçmiş "şimdi"yi belirlemez. Geçmişi belirleyen "şimdi"dir.

"ŞU KÖTÜ İNSAN" VE "ZAVALLI BEN"

GENÇ: Yani kendi hayatımızı ve geçmişimizi biz seçiyoruz?

FİLOZOF: Evet. Dertsiz bir hayat yaşayan hiç kimse yoktur muhtemelen. Her insan üzücü deneyimler, aksilikler, katlanılmaz acılar ve büyük hayal kırıklıkları yaşar. O halde neden bazı insanlar bu acıklı olayları "ders" ya da "anı" diye adlandırırken, bazıları da bunlara takılı kalıp mutlak travmalar olarak görür?

Aslında onlarınki geçmişe takılı kalmak değildir. O mutsuzluk rengine bürünmüş geçmişe ihtiyaçları vardır. Biraz sert bir ifade olacak ama trajediden akan ucuz şarapla sarhoş olup "şimdi"deki mutsuzluğun acısını unutmaya çalışırlar.

GENÇ: Yeter! Bu ne cüret böyle. "Trajediden akan ucuz şarap"mış! Bu söylediğiniz şey güçlünün mantığına, zafer kazanmış kişinin mantığına dayanıyor. Siz ne anlarsınız ezilmişlerin acısından. Mazlumları aşağılıyorsunuz.

FİLOZOF: Hayır, yanılıyorsun. Tam da insanın potansiyeline inandığım için trajediyle sarhoş olmaya karşıyım.

GENÇ: Bakın, nasıl bir geçmişiniz olduğunu çözmek gibi bir niyetim yoktu ama sanırım anlamaya başladım. Esasen hiçbir badire ve saçmalık yaşamadan bulutlardaki felsefe dünyasına

geçmişsiniz. Bu yüzden insanların duygusal yaraları yokmuş gibi davranıp bunları hiç hükmünde çöpe atıyorsunuz. Ne kadar talihli bir insansınız!

FİLOZOF: Sanırım kabul etmekte zorlanıyorsun. Tamam, o zaman başka bir şey deneyelim. Bak, önümdeki bu piramit danışmanlıkta zaman zaman kullandığımız bir şey.

GENÇ: İlginçmiş. Açıklayın lütfen.

FİLOZOF: Bu piramit bizim ruhsal yapımızı temsil ediyor. Şu anda durduğun yerden, üç tarafın yalnızca ikisini görüyor olmalısın. O iki tarafta ne yazıyor?

GENÇ: Bir tarafta "Şu kötü insan" yazılı. Diğerinde ise "Zavallı ben".

FİLOZOF: Doğru. Danışmanlık almaya gelen çoğu insan konuşmaya genellikle bu ikisinden biriyle başlar. Ya gözyaşları içinde, başlarına gelen mutsuzluktan yakınırlar. Ya da canlarını yakan insanlara öfkelerinden ya da onları çepeçevre kuşatmış toplumdan söz ederler.

Bu sadece danışmanlıkta olmaz. Aileyle ya da arkadaşlarla konuşurken ya da fikir alışverişi yaparken o an söylediğimiz şeyin bilincinde olmak kolay bir şey değildir. Ama bu şekilde görselleştirildiğinde, bahsettiğimiz şeyin aslında bu ikisinden ibaret olduğunu net bir şekilde görebiliriz. Tanıdık geldi, değil mi?

GENÇ: "Şu kötü insan"ı suçlamak ve "zavallı ben"i savunmak. Yani sanırım böyle denebilir...

FİLOZOF: Ama birbirimizle konuşmamız gereken şeyler bunlar değil. "Şu kötü insan"ın kötü olduğunu ne kadar doğrulamaya

çalışırsan çalış, "zavallı ben" hakkında ne kadar yakınırsan yakın, bunları dinleyen biri olsa bile, anlık bir rahatlama yaşasan bile, bu seni gerçek bir çözüme götürmeyecektir.

GENÇ: Ne yapılabilir o halde?

FİLOZOF: Bu piramidin senin şu anda görmediğin bir yüzü daha var. Sence üzerinde nasıl bir şey yazıyor?

GENÇ: Oyalamayın da gösterin ne olduğunu!

FİLOZOF: Pekâlâ. Lütfen yazan şeyi sesli oku.

Filozof bir kâğıdın katlanılmasıyla yapılmış bir piramit çıkarmıştı. Genç adamın oturduğu yerden piramidin üç tarafından ikisi görünüyordu. Bir tarafta "Şu kötü insan" yazıyordu, diğer tarafta "Zavallı ben". Filozofa göre kaygılı insanların şikâyetleri nihayetinde daima bu ikisinden birine giriyordu. Derken, filozof piramidi ince parmaklarıyla yavaşça çevirdi ve kalan yüzde yazan sözler meydana çıktı – bu sözler gencin yüreğini titretti.

ADLER PSİKOLOJİSİNDE SİHİR YOKTUR

GENÇ: ...!

FİLOZOF: Sesli oku.

GENÇ: "Şu andan itibaren ne yapmalıyım?"

FİLOZOF: Evet, konuşmamız gereken tam da bu. "Şu andan itibaren ne yapmalıyım?" "Şu kötü insan" gibi şeylere ihtiyacımız yok. "Zavallı ben"e de gerek yok. Böyle şeylerden ne kadar şikâyet edersen et, kulak tıkayacağım.

GENÇ: Siz insanlıktan çıkmışsınız!

FİLOZOF: Evet, görmezden geleceğim. Ama bunlara aldırmadığımdan değil. Görmezden geleceğim çünkü bu konuda konuşabileceğimiz bir şey yok. "Şu kötü insan" ya da "zavallı ben" hakkındaki hikâyelerini dinleyip "Ne çok sıkıntı çekmişsin" ya da "Bunlar senin hatan değil" gibi şeyler söyleyerek seninle ve dertlerinle duygudaşlık kurarsam, elbette bir süre bununla teselli olabilirsin. Hatta psikolojik danışmanlık almanın veya birine danışmanın iyi bir şey olduğuna dair bir tatmin de duyabilirsin.

Peki ama bu yarını ve ondan sonraki günleri nasıl değiştirecek? Bir dahaki sefere canın yandığında daha fazla teselli aramaya yönelmeyecek misin? Bunun adı bağımlılık değil mi? İşte bu neden-

le, Adler psikolojisinde "Şu andan itibaren ne yapmalıyız?" diye konuşuruz birbirimizle.

GENÇ: Ama öncelikle "şimdiye kadar"ki kısmı bilmem gerekir ki "şu andan itibaren"im üzerine ciddi ciddi düşünebileyim.

FİLOZOF: Hayır. Şu anda benim karşımdasın. Şimdi "karşımda duran sen"i bilmen yeterli. Ayrıca benim de "geçmişteki sen"i bilmem mümkün değil. Tekrar söylüyorum, geçmiş diye bir şey yok. Anlattığın geçmiş, "şimdiki sen" tarafından maharetle derlenmiş bir hikâyeden ibaret. Bu konuda anlaşalım lütfen.

GENÇ: Mümkün değil! Keyfinize göre teorinizden birtakım parçaları bir araya getirip bana nasihat ediyorsunuz ve mızmızlanmayı kesmemi bekliyorsunuz. Küstah ve güçlü olanların mantığıyla hareket ederek, insani zaafları gözardı ederek, üstelik o zaafları anlamaya bile çalışmadan belli bir düşünce tarzını kabul etmeye zorluyorsunuz.

FİLOZOF: Hayır, öyle yapmıyorum. Örneğin biz danışanlar çoğu zaman piramidi danışanlara uzatırız. Sonra şöyle deriz: "Konudan bağımsız olarak, söyleyeceğiniz şeyler bu yüzlerden hangisine denk düşüyorsa o yüzü bana çevirin lütfen." Bu noktada pek çok kişi kendi rızalarıyla "Şu andan itibaren ne yapmalıyım?"ı seçer ve bu sorunun özüne dair düşünmeye başlar.

GENÇ: Kendi rızalarıyla mı?

FİLOZOF: Başka danışmanlık ekollerinde şok terapisi benzeri yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlar geçmişin derinliklerine dalarak duygu patlamaları tetiklemeye çalışır. Ama aslında bu türden uygulamalara gerek yoktur.

Biz hokkabaz ya da sihirbaz değiliz. Tekrar söylüyorum, Adler psikolojisinde sihir yoktur. Adler psikolojisi insan bilgisiyle ilgili yapıcı ve bilimsel bir psikolojidir; temelinde esrarengiz sihirler değil saygı vardır.

GENÇ: Vay be, "bilimsel" kelimesini kullanacak kadar ileri gidebiliyorsunuz yani?

FİLOZOF: Evet.

GENÇ: Pekâlâ. Bu dediklerinizi yutayım. Şimdilik sözlerinize inanayım. Şimdi, benim için en büyük meseleyi, benim "şu andan itibaren"imi konuşmaya başlayalım. Yani bir eğitimci olarak geleceğimi.

II. BÖLÜM

Ödül ve Cezayı Neden Reddetmeli?

Genç adam filozofla girdiği bu diyaloğun kolay kolay sona ermeyeceğini anladı. Kabul etmeliydi, bu ihtiyar Sokrates çetin bir rakipti, özellikle de durmaksızın ortaya koyduğu bütün o soyut teorileriyle. Fakat genç adam sonunda kazanabileceğinden emindi hâlâ. *Bu tartışmayı mümkün olduğunca çabuk bu küçük çalışma odasından çıkarıp sınıf ortamına taşı. Gerçek dünyada test et. Sırf orasından burasından eleştirmekle yetinmek istemiyorum. Bunlar gerçeklikten kopmuş, ayakları yere basmayan teoriler. Bunları dünyaya, gerçek hayata taşıyınca ne olacağını görmek istiyorum.* Genç adam bir sandalye çekip derin bir nefes aldı.

SINIF DEMOKRATİK BİR ÜLKEDİR

GENÇ: "Bu dünyada geçmiş diye bir şey yok." "Trajediden akan ucuz şarapla sarhoş olunmamalı." "Birbirimizle konuşmamız gereken tek şey: *Şu andan itibaren ne yapmalı*?" Tamam, bu varsayımları kabul edeceğim. Şu andan itibaren yüzleşeceğim mesele okulda uyguladığım öğretme biçimi olacak. O halde doğrudan tartışmamızın bu aşamasına geçiyorum. Size de uyar, değil mi?

FİLOZOF: Elbette.

GENÇ: Pekâlâ. Konuşmamızın başlarında, ilk ve en somut adımın "saygıdan başlamak" olduğunu söylemiştiniz, öyle değil mi? Size sormak istediğim şey de bununla ilgili. Sizce sınıfa saygıyı getirmek her şeyi çözecek mi? Yani böylece öğrenciler sorun çıkarmayı bırakacak mı?

FİLOZOF: Her şey böylece hallolmayacaktır. Sorunlar olmaya devam edecektir.

GENÇ: O halde sonuçta yine onlara bağırmam gerekecek, öyle değil mi? Çünkü olumsuz davranışlar sergilemeye ve birbirlerine sataşmaya devam edecekler.

FİLOZOF: Hayır, onları azarlamamalısın.

GENÇ: Yani diyorsunuz ki gözümün önünde kötü şeyler yapmalarına izin vereyim ve bununla ilgili hiçbir şey yapmayayım, öyle

mi? İyi de, "Hırsızlar yakalanıp cezalandırılmamalı" demekten bir farkı yok ki bunun. Haksız mıyım? Adler bu kadar kanunsuzluğu kabul eder miydi?

FİLOZOF: Adler'in düşüncesi kanun ve kuralları yok sayalım diyen bir düşünce değildir. Tabii o kurallar demokratik bir süreçle oluşturulduğu sürece. Bu epey önemli bir nokta, hem bütün olarak toplum açısından hem de bir sınıfı yönetmek açısından.

GENÇ: Demokratik bir süreç mi?

FİLOZOF: Evet. Sınıfını demokratik bir ülke gibi düşün.

GENÇ: Ha! Ne demek bu?

FİLOZOF: Demokratik bir ülkede egemenlik halkındır, değil mi? "Ulusal egemenlik" denen şey budur: "Egemenlik halktadır." Egemen olan halk her türden kuralı mutabakat temelinde belirler. Bu kurallar da bütün vatandaşlara eşit olarak uygulanır. Kuralları gözetmeleri bu yüzdendir. Kurallara öylece uymaktan ziyade, bunları "bizim kurallarımız" diye kabul edip gözetirler.

Öte yandan kurallar vatandaşların oybirliğine değil de tek bir kişinin hükmüne dayanırsa ve hatta bu kurallar eşitlik gözetilmeden uygulanırsa, o zaman ne olur?

GENÇ: İnsanlar buna sessiz kalmayacaktır elbette.

FİLOZOF: O halde kuralları koyan yöneticinin isyanı bastırmak için somut ve soyut güçler kullanmaktan başka şansı kalmaz. Bu sadece ülkeyi değil kurumları, şirketleri ve aileyi de ilgilendiren bir konudur. Bir kişinin güç kullanarak hükmettiği bir kurum temelde irrasyonellik üzerine inşa edilmiştir.

GENÇ: Hımm, anlıyorum.

FİLOZOF: Aynı şey sınıf ortamı için de geçerli. Sınıf ülkesinde egemenlik öğretmende değil öğrencilerde olmalıdır. Sınıf kuralları da öğrencilerin yani egemen olanların oybirliğiyle oluşturulmalıdır. Öyleyse bu ilkeyi akılda tutarak başlayalım.

GENÇ: Her zamanki gibi her şeyi karmaşıklaştırıyorsunuz. Öğrencilerin kendi kendilerini yönetmelerine izin verilmeli mi demek istiyorsunuz? Okulumuzda bir özyönetim sistemi var zaten, öğrenci meclisi filan da var.

FİLOZOF: Hayır, daha temel bir şeyden bahsediyorum. Örneğin sınıfı bir ülke ve öğrencileri de vatandaşlar olarak düşünelim. Öğretmenin buradaki pozisyonu ne olacaktır bu durumda?

GENÇ: Öğrencilerin vatandaşlar olduğunu söylüyorsanız, sanırım öğretmenin de onların lideri olarak başbakan ya da başkan olduğunu söyleyebiliriz.

FİLOZOF: Ama burada doğru olmayan bir şey var sanki... Seçim yoluyla öğrenciler tarafından mı seçildin? Ayrıca seçim yapılmadan kendini başkan olarak adlandırdığın takdirde demokratik bir ülkeden söz edemeyiz. Bunun adı olsa olsa diktatörlüktür.

GENÇ: Sanırım öyle. En azından mantıken öyle.

FİLOZOF: Ben mantıktan değil gerçeklikten söz ediyorum. Sınıf, öğretmenin hükmettiği bir diktatörlük değildir. Her bir öğrencinin egemen konumda olduğu demokratik bir ülkedir. Bu ilkeyi unutan öğretmenler hiç farkında olmadan bir diktatörlük inşa ediyor.

GENÇ: Ha-ha! Faşist eğilimlerim olduğunu mu söylüyorsunuz yani?

FİLOZOF: Böyle aşırı ifadelerle söylemek gerekirse, evet. Sınıfının kontrolden çıkması bireysel olarak öğrencilerinin sorunu değil. Sen de yetersiz bir öğretmen değilsin. Buradaki mesele ortamın adeta yozlaşmış bir diktatörlüğe benziyor olması. Kontrolden çıkmış olmasının sebebi bu. Bir diktatörün hâkimiyetindeki bir kurum yozlaşmadan kaçamaz.

GENÇ: İthamda bulunmayı bırakın! Neye dayanarak böyle eleştiriler yapabiliyorsunuz?

FİLOZOF: Dayandığım şeyler gayet açık. Gerekli olduğu konusunda ısrar ettiğin "ödül ve ceza" meselesi.

GENÇ: Neden bahsediyorsunuz?

FİLOZOF: Övme ve azarlama meselesi. Ne dersin, bu konuda konuşalım mı?

GENÇ: Meydan okuyan taraf olmanız garip. Çünkü ben öğretmenlikte hatırısayılır bir tecrübeye sahibim, özellikle de sınıf ortamında. Pek kaba ithamlarınızı geri almanızı sağlayacağımdan emin olabilirsiniz!

FİLOZOF: Pekâlâ, o halde gönlümüzce konuşalım.

NE AZARLA NE ÖV

GENÇ: Adler ödül ve cezayı yasaklıyor. Ne azarlayın ne de övün diyor. Neden böyle bir saçmalığı savunmuş ki? İdeal ile gerçeklik arasında ne kadar büyük bir uçurum olduğunun farkında mıydı ayrıca? Bu soruların cevabını merak ediyorum.

FİLOZOF: Anladım. Emin olmak için soruyorum, azarlama ve övmenin şart olduğunu mu düşünüyorsun?

GENÇ: Evet, tabii öyle düşünüyorum. Öğrencilerim bu yüzden beni sevmeyecek olsa bile onları azarlamak durumundayım. Hatalarını düzeltmek zorundalar. Evet, azarlamanın doğru mu yoksa yanlış mı olduğundan başlayalım.

FİLOZOF: Pekâlâ. Bir insanı neden azarlamamak gerekir? En iyisi bunu bağlama göre değerlendirelim. Öncelikle, kötü bir şey yapmış bir çocuğu düşünelim. Belki tehlikeli bir şey, birine zarar verebilecek bir şey ya da suç addedilebilecek bir şey yapmış olsun. Bir çocuk neden böyle bir şey yapmış olabilir? Şu ihtimali düşünebiliriz: Bunun kötü bir şey olduğunu bilmiyordu belki de.

GENÇ: Bilmiyor muydu?

FİLOZOF: Evet. Kendimden örnek vereceğim. Çocukken, sürekli yanımda taşıdığım bir büyütecim vardı. Böcekler ve bitkiler bulup onlara büyüteçle bakardım. Çıplak gözle görülemeyen dün-

yaları gönlümce inceleyerek geçirirdim zamanımı. Mümkün olsa bütün günümü küçük bir entomolojist gibi onları gözlemleyerek geçirebilirdim.

GENÇ: Evet, benim de öyle bir dönemim olmuştu.

FİLOZOF: Bir süre sonra büyütecin bambaşka bir işlevi daha olduğunu öğrendim. Büyüteci doğrudan güneş ışığına tutup ışığı siyah bir kâğıda yansıttığımda, ne olsa beğenirsin, kâğıttan dumanlar yükseldiğini ve sonra kâğıdın tutuştuğunu gördüm. Bilimin adeta sihirbazlık numarası gibi bir mucizesine şahit olunca büyük bir heyecan duydum ve elimdeki nesneyi büyüteç olarak düşünemez oldum.

GENÇ: Gerçekten çok ilginç değil mi? Öylece dolanıp böceklere bakmaktansa benim de asıl hoşuma giden bu olmuştu. Küçük bir büyütecin verdiği ilhamla güneş hatta evren üstüne düşüncelere dalmak mümkün. Küçük bir çocuğunun bilim yolunda attığı ilk adım bu.

FİLOZOF: Sonra yine sıcak bir yaz gününde böyle kâğıt yakarak oynuyordum. Yere siyah bir kâğıt sermiş ve her zaman yaptığım gibi büyütecimi ışığa odaklamıştım ki oradan tek başına geçen bir karınca gözüme ilişti. İri ve cevval bir karıncaydı, kabuğu simsiyahtı, dayanıklı görünüyordu. Siyah kâğıttan çoktan sıkılmıştım. Bu siyah karıncaya büyütecimle ne yaptım dersin? Söylememe gerek yok herhalde.

GENÇ: Anlıyorum. Çocuklar acımasız olabiliyor.

FİLOZOF: Evet. Çocukların böcekleri eğlence için öldürmek gibi gaddarca şeyler yaptığı oluyor. Ama çocuklar gerçekten acımasız mı? Freud'un dediği gibi içlerinde "agresif davranış" potan-

siyeli mi var? Böyle olduğunu sanmıyorum. Çocuklar acımasız değil. Neyin ne olduğunu bilmiyorlar sadece. Yaşamın değerini ya da başka insanların acısını bilmiyorlar.

Dolayısıyla bu konuda yetişkinlerin yapması gereken tek bir şey var. Madem bilmiyorlar, o halde onlara öğretelim. Öğretirken de kınayıcı sözler kullanmayalım. Lütfen bu ilkeyi unutma. Çünkü çocuklar aslında kasten kötü şeyler yapmıyor, neyin ne olduğunu tam olarak bilmiyorlar sadece.

GENÇ: Yani diyorsunuz ki bu saldırganlık ya da gaddarlık değil, bilmemekten kaynaklanan bir suç, öyle mi?

FİLOZOF: Tren raylarında oyun oynayan bir çocuk bunun tehlikeli bir şey olduğunu fark edemeyebilir. Halka açık bir alanda bağırıp gürültü yapan bir çocuk bunun rahatsız edici olduğunu bilmeyebilir. Ne olursa olsun sonuçta hepimiz bilmemeyle başlarız. Yaptığı şeyin yanlış olduğunu bilmeyen birini ayıplamak mantıksız değil mi?

GENÇ: Eğer gerçekten bilmiyorlarsa, elbette öyle.

FİLOZOF: Yetişkinler olarak bizim yapmamız gereken şey kınamak değil öğretmektir. Akla uygun ifadelerle, duygulara kapılmadan ve sesimizi yükseltmeden. Sen bunu yapamayacak biri değilsin.

GENÇ: Tek örneğimiz bu durum olsaydı, sizin dediğiniz gibi olurdu. Siz de zamanında karınca öldürdünüz ve bunun gaddarca olduğunu kabul edecek haliniz yok, öyle değil mi? Böyle bir muhakemeyi yutmam mümkün değil. Sanki çok şekerli bir şey yemişim de boğazıma yapışıp yakıcı bir his bırakmış gibi bir durum var ortada. İnsanlar konusunda pek naifsiniz.

FİLOZOF: Burada naif olan ne?

GENÇ: Anaokulu düzeyi başka bir mesele. Ama söz konusu ilkokul hatta ortaokulsa, bu çocuklar ne yaptıklarının bal gibi de farkında. Neyin yasak, neyin ayıp olduğunu çoktandır biliyorlar. Bu çocuklar sorunlu davranışlar sergilediklerinin pekâlâ bilincinde. Dolayısıyla işledikleri kabahatlerin cezasını çekmeleri gerek. Umarım onları temiz kalpli melekler olarak görmeyi bırakıp bu ihtiyarca görüşlerden bir an önce vazgeçersiniz!

FİLOZOF: Hiç şüphesiz, neyin yanlış olduğunu gayet iyi bildiği halde sorunlu davranışlar sergileyen pek çok çocuk vardır. Hatta sorunlu davranışların çoğunda durum böyle olabilir. Burada bir tuhaflık olduğunu düşündün mü hiç? Yanlış olduğunu bile bile böyle davranışlar sergilemekle kalmıyorlar, ailelerinden ve öğretmenlerinden bu davranışlar yüzünden azar işiteceklerini bildikleri halde böyle davranmaya devam ediyorlar. Bayağı akıldışı bir şey bu.

GENÇ: Çok basit aslında. Sakinleşip üzerine düşünebilselerdi anlarlardı. Ama böyle bir yetileri yok.

FİLOZOF: Peki mesele gerçekten bundan ibaret mi? Bu durumun arkasında, derinlerde işleyen başka bir mantık olduğunu görmüyor musun?

GENÇ: Azarlanacaklarını bildikleri halde böyle davranmaya devam ediyorlar, öyle mi? Azar işittiğinde ağlayan çocuklar da mı böyle?

FİLOZOF: Bu ihtimali de göz önünde bulundurmak yanlış olmaz elbette. Çağdaş Adler psikolojisinde insanın sorunlu davranışlarının beş aşaması olduğunu varsayarız, ki bunların her birinin arkaplanında işleyen farklı bir ruh hali vardır.

GENÇ: Aa, sonunda psikolojiyle ilgili meselelere gelebildiniz demek!

FİLOZOF: Sorunlu davranışların beş aşamasını kavradıktan sonra, azarlamanın doğru mu yanlış mı olduğunu da göreceksin.

GENÇ: Buyurun, dinliyorum öyleyse. Ayrıca çocuklardan ve gerçek bir eğitim ortamından ne kadar anladığınızı da göreceğiz!

Filozofun argümanları hiç mantıklı değil! Genç adam öfkelenmişti. Sınıf küçük bir demokratik ülkedir. Sınıfta egemenlik öğrencilerdedir. Bunlar tamam da, ödül ve ceza neden gereksiz olsun? Madem sınıf bir ülke, kanunlara ihtiyaç yok mu bu durumda? Kaldı ki kanunları ihlal edip suç işleyen birine ceza vermek gerekmez mi? **Genç adam not defterine "Sorunlu davranışın beş aşaması" yazdı ve hınzırca gülümsedi.** ***Görelim bakalım, Adler psikolojisi gerçek hayatta karşılığı olan bir çalışma alanı mıymış yoksa bir avuç boş teoriden mi ibaretmiş.***

SORUNLU DAVRANIŞLARIN AMACI NEDİR?

FİLOZOF: Çocuklar neden sorunlu davranışlar sergiler? Adler psikolojisi bu davranışların ardındaki gizli "hedefler"e odaklanır. Çocukların sergilediği (ama elbette yalnızca onlara mahsus olmayan) sorunlu davranışları, içerdikleri her türlü hedefle birlikte, beş aşamada değerlendiririz.

GENÇ: Beş aşamalı demek derece derece artan bir şey olduğu anlamına mı geliyor?

FİLOZOF: Evet. Bu aşamalar insanların her türlü sorunlu davranışını kapsıyor. Mümkün olduğunca erken bir aşamada, davranış henüz ortaya çıkmadan önce adım atılmalı.

GENÇ: Pekâlâ. O halde ilk aşamayla başlayın lütfen.

FİLOZOF: Problemli davranışın ilk aşaması "takdir görme isteği"dir.

GENÇ: Takdir görme isteği mi? Yani "Beni övün" gibi bir şey mi?

FİLOZOF: Evet. Öğrenciler "iyi çocuk" rolü oynar ebeveynleri, öğretmenleri ve diğer insanlar karşısında. Bir kurumda çalışan biri de şevkini ve kurallara uyduğunu ispatlamaya çalışır patronuna ve kıdemli iş arkadaşlarına. Amacı onların övgüsünü kazanmaktır. İşte bütün mesele burada başlıyor.

GENÇ: Ama bu iyi bir şey değil mi? Bir şeyler üretiyorlar ve kimseye bir sorun çıkarmıyorlar. Başka insanlara yararları dokunuyor. Ortada bunu sorunlu saymayı gerektirecek bir neden göremiyorum.

FİLOZOF: Yaptıkları kendi içinde değerlendirildiğinde, elbette sorun çıkarmayan iyi ya da akıllı çocuklar gibi görünüyor olabilirler. Derslerinde, sporda ve diğer alanlarda büyük çaba gösteren çocuklar ya da bir şirkette kendini işine adamış çalışanlar – böyle kişiler yaptıkları şeye kendilerini öyle çok verir ki onları övmeden edemeyiz.

Burada büyük bir tuzak var ama. Hedefleri her zaman övgü almak ve toplum içinde ayrıcalıklı bir konuma erişmek olacaktır.

GENÇ: Demek öyle. Niyetleri veya güdüleri saf olmadığı için başarıları makbul değil yani? Amma düz kafalı bir filozofsunuz. Hedefleri övülmek olsa bile neticede derslerine asılan öğrenciler bunlar, öyle değil mi? Ben burada bir sorun göremiyorum.

FİLOZOF: Peki o halde bu çabalarıyla ebeveynlerinden, öğretmenlerinden, patronlarından ve iş arkadaşlarından övgü alamadıkları zaman ne olur sence?

GENÇ: Sanırım mutsuz olurlar, hatta belki gücenirler de.

FİLOZOF: Doğru. Demek iyi şeyler yapmıyorlar. Sadece övülüyorlar. Yani takdir ya da özel muamele görmeyince böyle çok çaba sarf etmek için bir gerekçeleri kalmayacak. Motivasyonlarını derhal kaybedecekler.

Benimsedikleri yaşam tarzı ya da dünya görüşüyle temelde şunu söylüyorlar: "Beni öven biri olmadıkça doğru davranmayacağım" ve "Beni cezalandıran biri olmadıkça doğru davranmayacağım".

GENÇ: Yani, galiba öyle, ama...

FİLOZOF: Üstelik bu aşamanın bir başka özelliği olarak, gelecek vadeden "akıllı çocuk" olma uğruna kopya çekmeye, birtakım hilelere ve daha birçok kabahate meylederler. Eğitimciler ve liderler çocukların yalnızca davranışlarını değil, hedeflerini de değerlendirmeli.

GENÇ: Ama onları övmediğinizde motivasyonlarını kaybedip hiçbir şey yapmayan çocuklar haline geleceklerdir. Hatta bazı durumlarda uygunsuz davranışlar sergileyeceklerdir, öyle değil mi?

FİLOZOF: Hayır. Her koşulda, özel olmasalar bile, değerli oldukları öğretilmeli. Nasıl? Onlara saygı göstererek.

GENÇ: Tamam ama somut olarak bunu nasıl yapacağız?

FİLOZOF: Çocuk "iyi" bir şey yaptığında buna odaklanmak yerine, gündelik ve basit ayrıntılara, sözlere ve davranışlara dikkat çekerek. Sonra onun ilgi duyduğu şeylere odaklanarak ve bunları anlamaya çalışarak. İşte bu kadar.

GENÇ: Yine aynı şeye döndük. Sorunlu davranış dediğiniz şey hâlâ tam olarak aklıma yatmıyor. Ama devam edelim. İkinci aşama nasıl bir şey?

FİLOZOF: Sorunlu davranışın ikinci aşaması "dikkat çekmek"tir.

GENÇ: Dikkat çekmek mi?

FİLOZOF: Çocuğun "iyi" bir şey yaptığı halde övülmediği durum. Sınıfta ayrıcalıklı bir konuma ulaşamamış durumda olması. Ya da nihayetinde övgü almasını sağlayacak şeyleri yapabileceği cesarete ve azme sahip olmaması. Böyle olduğunda kişi şöyle dü-

şünür: "Övgü almamak sorun değil, ben de kendimi gösteririm o zaman."

GENÇ: O zaman da gidip kötü bir şey mi yapacak? Azarlanmaya sebep olacak bir şey?

FİLOZOF: Aynen öyle. Bu aşamada artık övülmek umurlarında bile değildir. Sadece kendilerini göstermek isterler. Şunu unutmamak gerek ki, bu aşamadaki çocukların davranışlarındaki temel ilke kendini göstermektir, kötü biri olmak değil.

GENÇ: Kendilerini göstermek onlara ne sağlar ki?

FİLOZOF: Sınıfta ayrıcalıklı bir konum elde etmek isterler. Topluluk içinde ait oldukları "belli bir yer" olmasını isterler. Asıl emelleri budur.

GENÇ: Yani normalde işleyen yöntem, örneğin ders çalışmak işe yaramadığından, öğrenci başka yollarla özel olmayı deniyor. "İyi çocuk" olarak özel biri olmak yerine, "kötü çocuk" olarak özel olmaya çalışıyor. Bu şekilde kendine yer edinmeye çalışıyor.

FİLOZOF: Tam olarak öyle.

GENÇ: Hatta bana kalırsa o yaşlarda az da olsa "kötü çocuk" rolüne bürünmüşsen, üstün görülme ihtimalin daha fazla olur. O halde daha somut bir açıklamayla, ne yaparak kendilerini göstermeye çalışırlar?

FİLOZOF: Daha iddialı çocuklar muhtemelen haylazlık yaparak dikkat çekmeye çalışacaktır, yani toplumda ya da okulda birtakım ufak tefek kuralları çiğneyerek. Örneğin sınıfta gürültü yaparak, öğretmenle alay ederek, öğretmeni durmadan sorulara boğarak. Ama asla büyüklerin hışmına uğrayacakları kadar ileri gitmezler.

Ki genellikle sınıfın popüler maskotu olarak öğretmenleri ve arkadaşları tarafından sevilirler.

Çekingen çocuklar ise genelde okuldaki başarılarında belirgin bir düşüşle dikkat çeker. Devamlı bir şeyleri unutarak ve ağlayarak. Yetersiz bir çocuk gibi davranmaya çalışarak dikkat çekmeye ve özel bir konum elde etmeye çalışırlar.

GENÇ: İyi de bu şekilde derslerini ihmal ettiğinde ya da ısrarla bir şeyleri unuttuğunda, muhtemelen azar işitecektir. Azarlanmayı dert etmiyorlar yani?

FİLOZOF: Yok sayılmaktansa azarlanmayı tercih ederler. Varlıklarının fark edilmesini ve özel bir konuma yerleştirilmeyi isterler, bunun bedeli azarlanmak olsa bile. Arzu ettikleri şey bu.

GENÇ: Vay, bu sert oldu! Ne kadar karmaşık bir zihin yapısı.

FİLOZOF: Aslında öyle değil. İkinci aşamaya kadar çocuklar çok basit bir ilkeye göre hareket eder ve bununla baş etmek pek zor sayılmaz. Zira onlara saygı göstererek, özel olmak zorunda olmadıklarını ve oldukları halleriyle zaten yeterince değerli olduklarını hissettirebiliriz. İşler asıl üçüncü aşamada zorlaşmaya başlıyor.

GENÇ: Hımm. Neden acaba?

"BENDEN NEFRET ET! BENİ TERK ET!"

FİLOZOF: Sorunlu davranışın üçüncü aşaması. Bu noktada hedefler "iktidar mücadeleleri"ne kayar.

GENÇ: İktidar mücadeleleri mi?

FİLOZOF: Kimseye boyun eğmemek, birilerini sürekli kışkırtmak, etrafındakilere meydan okuyup savaşa çağırmak. Savaşı kazanarak ne kadar güçlü olduklarını göstermeye çalışırlar. Her biri kendine ayrıcalıklı bir yer edinmeye çalışır. Bu aşamadakilerle başa çıkmak epey zordur.

GENÇ: Savaşa çağırmak derken neyi kastediyorsunuz? Yani gerçekten kavga dövüşten falan söz etmiyorsunuz değil mi?

FİLOZOF: Buna tek kelimeyle "direniş" diyebiliriz. Ailelerini ve öğretmenlerini provoke eder ve onlara karşı kaba bir dil kullanıp küfrederler. Bazen çok sinirlenip şiddete başvururlar, bazen de dükkânlardan bir şey çalarlar, sigara içerler ve benzeri şeylere meyletlederler. Hiç tereddüt etmeden kuralları çiğnerler.

GENÇ: Gerçek sorunlu çocuklar bunlar işte. Evet, bu bahsettikleriniz tam da benim baş etmekte çaresiz kaldığım çocuklar.

FİLOZOF: Çekingen çocuklar ise kurallara uymayarak iktidar mücadelesine girer. Sert sözlerle uyarılsalar bile ödevlerini yapma-

yı, derslerine çalışmayı reddederler. Yetişkinlerin söylediklerini ya duymazdan gelirler ya da duymamış gibi yaparlar. Ders çalışmak istemezler. Ama ders çalışmanın gereksiz olduğunu da düşünmezler. Amaçları kararlılıkla uyumsuz davranarak güçlerini ispat etmektir.

GENÇ: Bunu düşünmek bile sinir bozucu! Böyle sorunlu çocuklarla baş etmenin tek yolu onlara bağırıp çağırmak! Bile bile kuralları çiğniyorlar, o yüzden onlara şöyle okkalı bir tokat atasım geliyor. Çünkü onları bir şekilde cezalandırmadığım takdirde kabahatlerine göz yummuş olurum.

FİLOZOF: Doğru. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin çoğu bu yüzden çileden çıkar ve çocuklara paparayı basar. Gel gör ki çocukların kışkırtmasına karşılık verdiğinde tam da onların istediği gibi oyuna gelmiş olursun. Bunun üzerine onlar da memnuniyetle karşı hamleye geçip yine direnç gösterir. Zira kurdukları oyunun işlediğini görürler.

GENÇ: Peki bu durumda ne yapılabilir?

FİLOZOF: Ortada hukuki bir mesele varsa, hukuki yollardan mücadele edilmelidir. Ama ortada iktidar kurma mücadelesi varsa, en iyisi bunu fark ettiğin anda meydandan çekilmektir. Derhal yapılması gereken tek şey budur. Azarlamaktan kaçınsan da, her an kızacakmış gibi göründüğün anda bile kendini o iktidar mücadelesinin içinde bulursun.

GENÇ: Peki ya bir öğrenci gözümün önünde kötü bir şey yaparsa? Bu durumda ne yapmalıyım? Eğitimci, öğrenciyi kendi haline bırakan, hiçbir şey yapmayan biri midir?

FİLOZOF: Eminim sorunun makul bir çözümü de olacaktır.

Ama bunun için beş aşamanın beşini de açıklayana kadar beklesek iyi olur. Böylece bunun üzerine birlikte düşünebiliriz.

GENÇ: Of, çok sinir bozucu. Sıradaki!

FİLOZOF: Sorunlu davranışın dördüncü aşaması. Bu noktada kişi "intikam" peşine düşer.

GENÇ: İntikam mı?

FİLOZOF: İktidar mücadelesine girmeyi kafaya koymuştur ama buna gücü yetmez. Zafer kazanacak ya da ayrıcalıklı bir konum elde edecek durumda değildir. Hor görülmüş ve bozguna uğramıştır. Savaşı bu şekilde kaybeden kişi bir süreliğine meydandan çekilir ve intikam planı yapmaya başlar.

GENÇ: Kimden intikam alacak ki? Hem ne için?

FİLOZOF: Eşsiz "ben"ini fark etmeyen, ona sevgi göstermeyen kişilerden sevgi intikamı alacaktır.

GENÇ: Sevgi intikamı mı?

FİLOZOF: Hatırlayalım: takdir görme isteği, dikkat çekme çabası ve iktidar mücadelesi. Bunları hepsi sevgiye açlığın ifadeleridir, "Beni daha çok umursamanızı istiyorum" derler. Yani birisi sevgi ihtiyacının karşılanmayacağını fark ettiğinde, yüz seksen derece dönüşle nefretin peşine düşer.

GENÇ: Neden? Nefret peşine düşmenin mantığı nedir?

FİLOZOF: "Demek beni hiçbir zaman sevmeyecekler. Madem öyle, o halde benden nefret etsinler. Böylece nefretle de olsa umursamış olurlar beni." Hemen hemen bu mantıkta düşünürler.

GENÇ: Nefret edilmek mi istiyorlar?

FİLOZOF: Sonuçta olan şey bu. Örneğin ebeveynlerine ve öğretmenlerine karşı koyan, onları iktidar mücadelesine çeken üçüncü aşamadaki çocukları ele alalım. Sınıf ortamında küçük kahramanlar olma şansları vardır. Otoriteye ve yetişkinlere karşı gelme cesaretine sahip kişiler olarak takdir görme şansları vardır.

Öte yandan intikam aşamasındaki çocukları kimse takdir etmez. Ebeveynleri ve öğretmenleri, hatta sınıf arkadaşları onlardan nefret eder ve korkar. Bu yüzden bu çocuklar yavaş yavaş yalnızlaşır. Bu halde bile hâlâ nefret edilme yoluyla insanlarla bağ kurmaya çalışırlar.

GENÇ: Bu gerçekten böyleyse, onları görmezden gelelim gitsin! Yapılacak tek şey nefrete dönüşmüş bağı kesmek. Böylece intikama da gerek kalmayacaktır. Bundan başka daha mantıklı bir yol var mı?

FİLOZOF: Teoride işleyebilir bu. Ama gerçekte bu çocukların hal ve hareketlerine hoşgörüyle yaklaşmak epey zordur.

GENÇ: Neden öyle olsun ki? Bu konuda yeterli sabrımın olmadığını mı düşünüyorsunuz?

FİLOZOF: Örneğin iktidar mücadelesi aşamasındaki çocuklar bize doğrudan ve açık açık meydan okur. Kaba saba sözlerle dolu provokasyonları aslında adalet duygularıyla ilişkilidir; sınıf arkadaşlarının gözünde kahraman olmalarının nedeni de budur. Ama böyle bir provokasyonla sakince baş etmek mümkündür.

Fakat intikam aşamasındaki çocuklarla doğrudan mücadeleye girmemek gerekir. Onlar sırf kötülük olsun diye kötü şeyler yapmaz. Niyetleri başkalarının hoşlanmadığı şeyleri yapıp onları rahatsız etmektir.

GENÇ: Somut bir örnek verebilir misiniz?

FİLOZOF: Bariz bir örnek musallat olma ya da "*stalking*" denen davranış biçimi olabilir, intikamın tipik bir örneğidir bu. Seni asla sevmeyecek kişiye yönelttiğin sevgi intikamıdır. Bunu yapan insanlar hedeflerindeki kişinin bu davranıştan hazzetmeyeceğinden emindir. Ayrıca bu şekilde iyi ilişkiler kuramayacaklarını da bilirler. Ama niyetleri bir şekilde nefret veya antipati yoluyla ilişki kurmaktır.

GENÇ: Bu ne çirkin bir düşünce tarzı böyle?

FİLOZOF: Adler psikolojisinde, kendine zarar verme davranışı ve sosyal çekilme de intikam kapsamına girer. Kendine zarar verme ya da kendi değerini zedeleme yoluyla kişi ötekini "Başıma bunun gelmesi senin hatan" dercesine suçlamış olur. Haliyle ebeveynler de endişeye kapılacak ve bu durum karşısında gönülden üzüntü duyacaktır. Çocuğun gözünde ise, intikam planı işlemeye başlamıştır.

GENÇ: Sanırım şu anda psikiyatri alanına giriyoruz, öyle değil mi? Başka örneğiniz var mı?

FİLOZOF: Şiddete veya küfürlü hakaretlere varan vakaların yanısıra, suça meyilli gruplara katılan veya organize suçlara bulaşan sorunlu çocukları da duyuyoruz. Çekingen çocuklarda ise intikamın her türlüsü mevcuttur. Örneğin aşırı derecede kirli pasaklı olarak, alelacayip alışkanlıklar geliştirerek etrafındakilere itici gelmeye çalışmak.

GENÇ: Böyle çocuklar karşısında ne yapmalıyız?

FİLOZOF: Sınıfta böyle öğrenciler varsa yapabileceğin pek bir şey yok. Amaçları senden intikam almaktır. Sen onlara yardım

etmeye çalıştıkça, onlar da sözlerinde ve davranışlarında daha da aşırıya gidecektir çünkü bunu intikam fırsatı olarak göreceklerdir. Bu noktada yapılacak tek şey, bu konuyla bir bağlantısı olmayan tarafsız birinden yardım istemektir. Yani tek yapabileceğin başka bir öğretmene veya dışardan birine –örneğin benim gibi uzmanlara– başvurmak.

GENÇ: Peki ama bu dördüncü aşamaysa, bundan beteri de var demektir, öyle değil mi?

FİLOZOF: Evet. İntikamdan bile daha sıkıntılı olan bir son aşama var.

GENÇ: Anlatın lütfen.

FİLOZOF: Sorunlu davranışın beşinci aşaması "yetersizlik kanıtı"dır.

GENÇ: Yetersizlik kanıtı mı?

FİLOZOF: Evet. Burada, lütfen bu durumda olan senmişsin gibi düşünmeye çalış. Özel biri gibi muamele görmek uğruna her şeyi yapmış olmana rağmen hiçbir şey planladığın gibi gitmiyor. Ebeveynlerin, öğretmenlerin hatta sınıf arkadaşların senin istediğin gibi senden nefret etmiyor. Ne sınıfta ne de evde "ait olduğunu hissettiğin bir yer" bulamıyorsun. Bu durumda sen olsaydın ne yapardın?

GENÇ: Ben muhtemelen derhal vazgeçerdim. Çünkü ne yaparsam yapayım insanların beni kabul etmesini sağlayamıyorum. Sanırım bir şey yapmaya çalışarak kendimi boşuna yormazdım.

FİLOZOF: Yine de ebeveynlerin ve öğretmenlerin derslerine çalışmanı öğütleyecek ve okuldaki tutumundan arkadaşlarınla iliş-

kilerine dek pek çok konuya müdahale edecektir. Çünkü elbette sana yardım etmek isteyeceklerdir.

GENÇ: Bu onları ilgilendirmez! Madem doğrusunu biliyorlar, bunları önceleri de yapsalardı ya. Keşke hiç umursamasalar.

FİLOZOF: Bunu anlamalarını sağlamak mümkün değil. Etrafındaki insanlar çaba göstermeni istiyor. Bir şeyler yapabileceğini biliyorlar ve kendin için bir şeyler yaparak değişmeni bekliyorlar.

GENÇ: Ben de sorunun tam da böyle bir beklentide olduğunu söylüyorum işte! Keşke beni rahat bıraksalar.

FİLOZOF: Tamam işte, bu tam da yetersizlik kanıtı olan "Benden artık bir şey beklemeyin" duygusuyla bağlantılı.

GENÇ: Yani böylece çocuklar şunu mu demiş oluyor: "Benden artık bir şey beklemeyin çünkü ben yetersiz biriyim."

FİLOZOF: Evet. Hayattan ümidi kesmeye başlarlar, kendilerinden nefret ederler ve hiçbir şeyi çözemediklerine inanırlar. Dolayısıyla daha fazla umutsuzluk yaşamamak için okulla ve derslerle ilgili her şeyden kaçmaya çalışırlar. Etrafındakilere şunu duyurmak isterler adeta: "İşte ben bu denli yetersiz biriyim, o yüzden bana ödev mödev vermeyin. Bunları yapabilecek kapasitede biri değilim ben."

GENÇ: Canları daha fazla yanmasın diye mi böyle davranırlar?

FİLOZOF: Aynen öyle. Bir ödeve "Belki de yapabilirim" diye düşünerek başlayıp da yapamazlarsa, "Keşke baştan bunu yapamam deyip vazgeçseydim" derler. Çünkü o zaman her şey daha kolay olurdu, hayal kırıklığıyla baş etmek zorunda kalmamış olurlardı.

GENÇ: Hımm... Bu duyguyu anlayabiliyorum.

FİLOZOF: Daha sonra da çeşitli şekillerde ne kadar yetersiz olduklarını kanıtlamaya çalışırlar. Aptalmış gibi davranırlar, iyice tembelleşirler ve en kolay ödevleri bile yapmakla uğraşmazlar. Sonunda kendilerini bile "Aptalım ben"e inandırırlar.

GENÇ: Doğru, aptal olduğunu söyleyen öğrenciler var.

FİLOZOF: Muhtemelen kendileriyle dalga geçmek için bunu dile getirirler. Beşinci aşamadaki çocuklar, tam bir aptalmış gibi davransalar da, aynı zamanda aslında zihinsel bir özürleri varmış gibi görünebilirler. Ne zaman bir şeyler yapmaya ya da düşünmeye çalışsalar, frene basarlar. Karamsarlık içinde ödevlerini ve etraflarındaki kişilerin beklentilerini reddederler.

GENÇ: Böyle çocuklarla nasıl iletişim kurabiliriz?

FİLOZOF: İstedikleri şey "Benden bir şey beklemeyin", "Beni umursamayın" ve hatta "Beni terk edin"dir. Aileleri ve öğretmenleri onlara yardım etmeye çalıştıkça, onlar da yetersizliklerini kanıtlamak için daha da aşırı yollara başvuracaktır. Ne yazık ki bu noktada yapabileceğin bir şey yok. Tek yapabileceğin bir uzmana başvurmak. Çünkü bir uzman için bile yetersizlik kanıtı aşamasına gelmiş çocuklara yardım etmeye çalışmak epey meşakkatlidir.

GENÇ: Öğretmenler olarak bizim de bu konuda yapabileceğimiz pek bir şey yok.

FİLOZOF: Açıkçası sorunlu davranış diye adlandırdığımız şeylerin çoğu üçüncü aşamadaki iktidar mücadeleleriyle sınırlı kalır. Dolayısıyla eğitimcilere düşen en önemli görev bu davranışların sonraki aşamalara ilerlemesini engellemektir.

CEZA OLUNCA SUÇ BİTER Mİ?

GENÇ: Sorunlu davranışın beş aşaması. Bu kesinlikle ilginç bir analiz. Önce takdir görmek istiyorsun, sonra insanların dikkatini çekmeye çalışıyorsun, bu işe yaramazsa iktidar mücadelesine girişiyorsun, ki daha sonra bu da çirkin bir intikama dönüşüyor. Son olarak da kendi yetersizliğini sergiliyorsun.

FİLOZOF: Bütün bunlar da temelde "aidiyet hissi"yle ilgili. Yani topluluk içinde özel bir konum edinme arzusuyla.

GENÇ: Doğru. Bu tam da Adler psikolojisine uygun bir düşünme biçimi; kişilerarası ilişki odaklı bir düşünce tarzı. Bu sınıflandırmayı kabul ettik diyelim.

Fakat unuttunuz mu? Şu anda azarlamanın doğru mu yanlış mı olduğunu tartışmamız gerekmiyor mi? Bakın, ben bu azarsız Adlerci eğitim modelini uygulamaya koydum. Ne olursa olsun azarlamadan, olan biteni kendi kendilerine fark etmelerini bekledim. Bilin bakalım bunun sonucunda ne oldu? Sınıfım adeta dingonun ahırına döndü!

FİLOZOF: Sonra da azarlamaya geçtin. Azarladığında bir şey değişti mi?

GENÇ: Gürültü yaptıklarında öğrencilere bağırdığım zaman hemen sus pus oluyorlar. Ayrıca ödevlerini yapmayı unuttuklarında

azarladığım zaman bu da hemen yüzlerine yansıyor. Yine de bunlar kalıcı olmuyor. Kısa süre sonra yine gürültü yapmaya ve ödevlerini yapmamaya devam ediyorlar.

FİLOZOF: Sence neden böyle?

GENÇ: Söyledim ya, Adler yüzünden! Başlangıçta azarlamamaya karar vermek hataydı. En başta yumuşak davranıp her şeye izin verdiğim için bana tepeden bakıyorlar ve "Bu adamdan korkmaya gerek yok", "Nasılsa sonunda bize bir şey yapmayacak" diye düşünüyorlar.

FİLOZOF: Başından beri azarlıyor olsaydın farklı mı olurdu?

GENÇ: Elbette öyle olurdu. Bu benim en büyük pişmanlığım. Konu ne olursa olsun, nasıl başladığın çok önemlidir. Gelecek yıl eğer başka bir sınıfa atanırsam, daha ilk günden onlara sert biçimde bağırmaya başlayacağım.

FİLOZOF: İş arkadaşların ve kıdemli meslektaşların arasında epey katı insanlar var değil mi?

GENÇ: Evet. Elbette kimse fiziksel şiddete başvuracak kadar ileri gitmiyor. Ama öğrencilerine sürekli bağıran ve onları katı bir dil kullanarak eğitmeye çalışan bazı öğretmenler de var. Öğretmenlik rolünde kötü adamı oynamak için ellerinden geleni yapıyorlar. "Gerçek öğretmen nasıl olur"un timsali olduklarını söyleyebiliriz sanırım.

FİLOZOF: Tuhaf. Bu öğretmenler neden sürekli bağırıyor?

GENÇ: Neden mi? Öğrenciler kötü şeyler yapıp duruyor da ondan.

FİLOZOF: Hayır, çünkü eğitim yaklaşımı olarak azarlamak etkili olsaydı, başlangıçta birkaç kere azarlamaya başvurmak sorunlu

davranışa son vermeye yeterdi. Neden sürekli azarlamak durumunda kalıyorlar? Neden sürekli korkutucu bir yüz ifadesi takınıp seslerini yükseltiyorlar? Bu sana daha önce hiç tuhaf gelmedi mi?

GENÇ: ... Ama bunun nedeni çocukların iflah olmazlığı!

FİLOZOF: Hayır, yanılıyorsun. Eğitim yaklaşımı olarak azarlamanın hiçbir şekilde etkili bir yol olmadığının inkâr edilemez bir kanıtı bu durum. Bir sonraki yıl en baştan katı bir şekilde onları azarlamaya karar versen bile durum şimdikinden pek farklı olmayacak. Hatta daha beter olabilir.

GENÇ: Daha beter mi?

FİLOZOF: Şu ana kadar bunu anlamış olmalıydın: Onların sorunlu davranışları tam da senin tarafından azarlanmakla ilgili. Azarlanmayı istiyorlar.

GENÇ: Öğretmenleri tarafından azarlanmayı mı istiyorlar? Bundan zevk mi alıyorlar? Ha-ha! Şimdi de mazoşist yaptınız onları. Lütfen dalga geçmeyi bırakın!

FİLOZOF: Kimsenin azarlanmaktan keyif aldığını söyleyemem. Ama yine de "*Azar işitebilecek kadar özel* bir şey yaptım" diyebilmekte kahramanca bir tatmin hissi olsa gerek. Azar işiterek özel varlıklar olduklarını kanıtlıyorlar kendilerine.

GENÇ: Hayır. İnsan psikolojisinden önce, asayişle ilgili bir mesele bu. Gözünüzün önünde kötü bir şey yapan biri var. Nasıl bir amacı olursa olsun, bu kişi bir kuralı çiğniyor. Bu durumda ceza vermek doğal bir şeydir. Bu yapılmadığı takdirde kamu düzeni sağlanamaz.

FİLOZOF: Asayişi korumak için mi azarlıyorsun?

GENÇ: Evet. Öğrencilerimi keyfimden azarlamıyorum. Onları cezalandırmak da istemiyorum aslında. Kim böyle bir şeyi isteyerek yapar ki! Ama ceza şart. Bir sebebi, asayişi korumak. Başka bir sebebi de suça karşı caydırıcı olması.

FİLOZOF: Caydırıcı derken neyi kastediyorsun?

GENÇ: Ringdeki bir boksörü ele alalım. Köşeye sıkıştığında ne olursa olsun rakibine tekme atmaz, onu kuraldışı yollarla devirmeye çalışmaz. Çünkü böyle bir şey yaptığı takdirde diskalifiye edileceğini gayet iyi bilir. Yani diskalifiye denen ağır cezanın kural ihlaline karşı caydırıcı bir işlevi vardır. Cezanın uygulanışında bir tutarsızlık varsa, artık caydırıcı bir etkisi olmayacaktır, dolayısıyla boks maçları da meşruiyetini kaybedecektir. Ceza suça karşı caydırıcı olan tek şeydir.

FİLOZOF: İlginç bir örnek. O halde neden böyle ciddi cezalar –yani çocukları kınamanız– gerçek eğitim ortamında caydırıcı olarak işlemiyor?

GENÇ: Bununla ilgili pek çok görüş mevcut. Örneğin kıdemli öğretmenler fiziksel cezaların mubah olduğu o eski günleri yad eder hep. Temelde söyledikleri şey şu: Zaman değişti, cezalar hafifledi ve caydırıcılık işlevini yitirdi.

FİLOZOF: Anlıyorum. Şimdi, azarlamanın eğitim yaklaşımı olarak neden etkili olamayacağını biraz daha derinlemesine inceleyelim.

Genç adam filozofun bahsettiği sorunlu davranışın beş aşamasını aklında ölçüp tarttı. Elbette insan psikolojisine dair doğru

saptamalardı bunlar, dolayısıyla Adler'in ne kadar büyük bir düşünür olduğunu gösteriyorlardı. *Yine de*, diye düşündü genç adam, *bir yetişkin olarak, sınıfımdan sorumlu tek kişi benim ve toplum içinde yaşayan bir insan olarak onlara örnek olmak bana düşüyor. Yani yanlış şeyler yapan kişilere ceza verilmediği takdirde bu topluluğun düzeni bozulur. Birtakım teorilerle insanlara oyuncak muamelesi yapan bir filozof değilim ben. Çocuklarımızın geleceğine dair sorumluluk taşıyan bir eğitimciyim. Bu işin yükü ve ciddiyeti, gerçek dünyada yaşayan insanlara karşı böyle bir sorumluluk bu adamın anlayabileceği bir şey değil!*

İLETİŞİM ADINA ŞİDDET

GENÇ: O halde nereden başlayalım?

FİLOZOF: Pekâlâ. Farz edelim sınıfındaki iki öğrenci arasında şiddetli bir kavga çıktı. Önemsiz bir şey yüzünden çıkan tartışma birden büyüdü ve yumruk yumruğa bir kavgaya dönüştü. Bu durumda onlara ne yapardın?

GENÇ: Böyle bir durumda onlara bağırıp çağırmak gibi bir şey yapmazdım. İki tarafın da açıklamalarını sakince dinlerdim. Önce sinirlerinin yatışmasını sağlardım, sonra da onlara "Neden kavga etmeye başladınız?" ya da "Neden birbirinize vurdunuz?" gibi şeyler sorardım.

FİLOZOF: Sence buna nasıl cevap verirlerdi?

GENÇ: Sanırım şöyle şeyler söylerlerdi: "Bana böyle böyle dedi, bunlar da beni çileden çıkardı" ya da "Bana şöyle korkunç bir şey yaptı".

FİLOZOF: Peki, o zaman ne yapardın?

GENÇ: İkisine de söz hakkı verirdim, sonra da kimin hatalı olduğuna karar verip özür diletirdim. Ama aslında böyle münakaşalarda iki taraf da hatalı olduğundan, muhtemelen birbirlerinden özür dilemelerini talep ederdim.

FİLOZOF: Peki böylece onlar açısından mesele hallolur muydu?

GENÇ: Aslında her ikisi de olup bitene dair kendi kafalarındaki senaryoya inanacaktır. Ama ikisinin de "Belki de kısmen ben de hatalıyım" diye düşünmesini sağlayabilmişsem, üzerime düşeni yapmışım demektir. Sonuçta "Bir kavgada her iki taraf da suçludur" diye bir söz vardır.

FİLOZOF: Anlıyorum. Şimdi, o piramidin elinde olduğunu varsayalım.

GENÇ: Piramit mi?

FİLOZOF: Evet. Hani bir yüzünde "Şu kötü insan", diğer yüzünde "Zavallı ben" ve üçüncüsünde "Şu andan itibaren ne yapmalıyım?" yazan piramit. Biz danışmanların yaptığı gibi, öğrencilerin söylediklerini dinlerken bu sütunu gözünde canlandırabilirsin.

GENÇ: Nasıl yani?

FİLOZOF: Çocukların kavga etme gerekçeleri neydi? "Bana böyle böyle dedi, bunlar da beni çileden çıkardı" ve "Bana şöyle korkunç bir şey yaptı". Bunları piramit üzerinden düşününce "Şu kötü insan" ve "Zavallı ben" kategorileriyle örtüşmüyor mu sence de?

GENÇ: Evet, sanırım öyle.

FİLOZOF: Öğrencilere kavganın sebebini sorduğunda, ne kadar uğraşırsan uğraş, sana yalnızca bahaneler sunacak ve sorumluluğu kabul etmekten kaçacaklardır. Yapman gereken ise, onların hedeflerine odaklanıp onlarla birlikte "Şu andan itibaren ne yapmalıyım?" diye düşünmektir.

GENÇ: Yani kavganın sebebi yerine hedefi?

FİLOZOF: Bunu adım adım anlamaya çalışalım. Öncelikle, biz insanlar genellikle dil aracılığıyla iletişim kurarız, öyle değil mi?

GENÇ: Evet. Aynı şu anda birbirimizle konuşmamız gibi.

FİLOZOF: O halde iletişimin hedefi ya da gayesi nedir sence?

GENÇ: Niyeti aktarmak ya da kişinin aklındaki şeyi ifade etmesi diyebilirim.

FİLOZOF: Hayır. İfade iletişim yolunda bir geçittir sadece. Nihai hedef fikir birliğine varmaktır. İfadenin tek başına bir anlamı yoktur. Ancak söylenen şeyin içeriği anlaşılıp belirli bir fikir birliğine varıldığında iletişim anlam kazanır. Yani biz de bir fikir birliğine varmak için bu şekilde birbirimizle konuşuyoruz.

GENÇ: Tamam ama bu gerçekten de çok zaman alıyor!

FİLOZOF: Doğru. Dil temelli iletişimde fikir birliğine varmak epey zaman ve emek işidir. Ama mesele yalnızca kendi kişisel taleplerini kabul ettirmek olmamalı. Daha ziyade, karşındakini ikna edecek materyaller toplamak gerek, örneğin nesnel veriler. Kaldı ki bir sonuca varma ya da işlerlik bakımından değerlendirecek olursak, dil temelli iletişimde harcadığın mesainin çoğu boşa gidebilir.

GENÇ: Aynen dediğiniz gibi. Yorucu bir şey bu.

FİLOZOF: Bir tartışmayı yorucu bulan ya da galip gelme şansının olmadığını hisseden kişi o noktada ne yapar, biliyor musun?

GENÇ: Hımm, muhtemelen öylece boyun eğmez, değil mi?

FİLOZOF: Sonunda iletişim aracı olarak şiddeti seçer.

GENÇ: Ha-ha! Harika! Konuyu buraya bağlayacaktınız yani?

FİLOZOF: Kişi şiddete başvurarak, zaman ve çaba harcamadan isteklerini dayatabilir. Daha net söylemek gerekirse diğer tarafın

boyun eğmesini sağlayabilir. Her halükârda şiddet düşük maliyetli ve kolay bir iletişim aracıdır. Evet, bu ahlaken kabul edilemez bir şeydir ama öncelikle toy bir davranış biçimi olduğunu söylememiz gerekir.

GENÇ: Yani bunu ahlaki açıdan kötü olduğu için değil, toy ve aptalca bir tavır olduğu için mi reddetmeliyiz?

FİLOZOF: Evet. Ahlaki ölçütler döneme veya duruma göre değişiklik gösterir. Başkalarını sadece ahlaki ilkeleri baz alarak yargılamak çok tehlikeli bir şeydir. Nitekim şiddetin bile teşvik edildiği dönemler olmuştur. Peki ama şimdi ne yapmalı? Biz insanlar meselenin özüne geri dönmeliyiz; bu toy halimizden sıyrılıp büyümeliyiz. Şiddet gibi toy bir iletişim biçiminden medet ummamalıyız. İletişimin başka türlerini aramalıyız. Şiddete yol açan şeyin ne olduğu önemli değil; "Ama bana şunu dedi, o başlattı", "Bana şunu yaptı, sonra böyle oldu" vs. bunların bir önemi yok. Şiddetin tek bir amacı vardır. Bizim düşünmemiz gereken şey ise "Şu andan itibaren ne yapmalıyım?" sorusudur.

GENÇ: Anlıyorum. Şiddete dair ilginç bir tahlil bu.

FİLOZOF: Ama "Bunlar başkalarının derdi, beni ilgilendirmiyor" tavrı takınmak mümkün mü gerçekten? Bu bahsettiğim şey senin için de geçerli.

GENÇ: Asla! Benim şiddetle işim olmaz. Abuk sabuk suçlamalar yapmayı bırakın!

ÖFKELENMEK VE AZARLAMAK AYNI KAPIYA ÇIKAR

FİLOZOF: Diyelim ki biriyle bir tartışmadasın ve işler kötüye gidiyor. Dezavantajlı bir konumdasın. Ya da tartışmanın başından beri argümanlarının mantıksız olduğunun farkındasın.

Örneğin bu durumlarda hiddetlenen birisini düşünelim. Bu kişi böyle zamanlarda, argümanlarını öne sürerken, gerçek manada şiddet uygulamasa bile, karşı tarafı bir şeylere zorlamaya çalışıyor; sesini yükseltiyor, elini masaya vuruyor ya da ağlıyor. Bu tür kolaycı davranışlar da şiddet yoluyla iletişim örnekleri olarak görülmelidir. Demek istediğimi anlıyorsun değil mi?

GENÇ: Alçak herif! Heyecanlanıp sesimi yükseltiyorum diye beni toy biri olarak görüp benimle alay mı ediyorsun?

FİLOZOF: Hayır, burada sesini ne kadar yükseltirsen yükselt, benim açımdan hiç sorun değil. Aslında senin tercih ettiğin azarlama davranışının özüne dair bir şey söylüyorum.

Öğrencilerinle sözlü iletişim kurmak zorunda kalmaktan rahatsız oluyorsun ve sana çabucak itaat etsinler diye azarlıyorsun onları. Öfkeyi silah olarak kullanmak, eleştiriyi suçlama aracına çevirmek, otoriteyi kılıç gibi kuşanmak – bunlar bir eğitimcide olabilecek en toy ve en aptalca tutumlardır.

GENÇ: Hayır! Ben onlara öfkeli değilim ki – yalnızca azarlıyorum!

FİLOZOF: Pek çok yetişkin bunu böyle haklılaştırır. Ama aslında şiddete başvurarak başkalarını baskı altında tutmaya çalışırlar. Kaldı ki öne sürdükleri bahane de çok fenadır, zira "Bunu onun iyiliği için yapıyorum" diye kendini aklayan yetişkinlerin mantığıyla hemen hemen aynıdır.

GENÇ: Hayır, öyle değil! Bakın, öfke bir insanın durumu sakince değerlendiremediğinde yaşadığı duygu patlamasıdır. Oysa ben onları azarladığımda hiçbir duygu hissetmiyorum! Tuhaf tuhaf bedensel dışavurumlarla değil, sakin ve ölçülü bir şekilde azarlıyorum. Kendini kaybedip öfkeye kapılan insanlarla beni aynı kefeye koymayın!

FİLOZOF: Belki de tam da anlattığın gibisin. Sen her ne kadar zararsız bir kuru sıkı tabanca gibi olduğunu düşünsen de, öğrenciler açısından baktığında arada bir fark yok: Onlara doğrultulmuş bir silah var ortada. Gerçek mermilerle dolu olsun olmasın, elinde bir silahla iletişim kuruyorsun.

GENÇ: Tamam, şöyle düşünelim: Diyelim ki karşınızdaki kişi bıçak taşıyan vahşi bir suçlu. Daha önce suç işlediğini bildiğiniz bu kişi size meydan okuyup kavgaya çağırıyor. Bu mücadele ister dikkat çekmek için, ister iktidar mücadelesi için, ya da her ne diyorsanız onun için olsun. Bu durumda elinizde silahla iletişim kurmanın nesi yanlış? Asayişi başka nasıl sağlayabiliriz ki?

FİLOZOF: Çocuklarda sorunlu davranışlarla karşılaşan ebeveynler ve eğitimciler ne yapmalı? Adler "yargıç konumunda olmayı reddetmemizi" tavsiye ediyor. Senin yargı verme gibi bir ayrıcalığın yok, sana böyle bir görev verilmedi. Asayişi sağlamak senin işin değil.

GENÇ: O halde, ne yapmamı söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Yapman gereken, asayişle ilgilenmek yerine, karşındaki çocuğu, sorunlu davranışlar sergileyen çocuğu korumak. Öğretmenler bir nevi danışmandır, danışmanlık da bir nevi yeniden eğitimdir. Bu konuda daha önce konuşmuştuk değil mi? Bir danışmanın silah ya da benzeri bir şeyle iletişim kurmaya çalışması tuhaf olmaz mı?

GENÇ: Ama yine de...

FİLOZOF: Şiddet, ki buna azarlama da dahil, kişinin bir insan olarak olgunlaşmamışlığını gösteren bir iletişim biçimidir. Çocukların da pekâlâ farkında olduğu bir şeydir bu. Azarlandıkları zaman, şiddet içeren bir davranış ihtimalinden korkmaları bir yana, bilinçdışı düzeyde "Karşımdaki olgunlaşmamış bir insan" diye düşünürler.

Yetişkinlerin sandığından daha büyük bir sorundur bu. Olgunlaşmamış bir insana saygı duyabilir misin? Ya da seni şiddete varabilecek bir tutumla tehdit eden biri sana gerçekten saygı duyuyor olabilir mi? Öfke ve şiddet yoluyla iletişimde saygı yoktur. Bu tür bir iletişim horgörüye kapı açar. Azarlamanın kişinin gelişimine katkı sağlamadığı apaçık bir gerçektir. Bu konuda Adler şöyle der: "Öfke insanları birbirinden uzaklaştıran bir duygudur."

GENÇ: Öğrencilerim bana saygı duymuyor, üstüne bir de beni hor görüyor, öyle mi? Onları azarladığım için mi?

FİLOZOF: Ne yazık ki, muhtemelen durum böyle.

GENÇ: Siz ne biliyorsunuz ki? Bu işlerin gerçek koşullarda nasıl olduğunu anlamıyorsunuz!

FİLOZOF: Muhtemelen anlamadığım pek çok şey var. Ama sürekli gündeme getirdiğin o gerçek koşullar "Şu kötü insan" ve onun insafına kalmış "Zavallı ben" örneğinin başka bir versiyonu aslında. Bu sözlerden duymak istediğinin ötesinde bir şey çıkacağını sanmıyorum. Hepsi bir kulağından girip ötekinden çıkacak.

GENÇ: Iyy!

FİLOZOF: Eğer kendinle yüzleşme cesareti gösterip "Şu andan itibaren ne yapmalıyım?" sorusunun gerçek manasını düşünseydin, o zaman bir ilerleme kaydederdin.

GENÇ: Yani bahaneler uydurduğumu mu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Hayır. Doğru kelime bahane değil muhtemelen. Yalnızca değiştiremeyeceğin şeylere odaklanıp "Öyle işte, imkânsız!" diye yakınıyorsun. Değiştiremeyeceğin şeylere tutunmak yerine, gözünün önünde duran, değiştirebileceğin şeylere bak. Hani üç yıl önceki konuşmamızda bahsettiğimiz, Hıristiyan toplumlarda sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarılan Huzur Duası'nı hatırlıyor musun?

GENÇ: Evet, elbette hatırlıyorum: "Tanrım, bana değiştiremeyeceğim şeyleri kabullenme sabrını, değiştirebileceğim şeyleri değiştirme cesaretini ve her zaman aradaki farkı anlayabilme bilgeliğini bahşet."

FİLOZOF: Bu sözlere kafa yorup bir kez daha "Şu andan itibaren ne yapmalıyım?" diye düşün.

İNSAN KENDİ HAYATINI SEÇEBİLİR

GENÇ: Peki, tavsiyenizi uygulamaya başladım diyelim: Azarlamaktan kaçınıyorum, öğrencilerin davranışlarının nedenlerini sorgulamayı bırakıp onlara "Şu andan itibaren ne yapmalısınız?" diye soruyorum. O zaman ne olacak? Bunu düşünmeye bile gerek yok. Kendilerini sorguladıklarını göstermek için "Bir daha yapmayacağım" ya da "Bundan sonra düzgün davranacağım" gibi şeyler söyleyecekler ama bunlar lafta kalacak.

FİLOZOF: Kendini sorgulamaya dair söz verdirmekle bir yere varılamaz. Buradan bir beklentiye girmemek lazım. Kabahat işleyen kişilere genelde özür veya kendini sorgulama yazısı yazdırılır ama bu yazılar yalnızca affedilme amacıyla yazılır ve asla kendini sorgulamaya gitmez. Hatta bunları yazdıran kişinin kendini tatmin etmesine yaramaktan öteye geçmeleri pek mümkün değildir. Bana kalsa, ben o kişinin kendi yaşam tarzını sorgulamasını isterdim.

GENÇ: Yaşam tarzı mı?

FİLOZOF: Kant'ın özerk olmakla ilgili sözlerini aktararak açıklayayım: "İnsanın rüşte ermemişlik hali akıl eksikliğinden kaynaklanmaz. Başkasının yönlendirmesi olmadan aklını kullanma konusunda kararlılık ve cesaretten yoksun olmasından kaynaklanır.

Yani insan rüşte ermemişlik haline takılıp kalmış olmaktan kendisi sorumludur."*

GENÇ: Rüşte ermemişlik hali mi?

FİLOZOF: Evet, bu gerçek özerkliğe** ulaşamama halidir. Kant akıl kelimesini genel bir yeti anlamında kullanır ve anlama yetisinden duyumsama yetisine kadar her şeyi buna dahil eder.

GENÇ: Yani yetiden yoksun değiliz, sadece yetilerimizi kullanmamızı sağlayacak cesarete sahip değiliz. Rüşte ermemişlik halimizden de bu yüzden kurtulamıyoruz, öyle mi?

FİLOZOF: Aynen öyle. Sonra da şöyle der Kant: "Kendi aklınızı kullanmaya cesaret edin!"

GENÇ: Ya! Adler'e ne kadar da benziyor, değil mi?

---

* Alıntı Kant'ın "Aydınlanma Nedir?" başlıklı metninden. "Rüşte ermemişlik hali" olarak karşıladığımız ifade için Filozof'un kullandığı ifade "juvenile condition" (*juvenile*: çocuksu, toy; erişkin veya yetişkin olmayan). Kant'ın Almanca metninde bu kelime "Unmündigkeit" (olgunlaşmamış, erginleşmemiş, reşit olmamış, rüşte ermemiş). Kant'ın hukuki nüansın gayet farkında olarak kullandığı bu kelime "kendi kararlarını verecek yaşa gelmemiş olmak"tan ziyade "ruhsal ve zihinsel anlamda olgunlaşmamış olma"yı ve "kendi aklını kullanamama"yı ifade eder. Dolayısıyla bu da Filozof'un sözünü ettiği, Kant'ın da merkezi kavramlarından biri olan "özerklik"le ilişkilidir. (e.n.)

** Filozof'un Kant'taki "özerklik" kavramı karşılığı kullandığı kelime "self-reliance". Kant'ın felsefesinde bu kavram "Selbständigkeit" olarak geçer (Yunancası *autarkeia*: özerklik, kendine yeterlik, kendi gücüne dayanma, kendine hâkim olma) ve aynı zamanda "otonomi, özyasalılık, özerklik" (Yunancası *autonomia*) anlamına da gelir. Filozofun "self-reliance" olarak çevirdiği bu kelimenin Almancada birkaç farklı anlamı vardır; "kendine yeterlik", "büyüyüp yetişkin olmak", "kendi ayakları üzerinde durmak", "bağımsız bir birey olmak" (ayrıca iş bağlamında "serbest meslek sahibi olmak", "kendi işinde çalışmak"). Kant'ın felsefesinde bu anlamlarıyla birlikte, bireysel, ahlaki ve politik anlamda şu kavramlarla ilişkilidir: *Eigengesetzlichkeit/Autonomie* (özerklik, özyasalılık, otonomi), *Selbstbestimmung* (bağımsızlık, özbelirlenim) ve *Eigenständigkeit* (özerklik, kendine yeterlik). Bu kitapta Filozof'un bu kavramı kendi yorumuyla kullanımı Kant'ın "özerklik" anlayışıyla örtüştüğünden metin boyunca "self-reliance" karşılığı geniş anlamda "özerklik" kelimesini kullandık. (e.n.)

FİLOZOF: Peki, insanlar neden kendilerini o rüşte ermemişlik halinde tutmaya çalışır? Ya da daha açık ifade etmek gerekirse, insanlar özerk olmayı neden reddeder? Sen ne düşünüyorsun bu konuda?

GENÇ: Korkaklıkları yüzünden mi?

FİLOZOF: Bazı durumlarda öyle olabilir. Ama Kant'ın sözleri üzerinden bir daha düşünelim. "Başkasının yönlendirmesi"ne göre yaşamak daha kolaydır. Kişi böylece zor şeylere dair düşünmek ve başarısızlığın sorumluluğunu almak zorunda olmaz. Tek yapması gereken, emirlere uymak ve bağlılık göstermektir, böylelikle işlerle ilgili yaşadığı sorunlar başkaları tarafından halledilecektir. Aile ve okul ortamındaki çocuklardan tut da, şirketlerde ve devlet dairelerinde çalışan bireylere ve danışmanlık almaya gelen kişilere kadar durum böyledir. Öyle değil mi?

GENÇ: Yani, sanırım öyle...

FİLOZOF: Hatta yetişkinler çocukları o rüşte ermemişlik halinde tutabilmek için akla gelebilecek her yola başvurarak, onlara özerkliğin tehlikeli, riskli ve korkutucu bir şey olduğunu telkin eder.

GENÇ: Niçin?

FİLOZOF: Onları kontrol altında tutmak için.

GENÇ: Neden böyle bir şey yapsınlar ki?

FİLOZOF: Bu dikkatlice düşünüp kendine sorman gereken bir şey galiba. Çünkü farkında olmadan, sen de öğrencilerin özerklik kazanmasına engel oluyorsun.

GENÇ: Öyle mi yapıyorum?

FİLOZOF: Evet bundan şüphen olmasın. Ebeveynler ve eğitimciler her konuda çocuklara aşırı derecede karışıyor ve çocukların her şeyiyle gereğinden fazla uğraşıyor. Bunun sonucunda da hiçbir şeye kendi başına karar veremeyen ve sürekli başkalarının yönlendirmesine ihtiyaç duyan çocuklar yetiştirmiş oluyorlar. Yetiştirdikleri insanlar hep çocuk ruhlu kalıyor ve yaş itibariyle yetişkin sayılsalar da başkalarının yönlendirmesi olmadan bir şey yapamıyorlar. Böyle şeylerin özerklikle uzaktan yakından alakası yok.

GENÇ: Hiç de dediğiniz gibi değil. En azından ben öğrencilerimin özerk insanlar olmalarını temenni ediyorum! Neden onlara engel olayım ki?

FİLOZOF: Görmüyor musun? Özerk olmalarına müsaade etmekten korkuyorsun.

GENÇ: Ne! Nasıl yani?

FİLOZOF: Öğrencilerin özerk kişiler olursa, böylece seninle eşit düzeye gelirse, otoriten yıkılmış olacak. Şu anda öğrencilerinle dikey ve hiyerarşik bir ilişki kuruyorsun ve bu ilişkinin çökmesinden korkuyorsun. Bu yalnızca eğitimcilerin değil, birçok ebeveynin de bilinçaltındaki gizli bir korkudur.

GENÇ: Hayır, yok öyle...

FİLOZOF: Bir diğer mesele. Çocuklar başarısız olduklarında ve özellikle başkalarını rahatsız ettiklerinde senin de bundan sorumlu olman gayet normal. Bir eğitimci ve onları yöneten biri olarak bu senin sorumluluğunda. Ebeveyn olsaydın, o koşulda ebeveyn olarak bu yine senin sorumluluğunda olurdu. Anlıyor musun?

GENÇ: Evet, elbette.

FİLOZOF: İnsan böylesi bir sorumluluktan nasıl kaçar? Cevabı basit: çocukları kontrol ederek. Yani çocukların yalnızca güvenli ve tehlikesiz yolları seçmelerine izin vererek ama hesapta olmayan maceralardan menederek. Mümkün olduğunca kontrol altında tutarak. Kişi bunu çocukları önemsediğinden değil, tamamen kendini koruyabilmek için yapar.

GENÇ: Çocukların başarısızlıklarından sorumlu tutulmak istemediği için mi?

FİLOZOF: Aynen öyle. Tam da bu nedenle, eğitimde yetki sahibi olan kişiler ya da kurumlardaki yöneticiler her zaman hedef olarak özerkliği desteklemelidir.

GENÇ: Kendini koruma güdüsüne kapılmamak için.

FİLOZOF: Danışmanlıkta da aynı böyledir. Danışmanlık verirken danışanı "bağımlı" ve "sorumluluktan azade" bir konuma sokmamaya her zaman çok dikkat ederiz. Danışana "Sayenizde daha iyiyim" dedirten danışmanlık hiçbir şeyi çözmüyordur. Çünkü bunu söyleyen danışan aslında şunu demiş oluyor: "Kendi başıma hiçbir şey yapamam."

GENÇ: Danışmanlarına bağımlı mı oluyorlar yani?

FİLOZOF: Evet. Aynı şey senin durumun için de söylenebilir, yani eğitimciler için. Öğrenciler öğretmenlerine "Sizin sayenizde mezun oldum", "Sizin sayenizde sınavlarımı geçtim" diyorsa, bu öğretmenler gerçek bir eğitim vermiyor demektir. Öğrencilere kendi güçleriyle bir şeyler başarabileceklerinin bilincini kazandırmak gerek.

GENÇ: Ama...

FİLOZOF: Öğretmen yalnız bir varlıktır. Öğrenciler kendi güçleriyle okulu bitirir ve öğretmen emekleri için ne övülür ne de takdir görür. Minnet görmeden işini yapar.

GENÇ: Yalnızlığı kabul mü eder?

FİLOZOF: Evet. Öğrencilerden minnet ifadeleri beklemek yerine, özerklik denen büyük amaca katkıda bulunabildiği için başkalarının hayatına bir şey kattığını hisseder sadece. İnsan mutluluğu başkalarının hayatına bir şey katabilme hissinde bulur. Tek yol budur.

GENÇ: ... Başkalarının hayatına bir şey katabilme hissi.

FİLOZOF: Eminim üç yıl önce de söylemişimdir, mutluluğun özü katkıda bulunma hissinde yatar. Öğrencilerinden minnet görmeyi umuyorsan, "Sizin sayenizde..." cümlesini duymak istiyorsan, o halde lütfen bil ki aslında onların özerklik kazanmasının önünü tıkıyorsun.

GENÇ: O halde somut anlamda konuşacak olursak, çocukları bağımlılık ya da sorumsuzluk konumuna sokmayan bir eğitim nasıl sağlanabilir? Özerklik nasıl desteklenebilir? Bana kavramlar değil somut örnekler vermelisiniz! Aksi halde bunu kabul edemem.

FİLOZOF: Peḳâlâ. Bir çocuğun, "Arkadaşımın evine oyun oynamaya gidebilir miyim?" diye sorduğunu varsayalım. Kimi ebeveynler "Tabii ki gidebilirsin" diye izin verir ve ardından "Ödevini yaptıktan sonra" koşulunu koyar. Kimisi de çocuklarının dışarı çıkıp oynamasını doğrudan yasaklar. Her ikisi de çocuğu bağımlılık ve sorumsuzluk konumuna sokan davranış biçimleridir. Bunun yerine çocuğa şu öğretilmeli: "Bu kendin karar verebileceğin bir şey." Kendi yaşamının ve gündelik eylemlerinin kendi belirlediği

şeyler olduğu öğretilmeli. Ve eğer bazı şeylere karar vermek birtakım bileşenler gerektiriyorsa –örneğin bilgi ve deneyim– o zaman bunlar sağlanmalı. Eğitimci dediğin böyle olmalı.

GENÇ: "Kendin karar ver..." Peki, çocukların yargılama kapasiteleri var mı?

FİLOZOF: Bundan şüphen varsa, onlara henüz yeterince saygı duymuyorsun demektir. Gerçekten saygı duyuyorsan, o halde her şeye kendi başlarına karar vermelerine müsaade edebilmen gerekir.

GENÇ: Peki ya bu telafisiz bir hataya yol açarsa?

FİLOZOF: Ebeveynlerin ya da öğretmenlerin çocuklar adına karar verdiği şeyler için de geçerli aynısı. Çocukların kendi seçimlerinin daima hatayla sonuçlanacağından, öte yandan onlar adına verilen kararların hataya yol açmayacağından emin misin?

GENÇ: Ama bu...

FİLOZOF: Çocuklar hata yaptıklarında, onlardan sorumlu kişi olarak sen de bu hatalardan sorumlu olursun. Ama bu sorumluluk senin kendi hayatını ortaya koyduğun bir sorumluluk değildir. Gerçek sorumluluk yalnızca kişinin kendisinin üstlenebileceği bir şeydir. Görev ayrımı fikrini doğuran şey budur. Bu fikrin özü başka bir deyişle şudur: "Yapılan seçimin getireceği nihai sonucu eninde sonunda kim üstlenecek?" İşin sonunda nihai sorumluluğu alacak konumdaki kişi sen değilsen, başkalarının işlerine müdahale etmemelisin.

GENÇ: Çocukları rahat bırakmamı mı söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Hayır, öyle demiyorum. Çocukların kararlarına saygı duymanı ve bu kararlarında onlara yardımcı olmanı söylüyorum.

Ayrıca her zaman onlara yardım etmeye hazır olduğunu ifade etmeni ve onlara yardım edebileceğin bir mesafeden –fazla yakın olmayan bir mesafeden– onlara göz kulak olmanı söylüyorum. Bu kararları başarısızlıkla sonuçlanırsa da senden şu gerçeği öğrenecekler: "İnsan kendi hayatını seçebilir."

GENÇ: İnsan kendi hayatını seçebilir...

FİLOZOF: Evet. İnsan kendi hayatını seçebilir. Bugünkü tartışmamızın ana teması bu, lütfen bunu iyi hatırla. Evet, defterine yaz. Şimdi bu noktada biraz mola verelim. Sen de lütfen öğrencilerine karşı takındığın tavrı düşün.

GENÇ: Hayır, molaya falan ihtiyacım yok! Devam edelim.

FİLOZOF: Diyaloğumuzun bundan sonrası daha da fazla konsantrasyon gerektiriyor. Konsantrasyon da düzenli mola vermeyi gerektirir. Ben bir kahve yapayım. Sen de bu esnada sakinleşip kafanı netleştirmiş olursun.

III. BÖLÜM

Rekabet İlkesinden İşbirliği İlkesine

Eğitimin amacı "özerklik"tir. Öğretmen bir "danışman"dır. Genç adam başlangıçta bu iki terimi bilindik tanımlarıyla anlamış ve üzerine fazla düşünmemişti. Ama tartışma ilerledikçe kendi eğitim ilkelerine dair şüpheleri hızla artmıştı. *Asayişi sağlama yaklaşımım tamamen yanlış mı? Öğrencilerimin özerk olmasından korkuyorum ve buna engel mi oluyorum?.. Hayır, böyle olamaz... En başından beri onların özerkliğini destekliyorum, buna şüphe yok.* Karşısında oturan filozof o sırada sessizce dolmakalemini elinde gezdiriyordu. *Şuna bak, ne kadar da mesafeli ve gururlu!* Genç adam kurumuş dudaklarını kahveyle ıslatıp ıstıraplı bir ses tonuyla konuşmaya başladı.

ÖVGÜ TEMELLİ GELİŞİMİ REDDETMEK

GENÇ: Öğretmen yargıç gibi olmamalı, çocuğa her zaman yardım etmeye hazır bir danışman gibi olmalı. Azarlama da yalnızca kişinin kendi olgunlaşmamışlığını ortaya koyan ve horgörüye yol açan bir davranış biçimidir. Eğitimin nihai hedefi özerkliktir ve kimse bu yolu tıkamamalıdır. Pekâlâ. Şimdilik, azarlamamak gerektiğini kabul edeceğim. Ama bir sonraki sorumu kabul ettiğiniz takdirde.

FİLOZOF: Sonraki sorun ne peki?

GENÇ: Azarlamaya dayalı çocuk yetiştirmenin ve övgüye dayalı çocuk yetiştirmenin doğru mu yanlış mı olduğunu meslektaşlarımızla ve ebeveynlerle sık sık tartışırız. Kuşkusuz, azarlamaya dayalı çocuk yetiştirme rağbet edilmeyen bir yaklaşım. Bu muhtemelen zamanımızdaki yaygın eğilimlerden kaynaklanıyor. Ayrıca ahlaki açıdan bunu reddeden pek çok insan var. Ben de bu bakış açısına büyük ölçüde katılıyorum çünkü çocukları azarlamak isteyen biri değilim. Öte yandan övgüye dayalı çocuk yetiştirme yaklaşımını benimseyen bayağı geniş bir kitle var. Hatta aslında kimse bu yaklaşıma karşı değil.

FİLOZOF: Bence de öyle.

GENÇ: Fakat Adler övgüden vazgeçecek kadar ileri gidiyor. Üç yıl önce size nedenini sorduğumda hemen hemen şöyle bir cevap vermiştiniz: "Övgü beceri sahibi birisinin beceri sahibi olmayan birisine verdiği yargıdır ve amaç manipülasyondur." Bu nedenledir ki övmekten kaçınmak gerek.

FİLOZOF: Evet, bunu söyledim.

GENÇ: Ben de buna inandım ve övgüsüz eğitim modelini sadakatle uyguladım. Fakat ne zaman ki bir öğrencim sayesinde hatamı fark ettim, buna son verdim.

FİLOZOF: Bir öğrencin sayesinde mi?

GENÇ: Aylar önceydi. Okulumuzun en sorunlu çocuklarından biri kitap değerlendirmesi ödevini teslim etmişti. Yaz tatili için verdiğim serbest bir ödevdi bu. Hangi kitabı seçse beğenirsiniz? Gidip Camus'nün *Yabancı*'sını okumuştu. Hayretler içinde kalmıştım. Ayrıca kitap hakkında yazdıklarına da şaşırmıştım. Ancak ergenlik çağındaki hassas bir çocukta olabilecek taze duyarlılıklarla dolu harika bir deneme yazmıştı. Okuduktan sonra kendimi tutamayıp onu övdüm. "Bravo, harika bir iş çıkarmışsın! Bu kadar güzel kompozisyon yazabildiğini bilmiyordum. Senin hakkındaki düşüncelerimi değiştirdi!"

FİLOZOF: Anladım.

GENÇ: Bunu söylediğim an işleri batırdığımı anlamıştım. Özellikle de "Hakkındaki düşüncelerimi değiştirdi" dememde, Adler'in bahsettiği üstten bakan yargı vardı. Onu küçümsediğim söylenebilir sanırım.

FİLOZOF: Evet, çünkü bu sözler başka türlü ortaya çıkmaz.

GENÇ: Her neyse, sonuçta onu övmüştüm. Üstelik bunu apaçık yargı içeren sözlerle yapmıştım. Peki bu sözleri duyunca çocuğun yüzünde nasıl bir ifade oluştu sizce? Benden nefret mi etti dersiniz?.. Ah, keşke size o yüz ifadesini gösterebilseydim. Bana öyle bir gülümsedi ki daha önce bana hiç bu yüzünü göstermemişti. Gerçekten saf ve masum bir çocuğun gülümsemesiydi!

FİLOZOF: He-he.

GENÇ: Sanki kafam önceleri puslarla kaplıydı, şimdi ise kafamdaki havanın berraklaştığını gözlerimle görüyor gibiydim. Kendi kendime dedim ki: "Bu Adler de kim oluyormuş? Bu şarlatanlığa kapıldığım için böyle bir gülümsemeyi, böyle bir neşeyi yok edecek bir eğitim veriyordum bugüne kadar. Böyle eğitim mi olur?"

FİLOZOF: Sonra da övmeye başladın, öyle mi?

GENÇ: Evet, elbette. Tereddüt etmeksizin övdüm. Sadece onu değil, diğer öğrencileri de. Ayrıca bu durumdan memnun görünüyorlardı, nitekim derslerinde ilerleme kaydetmişlerdi. Ben onları övdükçe onlar daha da motive oldular. Pozitif bir gelişim döngüsü olarak gördüm bunu.

FİLOZOF: Ve son derece iyi sonuçlar alıyordun.

GENÇ: Evet. Ama elbette hepsini ayrım gözetmeksizin övmüyordum. Çaba ve başarı düzeylerine göre övüyordum. Çünkü aksini yapsaydım o iltifatlar yalandan ibaret olurdu. Kitap değerlendirme ödevini yazan sorunlu çocuk tam bir kitapkurdu oldu çıktı. Tonlarca kitap okuyor ve okuduğu kitaplar üzerine denemeler yazıyor. Kitapların insanın dünyasını aydınlatması gerçekten harika bir şey, değil mi? Sanıyorum yakında okuldaki kütüphane onu

artık tatmin etmeyecek ve üniversite kütüphanesine gitmeye başlayacak. Eskiden çalıştığım kütüphaneye!

FİLOZOF: Evet, öyle olursa çok iyi olur.

GENÇ: Biliyorum. Buna karşı geleceğinize eminim. Bunun bir takdir görme isteği ve sorunlu davranışın ilk aşaması olduğunu söyleyeceksiniz. Ama gördüğünüz üzere, gerçeklik bambaşka. Bu öğrencinin başlangıçtaki amacı övgü almak olsa bile, çok geçmeden öğrenmenin sevincini ve başarmanın keyfini kendi başına keşfedecek, sonra okulu bitirip eminim kendi ayakları üzerinde durabilen biri olarak dünyaya açılacaktır. Bu da Adler'in özerklik dediği şeye çıkıyor işte!

FİLOZOF: Gerçekten böyle olacağından emin misin?

GENÇ: Lütfen bunu kabul edin artık! Ne derseniz deyin, övgü sayesinde öğrenciler gülümsemelerini ve azimlerini geri kazandı. Ruhumu ve canımı samimiyetle ortaya koyarak gerçek dünyada yaşayan kanlı canlı insanlara verdiğim eğitim bu. Adler'in eğitiminde canlılıktan eser var mı? Gülen yüzler var mı?

FİLOZOF: Peki, bunu birlikte düşünelim. Eğitim ortamında neden "Övmemek gerek" ilkesine bağlı kalıyoruz? Övülmekten zevk alan ve bunun yararını gören çocuklar var. Öyleyse neden övmemeli? Övdüğün zaman neyi riske atmış oluyorsun?

GENÇ: Bu sefer nasıl bir laf cambazlığı bulacağınızı merak ediyorum. Bakın, bu noktada taviz vermeyeceğim. Argümanlarınızı gözden geçirecekseniz, şimdi tam zamanı.

ÖDÜL REKABETİ ARTIRIR

FİLOZOF: Daha önce sınıfın demokratik bir ülke olduğunu söylemiştim. Hatırlıyorsun değil mi?

GENÇ: Ha-ha. Sonra da insanlara faşist demeye başlamıştınız. Nasıl unutabilirim?

FİLOZOF: Sonrasında da "Bir diktatörün hâkimiyetindeki bir kurum yozlaşmadan kaçamaz" demiştim. Bunun neden böyle olduğu konusunda biraz daha derin düşündüğümüzde, neden övmemek gerektiği de netleşecektir.

GENÇ: Buyurun, anlatın.

FİLOZOF: Demokrasi yerine diktatörlükle yönetilen bir toplumda, neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin bütün kurallar tamamen liderin takdirince belirlenir. Bu elbette ülkeler ve tüzel varlıklar için de geçerlidir. Aileler ve okullar için de. Yönetimin böyle olduğu topluluklarda kurallar son derece keyfi bir şekilde uygulanır.

GENÇ: Evet, tepeden aşağıya idare modeli uygulayan şirketler ve benzerleri tam bunun timsali.

FİLOZOF: Şimdi, vatandaşların diktatör liderlerden hazzetmediği varsayılsa da, durum her zaman böyle değildir. Aslına bakarsan, vatandaşların hararetle böyle liderleri desteklediği örneklerin sayısı daha fazla muhtemelen. Bu neden böyle sence?

GENÇ: Liderin karizmatik bir çekiciliği olduğu için mi?

FİLOZOF: Hayır, bu yüzden değil. Bu sadece ikincil, yüzeysel bir sebep. Asıl sebep kıyasıya bir ödül ve ceza sisteminin olması.

GENÇ: Ha! Nasıl yani?

FİLOZOF: Bu yönetimlerde kişi kuralları çiğnediğinde ağır bir şekilde cezalandırılır, kurallara uyduğunda ise övülür. Öyle ya da böyle onay görmüş olur. Başka bir deyişle insanlar aslında sadece liderin karakterini beğendiklerinden, onun düşünce ve inançlarını desteklediklerinden dolayı değil, övülme ya da azarlanmama amacıyla da itaat ederler.

GENÇ: Elbette, dünya böyledir.

FİLOZOF: Burada sorun şu ki insanların övülmek için bir araya geldiği ortamlarda rekabet ortaya çıkar. Kişi bir başkasının övülmesini sinir bozucu bulur ama kendisi övülmekten gurur duyar. Kişi için önemli olan daima başkalarından önce ve onlardan daha çok övülmektir. Ayrıca sürekli liderin gözüne girmeye çalışır. Topluluk bu şekilde ödül için rekabet etme ilkesiyle kontrol edilebilir hale gelir.

GENÇ: Lafı döndürüp dolaştırıyorsunuz. Yani siz rekabeti sevmiyorsunuz?

FİLOZOF: Rekabeti kabul ediyor musun?

GENÇ: Canıgönülden kabul ediyorum. Bana kalırsa siz rekabetin sadece olumsuz yönlerine odaklanıyorsunuz. Daha kapsamlı düşünün. İster okulda, ister sanat ve spor etkinliklerinde, ister ekonomik faaliyetlerde olsun, toplum hayatına girdiğimizde çabamızı artırmamızın nedeni bizimle aynı kulvarlarda koşan rakiplerimi-

zin varlığıdır. Toplumu ileriye taşıyan itici gücün temelinde rekabet ilkesi yatar.

FİLOZOF: Öyle mi? Çocuklar rekabet ilkesiyle büyütüldüğünde ve başkalarıyla yarışmaya güdülendiğinde sence ne olur? Kişinin rakipleri düşman haline gelir. Çok geçmeden çocukların benimsediği yaşam biçiminde şu anlayışlar yerleşir: "Bütün insanlar benim düşmanım" ve "İnsanlar her zaman beni kandırmak için fırsat kolluyor, dolayısıyla onlara karşı sürekli kendimi kollamam gerek".

GENÇ: Neden bu kadar karamsarsınız? Rakibin varlığının kişinin gelişimi için ne denli teşvik edici olduğu hakkında hiçbir fikriniz yok. Keza rakibin güvenilebilir, yakın bir arkadaş olabileceği hakkında da. Sanırım yıllarca kendinizi felsefeye adayıp yapayalnız bir hayat yaşadınız ve bu yüzden ne arkadaşlarınız ne de rakipleriniz oldu. Size acımaya başlıyorum.

FİLOZOF: İnsanın rakip diyebileceği ezeli bir dosta sahip olmasının değerini canıgönülden kabul ediyorum. Ama o kişiyle yarışmaya ve rekabet etmeye hiçbir koşulda gerek yoktur.

GENÇ: Rakibinizin olmasını kabul ediyorsunuz ama rekabeti kabul etmiyorsunuz öyle mi? Yok artık, siz şimdiden kendinizle çelişiyorsunuz!

TOPLULUKTAKİ HASTALIĞA BAKMAK

FİLOZOF: Ortada çelişki veya benzeri bir şey yok. Tut ki hayat bir nevi maraton. Yanında koşan rakiplerin var. Bu durum teşvik edici ve güven verici hissettirdiği sürece herhangi bir soruna yol açmaz. Ama ne zaman ki kişi rakibini yenmeye niyet eder, işte o zaman işler değişir.

Başlangıçtaki hedef yarışı bitirmek ya da hızlı koşmaktır. Ama sonra bir anda o kişiyi yenme hedefine dönüşür. Rakibin ezeli dostun olması gerekirken, ezilmesi gereken bir düşmana haline gelir. Bu yüzdendir ki kazanmak için birtakım oyunbazlıklara başvurursun, hatta sportmenlikdışı davranışlarla rakibini tongaya getirmeye çalışırsın. Sonunda yarışı kaybedersen de rakibinin zaferini kutlayamaz olursun, haset ve aşağılık duygularıyla baş etmek durumunda kalırsın.

GENÇ: Rekabet bu yüzden mi kabul edilemezdir?

FİLOZOF: Rekabetin olduğu yerde oyunbazlık ve haksızlık baş gösterir. Birilerini mağlup etmeye gerek yok. Eğer bir kişi oyunu tamamlayabiliyorsa, bu bile yeterli değil midir?

GENÇ: Asla, ne kadar naifsiniz! Gerçekten böyle düşünüyorsanız çok safsınız!

FİLOZOF: O zaman bu maraton örneğini kullanmaktan vazgeçelim ve gerçek topluma geri dönelim. İnsanların en iyi zamanlamayla bitirmeye çabaladığı bir maratonun aksine, bir diktatör tarafından yönetilen toplulukta kazanmak için böyle net bir kriter yoktur. Sınıf ortamında ödevler dışında insanların kararlarını etkileyebilecek şeyler de vardır. Yargı kriterleri belirsiz olduğu sürece, dünya arkadaşlarının ilerlemesini durdurmaya çalışan, başkalarının işlerini kendilerine mal eden ve göze girmek için liderini pohpohlayan insanlarla dolu olacak. İşyerinde bile böyle şeylere şahit olmuşsundur herhalde?

GENÇ: Hımm, galiba.

FİLOZOF: Bu tür durumların oluşmasını önlemek için, bir kurumda gerçek bir demokrasi uygulanmalıdır; ödül ve cezanın olmadığı, rekabetin olmadığı bir sistem. İnsanları ödül ve ceza yöntemiyle manipüle ederek eğitmeye çalışmak kadar demokrasiden uzak bir düşünce yoktur.

GENÇ: O zaman bana şunu söyleyin. Sizce demokrasi nedir? Nasıl bir kurumu ya da topluluğu demokratik olarak adlandırırsınız?

FİLOZOF: Rekabet ilkesine göre değil, işbirliği ilkesine göre yönetilen bir topluluğu.

GENÇ: İşbirliği ilkesi mi?

FİLOZOF: Başkalarıyla rekabet etmek yerine, başkalarıyla işbirliği yapmayı her şeyin üstünde tutmalısın. Sınıfını işbirliği ilkesine göre yönetmeyi öğrenebilirsen, öğrencilerin "İnsanlar benim yoldaşım" anlayışına dayalı bir hayat tarzı benimsemeye başlar.

GENÇ: Ha-ha! El ele verip mutlu yarınlara yürüyelim, öyle mi? Böyle pembe hayallerin bugün anaokullarında bile geçerliliği yok.

FİLOZOF: Diyelim ki sürekli sorunlu davranışlar sergileyen bir erkek öğrenci var. Pek çok eğitimci kendi kendine "Bu öğrenciyle ilgili ne yapmalıyım?" diye düşünür. Çocuğu övsek mi, azarlasak mı, görmezden mi gelsek, yoksa başka bir yaklaşım mı denesek diye kafa yorarlar. Sonra nihayetinde çocuğu öğretmenler odasına çağırıp baş başa haddini bildirirler. Ama bu yanlış bir yaklaşım.

GENÇ: Nasıl yani?

FİLOZOF: Çocuk kişi olarak kötü olduğu için sorunlu davranışlar sergilemiyor, asıl problem bütün sınıfa yayılmış rekabet ilkesidir. Örneğin çocuk zatürre oldu diyelim, tek başına zatürreden mustarip olması diye bir şey söz konusu olamaz. Bu en başından beri bütün sınıfı ilgilendiren ciddi bir vaka olsa gerektir. Çocuğun sorunlu davranışı da sınıftaki genel bir sorunun semptomu olarak ortaya çıkmıştır. Adler psikolojisinin düşünme şekli budur.

GENÇ: Sınıfın tamamında olan bir hastalık mı yani?

FİLOZOF: Evet, rekabet ilkesi denen bir hastalık. Eğitimcilerin yapması gereken şey sorunlu davranış gösteren bireye değil, sorunlu davranışın meydana geldiği topluluğa bakmaktır. Sonra da yapılması gereken, bireyi tedavi etmek yerine topluluğu tedavi etmeye çalışmaktır.

GENÇ: Tamamı zatürre olan bir sınıf nasıl tedavi edilir ki?

FİLOZOF: Ödül ve ceza sistemini bırakırsan, rekabete yol açabilecek şeyleri ortadan kaldırmaya özen gösterirsen, sınıf rekabet ilkesinden kurtulur. Tek yol bu.

GENÇ: İmkânsız. Bu tam tersi bir etki yaratacaktır! İçinde öv-

günün olmadığı bir eğitimi zaten denediğimi ve bunda başarısız olduğumu unuttunuz mu?

FİLOZOF: Evet, biliyorum. Bu noktada biraz geriye gidelim ve tartıştığımız konuları gözden geçirelim. Her şeyden önce, rekabet ilkesi yani güç ve statü için rekabet etmek her zaman dikey ilişkilerle sonuçlanır çünkü kazananlar, kaybedenler ve bunlar arasında hiyerarşik ilişkiler yaratır.

GENÇ: Peki.

FİLOZOF: Adler psikolojisinin savunduğu yatay ilişkiler ise işbirliği ilkesini temel alır. Kimse kimseyle rekabet etmez, kazanmak ya da kaybetmek yoktur. Kişinin kendisi ile başkaları arasında bilgi, deneyim ya da yetenek farklılıkları olması önemli değildir. Okul başarısı veya iş performansı ne olursa olsun tüm insanlar eşittir. Başkalarıyla işbirliği yaptığımızda topluluk kurmak anlamlı hale gelir.

GENÇ: Yani demokratik bir ülke derken bundan mı bahsediyorsunuz?

FİLOZOF: Evet, Adler psikolojisi yatay ilişki temelli demokrasinin psikolojisidir.

HAYAT EKSİK OLMAKLA BAŞLAR

GENÇ: Pekâlâ. Anlaşamadığımız noktalar belli. Siz sınıfa yayılan rekabet ilkesinin bütün kötülüklerin kaynağı olduğunu ve bunun bireyin değil bütün sınıfın sorunu olduğunu söylüyorsunuz. Ben ise bireye odaklanıyorum. Neden? Sizin kullandığınız kelimeyi ödünç alarak söyleyeyim, "saygı"dan dolayı. Her öğrenci kendine özgü kişiliğiyle eşsiz bir insandır. Her türden öğrenci vardır: bazıları sessiz ve uslu, bazıları haşarı ve zeki, kimisi ciddi, kimisi de sıcakkanlıdır. Bireysel özellikleri olmadan onlara bir topluluk diyemeyiz.

FİLOZOF: Elbette, bu doğru.

GENÇ: Ama siz, demokrasiden bahsettiğiniz halde, çocuklara birey olarak bakmak yerine onları bir grup olarak görüyorsunuz. Üstelik "Sistemi değiştirirsek her şey değişir" diye vaaz veriyorsunuz. Komünistliğin dik âlâsı bu! Benim görüşüm ise farklı. Sistemin ne olduğu benim için önemli değil – demokratik, komünist ya da her neyse. Bütün sınıfın zatürresiyle değil, her bireyin zatürresiyle ilgilenirim.

FİLOZOF: Çünkü şimdiye kadar yaptığın hep buydu.

GENÇ: Peki siz bu zatürreyi somut olarak nasıl tedavi edersiniz? Bu da çatışmamızın başka bir noktası. Benim cevabım: onaylayarak. Onların onaylanma ihtiyacını karşılayarak.

FİLOZOF: Hımm.

GENÇ: Anlıyorum. Onaylanma ihtiyacını reddetmenizi gerçekten anlıyorum. Ama ben bu ihtiyacı kabul edip gerekeni yapıyorum. Bu şahsen deneyimleyerek vardığım bir sonuç, dolayısıyla bunun aksine kolay ikna olmam mümkün görünmüyor. Bu çocuklar onaylanma arayışında ciğerlerini üşütüp hasta oldu.

FİLOZOF: Vardığın bu sonucun ardındaki mantığı açıklar mısın?

GENÇ: Adler psikolojisi onaylanma ihtiyacını reddediyor. Neden? Çünkü onaylanmaya ihtiyaç duyan biri, başkalarından kabul görme umuduyla, farkına bile varmadan, başkalarının isteklerine uyarak yaşayacaktır. Yani başka birinin hayatını yaşayacaktır. Oysa insan başkasının beklentilerini karşılamak için yaşamamalı. Bu kişi ister anne babası olsun, ister öğretmeni, isterse de bir başkası olsun, insan başkasının beklentilerini karşılayan bir yaşam biçimi seçmemeli. Doğru anlamış mıyım?

FİLOZOF: Evet.

GENÇ: Başkaları beni nasıl görüyor diye sürekli endişelenen kişi kendi hayatını yaşayamaz olur. Artık özgür olmayan bir yaşam biçimi olur bu. Özgür olmalıyız. Ve eğer ki kişi özgürlük peşindeyse, onay aramamalı... Yanlış anlamamışım değil mi?

FİLOZOF: Hayır, yanlış değil.

GENÇ: Bu harika ve gerçekten cesurca bir hikâye. Ama biliyorsunuz ki hayatta maalesef gerektiği gibi sağlam bir duruş sergileyemiyoruz. Öğrencilerin gündelik hayattaki gerçek hallerini gözlemleseydiniz siz de bunu anlayışla karşılardınız. Sağlam durmak için ellerinden geleni yapsalar da aslında kendilerini son derece güvensiz hissediyorlar. Bir türlü kendilerine tam olarak güvenemiyorlar ve aşağılık duygusu yaşıyorlar. İnsanlardan onay almaya ihtiyaç duyuyorlar.

FİLOZOF: Tam da söylediğin gibi.

GENÇ: Böyle küstah küstah fikirlerime katılmayı bırak – seni gidi modası geçmiş Sokrates! Bakın, bahsettiğiniz türden insanların hepsi Davut heykelinden ibaret.

FİLOZOF: Davut heykeli mi?

GENÇ: Evet, Michelangelo'nun Davut heykeli işte. Bu heykel, insan vücudunun ideal bir temsilidir. Mükemmel bir orantıyla yapılmıştır, tamamen kaslardan oluşur, bir gram bile yağ yoktur. Ama bu gerçekten var olan bir insan değildir, yüceltilmiş ve ideal bir temsildir, etten ve kandan yoksundur. Gerçek ve canlı insanlar mide ağrıları çeker, yaralanır, kanar. Siz insanlardan hep ideal Davut heykelleri gibi bahsediyorsunuz!

FİLOZOF: Ha-ha, ilginç bir örnek oldu bu.

GENÇ: Ben ise kanlı canlı yaşayan insanlara odaklanıyorum. Hassas ve hayli bireyci çocuklardan söz ediyorum, bu çocuklar her bakımdan orantısız ve alıngan! Her birinin onay ihtiyacını ayrı ayrı ve sağlıklı yollardan gidermem gerekiyor. Hasılı onları övmek zorundayım. Övmezsem, kaybettikleri cesareti geri kazanamazlar!

Erdemli adam maskesi takıyorsunuz ama zayıf olanlarla aranıza mesafe koyuyorsunuz. Kahramanlara ve aslan yüreklilere dair idealist teorileriniz var ama gerçek insanlar için söyleyecek hiçbir şeyiniz yok!

FİLOZOF: Anlıyorum. Sözlerim uygulanması imkânsız idealist teoriler gibi geliyor sanırım ama niyetim bu değildi. Felsefe ayaklarını yere basan bir araştırma olmalıdır, peşinden koştuğumuz ideallerin tam da gerçek olmayan ideallerden ibaret olduğunun daima

bilincinde olmalıyız. Adler psikolojisinin onaylanma ihtiyacını kabul etmemesinin nedenlerini başka bir açıdan ele alalım.

GENÇ: Her şeyi aklamaya çalışıyorsunuz, tıpkı Sokrates gibi!

FİLOZOF: Kilit nokta az önce gündeme getirdiğin terim, yani aşağılık duyguları.

GENÇ: Hımm. Aşağılık duygularından mı bahsetmek istiyorsunuz? Olur. Ben aşağılık duyguları konusunda uzmanım ne de olsa.

FİLOZOF: Her şeyden önce, çocukluk döneminde istisnasız tüm insanlar aşağılık duygusuyla yaşar. Bu Adler psikolojisinde önemli bir önkabuldür.

GENÇ: İstisnasız mı?

FİLOZOF: Evet. İnsan bedensel gelişimi zihinsel gelişiminden daha çok zaman alan tek canlıdır muhtemelen. Diğer canlılarda zihin ve beden aynı hızda gelişirken, sadece insanlarda zihin gelişimi önce gerçekleşir, beden gelişimi ise onu geriden takip eder. Bir bakıma eli ayağı bağlı yaşayan canlılarız. Çünkü zihinlerimiz özgür olsa da bedenlerimiz özgür değil.

GENÇ: Hımm, bu ilginç bir bakış açısı.

FİLOZOF: Dolayısıyla çocuklar zihinsel olarak "yapmak istediklerim" ile fiziksel olarak "yapabildiklerim" arasındaki uçurumla başa çıkmak zorundadır. Etraflarındaki yetişkinlerin yapabildiği ama onların yapamadığı şeyler vardır. Yetişkinlerin eşyaları koyduğu raflara ulaşamazlar. Yetişkinlerin taşıdığı ağırlıkta şeyleri taşıyamazlar. Yetişkinlerin sohbet konuları onların konuşabilecekleri şeyler değildir. Çocuklar bu güçsüzlük hissini deneyimler. Ya da şöyle söyleyelim, kendilerinin eksik ya da tamamlanmamış oldu-

ğunu deneyimlerler. Dolayısıyla, çoğunlukla, aşağılık duygusuna kapılmaktan kendilerini alamazlar.

GENÇ: Yani hayata eksik varlıklar olarak mı başlarlar?

FİLOZOF: Evet. Çocuklar insan olarak eksik değildir elbette. Sadece, bedenlerinin büyümesi zihinlerinin büyümesine yetişememiştir. Gel gör ki yetişkinler onların sadece fiziksel ihtiyaçlarına bakar ve onlara bebek muamelesi yapar. Çocukların zihinlerine de bakmaya çalışmazlar. Haliyle çocuklar da aşağılık duygularından mustarip olur. Çünkü zihnen yetişkinlerden farklı olmamalarına rağmen insan olarak değerleri tanınmamış olur.

GENÇ: Tüm insanlar hayata eksik varlıklar olarak başlar, bu nedenle herkes aşağılık duygularını deneyimler. Bu bayağı kötümser bir bakış açısı.

FİLOZOF: O kadar da kötü değil. Bu aşağılık duygusu bir dezavantajdan ziyade çalışmayı ve kendini geliştirmeyi teşvik edici bir şey olmuştur daima.

GENÇ: Hımm. Nasıl yani?

FİLOZOF: İnsanın bacakları atlarınki kadar çevik olsaydı, at arabası asla icat edilemezdi ve muhtemelen motorlu taşıtlar da olmazdı. Kuşlar gibi uçabiliyor olsaydık, uçak asla icat edilemezdi. Kutup ayıları gibi kürkümüz olsaydı, kışlık giysiler asla icat edilemezdi. Yunuslar gibi yüzebilseydik, hiçbir zaman teknelere ve deniz pusulalarına ihtiyaç olmazdı. Medeniyet insanın biyolojik zayıflığını telafi etme ihtiyacının ürünüdür ve insan türünün tarihi kendi aşağılığına karşı kazandığı zaferin tarihidir.

GENÇ: Biz insanlar zayıf olduğumuz için mi böylesi bir medeniyet kurabildik?

FİLOZOF: Aynen öyle. Buradan hareketle biraz daha ileri götürürsek konuyu, denebilir ki insanların topluluklar yaratması ve işbirliği ilişkileri içinde yaşaması da bu zayıflıktan kaynaklanır. Avcı toplayıcılık çağından beri gruplar halinde yaşıyoruz, hayvan avlarken ve çocuk yetiştirirken türdeşlerimizle işbirliği yapıyoruz. Birbirimizle işbirliği yapmak istediğimizden değil. O kadar zayıf ve çaresizdik ki birbirimizden ayrı hayatta kalamazdık.

GENÇ: Demek ki insanların gruplar oluşturması ve toplumu inşa etmesi bu zayıflıktan kaynaklanıyor. O halde gücümüz ve medeniyetimiz de zayıflığımızın meyveleridir.

FİLOZOF: Başka bir deyişle, insanlar için yalnız yaşamaktan daha korkutucu bir şey yoktur. Yalnız yaşayan insanların sadece fiziksel güvenlikleri değil, zihinsel güvenlikleri de tehdit altındadır. Çünkü yalnız yaşayamayacağımızın içgüdüsel olarak gayet farkındayız. Dolayısıyla diğer insanlarla güçlü bir bağ kurmayı arzu ederiz daima. Bu olgu ne anlama geliyor, biliyor musun?

GENÇ: Hayır, ne anlama geliyor?

FİLOZOF: Bütün insanların içinde doğuştan gelen bir topluluk hissi vardır. Bu da insanın özüyle derinden bağlantılı bir şeydir.

GENÇ: Aa!

FİLOZOF: Nasıl ki kabuksuz kaplumbağa kaplumbağa olmuyorsa, kısa boyunlu zürafa zürafa olmuyorsa, diğer insanlardan kopuk insan da insan olamaz. Topluluk hissi sonradan edinilen bir şey değildir, bireyin kendi içinden kazıp çıkardığı bir şeydir, bu yüzden de bir duygu olarak paylaşılabilir niteliktedir. Adler bunu şöyle açıklar: "Topluluk hissi her zaman bedenin zayıflığının bir yansımasıdır ve bu histen kendimizi ayıramayız."

GENÇ: İnsanın zayıflığından doğan bir topluluk hissi...

FİLOZOF: İnsan fiziksel olarak zayıftır. Öte yandan insan zihni diğer tüm hayvanlardan çok daha güçlü ve rakipsizdir. Günlerini türdeşlerinle rekabet içinde geçirmenin doğanın kanunlarına ne denli aykırı olduğunu eminim çok iyi biliyorsundur. Topluluk hissi bulutlardaki bir ideal değildir. Biz insanların içinde bulunan temel bir yaşam ilkesidir.

Topluluk hissi! Genç adam Adler psikolojisinin bu anahtar kavramını bir türlü tam olarak idrak edememiş, özüne inememişti ama şimdi her şey gün gibi açıktı. İnsanların topluluk oluşturması ve işbirliği ilkesiyle yaşaması fiziksel zayıflıklarından kaynaklanır. İnsan daima diğer insanlarla bağlantı içinde olmaya çalışır. Topluluk hissi herkesin zihninde doğal olarak mevcuttur. *İçinizdeki topluluk hissini kazıp çıkarın ve diğer insanlarla bağ kurmaya çalışın*... diyor filozof. Fakat genç adamın kafasına takılan bir şey vardı.

GENÇ: Ama... Ama bu aşağılık duygusu ve topluluk hissinin varlığı neden onaylanma ihtiyacını kabul etmemeyle ilgili olsun ki? Birbirimizi onaylamanın gerçekte bağlarımızı güçlendirmesi gerekir.

FİLOZOF: Bu noktada sorunlu davranışın beş aşamasını hatırlamanda yarar var.

GENÇ: Peki. Şurada bir yerde defterime yazmıştım.

FİLOZOF: Öğrenciler niçin takdir görme peşindedir, dikkat çekmeye çalışır ve iktidar mücadelesine girer? Bu davranışların hedefini hatırlıyor musun?

GENÇ: Fark edilmek ve sınıfta özel bir yer edinmek istiyorlar. Doğru, değil mi?

FİLOZOF: Evet. Şimdi, özel bir yer edinmek ne demek? Neden böyle bir arayış içindeler? Bununla ilgili fikrin nedir?

GENÇ: Sanırım saygı görmek, üstün görülmek istiyorlar, ya da bu türden bir şey...

FİLOZOF: Kesinlikle öyle değil. Adler psikolojisine göre insanın en temel ihtiyacı aidiyet hissidir. Kısacası soyutlanmak istemiyoruz. "Burada olmak iyi" diye hissetmek istiyoruz. Çünkü soyutlanma sosyal ölüme, hatta biyolojik ölüme yol açar. Peki aidiyet

duygusunu nasıl kazanabilirler? Topluluk içinde özel bir konum kazanarak. Herkes gibi olmayarak.

GENÇ: Herkes gibi olmayarak mı?

FİLOZOF: Evet. Eşsiz "ben"leri "herkes"e dönüşmemeli. Her daim kendilerine ait olabilecek bir yer edinmeliler. "Burada olmak iyi" dedirten aidiyet hislerinin herhangi bir şekilde sarsılmasına izin vermemeliler.

GENÇ: Mesele buysa, bu benim görüşümü daha da destekliyor. Överek ve derindeki onaylanma ihtiyaçlarını karşılayarak onlara "Eksik bir varlık değilsiniz" ve "Değerlisiniz" mesajları iletilmiş olur. Bunun başka yolu yok!

FİLOZOF: Yanılıyorsun. Ne yazık ki bu yönde gittikleri sürece gerçek değerlerinin farkına varamayacaklardır.

GENÇ: Neden öyle olsun ki?

FİLOZOF: Onaylamanın sonu yok. Peki, diyelim ki başkaları tarafından övüldüler ve onaylandılar. Ama bunun sonucunda kendi değerlerinin ancak bir süreliğine farkına varabilirler. Fakat bundan aldıkları keyif dışarıdan kendilerine bahşedilmiş bir şey olacak, dışarıdan kurmalı oyuncak bebeklere dönüşeceklerdir.

GENÇ: Ha... Belki öyle, ama...

FİLOZOF: Yalnızca övüldüğünde kendini mutlu hisseden insan ömür boyu övülmek isteyecektir. Bağımlı konumda olan böyle bir kişi sürekli arayış içinde olacak, doyumsuz bir hayat sürecektir.

GENÇ: O halde ne yapmalı?

FİLOZOF: Onay aramak yerine, kişi kendi zihniyle kendini onaylamalıdır.

GENÇ: Kendini onaylamak mı?

FİLOZOF: "Kendi" değerini bir başkasının belirlemesi bağımlılıktır. "Kendi" değerimi kendim belirlemem ise özerkliktir. Bunlardan hangisinin mutlu bir hayata çıktığı sorulacak olursa, cevap nettir. Senin değerini belirleyen, bir başkası olamaz.

GENÇ: Bu mümkün değil! Biz insanlar bu kadar özgüven sahibi değiliz ki! Tam da bu yüzden başkalarından onay almamız gerekiyor.

FİLOZOF: Bu muhtemelen normal olma cesaretimizin eksik olmasından ileri geliyor. Kimsek o olmamızda bir sorun yok aslında. Yerimiz bulunduğumuz yer. Öyle özel bir varlık ya da olağanüstü olmamıza gerek yok. Sıradan benliklerimizi ve kendimizi herkes gibi kabul edelim.

GENÇ: ... Yani ben herkes gibi sıradan ve olağanüstü özellikleri olmayan biri miyim?

FİLOZOF: Değil misin?

GENÇ: Ha-ha. İnsanı böyle aşağılamak sizin için çok doğal bir şey, değil mi? Hayatımda duyduğum en büyük hakaret bu.

FİLOZOF: Hakaret değil. Ben de normal bir insanım. Normal olmak birey olmanın bir parçasıdır. Bunda utanılacak bir şey yok.

GENÇ: Bu cerbezeli laflardan gına geldi. Sadist misiniz nesiniz! Bugün hangi insan "Sen sıradan, herhangi bir insansın" denmesini hakaret olarak algılamaz? Hangi insan "Bu da birey olmakla ilgili" lafını duyunca rahatlayıp sizi ciddiye alır ki?

FİLOZOF: Bu sözleri hakaret olarak algılıyorsan, muhtemelen hâlâ "özel ben" olmaya çalışıyorsundur. Bunun sonucunda başkalarından sürekli onay beklersin. Bundan ötürü de beğeni kazanmaya ve dikkat çekmeye çalışırsın, sorunlu davranış döngüsünde yaşamaya devam edersin.

GENÇ: Kesin şunu! Sataşmayı bırakın!

FİLOZOF: Bak şimdi, başkalarından farklı olmaya değer vermek yerine kendin olmaya değer vermen gerekir. Gerçek bireylik budur. Kendin olmak yerine kendini başkalarıyla kıyasladığın ve yalnızca kendi farklılığını vurgulamaya çalıştığın bir yaşam biçimi hem başkalarını hem de kendini aldattığın bir yaşam biçimidir.

GENÇ: Yani diyorsunuz ki başkalarından farklı olmama önem vermektense, vasat bile olsam, kendim olmaya değer vermeliyim, öyle mi?

FİLOZOF: Evet. Çünkü bireyselliğin göreli bir şey değildir – mutlaktır.

GENÇ: Pekâlâ, o halde şu birey olma vesaire konularında vardığım sonuçtan bahsedeyim. Vardığım sonuç bir bakıma okul eğitimindeki birtakım sınırlılıklara işaret ediyor.

FİLOZOF: Hımm. Duymak isterim.

O SORUNLU DAVRANIŞ SANA YÖNELİK

GENÇ: Bunu söyleyip söylememe konusunda başından beri kararsızdım ama işte buradayız. İtiraf zamanı geldi. Okul eğitiminin birtakım sınırlılıkları var sanki, öyle hissediyorum.

FİLOZOF: Sınırlılık mı?

GENÇ: Evet. Eğitimciler olarak yapabileceklerimizin bir sınırı var.

FİLOZOF: Nasıl yani?

GENÇ: Sınıfta parlak, dışa dönük öğrenciler olduğu gibi, mütevazı, göze çarpmayan öğrenciler de var. Adler'in terminolojisini kullanacak olursak, herkesin kendine özgü bir yaşam tarzı veya dünya görüşü var. Kimse aynı değil. Bireylik bu, değil mi?

FİLOZOF: Evet.

GENÇ: O halde bu yaşam tarzlarını nereden alıyorlar? Şüphesiz ailelerinden.

FİLOZOF: Öyle. Ailenin etkisi epey güçlü.

GENÇ: Öğrenciler günün büyük bir kısmını evde geçirir. Gündelik hayatları aileleriyle geçer, üstelik tek çatı altında, birbirleriyle dip dibe. Bazı ebeveynler eğitim konusunda tutkuludur, bazıları

ise çocuk yetiştirme konusunda pasiftir. Birçok çocuğun anne babası ya boşanmış, ya ayrı yaşıyor ya da ebeveynlerinden biri vefat etmiş. Elbette ekonomik açıdan da farklılıklar var. Bir de çocuğunu istismar eden ebeveynler de var.

FİLOZOF: Evet, ne yazık ki var.

GENÇ: Öte yandan biz öğretmenlerin her öğrenciye ayırabileceği vakit öğrenci mezun olana kadarki birkaç yıllık süreyle sınırlı. Ebeveynlerle neredeyse bir ömür süren bağlarla karşılaştırıldığımızda, önkoşullarımız çok farklı.

FİLOZOF: Peki buradan nasıl bir sonuca varıyorsun?

GENÇ: Her şeyden önce, kişilik oluşumunu içeren eğitim –geniş anlamdaki eğitim– ailenin sorumluluğundadır. Başka bir deyişle, şiddete başvuran sorunlu bir çocuk söz konusuysa, böyle bir çocuk yetiştirmiş olmanın mutlak sorumluluğunu ebeveynler üstlenmelidir. Bunun okulun sorumluluğu olduğu düşünülemez. Bu nedenle biz öğretmenlerden beklenen, dar anlamda eğitimdir. Yani müfredat düzeyinde eğitim. Bundan daha fazla müdahil olamayız. Bu sonuca varmış olmaktan utanıyorum ama gerçek bu.

FİLOZOF: Anlıyorum. Adler muhtemelen bu sonucu hemen reddederdi.

GENÇ: Neden? Nasıl?

FİLOZOF: Çünkü vardığın sonuç çocukların kişiliklerini kale almıyor.

GENÇ: Kişiliklerini kale almıyor mu?

FİLOZOF: Adler psikolojisinde insanın her türlü sözünü ve eylemini kişilerarası ilişkiler bağlamında değerlendiririz. Örneğin bi-

leklerini kesen ya da başka bir şekilde kendine zarar veren biri söz konusuysa, bu davranışın bir amaca yönelik olduğunu düşünürüz. Kendine zarar verme eylemi, tıpkı sorunlu intikam davranışında gördüğümüz gibi, birisine yöneliktir. Başka bir deyişle, bütün söz ve eylemlerin birisine yönelik olduğunu düşünürüz.

GENÇ: Sonra?

FİLOZOF: Sorumluluğumuzdaki öğrenciler aile ortamında nasıl davranıyor? Bu bizim bilemeyeceğimiz bir şey. Okuldaki halleri ile eydeki halleri farklıdır muhtemelen. Çünkü ister anne babalarına gösterdikleri halleri olsun, ister öğretmenlerine, ister arkadaşlarına gösterdikleri halleri, ya da okulda kendinden küçük veya büyük öğrencilere gösterdikleri halleri, hiç kimse her zaman aynı halde davranmaz.

GENÇ: Eh, öyle galiba.

FİLOZOF: Peki, şimdi, sınıfında sürekli sorunlu davranışlar sergileyen bir öğrenci var diyelim. Bu sorunlu davranış kime yöneliktir? Elbette sana.

GENÇ: Ne!

FİLOZOF: Bir öğrenci sadece sana gösterdiği hale büründüğünde, sorunlu davranışları yalnızca sana yöneliktir. Bu ebeveynleri ilgilendiren bir sorun değil. Tamamen seninle öğrenci arasındaki ilişkide ortaya çıkan bir sorun.

GENÇ: Yani evde aldıkları eğitimin bir önemi olmadığını mı söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Bunu bilemeyiz ve buna müdahale de edemeyiz. Her halükârda şu an karşında "Bu öğretmenin dersini bozacağım" veya

"Bu öğretmenin bana verdiği ödevi dikkate almayacağım" gibi kararlı tutum sergileyen bir öğrenci var. Elbette öğrencinin bir yandan okulda problemli davranışlar sergilemeye devam edip, öbür yandan "Anne babamın önünde iyi bir çocuk olacağım" kararını verdiği durumlar da vardır. Bu sana yöneltilmiş bir tavır olduğu için her şeyden önce onu ele almalısın.

GENÇ: Sınıf dahilinde çözmem gereken bir mesele mi bu?

FİLOZOF: Aynen öyle. Çünkü senden yardım istiyorlar, başka kimseden değil.

GENÇ: Yani bu çocuklar sadece bana yönelik sorunlu davranışlarda bulunmaya devam ediyor...

FİLOZOF: Üstelik bunu tam da senin önünde yapıyorlar. Tam da senin görüş alanında olacakları zamanları seçiyorlar. Kendi evleri olmayan başka bir dünyada, yani senin sınıfında, kendilerini konumlandıracakları bir yer arıyorlar. Onlara saygı duyarak, kendilerini konumlandıracakları yeri göstermelisin.

İNSAN NEDEN KURTARICI OLMAK İSTER

GENÇ: Adler çok fena! Adler'e dair bir şeyler öğrenmemiş olsaydım, şimdi böyle bir mücadele veriyor olmazdım. Diğer öğretmenlerin yaptığı gibi, hiç tereddüt etmeden yönlendirirdim öğrencileri; azarlanması gerekeni azarlar, övülmesi gerekeni överdim. Öğrenciler bana minnettar olurdu, ben de öğretmen rolümü gerektiği gibi yerine getirmiş olurdum. Şimdi her zamankinden daha fazla, bütün bu fikirleri hiç duymamış olsaydım keşke diyorum!

FİLOZOF: Doğru, Adler'in düşünce tarzını bir kez öğrenen kişi için geri dönüş yok. Ona maruz kalıp tıpkı senin gibi "Bu idealist bir teori" ya da "Bilimsel değil" diyerek onun fikirlerini silip atmaya çalışan pek çok insan var. Yine de yüz çeviremezler. Zira içlerinde bir yerde yerli yerine oturmayan bir şeyler kalır. Kendilerine söyledikleri "yalan"ların farkına varmadan edemezler. Buna güçlü bir yaşam ilacı denebilir gerçekten de.

GENÇ: Şimdiye kadar tartıştığımız konuları sıralayalım. Her şeyden önce, çocukları azarlamamak gerekir. Çünkü azarlamak insanların aralarındaki saygıyı zedeleyen bir davranıştır. Öfke ve kınama da kolaya kaçan, olgunlaşmamışlık göstergesi olan, şiddet içeren iletişim araçlarıdır. Doğru anlamış mıyım?

FİLOZOF: Evet.

GENÇ: Bunlarla beraber, övmemek gerekir. Övgü toplum içinde rekabet ilkesini doğurur ve çocuklara "İnsanlar benim düşmanım" şeklinde bir yaşam tarzını veya dünya görüşünü aşılar.

FİLOZOF: Doğru.

GENÇ: Ayrıca azarlama ve övme ya da başka bir deyişle ödül ve ceza çocuğun özerk olmasına engel olur. Çünkü ödül ve ceza çocuğu kontrol altında tutmaya çalışma yöntemidir ve bu tutumu benimseyen yetişkin derinlerde bir yerde çocuğun özerk olmasından korkar.

FİLOZOF: Çocuğun sonsuza dek çocuk kalmasını isterler. Bu nedenle de ödül ve cezayı çocukları dizginlemek için kullanırlar. "Senin iyiliğin için", "Seni önemsediğim için" gibi bahaneler kullanarak çocuğun çocuk kalmasını sağlamaya çalışırlar. Yetişkinlerin bu tutumunda saygıdan eser yoktur, ayrıca böyle bir tutumla iyi ilişkiler kurmak da mümkün değildir.

GENÇ: Bir de şu var. Adler onay ihtiyacını bile reddediyor. Başkalarından onay beklememiz gerektiğini, bunun yerine kendi kendimizi onaylamaya geçiş yapmamızı söylüyor.

FİLOZOF: Evet. Özerklik bağlamında ele alınması gereken bir mesele bu.

GENÇ: Biliyorum. Özerklik kişinin kendi değerini kendi belirlemesidir. Onaylanma ihtiyacı –başkasının benim değerime karar vermesini istemek– olsa olsa bağımlılıktır. Bunu söylüyorsunuz değil mi?

FİLOZOF: Evet. Bazı insanlar özerklik terimini duyunca, bunun sadece maddi ve ekonomik yönlerini düşünür. Halbuki on yaşında

özerk olmuş çocuklar var. Öte yandan ellilerine, altmışlarına gelip de özerk olamamış insanlar var. Özerk olmak yaşla değil ruhla ilgilidir.

GENÇ: Pekâlâ. Kesinlikle harika bir mantık. En azından burada bu çalışma odasında sunulan bir felsefe olarak tamamen kusursuz.

FİLOZOF: Ama bu felsefe seni tatmin etmiyor.

GENÇ: Ha-ha. Haklısınız, etmiyor. Felsefe düzeyinde kalmakta ısrarcı olursa, yani bu çalışma odasının sınırları dışında –özellikle de sınıfımda– bir karşılığı olacak pratik ve bilimsel bir düzeye gelmezse, o zaman bu felsefeye katılamayacağım.

Beni Adler'le tanıştıran sizsiniz. Tabii ki son kararı vermek bana kalmış. Ama başka bir seçenek belirtmeden sadece "Şu yapılmamalı", "Şu edilmemeli" diye birtakım yasaklar önüme koyarsanız, o zaman elimden bir şey gelmez. Hal böyleyken ne ödül ve ceza eğitimine geri dönebiliyorum, ne de Adlerci eğitime tam olarak inanabiliyorum!

FİLOZOF: Cevap muhtemelen basit.

GENÇ: Elbette, sizin için basit olabilir. Çünkü nihayetinde tek söylediğiniz: "Adler'e inan, Adler'i seç."

FİLOZOF: Hayır. Bu noktada Adler'den vazgeçip vazgeçmemen önemli değil. Şu aşamada yapılacak en önemli şey şimdilik eğitim konusundan uzaklaşmak olacak.

GENÇ: Eğitimden uzaklaşmak mı!

FİLOZOF: Bunu sana bir arkadaş olarak söylüyorum. Bütün gün eğitimden söz ediyorsun ama asıl dertlerin burada değil. Henüz mutlu olmayı öğrenmiş değilsin. Mutlu olmaya cesaret edemiyor-

sun. Eğitimci olmayı da çocukları kurtarmak istediğin için seçmedin. Onları kurtararak kurtuluşa ermek istedin.

GENÇ: Ne dediniz?

FİLOZOF: Bir başkasını kurtararak insan aslında kendini kurtarmaya çalışır. Kendini bir tür kurtarıcı sayarak kendi değerinin farkına varmaya çalışır. Bu, aşağılık duygularını gideremeyen insanların sıklıkla düştüğü bir üstünlük kompleksi türüdür ve genellikle Mesih kompleksi olarak anılır. İnsanların kurtarıcısı olmayı istemekle ilgili bir çeşit zihinsel çarpıklıktır.

GENÇ: Lafı döndürüp dolaştırmayın! Buna dair ne öneriyorsunuz an itibariyle?

FİLOZOF: İnsanın öfkeyle sesini bu şekilde yükseltmesi de aşağılık duygularının ifadesidir. Bir insanda aşağılık duyguları uyandığında, o insan öfke hissini kullanarak bunu aşmaya çalışır.

GENÇ: Iyy, siz!..

FİLOZOF: Asıl önemli kısım bundan sonrası. Kendisi mutsuz olan birinin başkalarını kurtarması ne o kişiyi tatmin eder ne de başkalarını mutlu eder. Çocukları kurtarmaya koyulmuşsun ama sen kendin hâlâ mutsuzluk içindesin. Sadece kendi değerinin farkına varmayı umuyorsun. Eğer mesele buysa, eğitimle ilgili teorilerin etrafında daha fazla dönüp durmanın bir anlamı yok. Önce kendin mutluluğu bul. Aksi takdirde burada girdiğimiz herhangi bir tartışmanın faydasız bir hakaretleşmeyle sonlanması muhtemeldir.

GENÇ: Faydasız! Faydasız mı olacak bu tartışma?

FİLOZOF: Hayatını olduğu gibi bırakıp değiştirmemeyi seçersen, bu karara saygı duyarım. Okula şimdi olduğun gibi dönmen-

de de bir sorun yok. Ama eğer değişmeyi seçeceksen, değişmeye başlayacağın gün bugündür.

GENÇ: ...

FİLOZOF: İşin ya da eğitimin ötesinde, kendi hayatını sorgulamaya dair bir mesele bu.

Eğitimi tartışmayı bırak. Çocukları kurtarmak istediğin falan yok, aslında bir mutsuzluk girdabına saplanmışsın ve eğitim yoluyla kurtuluşa ermek istiyorsun. Genç adam için bu sözler onun bir öğretmen olarak tüm varlığını hiçleyen bir istifa tavsiyesi niteliğindeydi. ***Adler'in ışığı gözlerimi açınca tüm zorluklara rağmen eğitime gönül verdim, sonunda bu muydu göreceğim muamele?*** Sonra aklından şunlar geçti: ***Acaba Atinalılar Sokrates'i ölüm cezasına çarptırırken böyle mi hissetmişti? Bu adam çok tehlikeli. Kendi alçak oyunlarına bırakılırsa nihilizminin zehri tüm dünyaya yayılacaktır.***

EĞİTİM İŞ DEĞİL ARKADAŞLIKTIR

GENÇ: Hah! Kendime hâkim olabildiğime şükredin. On hatta beş yıl önce olsaydı, şu durumda kendime hâkim olamayıp çoktan suratınıza yumruğu indirmiş olurdum muhtemelen.

FİLOZOF: Ha-ha, bu pek hoş olmazdı. Ama demek istediğini anlıyorum. Adler kendisi de zaman zaman danışanlarından şiddet görürdü.

GENÇ: Eminim öyle olmuştur! Bu kadar uç görüşleri dayatmanın yanında az bile!

FİLOZOF: Adler'in bir ara ciddi bir ruhsal hastalıktan mustarip bir kız hastası varmış. Bu kız sekiz yıldır semptomlarla mücadele ediyormuş, hatta Adler'le tanışmadan önce iki yıl boyunca kliniğe kapatılmış. Adler ilk karşılaşmalarıyla ilgili olarak "Köpek gibi havladı, tükürdü, kıyafetlerini yırttı ve mendilini yemeye çalıştı" diyor.

GENÇ: Danışmanlık kapsamından çıkan bir vaka bu.

FİLOZOF: Evet. Semptomları o denli ciddiydi ki doktoru ondan umudu kesmişti. Bu nedenle doktor Adler'le temasa geçip bu kıza yardım edip edemeyeceğini sordu.

GENÇ: Edebildi mi peki?

FİLOZOF: Etti. Kız sonunda tamamen iyileşti ve toplum hayatına geri dönmeyi, kendi hayatını kazanmayı, çevresindekilerle uyum

içinde yaşamayı başardı. Adler'in ifade ettiği üzere: "Onu şimdi gören hiç kimse daha önce akıl sağlığını yitirmiş olduğuna inanamaz."

GENÇ: Ne tür bir sihir kullandı?

FİLOZOF: Adler psikolojisinde sihir yoktur. Adler onunla yalnızca konuştu. Sekiz gün üst üste konuştu ama kız tek kelime etmedi. Adler danışmanlık vermeye devam etti ve otuz günün sonunda kız karman çorman ve anlaşılmaz bir biçimde konuşmaya başladı.

Adler onun köpek gibi davranmasının nedenini şöyle yorumladı: "Kız annesinden köpek muamelesi gördüğünü hissetmişti." Adler kıza gerçekten böyle davranılıp davranılmadığını bilmiyordu. Ama en azından kızın böyle hissettiği belliydi. Nitekim annesine karşı bir isyan eylemi olarak, bilinçaltında verdiği bir kararla gerçekten köpek rolü oynamaya azmetmişti.

GENÇ: Kendine zarar vermek için mi?

FİLOZOF: Aynen öyle. Amacı kendine zarar vermekti. Bir insan olarak haysiyeti incinmişti ve yarayı kendi elleriyle açık tutuyordu. Bu yüzden Adler onunla eşit bir insan olarak, sabırla konuşuyordu.

GENÇ: Anlıyorum.

FİLOZOF: Bir defasında, Adler bir süre bu şekilde danışmanlığa devam ettikten sonra, kız bir gün ona aniden vurmaya başladı. Adler o zaman ne yaptı? Hiçbir şekilde direnmedi ve vurmasına izin verdi. Dürtüleriyle hareket eden kız daha sonra bir pencereyi kırıp elini kırılan camla kestiğinde, Adler yarasını sessizce sardı.

GENÇ: Hah, tam Kutsal Kitap'tan bir sahne gibi değil mi? Adler'i adeta bir aziz gibi göstermeye çalışıyorsunuz. Ha-ha! Kusura bakmayın, böyle şeylere kolay kolay kanmam.

FİLOZOF: Adler aziz değildi elbette ve bu vakada direnmeme yolunu seçmesi de ahlaki bir bakış açısından kaynaklanmıyordu.

GENÇ: Neden hiç direnmedi o halde?

FİLOZOF: Kız ilk konuşmaya başladığında, Adler "Ben onun arkadaşıyım" diye hissettiğini söylüyor. Sonra kız sebepsiz yere ona saldırmaya başladığında da, "Bırakayım vursun bana ve dostane bir şey olarak karşılayayım bunu" diye düşünmüş. Başka bir deyişle, Adler kızla işinin veya uzmanlığının parçası olarak değil arkadaş olarak etkileşime girdi.

Diyelim ki uzun süredir ruhsal rahatsızlığı olan bir arkadaşın bir anda kafa karışıklığı yaşadı ve sana vurmaya başladı... Böyle bir sahneyi hayal edebilirsen, o zaman belki Adler'in eylemlerinin hiçbir şekilde sıradışı olmadığını görebilirsin.

GENÇ: Eh, o kişi gerçekten arkadaşımsa bunu anlayabilirim.

FİLOZOF: Şimdi bu noktada hatırlamamız gereken bir şey var. "Danışmanlık özerklik yolunda yeniden eğitimdir ve danışman aynı zamanda bir eğitimcidir" ve "Eğitimci aynı zamanda bir danışmandır".

Hem danışman hem de eğitimci olan Adler her danışanla bir arkadaş gibi etkileşime girerdi. Bu nedenle sen de öğrencilerinin her biriyle bir arkadaş gibi ilişkilenmelisin. Çünkü sen de bir eğitimci ve danışmansın.

GENÇ: Nasıl?

FİLOZOF: Adler tarzı öğretimde başarısız olman ve halen gerçek mutluluğu bulamamış olman basit bir nedenden kaynaklanıyor. Öteden beri iş, arkadaşlık ve sevgiden oluşan üç yaşam görevinden kaçınıyorsun.

GENÇ: Yaşam görevi mi?

FİLOZOF: Şu anki durumunda, öğrencilerini iş gibi görüyorsun. Oysa Adler'in kendi tecrübelerinden hareketle gösterdiği üzere, öğrencilerle ilişki arkadaşlık ilişkisi olmalı. Kötü bir başlangıç yaptın ve bu konuda bir şeyler yapmazsan verdiğin eğitimin iyi gitmesi mümkün değil.

GENÇ: Saçmalıyorsunuz! Çocuklara onların arkadaşıymış gibi mi davranacağım?

FİLOZOF: Öyleymiş gibi davranmayacaksın. Gerçek manada bir dostluk ilişkisi kuracaksın.

GENÇ: Yanılıyorsunuz! Ben profesyonel bir eğitimci olmaktan gurur duyuyorum. Tam da bunu meslek olarak yapmam ve yaptığım iş karşılığında ücret almam itibariyle bu büyük sorumluluğu üstlenebiliyorum.

FİLOZOF: Ne demek istediğini anlıyorum. Ama bu benim fikrimi değiştirmiyor. Öğrencilerinle kurman gereken ilişki arkadaşlık ilişkisi.

Üç yıl önce yaşam görevleri konusunu derinlemesine tartışamamıştık. Yaşam görevlerini anladıktan sonra, bugün en başta söylediğim "hayattaki en büyük seçim" ifadesinin anlamını da idrak edebileceksin. Bir de mutlu olma cesaretinin anlamını.

GENÇ: Ya ikna olmazsam?

FİLOZOF: O zaman Adler'den vazgeçersin. Benden de.

GENÇ: Komik. Kendinizden bu kadar eminsiniz yani?

IV. BÖLÜM

Verin, Size de Verilecektir

Filozofun çalışma odasında saat yoktu. Ne zamandan beri bu tartışmayı sürdürüyorlardı? Günün ağarmasına daha kaç saat vardı? Genç adam saatini unuttuğu için kendine sitem ederken bile tartışmanın şimdiye kadarki içeriğini kafasında evirip çeviriyordu. *Mesih kompleksi mi? Öğrencilerle arkadaşlık ilişkisi kurmak mı? Olur şey değil! Adler'i yanlış anladığımı söylüyorsunuz ama aslında siz beni yanlış anlıyorsunuz! Hem çalışma odanıza kapanarak yaşam görevlerinden ve diğer insanlarla temastan kaçan asıl sizsiniz!*

BÜTÜN SEVİNÇLER KİŞİLERARASI İLİŞKİLERİN SEVİNCİDİR

GENÇ: Şu anda mutsuzluk içindeyim. Aslında okuldaki eğitimi değil, kendi hayatımı dert ediyorum. Bunun nedeni de hayat görevlerimden kaçmam... Bana söylediğiniz şey bu, öyle değil mi?

FİLOZOF: Birkaç cümleyle özetleyecek olursak, evet.

GENÇ: Ayrıca öğrencilerimi iş gibi görmek yerine onlarla arkadaşlık ilişkisi kurmam gerektiğini söylüyorsunuz. Çünkü Adler de böyle yapardı. Danışanlarına arkadaş gibi yaklaşırdı. Adler böyle yaptıysa, ben de aynısını yapmalıyım... Sizce böyle bir gerekçeyi ikna edici bulmam mümkün mü?

FİLOZOF: Bir şeyi sırf Adler yaptığı için yapman gerek diye bir şeyi kastetseydim, elbette ikna edici olmazdı. Ama benim argümanım bambaşka bir şeye dayanıyor.

GENÇ: Ne olduğunu açıklamazsanız, bahaneden başka bir şey olmaz.

FİLOZOF: Pekâlâ. Adler bireyin toplumda yaşayabilmesi için yüzleşmesi gereken görevleri "yaşam görevleri" olarak adlandırır.

GENÇ: Biliyorum. İş görevi, arkadaşlık görevi ve sevgi görevi, değil mi?

FİLOZOF: Evet. Buradaki önemli nokta, bunların kişilerarası ilişkilerle gerçekleşen görevler olmasıdır. Örneğin bir iş görevi durumunda, kişi yaptığı işin kendisine görev olarak bakmak yerine, bu işle alakalı kişilerarası ilişkilere odaklanır. Bu anlamda görevleri iş ilişkileri, arkadaş ilişkileri ve sevgi ilişkileri olarak düşünerek anlamak daha kolay olabilir.

GENÇ: Başka bir deyişle "Eylemlere değil ilişkilere odaklanın" diyorsunuz.

FİLOZOF: Doğru. Peki Adler neden kişilerarası ilişkilere odaklanıyor? Bu Adler psikolojisinin tam merkezinde bulunan bir meseledir. Cevabı biliyor musun?

GENÇ: Sanırım cevap "Bütün sorunlar kişilerarası ilişki sorunlarıdır" argümanında. Yani ıstıraba dair tanımında.

FİLOZOF: Doğru. Ama bu tanım biraz açıklama gerektiriyor. Her şeyden önce bütün sorunların aslında kişilerarası ilişki sorunları olduğunu iddia ederken nasıl bir gerekçeye yaslanıyor? Adler diyor ki...

GENÇ: Aa, sadede gelin! Bunu kısaca açıklayacağım ve konu burada kapanacak. "Bütün sorunlar kişilerarası ilişki sorunlarıdır." Bu ifadenin asıl anlamına ulaşmak için tam tersini düşünmek yeterli.

Farz edelim ki evrende sadece "ben" varım, bu nasıl bir şey olurdu? Büyük olasılıkla ne dilin ne de mantığın var olduğu bir dünya olurdu. Rekabet, haset ve yalnızlık da olmazdı. Çünkü bir insan yalnızlığı ancak kendisinden uzak duran bir başkasının varlığıyla hissedebilir. İnsan gerçekten yalnızsa, yalnızlık ortaya çıkmaz.

FİLOZOF: Evet. Yalnızlık sadece ilişkiler dahilinde vardır.

GENÇ: Gelgelelim gerçekte böyle bir hipotez imkânsızdır. Çünkü esasen diğer insanlardan ayrı yaşamamız mümkün değil. Her insan anne rahminden doğar ve onun sütüyle büyütülür. Kendimizi beslemek şöyle dursun, yatağımızda kendi başımıza dönemeyecek bir durumda dünyaya geliriz.

Sonra bebekken gözlerimizi açıp başka bir kişinin –çoğu durumda annenin– varlığına şahit olduğumuzda toplum ortaya çıkar. Babanın, kardeşlerin ve aile dışındaki kişilerin hayatımıza girmesiyle toplum giderek daha karmaşık hale gelir.

FİLOZOF: Evet.

GENÇ: Başka bir deyişle toplumun doğuşu ıstırabın doğuşudur. Toplumda çatışma, rekabet, haset, yalnızlık, aşağılık duygusu gibi her türlü acıya maruz kalıyoruz. "Ben" ve "o kişi" arasında belirgin bir uyuşmazlık vardır. Anne karnında o sıcak amniyotik sıvı içindeyken yaşadığımız o huzurlu günlere geri dönmemiz mümkün değildir. Toplum hayatının bitmek bilmeyen keşmekeşinde yaşamaktan başka seçeneğimiz yok.

Başka insanlar olmasaydı, hiçbir problem olmazdı. Ama başka insanların varlığından kaçmamız imkânsız. Bu nedenledir ki insanların yaşadığı bütün sorunlar kişilerarası ilişki sorunlarıdır... Yanlış anladığım bir şey yok değil mi?

FİLOZOF: Hayır, her şeyi harika özetledin. Ama müsaadenle bir şey ekleyeyim. Bütün sorunlar kişilerarası ilişkilerdeyse, insanın diğer kişilerle ilişkisini kesmesi doğru bir şey midir? Başkalarından uzak durup kendini odasına kapatması doğru bir şey midir?

Hayır, doğru bir şey değildir. Hem de hiç doğru değildir. Çünkü insanlığın tüm sevinci de kişilerarası ilişkilerden gelir. Evrende

yapayalnız yaşayan bir insan dümdüz ve yavan bir hayat sürmek zorunda kalacaktır, böyle bir hayatta ne neşeye ne derde yer olacaktır. Adler'in "Bütün sorunlar kişilerarası ilişki sorunlarıdır" sözünün altında şu mutluluk tanımı yatar: "Bütün sevinçler kişilerarası ilişkilerin sevincidir."

GENÇ: İşte bu yüzden de yaşam görevlerimizle yüzleşmeliyiz.

FİLOZOF: Evet, öyle.

GENÇ: Pekâlâ. Şimdi gelelim şu soruya: Öğrencilerimle neden arkadaşlık ilişkileri kurmak zorundayım?

FİLOZOF: Peki. Öncelikle arkadaşlık nedir? Neden arkadaşlık görevinden sorumluyuz? Adler'in sözlerini rehberimiz olarak kullanalım. Adler arkadaşlıkla ilgili şu ifadeleri kullanır: "Arkadaşlıkta başkasının gözleriyle görür, başkasının kulaklarıyla duyar ve başkasının kalbiyle hissederiz."

GENÇ: Bundan daha önce bahsederken şöyle bir şey olarak...

FİLOZOF: Evet, topluluk hissinin tanımı.

GENÇ: Ne demek istiyorsunuz? Arkadaşlık ilişkileri sayesinde mi insan bilgisi ediniyoruz ve topluluk hissi kazanıyoruz?

FİLOZOF: Hayır, "kazanmak" kelimesi buraya uygun düşmüyor. Daha önce topluluk hissinden her insanın içinde bulunan bir his olarak bahsetmiştim. Kişinin kazanmaya çalıştığı bir şey değil, kendi içinden kazıp çıkardığı bir şey. Daha doğrusu arkadaşlık yoluyla açığa çıkardığımız bir his. Arkadaşlık ilişkilerimiz sayesindedir ki başkalarının hayatına bir şey katıp katmadığımızı anlarız. Arkadaşlık kurmayan bir insanın toplum içinde kendine ait bir yer bulması mümkün değildir.

GENÇ: Bir dakika, bir dakika!

FİLOZOF: Hayır, sonuca varana kadar devam edeceğim. Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Arkadaşlık nerede hayata geçirilir? Cevabı zaten bildiğine eminim. Çocukların arkadaşlığı ilk öğrendiği ve topluluk hissinin ilk açığa çıkarmaya başladığı yerde. Yani okulda.

GENÇ: Yahu, durun bir! Çok hızlı ilerliyorsunuz, neyin ne olduğunu anlayamıyorum! Okul çocukların arkadaşlığı öğrendiği yer diye ben de onların arkadaşı mı olmalıyım?

FİLOZOF: Bu pek çok kişi tarafından yanlış anlaşılan bir husus. Arkadaşlık ilişkisi arkadaşlar arasındaki ilişkiyle sınırlı değildir. Arkadaşlık ilişkileri genellikle bir kimsenin bir başkasını arkadaş olarak adlandırmadığı ilişkilerde bile kurulur. Peki Adler'in "arkadaşlık" olarak bahsettiği bu şey nedir? Neden topluluk hissiyle bağlantılı? Bu konuda biraz daha derine inelim.

"GÜVEN" Mİ, "İTİMAT" MI?

GENÇ: Şu noktayı netleştirelim. Bana çocuklarla arkadaş olmamı söylemiyorsunuz. Doğru mu anlamışım?

FİLOZOF: Evet. Üç yıl önce, her yerin bembeyaz karlarla kaplı olduğu o son günde sana "güven" ve "itimat" arasındaki farkı açıklamıştım. Hatırlıyor musun?

GENÇ: "Güven" ve "itimat" mı? Konuyu değiştirip duruyorsunuz. Evet, elbette hatırlıyorum ve her zaman da aklımda tutuyorum. Bu anlayıştan çok etkilenmiştim.

FİLOZOF: Şimdi tekrar üzerinden geçelim. Sen kendince "güven"i nasıl açıklarsın?

GENÇ: Tamam. Basitçe ifade etmek gerekirse "güven" karşındakine "koşullu" inanmaktır. Bankadan borç para alma gibi bir durumda örneğin. Haliyle banka kimseye koşulsuz para vermez. Gayrimenkul ya da kefil gibi bir çeşit teminat isteyecek ve sana bununla orantılı bir kredi verecek. Elbette üzerine bir de faiz ekleyecek. Bu "Size inandığımız için size borç vereceğiz" değil, "Bize verdiğiniz teminatın değerine inandığımız için size borç vereceğiz" minvalinde bir tutumdur. Başka bir deyişle kişiye değil kişinin koşullarına inanırlar.

FİLOZOF: Peki ya "itimat"?

GENÇ: Birilerine herhangi bir koşul olmaksızın inanmaktır. Kişi inanmak için yeterli gerekçeye sahip olmasa da inanır. Teminat gibi şeylerle ilgilenmeden, koşulsuz inanır. Bu itimattır. O kişinin koşullarına inanmak yerine, o kişiye inanır. Hatta maddi değere değil insani değere odaklandığı söylenebilir.

FİLOZOF: Tamam.

GENÇ: Hatta bu açıklamaya kendi yorumumu da ekleyebilirim, bu aynı zamanda kendine inanmaktır, yani "başkasına inanan kendime inanmam"dır. Zira kendi yargılarına itimat etmeyen biri başka birine dair inancına nasıl itimat edebilir ki? Kendine itimat olmadan başkalarına itimat da olmaz.

FİLOZOF: Çok teşekkür ederim. Gerçekten şahane özetledin.

GENÇ: Çok iyi bir öğrenciyim, değil mi? Bakın, Adler'e uzun süre bağlı kaldım ve yazılarından çok şey öğrendim. En önemlisi de fikirlerini eğitim ortamında uygulamaya koydum. Dolayısıyla Adler'i anlamadan duygusal bir şekilde reddediyor değilim.

FİLOZOF: Elbette öyle değil. Lütfen bu konuda beni yanlış anlama. Sen benim ne müridimsin ne de öğrencim.

GENÇ: ... Ha-ha! Yani benim gibi küstah adamlar sizin müridiniz olamaz, öyle mi? Kendi adıma büyük başarı. Bir Adler savunucusunu kızdırıyorum.

FİLOZOF: Bilgelik âşığı olduğun açık. Şüphe etmekten ya da kendi düşüncelerini ifade etmekten çekinmeden, daha yüksek bir anlayışa ulaşma yolunda ilerliyorsun. Başka bir deyişle sen bir bilgelik âşığısın, bir filozofsun. Bana gelince, ben tepeden öğretiler bahşeden biri değilim. Ben bilgeliği seninle aynı düzeyde seven bir filozoftan başka bir şey değilim.

GENÇ: Siz öğretmeni veya öğrencileri olmayan bir filozofsunuz. Nasıl denk olabiliriz? Bu durumda hatalarınızı fark edip benim görüşlerimi benimsemeniz de mümkün mü?

FİLOZOF: Elbette mümkün. Senden çok şey öğrenmeyi umuyorum. Aslında her konuştuğumuzda yeni şeyler keşfediyorum.

GENÇ: Hah. Beni pohpohladınız diye eleştirmeyi bırakacak değilim. Şimdi, neden "güven" ve "itimat" konusunu gündeme getirdiniz?

FİLOZOF: Adler'in savunduğu iş, arkadaşlık ve sevgiden oluşan yaşam görevleri kişilerarası ilişkilerimizin mesafesi ve derinliğiyle şekillenir.

GENÇ: Evet, bunu daha önce açıklamıştınız.

FİLOZOF: Evet ama "mesafe" ve "derinlik" bildiğimiz kavramlar gibi gelse de, aslında anlaması zor şeylerdir. Muhtemelen yanlış anladığın bazı şeyler var. Bunu daha basit düşünelim. İş ve arkadaşlık arasındaki fark "Güven mi, itimat mı?" sorusundaki gibidir.

GENÇ: Nasıl yani?

FİLOZOF: Şöyle ki iş ilişkileri "güven" ilişkileridir. Arkadaşlık ilişkileri ise "itimat" ilişkileridir.

GENÇ: Yok, yine anlamadım...

FİLOZOF: Şöyle ifade edeyim. İş ilişkileri bazı çıkarları ya da dış faktörleri içeren, koşula dayalı ilişkilerdir. Örneğin aynı şirkette olduğumuz için biriyle işbirliği yapmak. Ya da kişiliğini sevmediğin biriyle, birlikte iş yaptığın için ilişkiyi sürdürmek ve ilerletmek. Burada iş dışında bu ilişkiyi sürdürmek gibi bir niyet söz konusu değil. Bu tam olarak "güven" ilişkisidir çünkü iş odaklı bir çıkara

dayalı oluşmuştur. Bu ilişkiyi bireysel tercihlerinden bağımsız olarak oluşturmak durumundasın.

Öte yandan arkadaşlıkta "bir insanla arkadaş olmak için bir sebep" yoktur. Menfaatler ya da dış etkenler gereğince kurulmuş bir ilişki söz konusu değildir. "Bu kişiyi seviyorum" gibi tamamen iç motivasyon kaynaklı bir ilişkidir bu. Daha önce kullandığın ifadeyle söyleyecek olursak, mesele kişinin koşullarına değil kendisine inanmak. Uzun lafın kısası, arkadaşlık bir "itimat" ilişkisidir.

GENÇ: Aa, yine yorucu olmaya başladı. Madem mesele bu, Adler neden "iş" ve "arkadaşlık" gibi kelimeleri kullandı? Kişilerarası ilişkileri başından beri sadece "güven", "itimat" ve "sevgi" terimleriyle de ele alabilirdi. Tek yaptığınız işleri karmaşıklaştırıp konuyu dağıtmak!

FİLOZOF: Pekâlâ. Adler'in "iş" kelimesini seçmesinin nedenini olabildiğince basit bir şekilde açıklayacağım.

Genç adam emindi. *Adler muhtemelen yoksulluğu erdem olarak, geniş anlamda ekonomik faaliyeti de bayağı bir şey olarak görüyordu. İşte bu yüzden çalışmayı küçümsüyor ve "Öğrencilerinizle arkadaşlık ilişkileri kurun" gibi şeyler söylüyordu. Şaka gibi.* Genç adam öğretmen olmaktan da, bu işi meslek olarak yapmaktan da gurur duyuyordu. *Eğitimle keyiften ya da hayırseverlikten değil, tam da meslek olarak uğraştığımız için işimizi sorumlu bir şekilde yerine getirebiliyoruz.*

Kahve fincanı uzun zamandır boştu ve gece epey ilerlemişti. Yine de gencin gözleri dipdiri parlıyordu.

İŞ NEDEN BİR YAŞAM GÖREVİDİR

GENÇ: Size şunu sorayım. Öncelikle Adler'in işle ilgili görüşü neydi? İşe mi yoksa çalışarak para kazanmaya mı üstten bakıyordu? Adler psikolojisi boş idealizme savrulmadan ayakları yere basan gerçek bir teori haline gelecekse, bu konuyu mutlaka ele almamız gerekir.

FİLOZOF: Adler için işin varlığının anlamı basitti. Çalışmak dünyamızın zorlu doğal koşullarında hayatta kalmak için bir üretim aracıdır. Başka bir ifadeyle, Adler çalışmayı hayatta kalmayla doğrudan bağlantılı bir görev olarak düşünüyordu.

GENÇ: Hımm. Bu bayağı basmakalıp bir düşünce. "Çalış ki yiyebilesin" gibi mi?

FİLOZOF: Evet. Hayatta kalmayı, geçimini sağlamayı düşündüğümüzde biz insanların bir işle meşgul olması gerektiği apaçık ortadadır. Bu bağlamda Adler işi var eden kişilerarası ilişki paradigmasına odaklanmıştı.

GENÇ: İşi var eden kişilerarası ilişki mi? Ne demek bu?

FİLOZOF: İnsanın keskin dişleri, gökyüzünde süzülmesini sağlayacak kanatları ya da sağlam bir kabuğu olmadığından, temelde doğadaki tüm hayvanlardan fiziksel olarak aşağıdır. Bu yüzden gruplar halinde yaşamayı seçtik ve böylece kendimizi dış düşman-

lardan korumayı öğrendik. Gruplar halinde avlanarak, tarımla uğraşarak, gıdamızı güvenceye alarak, fiziki güvenliğimizi koruyarak hayatta kaldık ve çocuklarımızı büyüttük... Adler bundan çıkardığı sonucu harikulade bir ifadeye sığdırmıştır.

GENÇ: Nasıl bir sonuca varmış?

FİLOZOF: Biz insanlar yalnızca sürü gibi bir araya gelmedik. Aynı zamanda "işbölümü" denen devrimci çalışma biçimini keşfettik. "İşbölümü" insan ırkının fiziksel aşağılığını telafi etmek için geliştirdiği emsalsiz bir hayatta kalma stratejisidir. Adler'in nihai sonucu bu.

GENÇ: İşbölümü mü?

FİLOZOF: Sadece sürü gibi bir arada bulunuyor olsaydık, bu çoğu hayvanın yaptığından farklı olmazdı. Fakat insanlar gelişmiş bir işbölümü sistemi temelinde bir araya geldi. Ya da toplumu işbölümü yapabilmek için yarattığımız söylenebilir. Adler'e göre iş görevleri yalnızca çalışma görevleri değildir. Bunlar aynı zamanda başkalarıyla olan bağlarımız üzerine kurulu işbölümü görevleridir.

GENÇ: Yani iş başkalarıyla kurduğumuz bağlarla ilgili olduğu için aynı zamanda kişilerarası ilişkilerle ilgili bir görev?

FİLOZOF: Doğru. İnsanlar neden çalışır? Hayatta kalabilmek için. Dünyanın zorlu doğal koşullarında hayatta kalmak için. İnsanlar neden toplumu yaratır? Çalışmak için. İş bölümü yapmak için. Yaşamak, çalışmak ve toplum inşa etmek birbirinden ayrılamaz.

GENÇ: Hımm...

FİLOZOF: İşbölümü Adler'den önce başkaları tarafından da araştırılmıştır, örneğin Adam Smith meselenin ekonomik açıdan

önemine dikkat çekmiştir. Adler ise işbölümünün önemini psikoloji perspektifinden keşfeden kişiydi. Ayrıca kişilerarası ilişkiler paradigması olarak önemini gören de oydu. Bu anahtar kavram sayesinde emeğin insan ve toplum için anlamı netlik kazanmıştır.

GENÇ: İşte bu son derece önemli bir mesele. Biraz daha açar mısınız lütfen...

FİLOZOF: Adler'in araştırmaları her zaman temel konulardan başlar. Onun sözleriyle ifade etmek gerekirse: "Belki de her şeyi kolayca ve bol bol veren bir gezegende yaşasaydık, çalışmak erdem olmazdı, belki bir kusur olurdu. Tembel olmak ise erdem olurdu."

GENÇ: Ha-ha. Ne komik şeyler söylüyormuş. Ya sonra?

FİLOZOF: Ama gezegenimizde böyle bir ortam yok. Gıda kaynaklarımız sınırlı ve kimse bize barınacağımız hazır bir yer vermiyor. Peki biz ne yapıyoruz? Çalışıyoruz. Bunu da yalnız başımıza değil yoldaşlarımızla birlikte yapıyoruz. Sonuç olarak Adler şunu diyor: "Mantıklı ve sağduyuya uygun cevap: Çalışalım, işbirliği yapalım ve katkıda bulunalım."

GENÇ: Bu gayet mantıklı bir sonuç.

FİLOZOF: Burada önemli olan, Adler'in "Çalışmak başlı başına *doğru* bir şeydir" gibi bir kabulü olmamasıdır. Ahlaki doğru ve yanlıştan bağımsız olarak, çalışmaktan başka ve işbölümüne katılmaktan başka seçeneğimiz yok. Başkalarıyla ilişki kurmaktan başka seçeneğimiz yok.

GENÇ: Galiba bu doğru ve yanlışın ötesine geçen bir sonuç.

FİLOZOF: Başka bir ifadeyle, insan yalnız yaşayamaz. Yalnızlığa dayanamayız ya da etrafımızda konuşacak insan isteriz diye değil,

aksi durumda hayatta kalmamız mümkün değil. Biriyle işbölümü yapabilmek için o kişiye inanmak gerekir. İnsan şüphe duyduğu biriyle işbirliği yapamaz.

GENÇ: Güven ilişkisi bu mudur?

FİLOZOF: Evet. İnsanların birbirine inanmama gibi bir seçeneği yoktur. Birlikte çalışmamak ve işbölümü yapmamak imkânsız. Birini sevdiğimiz için işbirliği yaptığımız bir ilişki değil bu, sevsek de sevmesek de işbirliği yapmak zorunda olduğumuz bir ilişki. Böyle düşünebilirsin.

GENÇ: Büyüleyici! Ciddiyim, harika bir şey! Sonunda iş ilişkisini anlıyor gibiyim. Yaşamak için işbölümü şarttır ve bunu gerçekleştirmek için de karşılıklı güven şarttır. Bunun alternatifi yok. Yalnız yaşayamayız, dolayısıyla güvenmemek gibi bir seçeneğimiz yok. İlişki kurmaktan başka çaremiz yok... Böyle, değil mi?

FİLOZOF: Evet. Bu gerçekten bir yaşam görevi.

HER MESLEK MUTEBERDİR

GENÇ: O halde meselenin özüne gelelim. Güvenmekten başka bir alternatifin olmadığı bir ilişki, işbirliği yapmaktan başka alternatifin olmadığı bir ilişki. Bu gerçek çalışma ortamının ötesine uzanan bir şey, değil mi?

FİLOZOF: Evet, öyle. Sanırım en anlaşılır örnek, spor müsabakalarında takım arkadaşları arasındaki tipik işbölümü ilişkileri olacaktır. Sporcular bir maçı kazanmak için, kişisel olarak birini sevip sevmeme durumundan bağımsız olarak, işbirliği yapmak durumundadır. Sevmediğin takım arkadaşlarından birini görmezden gelmek ya da takım arkadaşlarınla anlaşamadığın için oyundan çıkmak gibi bir seçenek yoktur. Maç başladığı anda sevip sevmemeyi unutursun. Takım arkadaşlarını arkadaş olarak değil, takımın "fonksiyon"larından biri olarak ele alırsın. Sen de bu fonksiyonlardan biri olarak elinden gelenin en iyisini yapıp öne çıkmaya çalışırsın.

GENÇ: Beceriler iyi ilişkilerden önce gelir.

FİLOZOF: Bu tür şeyler muhtemelen kaçınılmazdır. Öyle ki, Adam Smith işbölümünün temelinde kişisel çıkarın yattığını söyler.

GENÇ: Kişisel çıkar mı?

FİLOZOF: Farz edelim ki yay ve ok yapımında usta bir adam var. Onun yaptığı yay ve okları kullananların isabet oranı büyük ölçü-

de artıyor ve avı öldürme ya da yaralama konusundaki becerileri de gelişiyor. Gelgelelim bu adam avcılık konusunda usta değil. Hızlı koşamıyor, gözleri iyi görmüyor, hatta kendi yaptığı mükemmel ok ve yaylarla bile avcılıkta iyi iş çıkaramıyor. Bir gün aklına şu geliyor: "Kendimi ok ve yay yapmaya adayacağım."

GENÇ: Ha? Neden?

FİLOZOF: Kendini yay ve ok yapmaya adadığında, günde birkaç düzine üretebilecek. Onları iyi avlanan yoldaşlarına verdiğinde, muhtemelen daha önce hiç olmadığı kadar çok hayvan avlayacaklar. Daha sonra onların getirdiği avdan da payını alabilecek. Her iki taraf için de kârın azami ölçüde artmasını sağlayan seçenek budur.

GENÇ: Anladım. Yani sadece birlikte çalışmak değil, herkesin kendi uzmanlık alanından sorumlu olması.

FİLOZOF: Usta avcıların gözünde, isabet oranı yüksek yay ve oklardan daha iyi bir şey yoktur. Böylece yayları ve okları kendileri yapmak zorunda kalmayacaklar ve avlanmaya konsantre olabilecekler. Sonra da yakaladıkları avı herkesle paylaşacaklar. Bu şekilde grup halinde avlanmanın bir adım ötesinde, daha gelişmiş bir işbölümü sistemini kusursuz kılma yolunda ilerlemiş olacaklar.

GENÇ: Kesinlikle rasyonel bir düşünce.

FİLOZOF: Burada önemli nokta, kimsenin kendini feda etmiyor olması. Yani saf kişisel çıkarların bir araya gelmesi işbölümünü tesis ediyor. Kişisel çıkarın peşinde olmanın bir sonucu olarak, sabit bir ekonomik düzen yaratılmış oluyor. Bu, Adam Smith'in tasarladığı işbölümüdür.

GENÇ: İşbölümü olan bir toplumda, sonuna kadar kişisel çıkarımızın peşinden gitsek bile, eninde sonunda yine başkalarının çıkarlarıyla bağlantılı bir yere varırız.

FİLOZOF: Doğru.

GENÇ: Ama Adler başkalarına katkıda bulunmayı öneriyor, değil mi? Üç yıl önce bu konuyu önemle vurgulamıştınız. Başkalarına katkıda bulunma amacının büyük bir yaşam pusulası, yol gösterici bir yıldız olduğunu söylemiştiniz. Kendi menfaatine öncelik vermek başkalarına katkıda bulunmakla çelişmiyor mu?

FİLOZOF: Hiçbir şekilde çelişmiyor. Öncelikle, kişi iş ilişkilerini ele alır. Çıkarlar aracılığıyla diğer insanlara ve topluma bağlıdır. Bu nedenle ancak kendi çıkarlarının peşinden koştuktan sonra başkalarına katkıda bulunabilir.

GENÇ: Öyle bile olsa, muhakkak üstünlük ve aşağılık duyguları ortaya çıkacaktır, değil mi? Diyelim ki bir kişinin önemli bir mesleği var ve başka birinin pek önemli sayılmayan bir mesleği var. Bu eşitlik ilkesinden sapmaz mı?

FİLOZOF: Hayır, hiç sapmaz. İşbölümü açısından bakıldığında her meslek muteberdir. İster başbakan, ister esnaf, ister çiftçi, ister fabrika işçisi, isterse çoğu zaman gözardı edilen ev hanımı söz konusu olsun. Bütün bu işlerin toplumda birileri tarafından yapılması gerekir. Hepimiz işbölümünde üzerimize düşen işi yaparız.

GENÇ: Yani bütün çalışma biçimleri eşit değerde mi?

FİLOZOF: Evet. Adler'in işbölümü hakkında söylediklerini özetleyecek olursak: "Bir insanın değerini, bulunduğu toplumdaki işbölümünde üzerine düşen rolü yerine getirme biçimi belirler."

Başka bir deyişle kişinin değeri ne tür bir işle meşgul olduğuyla değil, o işi nasıl üstlendiğiyle belirlenir.

GENÇ: Nasıl üstlendiği mi?

FİLOZOF: Örneğin sen kütüphanecilik işini bıraktın ve eğitimci olmayı seçtin. Bugün karşında onlarca öğrenci var ve onların hayatlarının sana emanet edildiğinin gerçekten farkındasın. Topluma faydası olan önemli bir işin olduğunun farkındasın. Belki de eğitimin her şey olduğunu ve eğitimle karşılaştırıldığında diğer mesleklerin önemsiz olduğunu bile düşünüyor olabilirsin.

Fakat toplumu bir bütün olarak ele aldığımızda, kütüphaneciliğin de, ortaokul öğretmenliğinin de, başka her türlü işin de toplumda birileri tarafından yapılması gerekir. Burada üstün veya aşağı gibi bir şey söz konusu olamaz. Kişi üstün ya da aşağı olacaksa, bu sadece o işi üstlenme tutumunda olacaktır.

GENÇ: İşi üstlenme tutumu nedir o halde?

FİLOZOF: İlkece, işbölümü ilişkisinde her kişinin yeteneği önemli sayılır. Örneğin bir şirkette istihdam söz konusu olduğunda becerinin düzeyi ölçüt alınır. Bunu inkâr edemeyiz. Ama işbölümüne başladıktan sonra tek başına bu beceriler karakter değerlendirmesi yapmaya veya ilişkileri yönetmeye yetmez. Bunun yerine "Bu kişiyle çalışmak istiyor muyum?" sorusu önemli hale gelir. Çünkü bu olmazsa birbirimize yardım edebilmek zorlaşacaktır. "Bu kişiyle çalışmak istiyor muyum?" ya da "Bu kişi zorda kaldığında yardım etmek istiyor muyum?" gibi kararları vermedeki en büyük etken o kişilerin işlerinde sergiledikleri dürüstlük ve tutumdur.

GENÇ: Peki, işin dürüstlük ve samimiyetle yapılması önemliyse eğer, hayat kurtarıcı işler yapan bir kimse ile başkalarının zaafla-

rından yararlanarak tefecilik yapan kimse arasında bir değer farkı yok mudur o halde?

FİLOZOF: Hayır, hiçbir fark yoktur.

GENÇ: Ha!

FİLOZOF: Toplumda her türlü iş vardır ve her türden işle uğraşan insanların varlığı çok önemlidir. Bu çeşitliliğin kendisi zenginliktir. Söz konusu iş değeri olmayan bir işse, kimsenin ona ihtiyacı olmayacak ve ortadan kalkacaktır. Eğer ortadan kalkmamışsa ve hâlâ yaşıyorsa, demek ki bir değeri vardır.

GENÇ: Yani tefeciliğin bile bir değeri var, öyle mi?

FİLOZOF: Böyle düşünmek gayet normal. Neyin iyi neyin kötü olduğunu beyan eden vasat bir adaleti savunmak son derece tehlikelidir. Adalete kafayı takmış bir kimse başkalarının değerlerini tanımaz ve adaletin her şeye müdahale etmesi için seferber olur. Böyle bir müdahalecilik de nihayetinde özgürlüğün olmadığı tek tip bir topluma çıkar. Ne tür bir işi seviyorsan onu yapabilirsin. Başkalarının ne tür bir iş yaptığının bir önemi yoktur.

ÖNEMLİ OLAN, KİŞİNİN O MALZEMEYİ NASIL KULLANDIĞIDIR

GENÇ: İlginç. Adler tarzı işbölümü anlayışı gerçekten ilginç. Doğal dünyadaki insan yalnız yaşayamayacak kadar zayıftır. Bu yüzden gruplar halinde yaşamaya başladık ve "işbölümü" denen çalışma biçimini bulduk. İşbölümü yapmamız kocaman bir mamutu devirmemizi, tarım yapmamızı ve yerleşim yerleri kurmamızı sağladı.

FİLOZOF: Doğru.

GENÇ: Ayrıca işbölümü başkalarına güvenmekle başlar, ki başkalarını sevip sevmememizden bağımsız olarak onlara güveniriz. İşbölümü yapmazsak yaşayamayız, yani başkalarıyla işbirliği yapmazsak yaşayamayız, bu da demektir ki başkalarına güvenmeden yaşayamayız. İşbölümü ilişkisi ve iş ilişkisi böyle bir şeydir.

FİLOZOF: Evet. Örneğin trafik kurallarını ele alalım. Trafik kurallarına uymamız ve yeşil ışıkta geçip kırmızı ışıkta durmamız güven temeline dayanır. İnsanlara kayıtsız şartsız itimat etmiyoruz. Önce sağa ve sola bakıyoruz. Ama burada bile hiç tanımadığımız insanlara kesin bir güven duyuyoruz. Bu da bir çeşit iş ilişkisidir çünkü trafiğin düzgün akışı hepimizin ortak çıkarınadır.

GENÇ: Anladım. Galiba bu konuda her şey yerli yerinde. Bu noktada işbölümü hakkında çürütülmesi gereken hiçbir şey bulamıyorum. Ama hatırlarsanız bu tartışmanın çıkış noktası öğrencilerimle arkadaşlık ilişkileri kurmam gerektiğiyle ilgili sözlerinizdi.

FİLOZOF: Hayır, unutmadım.

GENÇ: Yine de işbölümü bağlamında bu argüman daha az mantıklı geliyor. Neden öğrencilerimle arkadaşlık ilişkilerine gireyim ki? Neticede bu bir iş ilişkisi değil mi? Ne ben öğrencilerimi seçtim ne de öğrencilerim beni seçti. Esasen birbirine tamamen yabancı olan insanların birbiriyle otomatik olarak eşleştirildiği bir ilişki bu. Sınıfı yönetebilmek ve mezuniyet hedefine erişebilmek için işbirliği yapmaktan başka seçeneğimiz yok. İşin gerçeği, bu ilişki ortak çıkara dayanan bir iş ilişkisi.

FİLOZOF: Bence bu tür şüphelerin olması çok doğal. Şimdi, bugün tartıştığımız konuların her birinin üzerinden geçelim. Eğitimin amacı nedir? Eğitimcinin yapması gereken iş nedir? Tartışmamız bu sorularla başladı.

Adler'in vardığı sonuç basit. Eğitimin amacı özerkliktir ve eğitimcinin yapması gereken iş özerkliğin oluşmasına yardımcı olmaktır. Bu noktada hemfikiriz sanırım.

GENÇ: Evet, bu açıdan katılıyorum.

FİLOZOF: O halde özerklik kazanmaları için çocuklara nasıl yardım edilebilir? Bu şüpheye cevaben de "saygıdan başlama"yı anlattım.

GENÇ: Evet, öyle yaptınız.

FİLOZOF: Neden saygı? Saygı nedir? Burada Erich Fromm'un sözlerini hatırlayalım. Yani saygı "bir insanı olduğu gibi görebilme yetisi"dir ve "bir insana olduğu haliyle değer vermek"tir.

GENÇ: Elbette, hatırlıyorum.

FİLOZOF: Bir insana olduğu haliyle saygı göstermeliyiz. Olduğun halinle iyisin. Özel olmaya gerek yok. Olduğun halinle bir kıymetin var. Çocuklara saygı duyduğunda ve bu saygıyı hissettirdiğinde kaybettikleri cesareti yeniden kazanacaklar ve özerklik basamaklarında adım adım yukarı çıkacaklar.

GENÇ: Evet, özetle tartışmamız böyleydi.

FİLOZOF: Şimdi, buradan saygının şöyle bir tanımı çıkıyor: "Kişiyi olduğu gibi saymak." Saygının temelinde güven mi var yoksa itimat mı?

GENÇ: Nasıl?

FİLOZOF: Kişi kendi değer sistemini dayatmadan, başkasını olduğu gibi kabul eder. İnsanın böyle bir şey yapabilmesinin nedeni o kişiyi koşulsuz kabul etmesi ve ona inanmasıdır. Başka bir deyişle ona itimat edebilmesidir.

GENÇ: Saygı ve itimat aynı şey mi yani?

FİLOZOF: Öyle de denebilir. Tersini düşünecek olursak, insanın saygı duymadığı birine itimat etmesi mümkün değildir. Kişinin birine itimat edip etmemesi o kişiye saygı duyup duymadığına bağlıdır.

GENÇ: Haa, anladım. Eğitimin giriş kapısı saygıdır. Saygı itimattır. Bu nedenle itimada dayalı bir ilişkiye arkadaşlık ilişkisi denir. Böyle bir mantık işliyor değil mi?

FİLOZOF: Doğru. Kişi güvene dayalı bir iş ilişkisi içinde öğrencilerine saygı duyamaz. Şu anda senin için durum tam olarak böyle.

GENÇ: Yok, hayır, sorun bu değil. Mesela ben en yakın arkadaşıma koşulsuz itimat edebilirim. Onu olduğu gibi kabul edebilirim. Bu gayet mümkün. Mesele itimat etme eyleminin kendisi değil kime itimat edeceğimiz. Siz bana diyorsunuz ki bütün öğrencilerinle arkadaşlık ilişkisi kur ve bütün öğrencilerine koşulsuz itimat et. Sizce böyle bir şey sahiden mümkün mü?

FİLOZOF: Evet, elbette.

GENÇ: Nasıl?

FİLOZOF: Örneğin etrafındaki herkesi eleştiren biri diyelim ki sürekli şunları söylüyor: "Falanca kişinin böyle şeylerinden hoşlanmıyorum", "O kişinin bu yönü katlanılmaz" vs. Sonra da bu konuda sızlanıyor: "Ah, çok şanssızım. Karşıma çıkan insanlar konusunda pek talihsizim." Bu tür kişiler karşılarına çıkan insanlar konusunda gerçekten talihsiz mi? Hiç alakası yok. Talihleri onların karşısına yoldaş olabilecekleri insanlar çıkarmıyor değil. Aslında kendileri başkalarıyla yoldaş olmaya çalışmıyor. Başka bir deyişle kişilerarası ilişkilere girmeye çabalamamış kişiler bunlar.

GENÇ: Peki insan herkesle yoldaş olabilir mi?

FİLOZOF: Olabilir. Belki de sadece birtakım tesadüfi etkenler nedeniyle öğrencilerinle öyle bir ortamda bir araya gelmiş oldun. Belki de bu zamana kadar hepiniz birbirinin çehresinden ve isminden bihaber yabancılardınız. Belki de çok yakın arkadaş olamayacaksınız. Ama Adler'in şu sözlerini hatırlayalım: "Önemli olan, kişinin neyle doğduğu değil o malzemeyi nasıl kullandığıdır." Karşımızdaki kişi kim olursa olsun ona saygı duyabilir ve inanabiliriz.

Zira mesele kişinin buna karar verip azmetmesidir, o zaman çevrenin de kiminle ilişki kurduğumuzun da bir etkisi kalmaz.

GENÇ: Dönüp dolaşıp aynı yere mi çıktık? Yine cesaret sorununa mı dönüyorsunuz? Yani mesele inanma cesareti diyorsunuz!

FİLOZOF: Evet. Her şey buna bağlanıyor.

GENÇ: Hayır, hiç de öyle olmuyor. Gerçek dostlukla ilgili bir fikriniz yok!

FİLOZOF: Ne demek istiyorsun?

GENÇ: Gerçek dostlarınız yok ve gerçek arkadaşlığı bilmiyorsunuz. Bu yüzden de böyle pembe hayaller hakkında konuşabiliyorsunuz! Bahse girerim, insanlarla yüzeysel ilişkiler dışında hiçbir şey yaşamamışsınızdır. Bu yüzden bunun herkesin yapabileceği bir şey olduğunu söylüyorsunuz. Kişilerarası ilişkilerden ve yaşam görevlerinden kaçan asıl sizsiniz!

Doğal dünyada insan çok küçük ve âciz bir canlıdır. Bu zaafı telafi etmek için insanlar toplumu yarattı ve işbölümünü ortaya çıkardı. İşbölümü insan türüne özgü benzersiz bir hayatta kalma stratejisidir. Bu Adler'in tarif ettiği işbölümüydü. Tartışma burada sona ermiş olsaydı, genç adam Adler'i coşkuyla alkışlardı. Ama konu filozofun bahsettiği arkadaşlık kavramına geldiğinde, bu konuda söyledikleri genç adamın aklına yatmamıştı. Bu adam sağlam temellere dayanan bir işbölümünden bahsediyor, buna itirazım yok, ama sonra bir anda konuyu arkadaşlığa ve birtakım idealleri savunmaya çeviriyor! Şimdi de yeniden cesaret konusunu açıverdi!

YAKIN ARKADAŞIN VAR MI?

FİLOZOF: Yakın arkadaşın var değil mi?

GENÇ: O bu konuda ne hissediyor bilmiyorum ama sizin deyiminizle "koşulsuz itimat ettiğim" bir arkadaşım var.

FİLOZOF: Nasıl biri?

GENÇ: Üniversitede sınıf arkadaşımdı. Romancı olmak istiyordu ve yazdıklarını her zaman ilk ben okurdum. Gecenin geç saatlerinde, herkes derin uykudayken, kaldığım öğrenci yurduna bir anda çıkagelir ve sesi heyecandan titreyerek şöyle derdi: "Yeni tamamladığım şu öyküyü bir okusana!" ya da "Ya şu harika pasaja bir baksana, Dostoyevski'nin bir romanından!" Şimdi bile her yazdığını bana gönderir. Ayrıca öğretmen olarak işe alınmamı birlikte kutlamıştık.

FİLOZOF: Bu kişi başından beri yakın arkadaşın mıydı?

GENÇ: Nasıl öyle olsun ki? Arkadaşlık, geliştirilmesi zaman alan bir şey. Bir gecede yakın arkadaş olmadık. Birlikte bir şeylere güldük, birlikte bir şeylere şaşırdık, böylece gittikçe hafiften suç ortaklığı haline gelen bir ilişkiye dönüştü. Arkadaşlığımız zamanla gelişti ve yakın arkadaş olduk, tabii bir yandan yoğun çatışmalar da yaşadık.

FİLOZOF: Yani ilişki bir noktada arkadaşlıktan yakın arkadaşlığa mı terfi etti? Onu yakın arkadaş olarak görmeni sağlayan bir şey var mıydı?

GENÇ: Hımm, bir düşüneyim. Buna bir cevap vermem gerekirse... "Bu insanla her şey hakkında açıkça konuşabilirim ve bu hiç sorun olmaz" diye emin olduğumda, bu kişi benim yakın arkadaşım diye düşündüm.

FİLOZOF: Normal bir arkadaşla her şey hakkında açıkça konuşamaz mısın?

GENÇ: Herkes için böyledir. Tüm insanlar yaşamlarını adeta sosyal bir maske takarak sürdürür. Gerçek duygularını saklayarak yaşarlar. Her karşılaşmanızda gülümseyip şakalaştığınız bir arkadaşınızın bile gerçek yüzünü asla göremezsiniz. Konuşacağımız konuları, tutumlarımızı ve sözlerimizi seçerek davranırız. Hepimiz sosyal maskelerimizi takarak arkadaşlarımızla etkileşime gireriz.

FİLOZOF: Normal bir arkadaşınlayken neden maskeni çıkaramıyorsun?

GENÇ: Çünkü böyle bir şey yaparsam ilişki dağılır! "Sevilmeme cesareti" gibi şeyler hakkında istediğiniz kadar konuşabilirsiniz* ama gerçekten sevilmemek isteyen insan diye bir şey yoktur. Gereksiz çatışmaların çıkmasını ve ilişkilerin bozulmasını önlemek için maske takarız. Bunu yapmazsak toplum işlemez.

FİLOZOF: Daha doğrudan söylemek gerekirse, incinmekten mi kaçınıyoruz?

GENÇ: ... Evet, bunu kabul edeceğim. Elbette incinmek istemiyorum, başka birini de incitmek istemiyorum. Kaldı ki maskeyi sadece kendimizi korumak için takmıyoruz. Aslında daha çok

* Genç adam burada Filozof'un üç yıl önceki konuşmalarına atıf yapıyor. O konuşmalardan oluşan kitap (*Courage to Be Disliked*) yayınevimizce *Kendinle Savaşma Sanatı* adıyla yayımlandı. (e.n.)

nezaketten! Sadece gerçek yüzlerimizle ve gerçek duygularımızla yaşasaydık, çok fazla insanı incitirdik. Herkes gerçek duygularını birbirine döktüğünde, dünya nasıl bir yer olurdu bir hayal edin... Tam bir cehennem sahnesi – kan gövdeyi götürürdü!

FİLOZOF: Ama yakın arkadaşınla birlikteyken maskeyi çıkarabilirsin ve bu birbirinize zarar vermenize yol açsa bile ilişkiniz bozulmaz, öyle değil mi?

GENÇ: Elbette. Maskeyi çıkarabilirim ve ilişkimiz bozulmaz. Arada bir kabahat işlese bile, böyle şeylerin ilişkiyi koparma gerekçesi haline geleceğini sanmıyorum. Çünkü bu ilişki birbirinin güçlü yönleriyle beraber kusurlarını da kabul etmeye dayanıyor.

FİLOZOF: Bu harika bir ilişki.

GENÇ: Ve önemli olan şu ki böylesine emin olabileceğimiz çok az değerli insan var dünyada. İnsan hayatı boyunca böyle beş kişi bile bulmuş olsa şanslı sayılır... Şimdi, soruma dönelim lütfen. Sizin gerçek dostlarınız var mı? Konuşma tarzınıza bakılırsa, yakın arkadaşlar ya da arkadaşlık hakkında hiçbir şey bilmeyen, sadece kitaplardan ve hayallerden tanıdığı yoldaşları olan birine benziyorsunuz.

FİLOZOF: Evet, elbette birkaç yakın arkadaşım var. Senin deyiminle, "gerçek yüzüm"le ilişki kurabildiğim insanlar bunlar ve arada bir kabahat işleseler bile böyle şeylerin ilişkiyi koparma gerekçesi haline geleceğini sanmıyorum.

GENÇ: Nasıl insanlar peki? Okul arkadaşlarınız mı? Felsefeci yoldaşlarınız mı ya da Adler çalışmalarınızdaki yoldaşlarınız mı?

FİLOZOF: Örneğin sen.

GENÇ: Ha! Ne dediniz?

FİLOZOF: Daha önce de söylediğim gibi, sen benim için yeri doldurulmaz bir arkadaşsın. Senin karşında hiç maske takmadım.

GENÇ: Yani bu bana koşulsuz itimadınız olduğu anlamına mı geliyor?

FİLOZOF: Elbette öyle. Öyle olmasaydı bu diyalog gerçekleşmezdi.

GENÇ: İmkânsız!

FİLOZOF: Gerçek bu.

GENÇ: Şakaya gelecek şey değil bu! Bir insanın gönlünü çelip onu manipüle ederek paçayı kurtarabileceğini mi sanıyorsun, seni gidi sahtekâr bilge! Ben böyle tatlı sözlere kanacak biri değilim!

FİLOZOF: İtimadı reddetme konusunda neden bu kadar kararlısın?

GENÇ: Ama bu çok ters! Tamamen yabancı birine inanmanın hatta koşulsuz inanmanın nasıl bir manası var söyler misiniz? Birine koşulsuz inanmak insanlara sorgusuz sualsiz, körü körüne inanmak demektir. İnsanın itaatkâr bir koyun olması gerektiğini söylemekle aynı şey!

FİLOZOF: Yanılıyorsun. İnanmak insanın duyduğu her şeye safça inanması, her üçkâğıdı yutması değildir. İnsan karşısındaki kişinin düşüncelerine, inançlarına ve beyanlarına şüpheyle yaklaşabilir. Geri çekilip kendi kendine düşünebilir. Bunu yapmakta yanlış bir şey yoktur, bu önemli bir şeydir. Diğer yandan, birisi yalan söylese bile bize yalan söyleyen kişinin bütününe inanmak gerekir.

GENÇ: Ha?

FİLOZOF: İnsanlara inan. Bu pasifçe üçkâğıdı yutmak değildir. Gerçek itimat her bakımdan aktif bir yaklaşımdır.

GENÇ: Ne demek istiyorsunuz?

FİLOZOF: Örneğin ben mümkün olduğunca çok kişinin Adler'in fikirlerini öğrenmesini istiyorum. Adler'in sözlerinin daha çok tanınmasını temenni ediyorum. Ama bu dileğim yalnız-

ca benim yaptığım işlerle gerçekleşebilecek bir şey değil. Bu ancak sözlerimi duyan ve derinden dinleyen kişilerin de bunu arzu etmesiyle mümkün olabilir.

O halde birinin sözlerimi dinleyip derinden anlamasını nasıl sağlayabilirim? O kişiyi beni dinlemeye zorlayıp "Bana inan!" diyemem. Kişi inanıp inanmamakta özgürdür. Yapabileceğim tek şey konuştuğum kişiye inanmaktır. Hepsi bu.

GENÇ: Konuştuğum kişiye inanmak mı?

FİLOZOF: Evet. Sana Adler'e dair bir güvensizlik duygusuyla konuşsaydım sözlerim bir kulağından girip diğerinden çıkardı. Söylediklerim aklına yatan şeyler olsa bile, daha en başından dinlemeye niyetin olmazdı. Bu da gayet doğal bir şey.

Ama bana inanmanı istiyorum. Bana inanmanı ve Adler'in sözlerini dinlemeni istiyorum. Bu yüzden kendin inanmamaya çalışsan da önce ben sana inanacağım.

GENÇ: Size inanmamı istiyorsunuz ve bu yüzden önce siz bana inanıyorsunuz, öyle mi?

FİLOZOF: Doğru. Örneğin çocuklarına itimat etmeyen ebeveynler bir sürü şey hakkında dertlenip tasalanıyor. Argümanları gayet makul olsa da çocuklara etki etmiyor. Aslında argümanlar ne kadar makul olursa çocuklar onlara o denli karşı çıkmak ister. Neden karşı çıkıyorlar? Ebeveynleri onları aslında hiç görmedikleri için. Ayrıca ebeveynler olarak kendilerine inanmadıkları halde çocuklara basmakalıp öğütler verdikleri için.

GENÇ: Makul argümanların anlaşılmaması her gün sürekli şahit olduğum bir durum.

FİLOZOF: "Bize inanacak kişiler"in sözlerine inanırız sadece ama böyle olmaması gerek. Karşı tarafı görüşlerinin doğruluğuna göre yargılamaktan kaçınmalıyız.

GENÇ: Böyle bir bakış açısı olduğunu kabul ediyorum ama sonunda fikirlerinizin doğruluğu sorgulanacak!

FİLOZOF: Küçük bir münakaşadan tut da milletlerarası savaşlara kadar bütün ihtilaflar "kendi adaletin"i dayatmaktan doğar. Adalet çağa, ortama ve bireysel bakış açılarına göre her türlü şekle bürünen bir şeydir ve nereye gidersen git, asla tek bir adalet veya tek bir çözüm yoktur. "Doğruluğu" gereğinden fazla önemsemek tehlikeli olabilir. Bunun yerine ortak bir zemin bulmaya çalışmalıyız. İnsanlarla aramızdaki bağları görmeye çalışmalıyız. Hedefimiz el ele vermek olmalı. Başkalarıyla el ele vermek istiyorsan, kendin de el uzatman gerekir.

GENÇ: Hayır, bu da yine kendini beğenmişlikten gelen bir fikir! Neden? Çünkü bana inandığınızı söylediğinizde, aslında aklınızdan geçen, benim de size inanmamı sağlamaktı, değil mi?

FİLOZOF: Hayır, öyle düşünmedim. Bu zorla yapılabilecek bir şey değil. Sen bana inansan da inanmasan da ben sana inanıyorum. İnanmaya devam ediyorum. "Koşulsuz" derken bunu kastediyorum.

GENÇ: Peki ya şimdi? Ben size inanmıyorum. Bu kadar net bir şekilde reddedildikten ve acımasız sözlerle hakarete uğradıktan sonra bile bana hâlâ tamamen inanabiliyor musunuz?

FİLOZOF: Tabii ki inanıyorum. Sana üç yıl önce inandığım gibi inanıyorum. Eğer inanmasaydım bu kadar uzun süre ve bu kadar ciddiyetle tartışamazdık. Başkalarına inanmayan bir insan böyle

açık açık tartışmaya girmez; senin şahane tespitinde de söylediğin gibi, "Bu insanla her şey hakkında açıkça konuşabilirim ve bu hiç sorun olmaz" diye düşünmez.

GENÇ: Of! Mümkün değil! Bu sözlere inanmamın imkânı yok!

FİLOZOF: Sorun değil. Sadece inanmaya devam edeceğim. Sana ve insanlara inanacağım.

GENÇ: Aa, kesin şunu! Demek şimdi de dindar bir tip oldunuz öyle mi?

İNSANLAR BİRBİRİNİ TAM OLARAK BİLEMEZ

FİLOZOF: Daha önce de söylemiştim, belirli bir dine mensup değilim. Ama gerek Hıristiyanlık'ta gerek de Buddhizm'de, binlerce yıl boyunca işlenip geliştirilmiş düşünce biçimlerinde gözardı edilemeyecek bir güç vardır. Zira içerdikleri bütünlüklü hakikatler sayesinde bugüne kalmışlardır. Örneğin İncil'deki "Komşunu sev" ifadesini biliyor musun?

GENÇ: Evet, elbette. Siz de zaten komşu sevgisinden bahsetmeyi çok seviyorsunuz.

FİLOZOF: Bu cümle önemli bir kısmı kesilerek yayılmıştır. Yeni Ahit'te, Luka İncili'nde "Komşunu kendin gibi sev" denir.

GENÇ: Kendin gibi mi?

FİLOZOF: Evet. Sadece komşunu sevmeyi değil, komşunu kendini sevdiğin gibi sevmeni söylüyor. İnsan kendini sevmezse, başkalarını da sevemez. Kişi kendine inanamıyorsa, başkalarına da inanamaz. Alıntıladığım cümleyi bu anlamda düşünelim lütfen. Başkalarına inanmamakta ısrar ediyorsun ama bunun nedeni kendine gerçekten inanmayı başaramamış olman.

GENÇ: Çok fazla varsayımda bulunuyorsunuz!

FİLOZOF: Ben-merkezli olmak kişinin kendini çok sevdiği için kendisiyle meşgul olması demek değildir. Gerçekte durum tam tersidir. Kişi kendini olduğu gibi kabul edemediğinden ve sürekli kaygı içinde olduğundan yalnızca kendisiyle meşgul olur.

GENÇ: Yani kendimden nefret ettiğim için sadece kendimle meşgul olduğumu mu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Evet. Öyle.

GENÇ: Of, ne gıcık bir psikoloji!

FİLOZOF: Başka insanlar için de geçerli. Örneğin birisi kötü bir ayrılık yaşadığı sevgilisini hatırladığında, bir süre aklına diğer kişiyle ilgili sadece kötü şeyler gelir. Çünkü "İyi ki ayrılmışız" diye hissetmek ister ama verdiği kararla ilgili hâlâ birtakım kuşkuları vardır. Kendine "İyi ki ayrılmışız" demezse, kararlılığını kaybedebilir. Bunu böyle bir aşama olarak görebilirsin.

Öte yandan eski sevgilinle ilgili iyi şeyleri hatırlarsan, o kişiden soğumak için çaba göstermene gerek kalmaz ve o kişiye karşı duygularından kendiliğinden azade olabilirsin. Her iki durumda da mesele kişinin diğer kişiyi sevip sevmemesi değil, kişinin kendini şimdi sevip sevmemesidir.

GENÇ: Hımm.

FİLOZOF: Henüz kendini sevmeyi öğrenmiş değilsin. Bu nedenle başkalarına inanamıyorsun, öğrencilerine inanamıyorsun ve onlarla arkadaşlık ilişkileri kuramıyorsun. İşte tam da bu yüzden iş üzerinden bir aidiyet duygusu kazanmaya çalışıyorsun. İşinde başarılı olarak değerini kanıtlamaya çalışıyorsun.

GENÇ: Bunda nasıl bir sorun var ki? İşyerinde itibar görmek toplum tarafından itibar görmek demektir!

FİLOZOF: Hayır. Esasında işin sayesinde itibar gören sen değilsin, o işteki "fonksiyonlar"ın. Daha büyük "fonksiyonlar"a sahip biri ortama dahil olduğunda, etrafındaki insanlar o kişiye yönelir. Piyasanın ilkesi budur. Rekabet ilkesi böyle işler. Hal böyle olunca rekabet girdabından asla çıkamazsın ve gerçek bir aidiyet duygusu kazanamazsın.

GENÇ: Gerçek aidiyet duygusu nasıl kazanılır o halde?

FİLOZOF: İnsanlara itimat edip arkadaşlık ilişkileri kurarak. Tek yol bu. Mutluluğu kendimizi yalnızca işimize adayarak elde edemeyiz.

GENÇ: Ama... Birine inansam bile, o kişinin bana itimat edip etmeyeceğini ya da benimle arkadaşlık ilişkisine girip girmeyeceğini nasıl bilebilirim ki!

FİLOZOF: Bunu "görev ayrımı" kavramı üzerinden düşünebiliriz. Karşındaki kişi senin hakkında ne hissediyor ve sana karşı nasıl bir tavır alıyor? Bunlar onun görevleridir ve kontrol edebileceğin şeyler değildir.

GENÇ: Olmaz, mantıklı değil. Çünkü görev ayrımını önkoşul olarak aldığımızda, bu birbirimizi aslında hiç tanımadığımız anlamına gelmez mi?

FİLOZOF: Karşı tarafın düşündüğü her şeyi bilmek mümkün değildir. Kişi başkasına bilinemez bir varlık olarak inanır. Bu itimattır. Biz insanlar birbirini tam olarak bilemeyen varlıklarız ve tam da bu yüzden tek yol inanmaktır.

GENÇ: Hah! Söylediğiniz her şey din işte!

FİLOZOF: Adler insanlara inanma cesaretini göstermiş bir düşünürdü. Aslında o koşullarda belki de inanmaktan başka seçeneği yoktu.

GENÇ: Ne demek istiyorsunuz?

FİLOZOF: O halde Adler'in "topluluk hissi" kavramına dönelim ve onu bu kavramı öne sürmeye sevk eden koşullara bir bakalım. Eleştirilere rağmen Adler neden bu fikirde ısrar etti? Doğal olarak önemli bir nedeni vardı.

ASIL İMTİHAN GÜNDELİK HAYATTIR

GENÇ: Peki, neden topluluk hissi diye bir kavram üretmişti?

FİLOZOF: Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden bir yıl önce, 1913'te Adler Freud'la yollarını ayırıp kendi metoduna "bireysel psikoloji" adını verdi.* Adler psikolojisinin savaşın ortasında doğduğu söylenebilir.

GENÇ: Adler savaşta cephede miydi peki?

FİLOZOF: Evet. Birinci Dünya Savaşı başladığında kırk dört yaşında olan Adler tabip subay olarak askere alındı ve bir askeri hastanenin nöroloji ve psikiyatri bölümünde görev yaptı. Tabip subay olarak tek bir görevi vardı: gözetimindeki askerleri tedavi ederek en kısa sürede cepheye dönmelerini sağlamak.

GENÇ: Cepheye dönmelerini sağlamak mı? Tedavinin maksadı da amma barizmiş!

---

* Adler'in kendi metodunu adlandırmak için kullandığı, "bireysel psikoloji" olarak çevrilen *Individualpsychologie* kavramında vurguladığı "birey odaklı psikoloji"den ziyade "individual" kelimesindeki "bölünmezlik" anlamıdır. Freud'un psik*analiz* metodu bireyi ruhsal bileşenlerine ayırıp ("analiz" kelimesi "parçalara ayırmak" demektir) incelerken; Adler bireyi çevresel, biyolojik, ruhsal ve toplumsal koşullarıyla birlikte *bölünmez bir bütün* olarak ele alır, düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını *bütünsel* bir yaklaşımla değerlendirir. Dolayısıyla Freud'un psikanaliz metodundan farklı olarak *analitik* değil *holistik* bir yaklaşımdır. (e.n.)

FİLOZOF: Çok haklısın. Tedavi ettiği askerler cepheye geri gönderiliyordu. Ayrıca o tedavi olmadan topluma geri dönmelerinin de imkânı yoktu. Adler çocukken küçük erkek kardeşini kaybetmişti ve bu yüzden büyüyünce doktor olmaya karar vermişti. Orduda doktorken son derece zor zamanlar geçirmiş olmalı; daha sonraları Adler o dönemiyle ilgili "Savaş boyunca, bir mahkûm nasıl hissederse öyle hissetmiştim" demiştir.

GENÇ: Onun için ne kadar zor bir görev olduğunu hayal bile edemiyorum.

FİLOZOF: Birinci Dünya Savaşı "bütün savaşları sona erdirmeye yönelik bir savaş" olarak başlamış ama sonra Avrupa'yı harap eden ve sivilleri de içine alan eşi görülmemiş bir topyekûn savaşa dönüşmüştü. Bu trajedi Adler'i ve dönemin diğer psikologlarını derinden etkilemişti.

GENÇ: Somut olarak nasıl?

FİLOZOF: Örneğin Freud savaş deneyiminden sonra "ölüm dürtüsü"nün varlığını öne sürdü, bu kavram daha sonra "Thanatos" veya "Destrudo" olarak tanınacaktı. Bu her türlü yoruma tabi tutulmuş bir kavram olsa da, en iyi şekilde "yaşama ilişkin yıkıcı dürtü" olarak anlaşılabilir.

GENÇ: Yaşanan trajediyi ancak böyle bir dürtünün varlığıyla açıklayabiliyorlardı demek.

FİLOZOF: Sanıyorum öyle. Öte yandan aynı savaşı doğrudan yaşamış ve tabip subaylık yapmış biri olarak Adler, Freud'un tam tersine, "topluluk hissi"ni öne sürüyordu. Bu özellikle dikkate değer bir nokta.

GENÇ: Öyle bir zamanda neden topluluk hissini gündeme getirdi?

FİLOZOF: Adler her bakımdan pratik bir insandı. Denebilir ki Freud gibi savaşa, cinayete ya da şiddetin nedenlerine odaklanmamış, bunun yerine "Savaşa nasıl son verebiliriz?" diye düşünmüştür. Biz savaşı, cinayeti ve şiddeti arzulayan varlıklar mıyız? Elbette hayır. Topluluk hissini besleyebilirsek, yani insanları yoldaş olarak görme bilincini geliştirebilirsek çatışmayı önleyebiliriz. Üstelik bunu yapacak gücümüz de var... Adler insanlara inanıyordu.

GENÇ: Ama böyle boş ideallerin peşinde koştuğu için bilimdışı olmakla eleştirildi.

FİLOZOF: Evet, pek çok eleştiri aldı ve birçok yoldaşını kaybetti. Ama Adler bilimdışı değildi. Yapıcıydı. Zira ilkesi de şuydu: "Önemli olan, kişinin neyle doğduğu değil o malzemeyi nasıl kullandığıdır."

GENÇ: Ama dünyanın her yerinde savaşlar devam ediyor.

FİLOZOF: Elbette Adler'in hayalleri henüz gerçekleşmedi. Bunların sahiden gerçekleşebilir olup olmadığı merak konusu. Her halükârda bu ideallere doğru ilerlemek gücümüz dahilindedir. Tıpkı bir insanın birey olarak her zaman gelişmeye devam edebilmesi gibi, insan türü de gelişmeye devam edebilmelidir. Mevcut koşullardaki mutsuzluğumuzu ideallerimizden vazgeçme bahanesi olarak kullanmamalıyız.

GENÇ: Yani ideallerimizden vazgeçmezsek, bir gün artık savaşlar olmayabilir mi?

FİLOZOF: Rahibe Teresa'ya sormuşlar: "Dünya barışını desteklemek için ne yapılabilir?" Şöyle cevap vermiş: "Evinize gidip ailenizi sevin." Adler'in topluluk hissi ile aynı. Dünya barışı için bir şeyler yapmak yerine, karşındaki insana güven, yeter. Karşındaki kişiyle yoldaş ol. Günbegün biriken o küçücük güven duygusu bir gün milletler arasındaki çatışmaları bile yok edecektir.

GENÇ: Tek düşünmemiz gereken hemen önümüzde ne varsa o mu öyleyse?

FİLOZOF: İyisiyle kötüsüyle, başlayabileceğimiz tek yer orası. İnsan dünyayı çatışmadan kurtarmak istiyorsa, önce kendini çatışmadan kurtarmalıdır. Öğrencilerinin sana inanmasını istiyorsan, önce sen öğrencilerine inanmalısın. Kendini hikâyenin dışında bırakarak hikâyenin bütünüyle ilgilenmek yerine, o bütünün bir parçası olarak ilk adımı atabilmek gerek.

GENÇ: Üç yıl önce de bundan bahsetmiştiniz. "Sen başla" demiştiniz.

FİLOZOF: Evet. "Birisinin başlaması gerek. Başkaları işbirliği yapmayabilir ama bu seni bağlamaz. Benim önerim şu: Sen başla. Başkalarının işbirliği yapıp yapmamasına aldırma." Bu, Adler'in topluluk hissinin gerçekte işlerliğine dair bir soruya verdiği cevaptı.

GENÇ: Benim ilk adımı atmam dünyayı değiştirir mi?

FİLOZOF: Değiştirebilir de, değiştirmeyebilir de. Ama şimdi sonuçların ne olacağını filan düşünmeye gerek yok. Yapabileceğin şey, en yakınındaki insanlara itimat etmek. Hepsi bu.

Hayatta sınandığımız şeyler ve verdiğimiz önemli kararlar yalnızca üniversite sınavlarına girmek, iş bulmak, evlenmek gibi büyük olaylarla ilgili değildir. Bizler için asıl imtihan gündelik ha-

yattır, büyük kararlarımız günbegün yaşadığımız hayata dair olmalıdır. Bu imtihanlardan kaytaran ve kaçınan insanların gerçek mutluluğa erişmesi pek mümkün değildir.

GENÇ: Hımm.

FİLOZOF: Dünyanın haline dair sürekli kafa patlatmaktansa, azıcık komşularımızı düşünelim. Gündelik hayattaki kişilerarası ilişkilerimizi düşünelim biraz. Yapabileceğimiz tek şey bu.

GENÇ: Ha-ha. Yine "Komşunu kendin gibi sev" diyorsunuz yani.

VERİN, SİZE DE VERİLECEKTİR

FİLOZOF: Belli ki hâlâ inandırıcı bulmadığın bazı noktalar var.

GENÇ: Ne yazık ki epey var. Çok yerinde ifade ettiniz, öğrencilerim beni küçümsüyor. Ama bunu yapan sadece öğrenciler değil. Neredeyse hiç kimse bir değerim olduğunu kabul etmiyor ve varlığım görmezden geliniyor.

Bana saygı duysalardı ve söylediklerimi dinleselerdi, tavrım muhtemelen değişirdi. Belki de onlara itimat etmem bile mümkün olabilirdi. Ama durum böyle değil maalesef. Bu kişiler beni küçük görüyor ve bu her zaman böyleydi. Böyle bir durumda yapılabilecek bir şey varsa, o da şudur: yaptığım işlerle değerimi kabul ettirmek. Hepsi bu. İtimat, saygı filan ancak böyle gelir!

FİLOZOF: Yani öncelikle diğer insanlar bana saygı göstermeli ve ben işimde başarılı olmalıyım ki başkalarının saygısını kazanabileyim diyorsun değil mi?

GENÇ: Doğru.

FİLOZOF: Anlıyorum. Pekâlâ, şöyle düşünelim. Başkalarına koşulsuz itimat etmek. Onlara saygı duymak. Bu "verme davranışı"dır.

GENÇ: Verme davranışı mı?

FİLOZOF: Evet. Bunu para üzerinden örneklersek daha kolay anlaşılacaktır. Genellikle varlıklı insanlar birilerine bir şeyler ve-

rebilecek durumdadır. Yeterince birikimi olmayan kişi verme eyleminde bulunamaz.

GENÇ: Tamam, para söz konusu olduğunda mantıklı.

FİLOZOF: Şu anda sen hiçbir şey vermeden sana bir şey verilmesini istiyorsun. Tıpkı bir dilenci gibi. Maddi olarak fakir olduğundan değil, ruhen fakir olduğundan.

GENÇ: Yok artık, bu ne saygısızlık!

FİLOZOF: Gönlümüzü bol tutmalı ve biriktirdiğimizi başkalarına vermeliyiz. Başkalarından saygı beklememeliyiz, kendimiz onlara saygı duyup itimat etmeliyiz. Ruhen fakir hale gelmemeliyiz.

GENÇ: Böyle bir amacın ne felsefeyle alakası var ne de psikolojiyle!

FİLOZOF: He-he. O halde daha da ileri götüreyim ve İncil'den bir alıntı yapayım. "Dileyin, size verilecektir" sözünü biliyor musun?

GENÇ: Evet. En azından duymuştum.

FİLOZOF: Adler muhtemelen bunu şöyle ifade ederdi: "Verin, size de verilecektir."

GENÇ: Vay be!

FİLOZOF: İnsan bir şeyler verdiği için kendisine de verilir. İnsan kendisine bir şey verilmesini beklememeli. İnsanın ruhu dilenci haline gelmemeli. Bu son derece önemli bir yaklaşımdır, özellikle de "iş" ve "arkadaşlık" ile bağlantılı diğer kişilerarası ilişki türü düşünüldüğünde.

GENÇ: "Diğer" derken...

FİLOZOF: En başta söylediğim gibi: Tartıştığımız her şey "sevgi"yle özetlenebilir. En zor ve cesareti en çok sınayan görev Adler'in sözünü ettiği sevgidir. Ama aynı zamanda en çok da sevgiye atılarak Adler'i anlama yolunda mesafe katedebiliriz. Aslında tek yolun sevgi olduğunu söylemek abartı olmaz.

GENÇ: Adler'i anlamaya giden yol.

FİLOZOF: Bu yolu yürümeye cesaretin var mı?

GENÇ: Bana o yolu ya da her neyse onu göstermedikçe buna cevap vermem mümkün değil. Yürüyüp yürümemeye ancak ondan sonra karar veririm.

FİLOZOF: Pekâlâ. O halde dikkatimizi "sevgi"ye yöneltelim. "Sevgi" yaşam görevlerimizin son kapısı ve aynı zamanda Adler'in fikirlerini anlamaya giden yol.

V. BÖLÜM

Hayatta Sevmeyi Seçmek

Genç adam bunun doğru olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Tartışmanın en başında filozof ona anlatmıştı: Şu anda yaşadığın tüm sorunların özeti sevgiyi ele aldığımızda ortaya çıkacak. Saatlerdir konuşuyorlardı ve sonunda "sevgi" konusuna gelmişlerdi. *Bu adamla sevgiye dair ne konuşulabilir ki? Hatta ben sevgiye dair ne biliyorum ki?* Gözlerini aşağı çevirdiğinde, bir baktı ki defteri artık kendisinin bile güçlükle seçebildiği çalakalem notlarla dolmuş. Genç adam sessizliğin verdiği sıkılganlıkla bir kahkaha attı.

AŞK DÜŞTÜĞÜMÜZ BİR ŞEY DEĞİLDİR

GENÇ: He-he. Yine de biraz komik.

FİLOZOF: Neymiş o?

GENÇ: Kendimi gülmekten alamıyorum. Şu küçük çalışma odasında kafa kafaya vermiş "sevgi" kavramına dair konuşmaya çalışan iki meymenetsiz adam. Hem de gecenin bir yarısı!

FİLOZOF: Düşününce, evet, galiba alışılmadık bir durum.

GENÇ: Peki şimdi ne konuşacağız? Belki de ilk aşk hikâyenizi anlatırsınız? Abayı yakmış genç filozof – ne hale gelirdi kim bilir! Ha-ha.

FİLOZOF: Gönül meselelerine ve aşka dair konuşmak insanı utandırır. Sen gençsin, utandığını örtbas etmek için şakaya vurma arzunu anlıyorum. Bunu yapan tek kişi sen değilsin. Pek çok insan aşk konusunda susar veya birtakım ruhsuz genellemelerle konuyu geçiştirir. Bu yüzden de aşkın konuşulan haliyle gerçek hali birbirini pek tutmaz.

GENÇ: Bunu konuşmak sizin için kolay yani? Öyleyse söyleyin, ne demek aşka dair "ruhsuz genelleme"?

FİLOZOF: Mesela kusur kaldırmayan ve karşıdaki kişiyi ilahlaştıran yüce aşk. Ya da tam tersine cinsel dürtülere yenik düşülen

hayvani aşk. Ya da dahası, kişinin genlerini yeni bir nesle aktarma amacı taşıyan biyolojik aşk. Dünyadaki çoğu aşk temsili, bu aşk türlerinden birine yakındır. Elbette bu türden aşklardan bir ölçüde anlıyor olabiliriz. Aşka dair böyle yaklaşımlar olduğunu kabul edebiliriz. Ama aynı zamanda bir şeylerin eksik olduğunun da farkında olmalıyız. Çünkü insanların çoğu aslında kavramsal bir "ilahi aşk"tan ya da içgüdüsel bir "hayvani aşk"tan bahsediyor. Kimse "insani sevgi"den bahsetmeye çalışmıyor bile.

GENÇ: İnsani sevgi ne ilahi ne de hayvanidir.

FİLOZOF: Şimdi, neden kimse insani sevgiyle uğraşmıyor? Neden insanlar gerçek sevgi üzerine konuşmaya çalışmıyor... Bu konudaki görüşün nedir?

GENÇ: Mesele bu konu hakkında konuşmaya geldiğinde insanların utanması konusunda haklısınız sanırım. Çünkü bunlar insanların en çok saklamak istediği şahsi ve mahrem konular. Din sosuna bulanmış bir insanlık sevgisi üzerine gayet memnuniyetle konuşur insanlar. İnsan sevgisi herkesin kendisine kalmış bir mesele ve zaten uygulanamaz bir teoriden ibaret. Neyse, birinin kendi aşkından bahsetmesi kolay değil ama.

FİLOZOF: İçinde tüm karmaşıklığıyla "ben" olduğu için mi?

GENÇ: Evet. Ortalıkta çırılçıplak dolaşmak kadar utanç verici bir şey. Ayrıca başka bir sebebi daha var. Aşka düşmek neredeyse tamamen bilinçdışından gelen bir şeydir. Yani ne olursa olsun mantık yoluyla açıklamak biraz zordur. Sanırım bu, tiyatro oyunu ya da film izlerken ağlayan ve neden ağladığını açıklayamayan bir seyircininkiyle aynı durumdur. Çünkü gözyaşı kelimelerle açıklanabilecek kadar mantıklı olsaydı zaten akmazdı.

FİLOZOF: Anlıyorum. Romantik aşk insanın "düştüğü" bir şeydir. Bu açıdan aşk kontrol edilemez bir dürtüdür ve kendimizi aşk fırtınasının insafına bırakmaktan başka bir şey yapamayız... Bunu mu diyorsun?

GENÇ: Evet, elbette. Aşk hesap kitapla ilerlemez, kimsenin kontrol edebileceği bir şey de değildir. İşte bu yüzden de *Romeo ve Juliet*'teki gibi trajediler yaşanıyor.

FİLOZOF: Pekâlâ. Sanırım şu anda bahsettiğin, aşka dair genel toplumsal kanılardan türemiş bir yorum. Ama genel toplumsal kanılardan şüphe eden Adler filozof olarak bu işe başka bir açıdan bakmış ve genel toplumsal kanılara karşıt tezler benimsemiştir. Örneğin aşkla ilgili görüşü şöyleydi: "Aşk bazı psikologların düşündüğü gibi saf ve doğal bir işlev değildir."

GENÇ: Ne anlama geliyor bu?

FİLOZOF: Kısacası aşk insanlar için ne kaderin buyurduğu ne de kendiliğinden oluşan bir şeydir. Yani aşka "düşmeyiz".

GENÇ: Ne yaparız peki?

FİLOZOF: İnşa ederiz. "Düşülen" aşk herkes için mümkündür. Böyle bir şey yaşam görevi olarak adlandırılmaya layık değildir. İrade gücümüzle sevgiyi yoktan inşa ettiğimiz için sevgi görevi zordur. Pek çok insan bu ilke hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadan aşktan ve sevgiden bahsetmeye çalışır. Sonuç olarak kader ve hayvani içgüdü gibi kelimelere başvurur, oysa insan olarak kader falan bizim işimiz değildir. Böyle kişiler kendileri için en önemli olan göreve doğrudan bakmaktan kaçınır, sanki bu görev iradeyi veya çabayı aşan bir şeymiş gibi. Hatta sevmeyi bilmedikleri bile söylenebilir.

GENÇ: Sevmeyi bilmemek mi?

FİLOZOF: Evet. Sen de "aşka düşmek"ten söz ettiğinden, muhtemelen senin için de geçerli bu. Ne ilahi ne de hayvani olan insani sevgiyi düşünmeliyiz.

"SEVİLME SANATI"NDAN "SEVME SANATI"NA

GENÇ: Bu dediğinizi her şekilde çürütebilirim. Aşka düşmek hayatta hepimizin başına gelmiş bir şey değil midir? Eminim siz de istisna değilsiniz. Eğer bu dünyada yaşayan bir insansanız, o aşk fırtınasını, o durdurulamaz aşk dürtüsünü tekrar tekrar yaşarsınız. Başka bir deyişle, aşka düşmek diye bir şey kesinlikle vardır. Bu gerçeği kabul edeceksiniz değil mi?

FİLOZOF: Şöyle düşünelim. Diyelim ki büyülendiğin ve çok istediğin bir fotoğraf makinesi var. Bir gün bir mağazanın vitrininde gördüğün Alman yapımı, çift lensli bir fotoğraf makinesi. Bu fotoğraf makinesini daha önce hiç eline almamış olsan da, lensi odaklamayı bilmiyor olsan da bir gün ona sahip olmaya can atıyorsun. Sürekli yanında taşıyacağın, kafana esen her şeyi çekeceğin bir fotoğraf makinesi... Fotoğraf makinesi olması şart değil. Ayakkabı, araba, enstrüman, herhangi bir şey olabilir. O hissi hayal edebiliyorsun değil mi?

GENÇ: Evet, o hissi gayet iyi biliyorum.

FİLOZOF: Bu durumda o makineye takıntın aşka düşmek gibidir. Sonsuz bir arzu fırtınasına kapılırsın. Gözlerini kapattığında bile görüntüsü gözlerinin önüne gelir ve durduk yere deklanşörün sesi kulağında çınlar. Öyle bir hal ki başka bir şey düşünemez olursun. Bu durumu çocukken yaşıyor olsaydın, bunun için ailene sızlanıp ağlayabilirdin bile.

GENÇ: Yani, tabii.

FİLOZOF: Ama fotoğraf makinesine gerçekten sahip olduğunda, birkaç ay içinde bıkabilirsin. En sonunda ulaştıktan sonra neden bu kadar çabuk bıkılır? Çünkü istediğin şey, Alman yapımı bir fotoğraf makinesiyle fotoğraf çekmek değildi aslında. Sadece elde etmek, sahip olmak ve zafer kazanmak istedin. Bahsettiğin aşka düşme hali bu sahip olma ya da zafer arzusundan farklı değil.

GENÇ: Yani aşka düşmek maddi şeylere kafayı takmak gibi mi?

FİLOZOF: Elbette karşı taraf kanlı canlı bir insan. Ama bunu romantik bir hikâyeye uyarlamak da zor değil. Yine de özünde maddi şeylere duyulan arzuyla aynı.

GENÇ: Hah! Şahane!

FİLOZOF: Sorun ne?

GENÇ: Siz insanlar hakkında ne biliyorsunuz ki? Komşu sevgisini öğütlerken bile bu gülünç nihilizm bulamacı yüzeye çıkıyor! Hangi insani sevgi? Genel toplumsal kanılara karşıt tezler ne? Siz iyisi mi bu fikirleri lağım farelerine yedirin!

FİLOZOF: Bu tartışmadaki önermeyle ilgili muhtemelen yanlış anladığın iki nokta var. Birincisi, sen o meşhur masalda Külkedisi'nin cam ayakkabılarla birlikte prensle evlendiği kısma bakıyorsun sadece. Adler ise prens ve prenses evlendikten sonraki, kapanış jeneriği geçtikten ve film bittikten sonraki ilişkiye odaklanıyor.

GENÇ: Evlendikten sonraki ilişki mi?

FİLOZOF: Evet. Örneğin onların tutkulu aşkları evliliğe çıksa bile aşkın amacı bu değildir. Evlilik aslında aşklarının başlangıç noktasıdır. Çünkü gerçek hayat o noktadan sonra günbegün devam edecektir.

GENÇ: Yani Adler'in sözünü ettiği aşk evlilik hayatı mı?

FİLOZOF: Bir şey daha var. Adler enerjisinin çoğunu ders vermeye adadı. Belli ki dinleyicilerinin çoğu aşkla ilgili danışmanlık almak istiyordu. Başkası tarafından sevilme sanatını savunan birçok psikolog var dünyada. Bu psikologlar arzuladığımız kişi tarafından sevilmenin yollarını anlatır bize. İnsanların Adler'den beklediği de bu türden bir tavsiyeydi muhtemelen. Ama Adler'in bahsettiği aşk bambaşkaydı. Tutarlı bir şekilde aktif bir sevme sanatını, yani birini sevme sanatını savundu.

GENÇ: Sevme sanatı mı?

FİLOZOF: Evet. Bu düşünce tarzını anlamak için yalnızca Adler'e değil, Erich Fromm'a da bakılabilir. Hatta Fromm aynı adı taşıyan ve dünya çapında çoksatar olmuş *Sevme Sanatı* diye bir kitap yayımlamıştı.

Elbette biri tarafından sevilmek zordur. Ama birini sevmek çok daha zor bir görevdir.

GENÇ: Böyle bir saçmalığa kim inanır ki? Sevmek en zavallı insanların bile yapabileceği bir şeydir. Zor olan sevilmektir! Böylece "sevilme kaygısı"nı özetlediğimi söylesem hiç abartı olmaz!

FİLOZOF: Bir zamanlar ben de öyle düşünüyordum. Ama şimdi Adler'i bildiğim için, onun fikirlerini çocuk yetiştirirken hayata geçirdiğim ve büyük bir sevginin varlığını öğrendiğim için tam tersi görüşteyim. Adler düşüncesinin özü buradadır. Sevmenin zorluğunu anladığında, Adler hakkında her şeyi anlamış olacaksın.

SEVGİ İKİ KİŞİNİN BİRLİKTE YERİNE GETİRDİĞİ BİR GÖREVDİR

GENÇ: Hayır, kabul etmiyorum! Eğer tek yol sevmek olsaydı, bunu herkes yapabilirdi. Bir insanın karakteri ne kadar çarpık olursa olsun, ne kadar başarısız olursa olsun, mutlaka gönlünde biri vardır. Yani birini sevebilir. Ama başka biri tarafından sevilmek son derece zordur... Ben bunun iyi bir örneğiyim. Tipime bir baksanıza. Ne zaman karşımda bir kadın olsa yüzüm kızarıyor, sesim kısılıyor, gerginliğim gözlerimden belli oluyor. Toplumda iyi bir konumum yok ve maddi durumum da pek iyi değil. Daha da fenası böyle kötümser ve laubali bir kişiliğim var. Ha-ha! Kim benim gibi birini sevebilir ki?

FİLOZOF: Şimdiye kadarki hayatında birini sevdin mi hiç?

GENÇ: Elbette sevdim.

FİLOZOF: O kişiyi sevmek kolay mıydı?

GENÇ: Mesele zor ya da kolay olması değil! Farkında olmadan birine gönlünü kaptırıyorsun, sonra o kişiye âşık oluyorsun ve onu aklından çıkaramıyorsun. İşte aşk denen duygu bu!

FİLOZOF: Peki şu anda birini seviyor musun?

GENÇ: ... Hayır.

FİLOZOF: Neden? Sevmek kolaydır, öyle değil mi?

GENÇ: Hay ben böyle işin! Sizinle konuşmak kalpsiz bir makineyle sohbet etmeye çalışmak gibi. Sevmek kolaydır. Şüphesiz kolaydır. Ama seveceğin kişiyi bulmak zordur. Sorun işte bu – insanın seveceği kişiyi bulması. Seveceğin kişiyi bulduğunda içinde bir aşk fırtınası kopar. Durmak bilmeyen şiddetli bir fırtına!

FİLOZOF: Anlıyorum. Yani diyorsun ki sevmek bir "sanat" değil "hedef" meselesi; aşkta mesele nasıl seveceğin değil kimi seveceğin. Bunu diyorsun değil mi?

GENÇ: Elbette!

FİLOZOF: Şimdi, Adler aşk ilişkilerini nasıl tanımlıyor, buna bakalım.

GENÇ: Eminim idealist teorileriyle hariçten gazel okuyordur yine.

FİLOZOF: Öncelikle Adler şunu söylüyor: "İnsanın kendi başına yerine getirdiği işler ve yirmi kişinin birlikte yaptığı işler konusunda eğitim alıyoruz. Ama iki kişinin birlikte yerine getirdiği işle ilgili eğitim almıyoruz."

GENÇ: İki kişinin birlikte yerine getirdiği iş mi?

FİLOZOF: Örneğin önceleri yatakta zar zor dönebilen bir bebek sonra kendi ayakları üzerinde durup dolaşabilmeyi başarıyor. Ayakta durabilmek ve yürümek kişinin kendi başına başardığı ve kendisi için başkasına yaptıramayacağı bir iştir. Kelimeleri öğrenmek ve iletişim kurmak da böyledir. Ayrıca felsefe, matematik, fizik ve diğer bütün çalışma alanlarında öğrenilecekler kişinin kendi başına yerine getirmesi gereken işler olarak nitelenebilir.

GENÇ: Evet, sanırım öyle.

FİLOZOF: Öte yandan çalışma hayatındaki işler kişinin yoldaşlarıyla birlikte yerine getirdiği görevlerdir. Kişinin kendi başına üstleniyormuş gibi göründüğü türden bir işte bile –örneğin bir ressamın işinde– her zaman işbirlikçiler vardır. Boyaları ve fırçaları yapanlar, tuvalleri, şövaleleri yapanlar, sonra sanat galerisindeki alıcılar. Diğer insanlarla bağlantı kurmadan ve işbirliği yapmadan ortaya çıkan iş diye bir şey yoktur.

GENÇ: Evet, doğru.

FİLOZOF: Ayrıca evde ve okulda, kendi başımıza yaptığımız işler ve arkadaşlarımızla yaptığımız işler konusunda yeterli eğitim alıyoruz, öyle değil mi?

GENÇ: Yani, evet. Biz de okulumuzda bunları hakkıyla öğretiyoruz.

FİLOZOF: Gelgelelim iki kişinin birlikte yapacağı iş konusunda hiçbir eğitim almıyoruz.

GENÇ: İki kişinin yapacağı o iş ise...

FİLOZOF: Adler'in sözünü ettiği sevgi.

GENÇ: Yani sevgi iki kişinin beraber yaptığı bir iştir. Ama bu işin üstesinden gelmemizi sağlayacak sanat bize öğretilmiyor... Böyle de diyebilir miyiz?

FİLOZOF: Evet.

GENÇ: He-he. Bunların hiçbirine ikna olmadığımın farkındasınız değil mi?

FİLOZOF: Evet. Henüz giriş kısmındayız zaten. İnsan için sevgi nedir? Sevgi ilişkileri ile iş ilişkileri, gönül ilişkileri ile arkadaşlık ilişkileri arasındaki farklar nelerdir? Ayrıca neden başka insanları sevmemiz gerekiyor? Şafak sökmek üzere. Fazla zamanımız kalmadı. Bunu birlikte düşünelim ve her dakikayı değerlendirelim.

HAYATIN ÖZNESİNİ DEĞİŞTİRMEK

GENÇ: O halde doğrudan soracağım. "Sevgi iki kişinin beraber yaptığı bir iştir..." Bu ifade aslında hiçbir şey söylemiyorken bir şey söylüyormuş gibi görünmenin bir örneği. Bu iki insan nihayetinde beraber neyi başarmış oluyor?

FİLOZOF: Mutluluk. Mutlu bir yaşama erişiyorlar.

GENÇ: Vay be, hemen cevap verdiniz!

FİLOZOF: Hepimiz mutlu olmak isteriz. Daha mutlu bir hayatın peşinde yaşamımızı sürdürüyoruz. Buna katılıyor musun?

GENÇ: Elbette.

FİLOZOF: Mutlu olmak için, kişilerarası ilişkilerimizde adımlar atmalıyız. İnsanların yaşadığı bütün sorunlar kişilerarası ilişki sorunlarıdır. İnsanların yaşadığı her türlü mutluluk da kişilerarası ilişki mutluluğudur. Bundan daha önce birkaç kez bahsetmiştim.

GENÇ: Evet. İşte tam da bu yüzden yaşam görevlerini üstlenmeliyiz.

FİLOZOF: Şimdi, somut konuşacak olursak, insan için mutluluk nedir? Üç yıl önce Adler'in mutlulukla ilgili vardığı sonuçtan söz

etmiştim. Kısaca ifade edecek olursak: "Mutluluk katkıda bulunma hissidir."

GENÇ: Evet. Epey iddialı bir sonuç.

FİLOZOF: Adler'in dediği gibi, ancak "Birilerine faydam dokunuyor" diye hissettiğimizde bir değerimiz olduğunun gerçekten bilincine varırız. Değerimizin gerçekten bilincine vardığımızda da "Burada olmak iyi" diye bir aidiyet hissi kazanırız. Öte yandan davranışımızla gerçekten birilerine faydalı olup olmadığımızı kesin olarak bilmemiz mümkün değil. Zira karşımızdaki insan bir şeyden keyif alıyormuş gibi görünse de, gerçekten keyif alıp almadığını bilmek mümkün değildir.

Bu da bizi "katkıda bulunma hissi" mefhumuna götürüyor. İhtiyacımız olan tek şey kendimizce "Birilerine faydam dokunuyor" diye hissetmektir; başka bir deyişle, "katkıda bulunma hissi"dir. Başka bir ilke aramaya gerek yok. Mutluluğu birilerinin hayatına bir şeyler katma hissinde bulmaya çalış. Neşeyi katkıda bulunma hissinde bulmaya çalış.

Birilerine faydamızın dokunduğuna dair gerçek bir farkındalığı iş ilişkilerimiz sayesinde kazanırız. Birilerine faydamızın dokunduğuna dair gerçek bir farkındalığı arkadaşlık ilişkilerimiz sayesinde kazanırız. Böyle yaşadığımızda mutluluk hemen önümüzdedir.

GENÇ: Evet, bunu kabul ediyorum. Açıkçası şu anda sunduğunuz şey karşılaştığım çeşitli mutluluk teorileri arasında en basit ve en ikna edici olanı. Öte yandan tam da bu yüzden, kişi sevgi yoluyla mutlu bir hayat yaşamayı başarabilir diye bir argüman aklıma yatmıyor.

FİLOZOF: O halde şöyle bir durup düşünelim ve işbölümü hususunda konuştuklarımızı hatırlayalım. İş bölümünün temelinde ya-

tan şey "kendi mutluluğum" yani kendi çıkarımdır. Sonuç olarak, benim mutluluğum aslında başkasının mutluluğuna bağlanıyor. Bir işbölümü ilişkisi kuruluyor. Yani uzlaşmaya dayalı makul bir verme-alma ilişkisi söz konusu. Bunlardan bahsetmiştik.

GENÇ: Evet, çok ilginç bir konuydu.

FİLOZOF: Diğer yandan, arkadaşlık ilişkisini kuran şey ise "senin mutluluğun"dur. Karşındaki kişiden herhangi bir teminat ya da herhangi bir şey beklemeden ona koşulsuz itimat edersin. Burada uzlaşmaya dayalı bir verme-alma ilişkisi söz konusu değil. Başkasını gözetme, ona gönülden inanma ve özveride bulunma sayesinde doğar arkadaşlık ilişkileri.

GENÇ: "Verin, size de verilecektir" anlayışı, değil mi?

FİLOZOF: Evet. Başka bir deyişle "kendi mutluluğum"u gözeterek işbölümü ilişkileri kurarım, "senin mutluluğun"u gözeterek arkadaşlık ilişkileri kurarım. Peki, sevgi ilişkileri kurarken neyi gözetiriz?

GENÇ: Sanıyorum sevdiğimiz kişinin mutluluğunu gözeterek. Yani daha yüce bir "senin mutluluğun" anlayışı.

FİLOZOF: Hayır, değil.

GENÇ: Aa! O halde aşkın aslında egoizm yani "benim mutluluğum" olduğunu söylüyorsunuz.

FİLOZOF: Bu da değil.

GENÇ: Ne o zaman?

FİLOZOF: Kendimi gözeterek "kendi mutluluğum"u aramaktan ya da başkasını gözeterek "senin mutluluğun"u istemekten ziyade, ayrım olmayan bir "biz" mutluluğu kurmak. Sevgi budur.

GENÇ: Ayrım olmayan bir biz mi?

FİLOZOF: Evet. Böylece kişi "biz" anlayışını "ben" ya da "sen"den daha üstün bir mertebede tutar. Hayattaki tüm seçimlerinde bu düzeni gözetir. "Ben"in mutluluğuna öncelik vermez, sadece "sen"in mutluluğuyla da yetinmez. Mutluluk "biz"in olmadıkça bir anlamı yoktur. İşte "iki kişinin yaptığı iş" budur.

GENÇ: Yani aynı anda hem kendinin hem de başkasının çıkarını gözetmek gibi mi?

FİLOZOF: Hayır. Kendi çıkarını düşünmek de *değil*, başkasının çıkarını gözetmek de *değil*. Sevgide ne kişisel çıkar vardır ne de başkasının çıkarları. Sevgi ikisini de reddeder.

GENÇ: Neden?

FİLOZOF: Çünkü o zaman hayatın öznesi değişir.

GENÇ: Hayatın öznesi mi?

FİLOZOF: Dünyaya geldiğimiz andan itibaren "ben" gözüyle baktığımız, "ben" kulaklarıyla duyduğumuz ve "ben" mutluluğunun peşinden koştuğumuz bir hayat süreriz. Tüm insanlar için böyledir bu. Ama gerçek sevgiyi tanıdıkça hayatın öznesi "ben"den "biz"e dönüşür. Bu da kişinin kendi çıkarına ya da başkasının çıkarına odaklı olmayan yepyeni ilkelerle yaşamasını sağlar.

GENÇ: Ama o zaman "ben" denen şey hiçliğe karışmış olmuyor mu?

FİLOZOF: Evet, öyle oluyor. Mutlu bir hayatımız olsun istiyorsak, "ben" hiçliğe karışmalı.

GENÇ: Ne dediniz?

ÖZERK OLMAK "BEN"DEN KOPMAKTIR

FİLOZOF: Sevgi iki kişinin birlikte yerine getirdiği bir iştir. Sevgi sayesinde iki insan mutlu bir hayata erişir. Peki o halde sevgi neden mutlulukla bağlantılıdır? Kısaca ifade edecek olursak şu yüzden: Sevgi "ben"den özgürleşmektir.

GENÇ: "Ben"den özgürleşmek mi?

FİLOZOF: Evet. Dünyaya geldiğimde, başlangıçta dünya benim etrafımda döner, mutlak hakimiyet bendedir. Çevremdeki herkes "benim" için endişelenir; beni gece gündüz pışpışlar, yedirip içirir, hatta tuvaletimle ilgilenir ve altımı temizler. "Ben" ne zaman gülsem dünya da güler, "ben" ne zaman ağlasam dünya yardımıma koşar. Genel olarak, evde hüküm süren bir diktatör konumundayımdır.

GENÇ: Eh, en azından günümüzde böyle.

FİLOZOF: Bu ezici ve neredeyse diktatörce bir güç. Bu gücün kaynağı nedir? Adler bunun zayıflık olduğunu iddia eder. Çocuklukta, yetişkinleri zayıflığımızla kontrol ederiz.

GENÇ: Zayıf varlıklar olduğumuz için çevremizdeki insanlar bize yardım etmek zorunda mı kalır?

FİLOZOF: Evet. Zayıflık kişilerarası ilişkide korkunç derecede güçlü bir silah haline gelir. Adler'in klinik tecrübelerinden edindiği derin içgörü sayesinde ulaştığı çok önemli bir keşifti bu. Bir çocuktan örnek verelim. Karanlıktan korkan bir çocuk varmış. Annesi geceleri onu yatırdıktan sonra ışığı söndürüp odadan çıkarmış. Çocuk her seferinde ağlamaya başlarmış. Ağlaması kesilmeyince, annesi gelip ona "Neden ağlıyorsun?" diye sorarmış. Çocuk sakinleşince cılız bir sesle "Çünkü çok karanlık" diye cevap verirmiş. Sonunda oğlunun amacını anlayan anne iç çekip ona sormuş: "Peki, geldim, yanındayım, şimdi oda daha mı aydınlık?"

GENÇ: He-he. Eminim öyledir!

FİLOZOF: Sorun aslında karanlık değil. Çocuğun en çok korktuğu ve kaçınmak istediği şey annesinden ayrılmak. Adler'in dediği gibi: "Ağlayarak, onu çağırarak, uyuyamayarak veya başka bir yoldan kendini baş belasına çevirir ve annesini yanında tutmaya çalışır."

GENÇ: Zayıflığına özellikle dikkat çekerek annesini kontrol ediyor.

FİLOZOF: Doğru. Yine Adler'in sözleriyle ifade edersek: "Bir zamanlar, istedikleri her şeyin kendilerine verildiği bir altın çağda yaşıyorlardı. Aralarından bazıları ileride yine şöyle hissedecekti: *Yeterince ağlarsam, yeterince inat edersem ve işbirliği yapmayı reddedersem istediklerimi elde etmeye devam ederim.* İşte böyleleri kendi bireysel çıkarları dışında hiçbir şeye odaklanamaz, hayatı ve toplumu bir bütün olarak göremez."

GENÇ: Altın çağ! Gerçekten de çocuklar tam bir altın çağda yaşıyor!

FİLOZOF: Böyle bir yaşam biçimini seçenler sadece çocuklar değil. Pek çok yetişkin var ki kendi zayıflıklarını veya talihsizliklerini, kırgınlıklarını, travmalarını ve sıkıntılı geçmişini silah olarak görüyor ve bunları kullanarak başkalarını kontrol etmeye yönelik tertipler kuruyor. Bu türden kişiler insanları endişelendirerek, sözlerini ve eylemlerini kısıtlayarak kontrol etmeye çalışıyor. Adler bu türden yetişkinlere "şımartılmış çocuklar" demiş, onların yaşam tarzlarını ve dünya görüşlerini çok eleştirmiştir.

GENÇ: Aa, evet, ben de katlanamıyorum böylelerine. Ağlayıp sızlanarak bir şeyleri düzeltebileceklerini ve acılarını sergileyerek sorumluluklardan sıyrılabileceklerini sanıyorlar. Ayrıca güçlü insanları kötü addediyorlar ve zayıf benliklerini iyi göstermeye çalışıyorlar. Güçlenen kişilere de kötü gözle bakıyorlar çünkü onların mantığa göre, güçlenmişsen ruhunu şeytana satmış ve kötülüğün esiri olmuşsun demektir.

FİLOZOF: Yine de burada unutmamamız gereken bir nokta var ki o da çocuğun, özellikle de yenidoğan bebeğin fiziksel yetersizlik halidir.

GENÇ: Yenidoğan mı?

FİLOZOF: Genel olarak, çocuklar kendi kendine yetme becerisinden yoksundur. Ağlayarak yani kendi zayıflıklarına dikkat çekerek çevrelerindeki yetişkinleri kontrol ederler. Yetişkinlere istediklerini yaptıramazlarsa buna katlanamazlar. Şımartıldıkları ya da bencil oldukları için ağlamıyorlar. Hayatta kalmak için dünyanın merkezinde mutlak hüküm sürmekten başka seçenekleri yok.

GENÇ: Hımm. Şüphesiz.

FİLOZOF: Bütün insanlar hayata aşırı benmerkezli başlar. Başka türlü hayatta kalmak mümkün olamazdı. Gelgelelim sonsuza kadar dünyanın merkezinde mutlak hüküm sürmek mümkün değildir. Kişi dünyayla barışmalı ve dünyanın bir parçası olduğunu anlamalıdır. Bunu idrak ettiğinde, bugün defalarca ele aldığımız "özerklik" kavramının anlamı da netleşecektir.

GENÇ: Özerkliğin anlamı mı?

FİLOZOF: Evet. Eğitimin amacı neden özerkliktir? Neden Adler psikolojisi eğitimi en önemli meselelerden biri olarak ele alır? "Özerklik" terimi nasıl bir anlam içeriyor?

GENÇ: Bilmem, siz söyleyin.

FİLOZOF: Özerklik benmerkezciliği terk etmektir.

GENÇ: Ha!..

FİLOZOF: Bu yüzden Adler topluluk hissini "sosyal ilgi" olarak adlandırmış ve bunu aynı zamanda "toplumla ilgilenmek" ve "başkalarıyla ilgilenmek" olarak da ifade etmiştir. İnatçı bencilliğimizi aşmalı ve dünyanın merkezi olmaya çalışmaktan vazgeçmeliyiz. İnsan "ben"den kopmalı. Şımartılmış çocuk yaşamından kopmalı.

GENÇ: Yani benmerkezcilikten kurtulduğumuzda özerkliğe erişebilir miyiz?

FİLOZOF: Evet. İnsanlar değişebilir. Bu yaşam tarzını, bu dünya veya hayat görüşünü değiştirebiliriz. Sevgi sayesinde hayatın öznesinin "ben"den "biz"e dönüşmesi mümkündür. Sevgi yoluyla "ben"den özgürleşiriz, özerkliğe erişiriz ve dünyayı gerçekten kabul ederiz.

GENÇ: Dünyayı kabul etmek mi?

FİLOZOF: Evet. Sevgiyi öğrenmek ve hayatın öznesini "biz" olarak değiştirmek. Hayata yeniden başlamak demektir bu. İki kişi olarak başlayan "biz"in kapsamı zamanla bütün toplumu ve bütün insanlığı içine alacak şekilde genişleyecektir.

GENÇ: Bu...

FİLOZOF: Topluluk hissidir.

GENÇ: Sevgi, özerklik, topluluk hissi. Vay be, meğer Adler'in bütün fikirleri birbiriyle bağlantılıymış!

FİLOZOF: Doğru. Şimdi büyük bir sonuca yaklaşıyoruz. Haydi gel birlikte meselenin en derinlerine inelim.

Filozofun bahsettiği "sevgi" genç adamın beklediğinden bambaşka bir şeydi. Sevgi "iki kişinin birlikte gerçekleştirdiği bir iştir" ve peşine düşmemiz gereken şey "ben" mutluluğu ya da "sen" mutluluğu değil, "biz" mutluluğudur. Ancak o zaman "ben"den kopabiliriz; benmerkezcilikten kurtulabilir ve gerçek bir özerkliğe ulaşabiliriz. Özerk olmak kişinin çocukluktaki yaşam tarzından kopması ve benmerkezciliğini aşmasıdır. O esnada genç adam büyük bir kapıyı açmaya çalıştığını sezdi. Kapının ardında onu ne bekliyordu acaba? Göz kamaştırıcı bir ışık mı yoksa zifiri karanlık mı? Kesin olarak bildiği tek şey kaderinin kapısında durduğu ve elinin kapı tokmağında olduğuydu.

SEVİLMEYE YÖNELİK YAŞAM TARZI

GENÇ: "Derinlere inelim" derken ne kadar derine?

FİLOZOF: Sevgi ve özerklik ilişkisini düşünürken, ebeveyn-çocuk ilişkisine dair göreve değinmeden geçmek olmaz.

GENÇ: Aa... Anlıyorum, tabii ki.

FİLOZOF: Yenidoğanlar kendi başına idare edecek güçte değildir. Diğer insanların, özellikle de annelerinin daimi adanmışlıkları sayesinde sonunda hayatlarını kendi başlarına sürdürebilir hale gelirler. Biz bugün ve burada hâlâ hayattaysak, annelerimizin ve babalarımızın sevgisi ve adanmışlığı sayesinde olmuştur bu. "Kimseden sevgi görmeden büyüdüm" diye düşünen kişi bu gerçeği görmezden gelmemeli.

GENÇ: Doğru. Anne babanın sevgisi hiçbir şeyle kıyaslanamaz derecede güzel ve özverili bir sevgidir.

FİLOZOF: Fakat bakış açımızı değiştirirsek, buradaki sevgi ebeveyn ile çocuk arasındaki özel bağla tam olarak açıklanamayacak kadar karmaşıktır.

GENÇ: Nasıl yani?

FİLOZOF: Her ne kadar çocukken dünyanın merkezinde hüküm sürsek de, hayatta kalmak için ebeveynlerimize bağımlıyız.

Ebeveynlerimizin şu "ben" denen şeyin hayatı üzerinde bir iktidarı var zira ebeveynlerimiz tarafından terk edilirsek ölürüz. Çocuklar bunu anlayacak kadar zekidir. Nitekim bir noktada şunu fark ederler: Anne babam beni sevdiği için yaşamaya devam edebiliyorum.

GENÇ: Şüphesiz.

FİLOZOF: İşte tam da bu noktada çocuklar kendi yaşam tarzlarını seçer. Yaşadıkları bu dünya nasıl bir yer, burada ne tür insanlar yaşıyor? Peki ya çocuklar – onlar ne tür insanlar? Bu konularda hayata karşı tutumlarını kendileri belirlerler. Bunun ne anlama geldiğini biliyor musun?

GENÇ: Hı... hayır, bilmiyorum.

FİLOZOF: Yaşam tarzımızı belirlerken, amaç sadece "Nasıl sevilebilirim"i bulmak olabilir. Hepimiz yaşamımızla doğrudan bağlantılı bir hayatta kalma stratejisi olarak "sevilmeye yönelik bir yaşam tarzı" seçiyoruz.

GENÇ: Sevilmeye yönelik bir yaşam tarzı mı?

FİLOZOF: Çocuklar müthiş gözlemcilerdir. Yaşadıkları çevre üzerine düşünür, ebeveynlerinin kişiliklerini ve mizaçlarını değerlendirirler. Kardeşleri varsa, aralarındaki konumsal ilişkilere dair fikir yürütür, onların kişiliklerini değerlendirir, hangi "ben"in sevileceğini düşünürler; bunları hesaba katarak yaşam tarzlarını seçerler. Örneğin bu bağlamda kimi çocuklar anne babasına itaat eden iyi çocuğun yaşam biçimini seçer. Ya da tam tersine kimi çocuklar da hemen her şeye karşı çıkan, reddeden, isyan eden kötü çocuğun yaşam biçimini seçer.

GENÇ: Peki ama neden? Kötü çocuk olurlarsa sevilme şansları kalmaz ki, öyle değil mi?

FİLOZOF: Bu sıklıkla yanlış anlaşılan bir husustur. İsyan edip ağlayan, sinirlenen, bağıran çocuklar duygularını kontrol etmekten âciz değildir. Aslında duygularını son derece iyi kontrol edebilmelerine rağmen dışavurmayı tercih ederler. Çünkü içten içe bilirler ki o kadar ileri gitmezlerse asla ebeveynlerinin sevgisini ve ilgisini kazanamayacaklardır ve böylece hayatları tehlikeye girecektir.

GENÇ: Yani bu da mı bir tür hayatta kalma stratejisi?

FİLOZOF: Aynen öyle. Sevilmeye yönelik bir yaşam tarzı her bakımdan bencil bir yaşam tarzıdır; her şekilde başkalarından ilgi toplamaya odaklıdır ve her şekilde sürekli dünyanın merkezinde kalmanın yollarını arar.

GENÇ: Sonunda her şey bir araya gelmeye başladı. Kısaca söylemek gerekirse, öğrencilerimin başvurduğu çeşitli sorunlu davranışlar bu benmerkezciliğe dayanıyor. O halde sorunlu davranışlarının sevilmeye yönelik bir yaşam tarzından kaynaklandığını mı söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Evet ama sadece bu değil. Çocukluğunda hayatta kalma stratejisi olarak yerleşen "Nasıl sevilebilirim" tutumun muhtemelen mevcut yaşam tarzında da bir ölçüt haline geldi.

GENÇ: Ne dediniz?

FİLOZOF: Gerçek manasıyla özerk olmayı hâlâ başaramadın. Hâlâ birinin çocuğu olduğun bir yaşam tarzına takılıp kalmış durumdasın. Öğrencilerinin özerk olmaları için onlara yardımcı olmak ve gerçek bir eğitimci olmak istiyorsan, önce sen özerk olmalısın.

GENÇ: Nasıl böyle varsayımlarda bulunabilirsiniz! Hangi gerekçeyle? Mesleğim öğretmenlik ve o sosyal çevrede yaşıyorum. İşimi kendi isteğimle seçtim, kendi hayatımı kendim kazanıyorum, ailemden de hiçbir zaman para falan istemedim. Ben zaten özerk biriyim!

FİLOZOF: Peki ama sevdiğin biri var mı?

GENÇ: Of!

FİLOZOF: Özerk olmak maddiyatla ilgili bir mesele ya da iş meselesi değildir. Bir hayat tavrı, bir yaşam tarzı meselesidir... Gün gelecek, birini sevmeye karar vereceksin. Çocukluktaki yaşam tarzından ayrılmayı başardığında, gerçek bir özerkliğe ulaştığında olacak bu. Çünkü nihayetinde başkalarını sevmekle yetişkin oluruz.

GENÇ: Sevmekle mi yetişkin oluruz?

FİLOZOF: Evet. Sevmek özerk olmaktır. Yetişkin olmaktır. Bu yüzden zordur sevmek.

ANNE BABANIN SEVGİSİ VE KARDEŞLER

GENÇ: Ama ben özerk biriyim! Artık aileme bağımlı değilim! Onlar tarafından sevilmek istemek aklımın ucundan bile geçmiyor! Ailemin benden beklediği mesleği yapmak yerine üniversite kütüphanesinde düşük ücretle çalıştım ve şimdi de eğitimci olma yolunda ilerliyorum. Kararım ebeveyn-çocuk ilişkimizde sürtüşmelere yol açsa bile umurumda değil, ayrıca sevilmemeye de hazırım. Bana kalırsa en azından meslek seçimim çocukluktaki yaşam tarzımdan kopmanın bir yoluydu!

FİLOZOF: Tek kardeşin, bir abin var, değil mi?

GENÇ: Evet. Abim babamızın matbaa işini devralmakla meşgul.

FİLOZOF: Belli ki ailenle aynı yolu izlemek aklına yatmamış. Senin için önemli olan şey herkesten farklı bir şey yapmak olmuş. Baban ve abinle aynı alanda çalışsaydın, dikkat çekemezdin ve kendini değerli biri olarak görmen mümkün olmazdı.

GENÇ: Ne? Ne dediniz?

FİLOZOF: Ama meslek seçiminin ötesinde bir durum var burada. Erken çocukluk dönemlerinden itibaren, abin senden büyük olduğu için, ne yaparsan yap, o daha fazla güce ve deneyime sahip-

ti, dolayısıyla senin en ufak bir kazanma şansın yoktu. Şimdi, bu konuda ne yapabilirsin?

Adler'e göre: "Genellikle en küçük çocuk ailesinin diğer üyelerinden bambaşka bir yol seçer. Yani bilimle uğraşanların olduğu bir aile söz konusuysa, o çocuk müzisyen ya da tüccar olacaktır. Tüccar bir aile söz konusuysa, belki şair olmaya çalışacaktır. O her zaman diğer insanlardan farklı olmalıdır."

GENÇ: Bu yalnızca bir varsayım! İnsanın özgür iradesiyle alay eden bir varsayım!

FİLOZOF: Evet. Adler sadece kardeşlerin doğum sırasına ilişkin "eğilimler"den söz etmiştir. Yine de kişinin bulunduğu ortamın ne tür eğilimleri beraberinde getirdiğini bilmekte fayda var.

GENÇ: Peki ya abim? Onun ne gibi eğilimleri var?

FİLOZOF: İlk doğan çocuk ve aynı zamanda tek çocuk için en büyük ayrıcalık muhtemelen anne baba sevgisini tekeline aldığı bir döneminin olmasıdır. Daha sonra doğan çocuklar anne babayı tekeline alma deneyimini yaşamaz. Her zaman önlerinde bir rakipleri vardır ve çoğu durumda rekabet ilişkilerine girerler. Öte yandan anne babasının sevgisini bir dönem tekeline almış ilk doğan çocuk, bir erkek ya da kız kardeşin doğumuyla birlikte, o konumu bırakmak zorunda kalacaktır. Bu olumsuz gelişmeyle baş edemeyen ilk doğan çocuk bir gün bu iktidar tahtını yeniden kazanmayı umacaktır. Adler'e göre bu durumdaki çocuk "geçmişe tutkun" biri olur, geleceğe dair muhafazakâr ve karamsar bir yaşam tarzı yaratır.

GENÇ: He-he. Abimin kesinlikle böyle eğilimleri var.

FİLOZOF: Bu yaşam tarzında kişinin güç ve otoritenin önemine dair sağlam bir algısı vardır, iktidarını kullanmaktan zevk

alır, kanunlara ve kurallara uymaya aşırı değer verir. Bu tam bir muhafazakâr yaşam tarzıdır. Gelgelelim işbirliği ve yardım eğitiminden geçmiş bir ilk doğan çocuk, bir erkek veya kız kardeş doğduğunda, muhtemelen mükemmel bir lider haline gelecektir. Böyle bir ilk doğan, ebeveynlerinin çocuk yetiştirme biçimini taklit ederek, kardeşlerine bakmaktan keyif alır ve başkalarının hayatına katkıda bulunmanın anlamını öğrenir.

GENÇ: Peki ya ikinci çocuk? Ben ikinci çocuğum ama aynı zamanda son doğan çocuğum. İkinci çocuğun ne tür eğilimleri vardır?

FİLOZOF: Adler tipik bir ikinci çocuğu hemen tespit etmenin mümkün olduğunu söylüyor. İkinci çocuğun önünde her zaman bir hız belirleyici vardır. İkinci çocuğun içinde "Yetişmek istiyorum" duygusu yatar. Bu çocuklar abilerine ya da ablalarına yetişmek ister. Onlara yetişmek için tempoyu artırmaları gerekir. Sürekli kendilerini zorlarlar ve abilerine veya ablalarına nasıl yetişeceklerini, onları nasıl geçeceklerini, hatta onları nasıl yeneceklerini planlarlar. Kanunlara ve kurallara uymayı yücelten, muhafazakâr yapıdaki ilk doğan çocuğun aksine ikinci çocuk doğum sırasının doğal yasasını bile alt üst etmek ister.

Dolayısıyla ikinci çocuklar devrimi hedefler. İlk doğan çocukların yaptığı gibi mevcut iktidar odaklarıyla barış içinde olmaya çalışmak yerine onları devirmeye değer verirler.

GENÇ: Yani bende cüretkâr devrimci eğilimleri olduğunu mu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Açıkçası bunu bilmiyorum. Bu sınıflandırma insanı anlamaya yönelik yardımcı bir şemadan ibaret olduğu için aslında hiçbir şeyin belirleyicisi değildir.

GENÇ: Son olarak, peki ya tek çocuklar? Öncesinde ya da sonrasında hiçbir rakipleri olmadığına göre tek çocuklar her zaman iktidar koltuğunda mı kalır?

FİLOZOF: Tek çocuğun kendisine rakip olacak bir kardeşi yoktur elbette. Ama bu durumda da rakip konumundaki kişiler ebeveynler olur. Çocuk annesinin sevgisine sahip olmayı o kadar çok ister ki sonunda babasını rakip olarak görür. Anne kompleksi denen şeyin gelişmesine elverişli bir ortamdır bu.

GENÇ: Aa, bu daha ziyade Freudyen bir görüş değil mi?

FİLOZOF: Fakat Adler'in burada daha problemli bulduğu konu tek çocuğun düştüğü psikolojik kaygı halidir.

GENÇ: Psikolojik kaygı mı?

FİLOZOF: Öncelikle çocuk bir erkek ya da kız kardeşi olduğu takdirde konumunun tehlikeye gireceği endişesiyle, sürekli tetikte olmak zorunda kalmanın verdiği kaygıya maruz kalır. Her şeyden çok, "Ya yeni bir prens veya prenses doğarsa?.." diye bir korkuyla yaşar. Ayrıca ebeveynlerinin korkaklığına da hazırlıklı olmak zorundadır.

GENÇ: Ebeveynlerinin korkaklığı mı?

FİLOZOF: Evet. Bazı çiftler vardır ki tek çocuk yaptıktan sonra gerçek ekonomik durumlarından bağımsız olarak daha fazla çocuk sahibi olmaktan kaçınırlar çünkü şöyle düşünürler: "Ekonomik bakımdan ve gerektirdiği iş yükü açısından daha fazla çocuk yetiştirmeye gücümüz yetmez." Adler'e göre böyle çiftlerin çoğu hayatlarında korkak ve karamsardır. Üstelik evlerinde de kaygı havası hüküm sürer ve biricik çocukları üzerinde aşırı baskı kurarak onlara eziyet ederler. Adler'in zamanında birden fazla çocuk sahi-

bi olmak genel kaide olduğundan, bu konunun özellikle üzerinde durmuştur.

GENÇ: Yani böyle bir durumda ebeveynler tek çocuklarını sevmeye adanmış olamaz, öyle mi?

FİLOZOF: Evet. Sınırsız sevgi çoğu zaman çocuğu kontrol etme aracına dönüşür. Bütün ebeveynler özerklik hedefini desteklemeli ve çocuklarıyla eşit ilişkiler kurmaya çalışmalıdır.

GENÇ: Yoksa çocuklar, ebeveynleri ne tür insanlar olursa olsun, sevilmeye yönelik bir yaşam tarzı seçmekten kendilerini alamaz.

FİLOZOF: Doğru. Anne babanın muhalefetine rağmen kütüphaneciliği seçmiş olman ve şimdi de öğretmenlik yolunu seçmen özerk olduğunu söylemek için tek başına yeterli değil. Belki de, farklı bir yol seçerek kardeşlerarası rekabeti kazanmaya ve anne babanın dikkatini çekmeye çalışıyorsundur. Belki de bu farklı yolda erişeceğin bir şeyle bir insan olarak kendi değerinle kabul görmeyi bekliyorsundur. Belki de mevcut iktidar odaklarını devirmeye ve tahta geçmeye çalışıyorsundur.

GENÇ: Peki, diyelim ki bu doğru, ama ne anlama geliyor?

FİLOZOF: Onaylanma ihtiyacına kapılmış durumdasın. Başkaları tarafından nasıl sevilebileceğini, başkaları tarafından nasıl fark edilebileceğini düşünerek yaşıyorsun. Kendin seçmişsin gibi duran eğitimcilik yolu bile "başkalarının istediği bir ben" hayatı, yani başkalarından kabul görme amacı taşıyan bir hayat olabilir.

GENÇ: Eğitimci olarak seçtiğim bu yol, bu hayat?

FİLOZOF: Çocukluktaki yaşam tarzına bağlı kaldığın sürece bu olasılığı silemezsin.

GENÇ: Ya siz ne biliyorsunuz ki? Ben de burada oturmuş söylediklerinizi uslu akıllı dinliyorum. Siz ise insanların aile ilişkileri hakkında uydurma şeyler üretip benim eğitimciliğimi bile hiçe saymaya çalışıyorsunuz!

FİLOZOF: Ama özerk olmak için iş bulmak yeterli değildir. Genel olarak, bizler ebeveynlerimizin sevgisi tarafından kontrol ediliriz. Yaşam tarzımızı, ebeveynlerimiz tarafından sevilmeye can attığımız bir zamanda seçeriz. Sonra da büyüyüp yetişkin olma sürecinde sevilmeye yönelik yaşam tarzını pekiştiririz.

Verilen sevginin kontrolünden çıkmak için insanın yapabileceği tek şey kendi sevgisini bulmaktır. Yani sevmektir. Sevilmeyi beklemek ya da kadere razı olmak değil, birini kendi isteğinle sevmek. Tek yol bu.

İNSANLAR SEVMEKTEN KORKAR

GENÇ: Çoğu zaman her şeyi "cesaret"e indirgiyorsunuz. Bu defa da her şey "sevgi"yle ilgili diyerek mi konuyu bağlamaya çalışıyorsunuz?

FİLOZOF: Sevgi ve cesaret yakından ilişkilidir. Henüz sevmeyi bilmiyorsun. Sevgiden korkuyorsun ve sevgi konusunda tereddüt ediyorsun. Sonuç olarak, çocukluktaki yaşam tarzına takılıp kalıyorsun. Sevmeye atılmak için yeterli cesaretin yok.

GENÇ: Sevmekten korkuyor muyum?

FİLOZOF: Fromm şöyle der: "Kişi sevilmemekten bilinçli olarak korkar, ama asıl korku –ki çoğu zaman bilinçdışıdır– sevme korkusudur." Sonra da sözlerine şöyle devam eder: "Sevmek güvence olmadan kendini adamaktır, kendini tamamen vermektir. Sevmek bir inanç eylemidir ve inancı az olanın sevgisi de azdır." Örneğin bir insan, başka birinin kendisine iyi niyet gösterdiğine dair en ufak bir şey hissettiği anda o kişiyle ilgilenmeye ve ondan hoşlanmaya başlar. Bu tür şeyler sıklıkla olur, değil mi?

GENÇ: Evet. Çoğu aşk ilişkisinin böyle olduğunu söylemek abartı olmaz.

FİLOZOF: Kişi bu durumda sevilmeyi bir ölçüde garanti altına almıştır. Yanlış anlama söz konusu olsa bile böyledir durum. Kişi

burada bir çeşit güvence hisseder: "Muhtemelen benden hoşlanıyor" ya da "Muhtemelen iyi niyetimi reddetmeyecektir". İşte bu güvenceye dayanarak daha derin sevmeye başlar.

Öte yandan Fromm'un bahsettiği "sevmek" böyle bir güvence sağlamaz. Diğer kişi benim hakkımda ne düşünürse düşünsün onu severim. Kendimi sevginin içine atarım.

GENÇ: Sevgide güvence aranmamalıdır.

FİLOZOF: Doğru. İnsanlar neden bu konuda güvence arar? Senin buna bir cevabın var mı?

GENÇ: İncinmek ya da acınası bir durumda hissetmek istemediklerinden. Sanırım sebebi bu.

FİLOZOF: Hayır. Aksine, "Mutlaka incineceğim" diye düşünürler. Ya da kendilerini yarı yarıya şuna ikna ederler: "Kesinlikle acınası bir halde hissedeceğim."

GENÇ: Ne?

FİLOZOF: Henüz kendini sevmiyorsun. Kendine saygı duymuyor ve kendine inanmıyorsun. Bu nedenle bir aşk ilişkisinde kesinlikle incineceğini ve kesinlikle mutsuz hissedeceğini varsayıyorsun. Çünkü senin gibi birini sevebilecek birinin olamayacağını düşünüyorsun.

GENÇ: Ama gerçek bu değil mi?

FİLOZOF: Mantık şu: "Ben hiçbir üstün özelliği olmayan bir insanım. Bu yüzden kimseyle aşk ilişkisi kuramıyorum. Güvence olmadan bir aşka başlayamam." İşte bu, tipik olarak aşağılık kompleksine bağlı bir düşünme biçimidir. Zira kişi görevlerini yerine

getirmemek için kendi aşağılık duygularını bahane olarak kullanıyordur.

GENÇ: Ama, ama...

FİLOZOF: Görev ayrımı yapmak gerek. Sevmek senin görevin. Ama diğer kişi senin sevgine nasıl cevap verecek? Bu diğer kişinin görevidir ve kontrol edebileceğin bir şey değildir. Senin elinde olan, görev ayrımı yapıp önce kendini sevmektir. Hepsi bu.

GENÇ: Aa, bir dakika durup meseleyi netleştirelim. Öteden beri kendimi sevemediğim doğru. Aşağılık kompleksine dönüşmüş derin aşağılık duygularım var. Öteden beri, gerekli görev ayrımını yapamadım. Tartışmamızı objektif olarak değerlendirecek olursam, özetle böyle.

Peki aşağılık duygularımı ortadan kaldırmak için ne yapabilirim? Tek bir cevap var. "Şu ben"i kabul edip sevecek biriyle tanışmak. Aksi halde kendimi sevmem falan mümkün değil.

FİLOZOF: Başka bir deyişle, senin konumun şöyle, değil mi? "Beni seversen, ben de seni severim."

GENÇ: Eh, kısaca söyleyecek olursak galiba öyle.

FİLOZOF: Yani nihayetinde sadece "Bu kişi beni sevecek mi?" diye bakıyorsun. Karşındaki kişiye bakıyor gibisin ama sadece kendini görüyorsun. Böyle bir tavırla beklersen kim sever ki seni? Böylesine benmerkezli bir ihtiyaca karşılık verecek biri varsa, o da kişinin anne ve babasıdır. Çünkü anne baba sevgisi, özellikle de anne sevgisi koşulsuzdur.

GENÇ: Bana çocukmuşum gibi davranmak ne haddinize!

FİLOZOF: Bak, o altın çağ sona erdi. Dünya senin annen değil. Gizlice sürdürdüğün o çocukluk yaşam tarzıyla yüzleşmeli ve yeni bir başlangıç yapmalısın. Karşına seni sevecek birinin çıkmasını bekleme.

GENÇ: Oho... Yine boşa kürek çekiyoruz!

"KADERİMDEKİ İNSAN" DİYE BİR ŞEY YOKTUR

FİLOZOF: Öylece durup beklememeliyiz. Hadi bir adım daha ileri gìdelim. Konuşmamızın başında, eğitimle ilgili tartışmamızda, zorlamayla olamayacak iki şeyden söz ettim.

GENÇ: Evet, saygı ve sevgi.

FİLOZOF: Evet. Ne tür bir diktatör olursam olayım, insanları bana saygı duymaya zorlayamam. Bir saygı ilişkisinde tek yol, saygının öncelikle benden gelmesidir. Karşımdaki insan buna karşılık ne tür bir tavır takınırsa takınsın, yapabileceğim tek şey budur. Daha önce bahsettiğim şey buydu.

GENÇ: Yani sevgi konusunda da böyle olduğunu mu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Evet. Sevgi de zorla olmaz.

GENÇ: Hâlâ asıl soruma cevap vermiş değilsiniz. Bakın, içimde birini sevme isteği var. Samimiyetle söylüyorum ki var. Sevme korkum bir yana, sevmeye hasret olduğumu hissediyorum. O halde neden sevmeye koyulamıyorum? Çünkü seveceğim o önemli insanla henüz tanışamadım. Kaderimdeki insanla tanışamadım, bu nedenle de sevme isteğim gerçekleşmiyor. Tanışmak yani o insanın karşına çıkması aşk konusunda herkesin en büyük problemi.

FİLOZOF: Yani diyorsun ki gerçek aşk kaderde yazılı olan bir tanışmayla ya da karşılaşmayla başlar?

GENÇ: Elbette öyle. Çünkü partnerin, hayatını adadığın ve hayatının öznesini değiştiren kişidir. Kendine dair her şeyi öylesine birine açamazsın ki!

FİLOZOF: Peki, ne tür birine "kaderimdeki insan" dersin? Yani onun kaderindeki kişi olduğunu nasıl anlarsın?

GENÇ: Bilmiyorum... Galiba bunu zamanı geldiğinde bileceğim. Benim için şu anda meçhul bir bölge.

FİLOZOF: Anlıyorum. O halde, Adler'in bu konudaki temel duruşuyla cevap vererek başlayayım. İster aşkta ister genel olarak hayatta, Adler kaderde yazılı olan birinin varlığını katiyen kabul etmez.

GENÇ: Kaderde yazılı olan biri yok mu yani?

FİLOZOF: Yok.

GENÇ: Bir saniye! Bu öylece geçiştirebileceğimiz bir iddia değil.

FİLOZOF: Neden çoğu insan âşık olabilmek için kaderindeki insanı arar? Neden evleneceğimiz kişiyle ilgili romantik hayaller kurarız? Adler "tüm adayları elemek" için olduğunu söylüyor.

GENÇ: Adayları elemek için mi?

FİLOZOF: Senin gibi, karşısına uygun kişinin çıkmadığından yakınan insanlar aslında her gün birileriyle tanışıyor. İstisnalar bir yana, her yıl yeni biriyle tanışmayan kimse yoktur. Sen de birçok insanla tanıştın değil mi?

GENÇ: Eh, sadece aynı yerde bulunmayı da dahil edersek...

FİLOZOF: İşte bu basit karşılaşmayı bir tür ilişkiye dönüştürmek için belli bir cesaret gerekir. Örneğin buluşmaya davet etmek, mektup göndermek, mail yazmak vs.

GENÇ: Evet, elbette öyle. Sadece cesaret değil, cesaretlerin en büyüğünü gerektirir.

FİLOZOF: Peki bir insan ilişkiye başlama cesaretini kaybettiğinde ne yapar? Kaderdeki insan diye bir fanteziye tutunur... Tıpkı senin şu an yaptığın gibi. Çoğu zaman karşısında sevebileceği insanlar olsa da, her birini reddetmek için türlü türlü sebepler bulur, bakışlarını yere indirir ve "Daha ideal, daha mükemmel, daha mukadder bir eş olmalı" diye düşünür. Derin ilişkilere girmemeye çalışır ve tüm adayları tek taraflı olarak bertaraf eder.

GENÇ: Yok artık!

FİLOZOF: Bu şekilde aşırı ve gerçekleştirilemez idealler koyarak, gerçek ve kanlı canlı insanlarla etkileşime gidebilecek her şeyden kaçınır. Bir düşün, kimseyle tanışamamaktan yakınan kişi tam da böyle değil mi?

GENÇ: Ben ilişkilerden mi kaçıyorum?

FİLOZOF: Aynı zamanda ihtimaller âleminde yaşıyorsun. Mutluluğu başka bir yerden gelecek bir şey olarak düşünüyorsun: "Mutluluk henüz karşıma çıkmadı ama kaderimdeki kişiyle tanışabilirsem her şey yoluna girecek."

GENÇ: Hay ben böyle şeyin!.. Her haltı nasıl da anlıyorsunuz!

FİLOZOF: Böyle şeyler duymak eminim hiç hoş değil. Fakat kaderdeki kişiyi aramanın amacını düşünürsen, konu dönüp dolaşıp buraya bağlanacaktır.

SEVMEK BİR KARARDIR

GENÇ: Peki, buyurun öyleyse. Madem kaderdeki insan diye bir şey yok, neye göre evlenmeye karar veriyoruz? Evlilik koca dünyada tek bir kişiyi seçmek değil midir? Bunun yalnızca dış görünüş, maddi durum ya da sosyal statü gibi şeylere göre yapılan bir seçim olduğunu söylemeyeceksiniz herhalde?

FİLOZOF: Evlilik bir hedef seçme meselesi değildir. Kişinin yaşam tarzını seçme meselesidir.

GENÇ: Yaşam tarzı seçmek mi? O zaman hedef herkes olabilir!

FİLOZOF: Nihayetinde öyle, evet.

GENÇ: Bırakın laga lugayı. Böyle bir düşünceyi kim ciddiye alır ki? Sözünüzü geri alın, hemen geri alın!

FİLOZOF: Bunun sıklıkla karşı çıkılan bir görüş olduğunun farkındayım. Ama herkesi sevebilme yetisine sahibiz.

GENÇ: Şaka yapmıyorum. Durum buysa, dışarı çıkıp kim olduğu ya da nereli olduğu hakkında en ufak bir fikriniz olmayan bir kadın bulup ve o kadını sevip onunla evlenebilir misiniz?

FİLOZOF: Buna karar vermişsem, evet.

GENÇ: Karar mı?

FİLOZOF: Elbette, birisiyle tanıştığında o kişinin kaderinde yazılı olduğunu hisseden ve bu sezgiye göre evlenmeye karar veren pek çok insan var. Ama bu önceden belirlenmiş bir kader değildir. İnsanlar bunun kader olduğuna inanmaya karar verir sadece. Fromm'un dediği gibi: "Birini sevmek yoğun bir duygudan ibaret değildir. Bu bir karardır, bir hükümdür, bir vaattir." Tanışmanın nasıl gerçekleştiği önemli değil. Kişi bu noktadan sonra gerçek aşkı kurmaya azmettiği sürece, iki kişinin birlikte yerine getireceği o görevi üstlendiği sürece, aşk herhangi bir partnerle de mümkündür.

GENÇ: Farkındaysanız şu anda kendi evliliğinizi küçümsüyorsunuz! "Karım kaderimdeki insan değildi ve herhangi bir insan da benim partnerim olabilirdi" diyorsunuz! Bunu ailenizin huzurunda da açıkça söyleyebilir misiniz? Eğer yapabilirseniz, o halde siz nihilistin daniskasısınız!

FİLOZOF: Bu nihilizm değil realizm. Adler psikolojisi determinizme inanmaz ve kaderciliği reddeder. Biz insanlar için kaderimizdeki insan ya da buna benzer bir şey yoktur. Böyle bir şeyi beklemekle hiçbir şey değişmez. Bu konuda ilkece bağlı olduğum görüşü değiştirmem mümkün değil.

Gelgelelim insan partneriyle birlikte geçirdiği uzun yıllara dönüp baktığında orada kadere dair bir şeylerin varlığını hissedebilir. Bu durumda kader önceden belirlenmiş bir şey değildir. Birinin başına tesadüfen gelen bir şey de değildir. İki kişinin çabasıyla inşa edilmiş bir şeydir.

GENÇ: Ne demek istiyorsunuz?

FİLOZOF: Eminim anlamışsındır ama yine de söyleyeyim: Kader kendi ellerinle yarattığın bir şeydir.

GENÇ: !..

FİLOZOF: Kaderin uşağı olmamalıyız. Kaderimizin efendisi olmalıyız. Kaderimizdeki insanı aramak yerine, kader diye adlandırabileceğimiz türden ilişkiler kurabiliriz.

GENÇ: Ama somut olarak konuşalım. İnsanın bu durumda ne yapması gerek?

FİLOZOF: Dans etsin. Asla kavrayamayacağı bir geleceği ya da olabilecekken olmamış bir kaderi düşünmeden, partneriyle birlikte şimdinin dansıyla meşgul olsun sadece.

Adler çocuklar da dahil olmak üzere pek çok kişiye dans etmeyi tavsiye etmiş, bunu "işbirliği içindeki iki insanın eğlencesi" olarak adlandırmıştır. Aşk ve evlilik gerçekten de iki insanın birlikte dans etmesi gibidir. Nereye gideceklerini hiç düşünmeden birbirlerinin elinden tutarlar ve tam da şimdi denen bu anda günün mutluluğuna bakarak döne döne dans etmeye devam ederler. Böyle olduğunda o çiftin kader olarak yarattığı uzun dansın bıraktığı izlerden söz edecektir insanlar.

GENÇ: "Aşk ve evlilik iki insanın birlikte dans etmesidir..." İlginç.

FİLOZOF: Şimdi sen hayat denen dans pistinin kenarında duruyor ve dans eden insanları izliyorsun sadece. Bir yandan "Benim gibi biriyle kim dans etmek ister ki!" diye düşünüyorsun; öbür yandan gönlünde, kaderindeki kişinin sana elini uzatmasını sabırsızlıkla bekliyorsun. Kendine tahammül etmek ve kendini korumak adına elinden gelen her şeyi yapıyorsun, böylece halihazırda olduğundan daha mutsuz hissetmemiş ve kendinden nefret etmemiş oluyorsun.

Yapman gereken şey şu: Yanındaki kişinin elini tut ve o anda elinden gelen en iyi dansı etmeye çalış. Kaderin o noktada başlayacak.

YAŞAM TARZINI YENİDEN BELİRLEMEK

GENÇ: Dans pistinin kenarından seyreden adam... Ha-ha! Her zamanki gibi, insanlara paçavra muamelesi yapıyorsunuz. Aslında o dansı etmeye çalışmadım değil, gerçekten de denedim. Yani sevgilim diyebileceğim biri olmuştu.

FİLOZOF: Elbette olmuştur.

GENÇ: Ama sonu evliliğe varacak türden bir ilişki değildi. Ne ben ne de o birbirimizi sevmek için birlikteydik; sadece ben onun erkek arkadaşı olduğumu söyleyebilmek istemiştim, o da benim kız arkadaşım olduğunu söyleyebilmek istemişti. İkimiz de bunun bir noktada sona erecek bir ilişki olduğunu pekâlâ biliyorduk. Bırakın evlenmeyi, bir kez bile geleceğimiz hakkında konuşmamıştık. Gelip geçici bir ilişkiydi.

FİLOZOF: Gençken böyle ilişkilerimiz olabiliyor.

GENÇ: Üstelik en başından itibaren onu bir taviz gibi gördüm. Kendi kendime şöyle diyordum: "Bazı şikâyetlerim var ama daha yükseği hedefleyecek durumda değilim. İmkânlarım dahilinde elimden gelen bu." O da muhtemelen beni aynı sebepten seçmişti sanırım. Şimdi dönüp baktığımda, bunun bayağı utanç verici bir düşünce biçimi olduğunu anlıyorum. Daha yükseğine heves etmek gerçekten beni aşsa da durum buydu.

FİLOZOF: Bu duyguyla yüzleşebiliyor olman harika bir şey.

GENÇ: O halde size şu soruyu sormak istiyorum: Evlenmeye karar vermenizi sağlayan şey neydi? Kaderinizdeki insan falan gibi bir şey yok ve gelecekte neler yaşayacağınız da belli değil. Her zaman daha çekici birinin karşınıza çıkma olasılığı var. Evlendiğinizde bu ihtimal ortadan kalkıyor. Ama o zaman biz nasıl... daha doğrusu siz bir başkası yerine o kişiyle evlenmeye nasıl karar verdiniz?

FİLOZOF: Mutlu olmak istedim.

GENÇ: Nasıl yani?

FİLOZOF: Bu kişiyi seversem, daha mutlu olabilirim. Böyle düşünmüştüm. Şimdi geriye dönüp baktığımda bunun "benim mutluluğum"u aşan bir "bizim mutluluğumuz"u arama düşüncesi olduğunu anlıyorum. Fakat o zamanlar Adler'i tanımıyordum, kaldı ki aşk ve evliliğe dair etraflıca kafa yormamıştım. Ben sadece mutlu olmak istedim. Hepsi bu.

GENÇ: Açıkçası ben de öyle düşünmüştüm! İnsanlar mutlu olma ümidiyle bir araya gelir. Ama elbette bu evlilikten farklı bir şeydir, değil mi?

FİLOZOF: Ama o zaman umudun mutlu olmak değildi, öyle değil mi? Aslında işlerin daha kolay olması arzusuydu.

GENÇ: Ne?

FİLOZOF: Aşkı beklemek zorluklardan muaf bir süreç değildir. Kişinin üstlenmesi gereken sorumluluk büyüktür; nitekim ileride karşısına acı verici şeyler, öngörülemeyen zorluklar çıkabilir. Tüm bunlara rağmen insan yine de sevebilir mi? Ne tür sıkıntılar çıkar-

sa çıksın birini sevmeye ve onun yanında yürümeye karar verebilir mi? Kişi duygularına dair söz verebilir mi?

GENÇ: Sevginin sorumluluğu?..

FİLOZOF: Diyelim ki birisi "Çiçekleri severim" diyor ama çiçeklerin solmasına da aldırmıyor. İşte bu kişi çiçekleri sulamayı unutur, saksılarını değiştirmek ya da ışık miktarını ayarlamak aklına gelmez. Saksıyı güzel görüneceği bir yere koyar sadece. Elbette söz konusu kişinin çiçek görmeyi sevdiği doğru olabilir. Fakat bu kişinin çiçekleri sevdiği söylenemez. Sevmek adanmakla ilgili bir tutumdur.

Senin için de aynısı geçerli. O zaman seven kişinin omuzlaması gereken sorumluluktan kaçıyordun. Çiçekleri sulamadan ya da tohumları ekmeden, kendi tutkunun meyvesini bir çırpıda tükettin. Bu aslında gelip geçici, hedonist bir sevgidir.

GENÇ: Biliyorum! Onu sevmedim! Sadece iyi niyetinden yararlandım!

FİLOZOF: Onu sevmedin değil. "Sevme"nin ne olduğunu bilmiyordun. Bilseydin, eminim o kadınla kaderinin ilişkisini kurabilirdin.

GENÇ: Onunla mı? Onunla... olabilir miydi?

FİLOZOF: Fromm'un dediği gibi: "Aşk bir inanç eylemidir ve inancı az olanın sevgisi de azdır." Adler bu bağlamda "inanç" yerine "cesaret" kelimesini kullanırdı. Cesaretin azdı. Dolayısıyla sadece biraz sevebildin. Sevmeye cesaret edemediğin için, çocukluğundaki yaşam tarzında, sevildiğin yaşam tarzında kalmaya çalıştın. Hepsi bu.

GENÇ: Sevme cesaretiyle, o ve ben...

FİLOZOF: Evet. Mesele sevme cesareti, yani mutlu olma cesareti.

GENÇ: O zamanlar mutlu olma cesaretim olsaydı, onu sevebilirdim ve iki kişinin birlikte gerçekleştirdiği o görevle yüzleşebilirdim yani, bunu mu söylüyorsunuz?

FİLOZOF: Ve böylece özerkliğe erişmiş olurdun.

GENÇ: Yok, hayır... Bunu anlamıyorum! Sürekli "Sevgi her şeydir, sevgi her şeydir" diyoruz. Ama sevgi gerçekten mutluluğu bulmamızın tek yolu mu?

FİLOZOF: Sevgi her şeydir. Kolay bir hayat isteyen ya da kolay yolu arayan kişi geçici zevkler bulabilir ama gerçek mutluluğa erişemez. Benmerkezli olmaktan ancak bir başkasını sevmekle özgürleşiriz. Ancak bir başkasını sevmekle özerkliğe erişebiliriz. Topluluk hissine de ancak başka birini severek ulaşırız.

GENÇ: Ama daha önce "Mutluluk katkıda bulunma hissidir" ve "İnsan katkıda bulunduğunu hissediyorsa mutluluğu bulabilir" dememiş miydiniz? Yalan mıydı bu?

FİLOZOF: Yalan değil. Buradaki mesele kişinin katkıda bulunma hissini edinme yöntemi, daha doğrusu yaşam biçimidir. Kişi, doğası itibariyle, sadece orada bulunarak birine katkıda bulunabilmelidir. Kişi görülebilir "eylemler"le değil "varlığı"yla katkıda bulunuyordur zaten. Özel bir şey yapması gerekmez.

GENÇ: Boş laf bunlar! Böyle bir şeyi gerçekten hissetmek mümkün değil!

FİLOZOF: Özne olarak "ben"le yaşadığın için bu böyle. Sevmeyi öğrendiğinde ve özne olarak "biz"le yaşadığında bu değişecektir.

O zaman tüm insanlığı kapsayan gerçek bir "biz" duygusu kazanacaksın ve insanların sırf yaşayarak birbirlerine katkı sağladıklarını anlayacaksın.

GENÇ: ... Sadece partnerimi değil tüm insanlığı içeren gerçek bir "biz" hissi mi kazanacağım?

FİLOZOF: Başka bir deyişle, topluluk hissi kazanacaksın. Eh, görevlerine daha fazla müdahil olamam. Ama benden tavsiye isteseydin, muhtemelen şöyle bir şey söylerdim: "Sev, özerk ol ve hayatı seç."

GENÇ: Sev, özerk ol ve hayatı seç!

FİLOZOF: Bak. Gün doğmaya başladı.

Genç adam Adler'in tarif ettiği sevgiyi şimdi tüm varlığıyla anlıyordu. ***Mutlu olma cesaretim varsa, birini sevebilirim ve nasıl yaşayacağımı kendim seçebilirim. O zaman gerçek bir özerkliğe erişebilirim.*** Görüşünü bulandıran yoğun sis perdesi kalkıyordu. Ama delikanlı kalkan sisin ardında cennet gibi güzel bir çayır olmadığını bilmiyordu henüz. Sevmek, özerk olmak ve hayatı seçmek. Zor bir yol olacaktı bu.

BASİT TUTMAK

GENÇ: Bir sonuca vardık.

FİLOZOF: Burada konuyu toparlayalım. Ve bu gece son görüşmemiz olsun.

GENÇ: Nasıl?

FİLOZOF: Bu çalışma odası senin gibi gençlerin tekrar tekrar ziyaret ettiği bir yer değil. Daha da önemlisi, sen bir öğretmensin. Olman gereken yer sınıf. Konuşman gereken yoldaşlar ise gelecekte yaşayacak çocuklar.

GENÇ: Ama benim hâlâ çözemediğim şeyler var! Burada dursak, kesinlikle yolumu kaybederim. Çünkü Adler'e giden o yola henüz koyulmadım.

FİLOZOF: O yolda yürümeye henüz başlamadın, doğru. Ama ilk adımı atacağın noktaya geldin. Üç yıl önce "Dünya basit, hayat da öyle" demiştim. Şu anda bugünkü tartışmamızı sonlandırdığımıza göre, birkaç söz daha ekleyeceğim.

GENÇ: Peki, buyurun...

FİLOZOF: Dünya basit, hayat da öyle. Ama şu da var ki: Basit tutmak zordur. Sıradan günler tam da buradan itibaren insan için imtihan haline gelir.

GENÇ: Aa!

FİLOZOF: Adler'i öğrenmek, Adler'le hemfikir olmak ve Adler'i kabul etmek başlı başına bir insanın hayatını değiştirmeye yetmez. İnsanlar genellikle ilk adımın çok önemli olduğunu söyler. O adımı atmayı başardığında her şey düzelecek denir. Elbette en büyük dönüm noktasının ilk adım olduğu doğrudur. Fakat gerçek hayatta sıradan günlerin imtihanı ancak ilk adım atıldıktan sonra başlar. Sınandığımız şey kişinin kendi yolunda yürümeye devam etme cesaretidir. Tıpkı felsefede olduğu gibi.

GENÇ: Gerçekten öyle, tam da böyle günler imtihan gibi!

FİLOZOF: Çoğu zaman muhtemelen Adler'le ters düşeceksin. Şüphelerin olacak. Belki yürümeyi bırakmak isteyeceksin, belki sevmekten yorulacaksın, belki sevildiğin bir hayatın peşinden gitmek isteyeceksin. Belki de bu çalışma odasına yeniden gelmek isteyeceksin.

Ama o zaman lütfen çocuklarla, gelecekte yaşayacak yoldaşlarınla konuş. Ve eğer yapabiliyorsan, Adler'in fikirlerini olduğu gibi almak yerine, onları kendin de güncellemeye çalış lütfen.

GENÇ: Adler'i güncellemeli miyiz?

FİLOZOF: Adler kendi düşünce sistemi didaktik olarak sabitlenmesin ve yalnızca uzmanlar arasında aktarılmasın istiyordu. Muradı psikolojisinin herkese hitap eden bir psikoloji olarak konumlandırılması ve akademik dünyadan uzakta, insanlar için ortak bir sağduyu olarak gelişmeye devam etmesiydi.

Biz kutsal ve değişmez metinleri olan bir din değiliz. Adler de bizim kurucu kutsal liderimiz değil, bizimle aynı düzeyde var olmuş bir filozof. Dünya hep değişir. Yeni sanatlar doğar, yeni iliş-

kiler ve yeni endişeler ortaya çıkar. İnsanların sağduyusu değişen zamana paralel olarak yavaş bir dönüşüme uğrar. Tam da Adler'in fikirlerine değer verdiğimiz için onları güncellemeye devam etmeliyiz. Aşırı tutucu kimselere dönüşmemeliyiz. Yeni çağda yaşayacak insanlara emanet edilen misyon budur.

YENİ BİR ÇAĞI BAŞLATACAK ARKADAŞLARA

GENÇ: Peki ya siz, bundan sonra ne yapacaksınız?

FİLOZOF: Sanırım benden haberdar olan başka gençler de gelecektir. Çünkü zaman ne kadar değişirse değişsin, insanların dertleri hep aynı kalır. Lütfen unutma: Bize verilen süre sınırlıdır. Zamanımız sınırlı olduğu için, bütün kişilerarası ilişkilerimizin temelinde bir gün zaten ayrılacağımız varsayımı bulunur. Bu nihilist bir ifade değil; gerçek şu ki, ayrılmak için bir araya geliriz.

GENÇ: Evet, şüphesiz.

FİLOZOF: O halde yapabileceğimiz tek bir şey var. Bütün karşılaşmalarımızda, tanışmalarımızda ve kişilerarası ilişkilerimizde sonsuz çabamızı mümkün olan en iyi ayrılığa adamak. Hepsi bu.

GENÇ: Sonsuz çabamızı mümkün olan en iyi ayrılığa adamak mı?

FİLOZOF: Ayrılık günü geldiğinde, iç rahatlığıyla "Bu kişiyle tanışmak ve bu kişiyle birlikte vakit geçirmek hata değildi" diyebilmek için sürekli çaba göstermek. Öğrencilerle ilişkilerde de, anne babayla ilişkide de, sevdiğin kişiyle ilişkide de...

Örneğin anne babanla ilişkin birdenbire sona ererse, ya da bir öğrencinle veya bir arkadaşınla ilişkin sona ererse, bunu mümkün olan en iyi ayrılık olarak kabul edebilir misin?

GENÇ: Hı... hayır. Bu çok...

FİLOZOF: O halde sana böyle hissettirecek türden bir ilişki inşa etmeye şu anda başlamaktan başka seçeneğin yok. "İçtenlikle burada ve şu anda yaşamak" derken kastedilen budur.

GENÇ: Geç değil mi? Şimdi başladığımda çok geç olmayacak mı?

FİLOZOF: Geç değil.

GENÇ: Ama Adler'in fikirlerini uygulamaya koymak zaman alacaktır. Bunu bana kendiniz bile söylediniz: "Bir ömrün yarısı gerek bunun için!"

FİLOZOF: Evet. Ama bu Adlerci bir araştırmacının görüşü. Adler'in kendisi bu konuda tamamen farklı bir şey söylemiştir.

GENÇ: Ne demişti peki?

FİLOZOF: "Bir insanın değişmesi için bir zaman sınırı var mıdır?" sorusuna cevaben, Adler "Evet kesinlikle bir zaman sınırı var" demiştir. Ve sonra muzip bir gülümsemeyle, "Hakkın rahmetine kavuşacağınız güne kadar" diye eklemiştir.

GENÇ: Ha-ha! Şu Adler yok mu!

FİLOZOF: Sevmeye atılalım ve sevdiğimiz insanla ayrılığımızın mümkün olan en iyi şekilde olması için durmaksızın çabalayalım. Zaman sınırı veya o türden bir şey için endişe etmeye gerek yok.

GENÇ: Sizce benim yapabileceğim bir şey mi kendimi adayıp sonsuz çaba göstermek?

FİLOZOF: Elbette. Üç yıl önceki tanışmamızdan bu yana kendimizi bu çabaya adadık. Şimdi de bu şekilde mümkün olan en iyi

ayrılığımıza yaklaşıyoruz. Birlikte geçirdiğimiz zamana dair pişmanlığımız olmamalı.

GENÇ: Hayır, hem de hiç yok!

FİLOZOF: Böylesine gönül rahatlığıyla ayrılabildiğimiz için kıvanç duyuyorum. Bana göre sen olabilecek en iyi arkadaşsın. Çok teşekkür ederim.

GENÇ: Aa, şey, elbette, ben de şükran doluyum. Bunu duyduğuma minnettarım, gerçekten. Ama bu sözlere layık biri olduğumdan emin değilim! Bu noktada sonsuza kadar ayrılmak gerçekten şart mı? Tekrar görüşemez miyiz?

FİLOZOF: Mesele senin bilgelik âşığı yani filozof olarak bağımsız olman, özerk olman. Üç yıl önce söylemiştim ya, cevaplar başkasından aldığın şeyler değil, kendi başına ulaştığın şeyler olmalı. Bunu yapmaya hazırsın.

GENÇ: Bağımsız olmak, sizden...

FİLOZOF: Bugün içimi büyük bir umut kapladı. Öğrencilerin okuldan mezun olacak, bir gün birini sevecek, özerkliğe erişecek ve gerçek birer yetişkin olacaklar. Bir gün böyle onlarca hatta yüzlerce öğrenci olacak ve belki de çağımız Adler'in fikirleriyle uyumlu hale gelecek.

GENÇ: Üç yıl önce eğitim yoluna atıldığımda aklımdan tam olarak bu geçiyordu!

FİLOZOF: O geleceği inşa edecek kişi sensin. Şüphe yok. Geleceği görmek mümkün değildir çünkü gelecekte sonsuz olasılık vardır. Geleceği göremeyiz ve tam da bu yüzden kaderimizin efendisi olabiliriz.

GENÇ: Doğru. Önümde hiçbir şey göremiyorum. Hem de hiçbir şey ve bu neredeyse ferahlık veren bir duygu!

FİLOZOF: Hiçbir zaman mürit kabul etmedim, seninle olan ilişkimde de seni mürit gibi görmemeye çok dikkat ettim. Ama şimdi aktarılması gereken her şeyi sana aktardığıma göre sonunda bir şeyi anladığımı hissediyorum.

GENÇ: Nedir o?

FİLOZOF: Benim aradığım şey mürit ya da halef değil koşu arkadaşıydı. Benimle aynı ideallerin peşinde olan, yeri doldurulmaz bir koşu arkadaşı olarak beni yoluma devam etmeye cesaretlendireceksin. Bundan sonra nerede olursan ol, varlığını yakınımda hissetmeye devam edeceğime eminim.

GENÇ: Evet, koşacağım! Her zaman yanınızda koşacağım!

FİLOZOF: Pekâlâ, kafanı kaldırıp sınıfa geri dönmenin zamanı geldi. Öğrenciler bekliyor. Hepinizi yeni bir çağ bekliyor.

Filozofun çalışma odası dış dünyadan ayrı bir yer. *Kapının bir adım ötesinde kaos beni bekliyor. Gürültü, çatışma ve sürekli akan gündelik hayat beni bekliyor.*

"Dünya basit, hayat da öyle." "Ama basit tutmak zordur ve sıradan günler tam da buradan itibaren insan için imtihan haline gelir." *Doğru, bunun başka bir yolu yok. Ama ne olursa olsun kendimi kaosun içine atacağım. Çünkü yoldaşlarım ve öğrencilerim büyük bir kaosun ortasında yaşıyor. Çünkü orası benim yaşadığım yer.*

Genç adam derin bir nefes aldı ve büyük bir kararlılıkla kapıyı açtı.

SONSÖZ

Fumitake Koga

Bu kitap Bay Ichiro Kishimi ile birlikte yazdığım ve 2013 yılında yayımlanan *Kendinle Savaşma Sanatı* adlı kitabın devamı niteliğinde. Başlangıçta bir devam kitabı yazma planı yoktu. Belki kitabımız bireysel psikolojinin kurucusu olarak bilinen düşünür Alfred Adler hakkındaki her şeyi aktarmıyordu ama onun düşüncesinin özünü vermesi bakımından bir başarıydı. *Kendinle Savaşma Sanatı* olumlu bir karşılık bulmuştu ve zaten sonlanmış bir kitabın devamını yazmak bana pek anlamlı gelmemişti.

Derken, kitabın yayınlanmasından yaklaşık bir yıl sonra, bir gün önemsiz meselelere dair bir sohbetin ortasında Bay Kishimi'nin ağzından şu sözler dökülüverdi: "Sokrates ve Platon bugün yaşasaydı, muhtemelen felsefe yerine psikiyatri yolunu seçerlerdi." Sokrates ve Platon psikiyatrist olur muydu? Yunan felsefesinin fikirleri klinik bir ortama taşınabilir miydi?

O kadar şaşırmıştım ki bir an dilim tutuldu. Bay Kishimi Japonya'da Adler psikolojisinin en önde gelen uzmanıdır ve Platon çevirmek gibi zahmetli bir işin altından kalkabilecek kadar Antik Yunan'ı iyi bilen bir filozoftur. Dolayısıyla bu açıklama Yunan felsefesini hafife alıyor değildi elbette. *Mutlu Olma Cesareti*'ni ne-

den yazdığımıza dair tek bir neden verecek olsaydım, sanırım Bay Kishimi'nin bu özel yorumunu gerekçe olarak gösterirdim.

Adler psikolojisi her türden yaşam problemini, anlaşılması güç bir terminoloji kullanmadan, herkesin anlayabileceği sade bir dille ele alır. Psikolojiden çok felsefeye benzer nitelikleri olan bir düşünce biçimidir. Bana öyle geliyor ki, *Kendinle Savaşma Sanatı* psikoloji üzerine bir kitaptan ziyade bir yaşam felsefesi olarak büyük bir okur kitlesince kabul gördü.

Öte yandan bu felsefi nitelik aslında Adler'in düşüncesinin psikoloji bağlamında eksikliğini ortaya koymuş olmuyor mu ve bilim bağlamında kusurlarına işaret etmiyor mu? Gelgelelim Adler'in unutulmuş bir dev olmasının nedeni tam da bu değil mi? Düşüncesinin akademik dünyada kök salmamasının nedeni tam olarak psikoloji olmaması değil mi? Adler'in fikirleriyle, sürekli bu tür şüpheler taşıyarak ilişkilenmiştim. Şüphelerimi aydınlatan da Bay Kishimi'nin bu ifadesi oldu işte. Adler'in psikolojiyi seçerkenki amacı insan zihnini analiz etmek değildi. Küçük kardeşinin ölümü ona tıp yoluna atılma ilhamı verdiğinde, düşüncelerinin ana meselesi her zaman "İnsan için mutluluk nedir?"di. Yirminci yüzyılın başında, Adler hayattayken, insanlar hakkında bilgi edinmeye ve mutluluğun gerçek biçimini araştırmaya yönelik en ileri yaklaşım psikoloji olmuştu. Bence insanlar "Adler psikolojisi" teriminin büyüsüne kapılmamalı ya da onu Freud ve Jung ile kıyaslamakla uğraşmamalı. Adler Antik Yunan'da doğmuş olsaydı, pekâlâ felsefeyle uğraşmayı seçebilirdi; ya da Sokrates ve Platon bizim zamanımızda doğmuş olsaydı, pekâlâ psikolojiyle uğraşmayı seçebilirlerdi. Bay Kishimi'nin sık sık söylediği gibi, "Adler psikolojisi Yunan felsefesiyle aynı hatlarda giden bir düşünme biçimidir." Artık bu sözlerin anlamını kavrayabildiğimi hissediyorum.

İşte böylece, Adler'in yazılarını felsefe metinleri olarak baştan sona yeniden okuduktan sonra, Bay Kishimi'yi Kyoto'daki evinde bir kez daha ziyaret ettim ve kendisiyle uzun bir diyaloğa girdik. Haliyle tartışmamızın ana konusu mutluluk teorisiydi. Adler'in sürekli sorduğu soruydu bu: "İnsan için mutluluk nedir?"

Önceki konuşmamıza göre daha da tutkulu hale gelen diyaloğumuz eğitim teorisi, organizasyon teorisi, çalışma teorisi, sosyal teori gibi çeşitli teorileri katederek hayat teorisine kadar uzandı ve "sevgi", "özerklik" gibi büyük temalarla sonuçlandı. Okur, Adler'in sözünü ettiği sevgiyi ve özerkliği nasıl karşılayacak peki? Eğer okur benim hissettiğim gibi insanın bütün hayatına adeta şok dalgaları yayan türden büyük bir hayret ve umut hissederse, benim için en büyük mutluluk bu olur.

Son olarak, bilgelik âşığı bir filozof olarak her zaman meseleleri olduğu gibi ele alma cesareti gösteren Bay Ichiro Kishimi'ye, uzun yazma dönemi boyunca hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen editörlerimiz Yoshifumi Kakiuchi ve Diamond Inc.'den Kenji Imaizumi'ye en içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Ve hepsinden önemlisi bütün okurlarımıza.

Çok teşekkür ederim.

Ichiro Kishimi

Alfred Adler zamanının yüz yıl ilerisinde olan bir düşünürdü. *Kendinle Savaşma Sanatı*'nın 2013'te yayınlanmasından bu yana, Japonya'da Adler'in bağlamı ve düşüncesi dikkate değer bir dönü-

şüm geçirdi. Daha önce seminerlerde, üniversitelerde ve başka yerlerdeki konferanslarda Adler'den bahsederken hep "Yüz yıl önce Adler diye bir düşünür vardı" diye başlamak gerekiyordu.

Fakat bugün Japonya'da nereye gidersem gideyim, onu bu şekilde takdim etmeme gerek kalmıyor. Ayrıca soru cevap oturumları sırasında gelen sorular her zaman zekice ve sağlam temellere dayanıyor. Artık "Yüz yıl önce Adler diye bir düşünür vardı" yerine, "Bugün birçok insanda yaşayan bir Adler var" diye güçlü bir hissim var.

Bu aynı zamanda çok-satarlar listesinin zirvesinde elli bir hafta boyunca kalan ve Japonya'da olduğu gibi Güney Kore'de de milyonlarca okura ulaşan *Kendinle Savaşma Sanatı*'na dair de hissettiğim bir şey.

Adler öteden beri Avrupa ve Amerika'da yaygın olarak biliniyor. Ben uzun yıllardır Adler araştırmalarıyla uğraştığımdan, yaklaşık yüz yıl sonra düşüncesinin Asya'da kabul görmesi benim için hayli duygulandırıcı.

Kendinle Savaşma Sanatı insanları Adler psikolojisinin varlığından haberdar etmeye ve Adler'in fikirlerine dair genel bir bakış sunmaya yönelik harita niteliğinde bir kitap. Fumitake Koga'yla birlikte Adler psikolojisine sağlam bir giriş olarak tasarlayıp birkaç yılda toparladığımız o kitap büyük bir harita.

Bu kitap yani *Mutlu Olma Cesareti* ise Adler'in fikirlerini hayata geçirmeye ve mutlu bir hayat sürmeye yönelik bir tür pusula niteliğinde. Aynı zamanda, birinci kitapta ortaya konan hedeflere doğru nasıl ilerleyebileceğimizi göstermeye yönelik bir davranış ilkeleri kılavuzu olarak da düşünülebilir.

Adler uzun yıllar boyunca genellikle yanlış anlaşılan bir düşünürdü. Özellikle cesaretlendirme yaklaşımının, asıl niyetinden

uzaklaşan bambaşka amaçlarla sunulduğu ve hatta kötüye kullanıldığı sayısız örnek vardır. Adler'in düşünceleri çocuk yetiştirme ve okul eğitimi bağlamında, ayrıca şirketlerde insan kaynakları geliştirme bağlamında kişileri kontrol etmek ve manipüle etmek için kullanıldı.

Bu durum, Adler'in kendi çağındaki diğer psikologlara kıyasla eğitim konusundaki tutkusuyla ilgili olabilir. Üniversitedeyken sosyalizme derinden ilgi duyan Adler, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Rus devriminin gerçeklerini yaşayınca Marksizme olan inancını yitirdi. Bunun üzerine, insanlığın kurtuluşunu siyasi reform yerine eğitim reformu yolunda aramaya koyuldu.

Adler'in en büyük başarılarından biri Viyana'da devlet okullarında dünyada bir ilk olan çok sayıda çocuk rehberlik kliniğini kurmasıydı. Ayrıca bu çocuk rehberlik kliniklerini sadece çocuklar ve aileleri için tedavi merkezleri olarak değil, aynı zamanda öğretmen, doktor ve danışman yetiştirme yerleri olarak da kullanmıştır. Esasen Adler psikolojisi okullarda başlayıp dünyaya oradan yayılmıştı.

Adler'e göre eğitim okul başarısını artırma, sorunlu çocukları ıslah etme ya da bunun gibi şeylerle ilgili bir mesele değildi. Ona göre eğitimin amacı insanlığı ileriye taşımak ve geleceği değiştirmekti. Bu görüşünü şunu söyleyecek kadar ileri götürmüştü: "Öğretmen çocukların zihinlerini şekillendirir ve insanlığın geleceği onun ellerindedir."

Peki, Adler'in yalnızca öğretmenlik mesleğini yapanlar için mi böyle beklentileri vardı? Hayır. Danışmanlığı "yeniden eğitim" olarak nitelemesinden de anlaşılacağı üzere, Adler'e göre bir toplulukta yaşayan tüm insanlar hem eğiten hem de eğitilen pozisyonundaydı. Ben de Adler ile ilk kez çocuk yetiştirme bağlamında

tanışmış biri olarak, çocuklardan çok fazla insan bilgisi edindim. Elbette sizlerin de hem eğitimci hem de öğrenci olmanız gerekiyor.

Kendi psikoloji yaklaşımına ilişkin Adler şunları söylemiştir: "Bir insanı anlamak kolay bir mesele değildir. Bütün psikoloji yaklaşımları arasında bireysel psikoloji muhtemelen öğrenmesi ve uygulamaya konması en zor olandır."

Yalnızca Adler üzerine çalışarak hiçbir şeyi değiştiremezsiniz. Sırf bilgiyle hiçbir ilerleme kaydedemezsiniz. Cesaretinizi toplayıp ilk adımı atmış olsanız dahi, orada durmaya devam ediyorsanız yola koyulmuş sayılmazsınız. Bir sonraki adımı atın, sonra bir adım daha, bir adım daha... Zira art arda attığınız bu adımlardır yürümek.

Elinizdeki harita ve pusula ile bundan sonra nasıl bir yol izleyeceksiniz? Yoksa olduğunuz yerde mi sayacaksınız? Bu kitap mutlu olma cesareti kazanmanıza yardımcı olabilirse, hiçbir şey beni bundan daha mutlu edemez.

Ichiro Kishimi 1956'da Kyoto'da dünyaya gelmiştir ve halen bu şehirde yaşamaktadır. Kyoto Üniversitesi'nde felsefe eğitimi almış, 1989'dan itibaren klasik Batı felsefesine odaklanmış, özellikle Platon felsefesinde uzmanlaşmıştır. Daha sonra Adler psikolojisi üzerine çalışmaya başlayıp Alfred Adler'in seçme yazılarını Japoncaya çevirmiş, 1999'da *Adler Psikolojisine Giriş* adlı kitabı yazmıştır. Kyoto'daki Maeda Kliniği'nde psikolojik danışman olarak çalışmış, Kyoto Eğitim Üniversitesi'nde ve Nara Üniversitesi'nde felsefe ve Eski Yunanca dersleri, Osaka'daki Meiji Üniversitesi'nde ise klinik psikoloji ve eğitim psikolojisi dersleri vermiştir. Ayrıca yıllarca Japonya Adler Psikolojisi Cemiyeti'nin başkanlığını yürütmüştür. Halihazırda kendi kliniğinde danışmanlık yapıyor, Adler psikolojisi, eğitim ve felsefe konularında kitaplar yazmaya ve konuşmalar yapmaya devam ediyor.

Fumitake Koga 1973 yılında dünyaya gelmiştir. İş dünyasıyla ilgili ve kurgudışı türde çok-satanlar listelerine giren pek çok kitap yazmıştır. Adler psikolojisiyle yirmili yaşlarında tanışmış ve bu psikolojinin geleneksel anlayışları reddeden fikirlerinden çok etkilenmiştir. Bunun üzerine Kyoto'da Ichiro Kishimi'yi pek çok kere ziyaret etmiş, ondan Adler psikolojisinin esaslarını öğrenmiş ve Yunan felsefesindeki klasik diyalog formatında bu kitabı oluşturan notları tutmuştur.

Mutlu Olma Cesareti

Tüm dünyada milyonlarca okura ulaşan ve pek çok kişinin hayatını değiştiren *Kendinle Savaşma Sanatı* kitabının yazarlarından psikoloji ve felsefe eşliğinde bu kez de mutlu olma arayışına dair bir yaşam kılavuzu...

Mutluluk cesaret işi midir? Geçmiş ve gelecek kaygılarımızdan kurtulup şu anda ve burada yaşayarak hayatımıza yön verebilir miyiz? İş, sevgi, arkadaşlık, kişilerarası ilişkiler ve topluluk hissi yoluyla hayatımıza nasıl anlam verebiliriz? Ve hayattaki en büyük seçim nedir?

Filozof ile Genç Adam üç yıl sonra tekrar bir araya gelerek Adler psikolojisi ve felsefesi rehberliğinde işte bu soruların ve pek çok hayati meselenin peşine düşüyor. Eğitim ve çocuk gelişiminden aile hayatına, iş ve arkadaşlık ilişkilerinden aşk ve evlilik ilişkilerine, toplumsal yaşamın karmaşalarından birey olmanın çetin yollarına, onaylanma arzusu ve rekabetten özerklik ve işbirliğine pek çok konuda kıyasıya tartışarak hayata ve insana dair varsayımlarımızı kurcalıyor ve anlamlı bir hayat yaşama yolunda nasıl adımlar atabileceğimizi gösteriyor.

Bazen tek kitap hayatımızı değiştirebilir.
Acaba o kitap bu kitap olabilir mi?..

KDV'den muaftır
ISBN-13: 978-625-6353-04-6
9 786256 353046
THG 0611193 UMA
THG 061
K YAŞAM

